

Printed by
V. RAMASWAMY SASTRULU & SONS
at the " VAVILLA " PRESS,
Madras. — 1920.



పే రి క.



అయ్యలరాజు నారాయణమాత్యకవి.

“ నిందతునందతు వా సన్న సూయు రనసూయు రత్ర కింతేన,
య త్సన్దానసగమనా యైవేదం మమ తు పాథేయమ్”

ప్రారాభికవి.

హంసవింశతి యగనీపద్యకావ్యమును రచించిన యీ మాహాకవి యాఱువేలని యోగిబ్రాహ్మణుడు. కాండిన్యనగోత్రుడు. సూరనాధ్యక్షుం బుత్తుడు. ఈయన తల్లి కొండమాంబ. ఇంటిపే రయ్యలరాజువారు. ఇక్క-వి స్వవిషయము నీట్లు చెప్పు కొన్నాడు.

“ వ. వెండియు నఖండతేజఃకాండమా ర్తాండహండల ప్రచిందుండును, నిజతరణా కర్ణనకృశీభూతపారావారపునరభ్యుదయకారణానునదానధారాప్రవాహసంజా తపహవాహినీవ్యాపూండును, నిష్కులప్రశస్తసద్గుణత్వాకరుండును, నారాయణమాత్య దేవేంద్రుండు కొండొక శుభవాసరంబున నత్మంతః తోషితాంతః కరుణుండై ” అని

దీనింబట్టి చూడఁ గవులకు నైజమగుదరిద్రము తన్ను బాధింపఁ జాలకుండఁగా ధనసంపన్నుండై గొప్పదాతయై యన్నట్లు పాడకట్టుచున్నది. తన్నొకరు పుటకొల్పఁ గాఁ గవిత్వమున కారంభించి నట్లుగూడ నీతఁడు చెప్పకొనక పోవుటంజూడఁ జైవిషయము స్థిరపడుచున్నది. ఇప్పుడైదిమగు శ్రీరామమూర్తి స్వప్నమున నాత్మకృతిని నట్లు గ్రంథమొనర్పం బుకొలిపినట్లు గూడఁ జెప్పకొనలేదు. కారణమేమో.

అశ్వాసాంత్యగన్యమునందు

“ నిస్సహాయకవితానిర్మాణచాకుర్య నిస్తంత్ర,

శ్రీరామనామపారాయణ నారాయణమాత్య ప్రణీతము.

అని చెప్పకొనుటంబట్టి పరికింపఁగా గ్రంథమును జెప్పి యితరులకుంజూపి వారిసంస్కరణముల నంగీకరించుకవి కాండనియుఁ బండితకవియనియు, శ్రీరామ భక్తుడనియు స్పష్టము గాక మానరు. మఱియు భగవద్భక్తిగ్రంథములనం బ్రఖ్యాతిపొందినప్రహ్లాదాదిపరమభాగవతుల నిష్టజీవితాస్తుతిలోఁ జేర్చుటంజూడ సమహాకవి భక్తుడను మాట దృఢపడకపోదు. ఈమహాకవి యీ గ్రంథమున నింతకుముందు చానుఁ గ్రంథముల నొనరించినట్లు, చెప్పకొన కుండుటం జూడ నిదియే ప్రథమగ్రంథమని తేటపడుచున్నది.

అంజనేయశతకము తొలుత రచించి తరువాత హంసవింశతి నొనరించి యూపి దప దశావతారకథాసంగ్రహమును రచించినట్లు కొందఱు వ్రాసియున్నారు. కాని అంజనేయ శతకవిషయమిందు వ్రాసియుండక పోవుటచే నిర్ధారణముచేయ వీలులేదు. ఒకప్పు డది శతకమైనందున సీస్వల్పవిషయమునేల చెప్పకొనవలయు నని యూరక విడిచియున్న నుండవచ్చును. దశావతారకథాసంగ్రహము నాచేతఁ బడలేదు కాన నావిషయమును నేను జర్పింపఁజాలకున్నాడను.

ఇంక సీతఁ డేమమునఁ గావురముండెనో యనువిషయము చర్చింపఁదగిన యైయున్నది. అయ్యలరాజురామభద్ర మహాకవి ఒంటిమెట్ట యనంబడు నేకశిలానగర వాసియనుట సర్వజనాంగీకృత మగువిషయము. రామాభ్యుదయము రామభద్ర విరచితముగదా. అయ్యలరాజు, భాస్కరకవి యీయిరువురును రెట్టమతమును రచించినమహాకవులు. వీరు కర్నూలు మండలములోని యెఱ్ఱపాలెమునకు బాలకుఁ డయి, యహోబలశ్రేత్రమునకు ధర్మకర్త యయినవేంకటరాజునకు రెట్టమతగ్రంథము నంకితముచేసి యున్నారు. కనుక వీరిరువురును గర్నూలుమండలములో నివసించువారే యనుట స్పష్టము. రాజాశ్రయమునకై యితరమండలములలోనున్నవారు రాఁగూడదా యన్నఁ బైవేంకటరాజు పాలెగాఁడే కాని గొప్పరాజ్యము కలవాఁడు కాఁడు. అట్టివానినాశ్రయింపట కెంతయో దూరమునుండి కవులు చనుచెంచి రన్నమాట విశ్వాసపాత్రము గాదు. ఆప్రాంతముల నివసించువారికి వారియందు విశ్వాసము గల్గియుండును గాన వారాశ్రయించియుండుట స్వభావము. కాబట్టి పైయిద్దరును గర్నూలుమండలవాసు లో లేక యాచెతనున్న కడపమండలవాసులలో యై యుందురు. కడపమండలమున కహోబిలము మిగుల సమీపము.

ఈనారాయణకవి హంసవింశతిలోఁ బూర్వకవిస్తుతింజేయుచు

“ఉ. అయ్యలరాజు తిప్పనదివారణిఁ బర్యతరాజు రామభ

ద్రయ్యను భాస్కరానిఁ బ్రధానెరుం డగఁకొండధీరునిం

జయ్యనఁ దివ్యప్రభుని సత్కవితారచనాధ్యులైనమా
యయ్యలరాజవంశజుల నాదికపీంధ్రుల సన్నుతించెదకొ.

అని చెప్పకొన్నాడు. దీనిం బరికించి చూడఁగాఁ దమపూర్వులు మహాకవులైనట్లును దానానంశసంభూతుఁడననియు, నయ్యలరాజు వారికుటుంబము విద్యత్కవికుటుంబ మనియుఁ జెప్పకొన్నట్లు స్పష్టము. ఇందతిశయోక్తి యెంతిమాత్రము లేదు. పయిపద్యమునఁ బేర్కొనఁబడినరామభద్రాచార్యులు కిడప కర్నూలు మండలములోని వారయి నట్లు స్పష్టమైనందున నీతఁడుగూడ నీ ప్రాంతముల నివసించినవాఁడే యని తోచక మానదు. ఇతని దీగ్రామ మని నిశ్చయింపఁ దగినయాధారము ల్గ్రంథమున లేవు. ఊహ లేవరి కెట్లుతోచునో యట్లు నిర్ధారణము చేయునవకాశ మిందువలనఁ గలుగు చున్నది. ఇటీవల నాకుఁ దెలియవచ్చిన విషయ మేమనఁగా ఈనారాయణకవి కడప మండలములోని పుల్లంపేట తాలూకాలోనున్న పొత్తపియసుగ్రామములోనివాఁడని, దానికిం దగినన్ని సాధనములు దొరకినంగాని ‘ఇదమిథి’ మ్మని సిద్ధాంతము నేయఁ జాల కున్నాను.

కొందఱు నారాయణకవి నెల్లూరుమండలములోని గోరుగుంతలపాడనుగ్రామమున నుండినవాఁడనియుఁ గావున తనయొక్కయు తన మేనమామయొక్కయు గ్రామములకుఁ జెతనము కంఠము, మార్కాపురము మొదలగు గ్రామములపేరులు చెప్పి ననియు వ్రాసిరి. ఆమాట విశ్వాసపాత్రముమాత్రము గాదు.

హంసవింశతి పంచమాశ్వాసములో గ్రామములపట్టికలో “రాయదుర్గము, గుత్తి, రాయవేలూ, రాసుగొండి, మాహురి, కాళి, గోలకొండ...” అని ప్రారంభించి కలగూరగంపగా నామములు చెప్పఁబడియున్నందున దత్తమండలవాసియే యని స్పష్టమగునేకాని యితరవిధము గాదు. మఱియుఁ దక్కిన కొన్ని మండలములోని పెద్దపెద్ద గ్రామములపేరులు చెప్పి దత్తమండలములోనున్న చిన్నపల్లెలపేరులు కూడఁ జీప్సియున్నందునఁ బ్రాయశాఛ్చర్యము మగునాధారము కనఁబడక పోదు. అందును గడపమండలములోనున్న పోరుమామిళ్ల, సిద్ధవటము, కనూరు, (కసునూరు) గండికోట, సింహాద్రిపల్లి, పుట్లూరు, చింతిగుంట మొదలగు గ్రామముల పేరులు చెప్పఁబడియుండుటచేత పరికించినను దత్తమండలములోగడపమండలవాసియే యని నిర్ధారణము చేయ నవకాశముగల్గినే కాని నేటిొకయూహ కవితాశము కల్గదు. ఇతమాత్రముచేతనే యీ నారాయణయొ నశ్చయముకొనెదను. దత్తమండలకవిచరిత్రమును వ్రాయఁచిన్నాడను గాన నప్పుడు చచ్చించి వ్రాసెద. పుష్పగీర్తిరు

జాళ్ళనుగూడఁ జేర్కొనుటయుఁ గూడ నాపైయదేశ్యమును బలపఱచుచు నన్నాచరిత్రమునమిగుల శ్రమించి చర్చింపఁ బురికొలుపుచున్నది.

పంచమాశ్వాసములో “ముంగిస, సివంగి, జోణంగి, యింగిలీషు, కుక్కగుంపులఁగోతులఁ గొన్ని గొనియె” అని చెప్పియుండుటంబట్టి చూడ నూఱు నూటయేఁబది సంవత్సరముల క్రిందట నున్నవాఁడని చెప్పనిచ్చునేమో. ఇంక నీవిషయమును వదలి ప్రకృతివిషయమునకుఁ గడంగెదను.

ఇక్కవికవితాశక్తి యెట్టిదనియే యిప్పుడు విచారింపవలయు. దేశకాలాదుల నిర్ణయించు గ్రంథములు వేఱుగా నున్నవి. ఆవిషయ మిట సంతగాఁ జర్చింపఁ దగినది కాకపోయినను సందర్భమును బట్టి మూఁడుమాటలు వ్రాయవలసివచ్చినది. ఈహంస వింశతి యైదాశ్వాసముల గ్రంథము. హంస హేమావలికి నిరుపదిదినములు కథలు చెప్పి యామె పరునింటికిఁ బోకుండఁజేసినది. కావున హంసవింశతి యని గ్రంథమునకు నానుముగల్గినది. గ్రంథ మంతిపెద్దదిగాకపోయినను నవరత్నములను దిరగ్గరించు పద్యము లిందుఁగూర్చఁబడియుండుటచే నది పరమజీవోరమని చెప్పకలెప్పదు. ఒక్కదానినిమించి వేటొక్కపద్య మలరారుచుండును. తైలీయో రసికజనహృదయనందజనకము. కథలో నొకదానిని మించి వేటొకటి బుద్ధిచమత్కారమును జూపుచున్నది. ఇట్టి యుక్తిప్రగ్రంథరాజమునువ్రాసి యిచ్చహాకవి సమానులలో నుత్తమశ్లోకుఁ డయ్యెను. వేయిమాటలేలగాని యిక్కవిమహేంద్రునివలె గవిత్వము చెప్పట కడుదుర్లభము. కందమునకుఁ గవిబ్రహ్మ యగుతిక్కయ్యయని విని యుంటిమి. తరువాత నే నని యాధునికులలోని కవిచాడప్ప చెప్పుకొనియెను. ఇచ్చహాకవి కందపద్యముల నల్లులలోఁ దిక్కయ్యను మించె నని చెప్పి మహాపాతకము నార్జించుకొన నభిలషింపనగాని యంతవాఁడని చెప్ప జంతుపడి వెనుకంజవేయను. ఒక్కకందములేగా దేపద్యము చదివినను నెబాసని శిరఃకంపము చేయవలసియే ఐచ్చును. నారాయణకవిని నోటికి నీ దీరఁ డిట్టవలయు నని పూనుకొన్న కఠినాత్ముడుగూడ సాంతముగాఁ జదివినచో నమస్కరించి శతఘాసహస్రథా పాగడుసే గాని వేటొకమాట నోటఁజెప్పఁజాలఁడని నానిశ్చయ మని శ్రీకరణశుద్ధిగాఁ జెప్ప సాహసించుచున్నాను.

ఈగ్రంథము సీతబోధకము గా దనియుఁ జెడుతలంపులను పృథ్విచేయు ననియుఁ గాన నగద్యఃభవనియు నిట్టి గ్రంథమునఁ దనశక్తిని వినియోగించి కవితనజీవితమును వ్యర్థముచేసికొనియె ననియును గొడఁదిఱతాత్పర్యము. నే నల్లనఁ జాల కున్నాను. అల్ప

మతినగుటచే నే నొక్కడనెకాను నిష్కర్షపాతమును లగుపెన్నుచుండి యట్లనక తప్పదనియు నాభావము.

ఇందు హేమావతి యిరువదిదినములు భర్త దేశాంతరము పోయిన కారణ ముచేతను, హేల యను నొకమాసిక ప్రోత్సాహముచేయుట చేతను, జిత్రభోగం డను నాపురసాలకుఁ డైనరాజు నొద్దకుఁ బోవఁ బ్రయత్నింపఁగా నామె యింట నున్న హంస యాహేమావతి కేమోకథలు చెప్పి యాబుద్ధిమాన్య నని చెప్పఁబడి యున్నది.

పరసంగమునకై యువ్వొక్కరును నింటదండించుపెద్దలు లేక తానే యధి కారముగలదిగా నున్న సవయునతికి నాబుద్ధిమాన్యుటకు వేదాంతవాక్యములుపనికివచ్చు నో, ఆమెను విన రుచించునట్లు ఆలాటి కథలనే చెప్పి, యట్టికృత్యములలో రాఁ గల కష్టములందెల్ల, చిక్కులు సంభవించినపుడు తప్పించుకొనునంత శక్తి నీకుఁ గల దా యని ప్రశ్నించి, యామె చెప్పఁజాలక యూరకుండఁగాఁ దా నాయుక్తిని చెల్పి, నీకిట్టిశక్తికూడ లేదే యెట్టిప్పనికిఁ బూనెద నని చీవాట్లుపెట్టి, యామె బుద్ధిని మరలించి సద్బుద్ధిని నెలకొల్పిన నామాటలుపనికివచ్చునో, బుద్ధిమంతు లే నిశ్చ యింతురుగాక.

దుర్జనుని సజ్జనునిగాఁ జేయుటకు దండనముపనికిరాదు. సామెలాయ మావశ్య కము. శ్రోతకు హితముగా ముందు మాటలాడి, సమయోచితముగా నీతులునేర్పి, య తనివార్గము తప్పగా నున్నదని యతనికిఁ తోచునట్లు చేసి క్రమముగా సజ్జనుల మార్గ మునకు నతని దేవచ్చునే గాని గుబాలుర నొక్కపెట్టున నీతివాక్యములు తాను జిన్న తరమున నుంచినవి చువవి వెంటనే వానిని సజ్జనశిఖామణి జనకునిజనకునిగాఁ జేయ శక్యముగా దని నానమ్మకము.

మొత్తముమీఁద నట్టివిషయములు గలగ్రంథము తొలుదొల్ల నీతిబాహ్య మ నియే తోఁపకపోదు. అంతమాత్రముననే దానిని దూషింపఁగూడదు. అట్టి గ్రంథ మునఁ జేపఱకుఁ దేలునీతి యేమని విచారింపవలయు.

ఆనీతి చెడుతోవలఁ బోవఁ జూచునొక యన్నులమిన్నను సన్నాగమునఁ బోవు నట్లు చేయుట యని తేలినపుడు దానిని మెచ్చవలయునేకాని యందున్న కథాంతర్యా ముతగు పద్యముల నాల్గింటిని వ్రాసి చూపి యిట్టియవినినీతి బోధకపద్యములన్నవి గాన నీగ్రంథము మర్లయును బోధించునరాదు. ఈవిషయమై యీగ్రంథమున నైదవ యాశ్వాసమునందు

క. పరపురుషసంగమంచిహ, పరమఖదూరంబుగానఁ బాతి వ్రత్య
స్ఫురణగలసతులు మదిఁగోరరటంచునునిశ్చయించి ప్రహదంబెనఁగఁ.

అనియు,

ఉ. మున్నలరావణామలుసముద్ధతి సాధ్యులఁ గోరి యేమిసా
భ్యోన్నతిఁ జెందిరిట్లుగుట నుర్విజ నావళులన్య కాంతలం
బున్నగఁగోరరామ కడుఁ బాతకమంచుఁ దలంచి యింతిసై
నున్నమనంబు ద్రిక్పొనియధోచితపద్ధతినండె భూవరా.

అనియుఁ జెప్పఁబడి యున్నయది. ఈశులను మనంబునం దుంచుకొనియే యీమహా
కవి యంత్రంథమును బెంచి వ్రాసెయున్నాఁడు.

కథాచమత్కారములు.

ఇంక . నిందలి కథాచమత్కారములం గూర్చి యిందుక తెలుపవలసి యున్నది.
తొలికేయి హేమానితి హేలయును దూతిక పురికొల్పి శృంగారించుకొని చిత్రభోగు
నింటికిఁ బయనమై ప్రాణపద మనఁదగియున్న హంసయొద్దకు వచ్చి తన యుద్యమమును
దెల్పఁగా హంస యామెకు భర్తలేనితటి నిల్లువెడలి పోఁగూడఁదనియు బరపురుష
సాంగత్యము మహాపాపహేతు పనియుఁ జెప్పెను. అప్పట్లునందు

ఉ. అక్కట! భర్తఁ గాపురము నారడిపుచ్చి నృపాలమాళితోఁ
జొక్కి రమించు నందులకుఁ జొచ్చినఁ దాపకబంధువర్గముల్
దక్కునసేతు రమ్మ చరిత వ్రతముల్ చెడునమ్మ జాతికిం
బక్కున నిందఁజెంది తలపంపులు చెత్తు రటమ్మ మానిన.

124

సీ. అత్తమామలు గన్న నారడిపుత్తురు బాస పరీక్షింప నేవగింప
మఱచులు గాంచిన గఱకటి నెంతురు వదిలె లెటింగిన వానిచెడును
బంధువుల్ గనినచోఁ బరఁగనిందింతురు తోడికోడలు చూడ నాడికొనును
బతి గనుఁగొన్నచోఁ బ్రాణహాని యొనర్చు నాడవా రెటింగిన వన్నెదలుగు
నరయ నిది గాక యన్నిట నాడుపుట్టు
పుట్టఁ బాపంబు పుట్టిన బుట్టినింటి
కేని మఱి చొచ్చినింటికిఁ గీర్తి ఘనత
దేక యపక్షి చెత్తురే తెజవ లెచట.

125

సీ. పంక్తికంఠుని మోహపరితాప మొంచెనే భువనమాత జగత్ప్రపూత సీత
యలపులిందునిబొంద నాసక్తి జెంచెనే ప్రియహితామితనయభీమతనయ
నహమనివిరహంపుల దహతహ లూచెనే సాంద్ర సంగణచర్య యిందు భార్య
మతి సింహబలునిపె న్నాయలఁ జిక్కెనే యారడి పనిఁబూని యాజ్ఞ నేని

తే. మునుపటిపత్రిప్రతలు మహామూర్ఖచిత్తు
లైనదుర్జను లతిఘోరనూనసాయ
కాస్త్రజ్వర రితాత్తులై యానపడిన
మాన ముడిపుచ్చుకొని రఁచే మచ్చకంటి.

127

చ. పతిహితభక్తిచే నెలయు పద్మదళప్రతిమాననేత్రకు
ప్రతములసోద లేటికి ధృవంబుగఁ బుణ్యము లబ్బు నెప్పుడుం
బతిని దిరస్కరించి పరభర్తలఁ జేందినభామపుణ్యమల్
గతజలసేతుబంధములు గావె వచింపఁగ నెంతనోచినకా.

128

అను నీ మొదలగుపద్యరత్నములను గ్రంథకర్త కూర్చి యీ గ్రంథము నలరారఁజేసి
యున్నాఁడు. ఆ మెదిలత్తనీతి నెఱింగి తగినయుపాయము నాలోచించి యెట్లులేని
కాలము పుచ్చనలెనని యూహించియే

మ. అభిపుల్ కూరఘణిస్వరూపుల... .. లీడేర్చుకో.

135

అను మొదలగు మాటలు చెప్పి నాఁటిరేయి పుచ్చెను. మఱుదినము రాత్రి
ఆమె యథాపూర్వముగ సింగారించుకొని రాఁగా నిఁక నీతులవలన లాభములేదని
యుపాయము తెలిసినఁగాని యిప్పనిలో మెలఁగరా దనిచెప్పి య దెట్లని యామె
ప్రశ్నించునట్లు చేసి యొకకథచెప్పి కథాంతమున నిట్టి యిక్కట్టున నెట్లు బొంక
వలెనో తెల్పుమని యడిగి యామె చెప్పలేకపోఁగా తానే యాపద్యదీని జెప్పచు
నాఁటిరేయిని బుచ్చెను. అట్లే యిరువది దినములు గడిపెను. ఇందలి కథలన్నియు నొక
దానికన్న నింకొకటి యుక్తిలో మించునట్లుండును. ఒకకథకన్న నింకొకథలో నడి
గినప్రశ్నమునకు సమాధానము చెప్పటకు బుద్ధిచమత్కార మెక్కువ కావలసి
యుండును. పోవుపోవు కథలు మిగులఁ జమత్కృతి గలిగి చెన్నారచుండును. ఇట్లు
లిరువదిదినములు గడిపి హంస హేమావతిని దుగ్ధ్యుక్తికి లోనుగానుండఁజేసెనని కవి
గ్రంథరూపమునఁ చెలియఁజేసెను.

ఒక్కొక్కకథయు వ్యభిచారమునే బోధించుచున్నదే యెట్లిది నీతిబోధకమగు
ననరాదు. హేమావతిదుర్వృత్తిని రూపుమాపుటకు నితఁగోపాయము సాధ్యముకాదు

గాన ఏముపాయమే తగినదని గ్రావించి యా హగముననే తుట్టతుద కామెను సచ్చి లాలంకార భూషితముగా నొనర్చెను. కావున మొత్తముమీఁద గ్రంథము దుర్భీతి బోధక మనరాదు. గ్రంథకర్తయొకప్పుడు నట్టిది కొడు.

నేడిపిరు పోసిన ని డ్లు మండిపోవునేమో యని శంకనొందినట్లు ఒక్కొక్క కథను బరించి కొంప ముంగిపోయె నే యని విభ్రా తినొండుధీరస్వాంతుల కొక్కనను స్కార మనటకన్న నెక్కువచాయ నా కనినర మిటఁ గనఁబడలేదు.

ఇంతట ఏవిషయ ముజ్జగించి యిప్పుడో గ్రంథమునం గల పద్యములయందలి చమ త్కృతించూర్చి యిందుఁ తెలిపెదను.

ఇప్పుడొకభావునకుం గలలోకజ్ఞున మనమానమనుట యతిశయోక్తియని యెవ్వ రన రని నానన్దుకము. ఒక్కొక్కకథలోఁ బ్రస్తావనమునం దగిలినపులముల వారివిష యములు చర్చించునపు డీయనకుం గలలోకజ్ఞునము తేటపడఁగలదు. ఒక్కొక్కతెగ వారికిం గావలసిన నస్తువుల పేరులు, వారియాఁడువారికింగల యాభరణముల నామము లెట్లు తెలిసికొని మాచ్చెనో యల యోజించునపుడు మనస్సు ఆశ్చర్యమును బొందక పోదు. పెక్కుప్రదేశములుతిరిగి యందున్న వారియాచారములు పరికిలించుటలో నీతని శక్తి యనుపమానము. ఇంతమాత్రమే కాదు. ఒక్కయర్థముగలపదము తెన్నిగలవో యన్నియు నీతఁడు కూర్చి కవులకు మహోపకార మొనర్చెను. ఈక్రిందిపద్యములం బరింపుడు.

నీ. వెలయ హరిశ్చంద్రవిధమున నలుని వీఁకును బురుకుత్పచాడ్పునఁ బురూర వునీలీల, సగరు లాగునఁ, గాన్తవీర్యమిర్యాదను గయుక్తియ నంబరీషు మతమున శశిబిందుమహిమ నంగుని తేఁఁ బృథునిమాడ్కి ముత్తన్పత్తిభిరతు నీతి సుహోత్తునిభాతి భాగ్యపుటలె రాముపోలిక భగీరథునిపాలుపు న, శిబిసంగతి, మాంధాత నయమనసు, య యాతకరణి దిలిపునియట్ల రంతి రీతి నాచక్రవాళపరీతభూతధా సాలించునవిభుండుదద్విభుండు. ౧ ఆ. ౪౨ప. ఇట్టిపద్యము లింకనుం గలవు. ౨ ఆ. ౧౪ ప. ౫ ఆ. ౪౬ పద్యములను జూచునది.

ఇంతియకొక శ్రుతిస్మృతి శాస్త్రపురాణేతిహాసాదుల నామములను, ధాన్యవి కేషములపేర్లను, గూర్చినపద్యముల నొక్కసారి చదివినయెడలఁ బరమానందమును బాతకు లనుభవింపకపోరు. సంస్కృతసమాసములం గలపద్యములను, దేశ్యపదములు గలపద్యములను జూచితిమః శిరఃకంప మొనర్చి బలీ యనకుండ వీలఁ జూడు.

ఈయుదాహరణములు ప్రైవిషయమును సిద్ధాంతీకరింపఁగలవు.

నీ. శ్రీ దావహిక్మప్రవేగోన్నదోగ్రవోషప్రదోష వితర్కచపలధైర్య
..... జడిసి తెలిసి. ౪ ఆ. ౮౭ ప.

ఉ. అంత వసంతవేళఁ జెలు వంతట నెంతయు సంతసిల్లె న
త్యంతలతాంతమంతదళపత్ర నిశాంతదురంతతాంతతా
కాంతికరంబు..... ౫ ఆ. ౨౨౨ ప.

దేశస్థులముఁలకూర్పు

చం. సకి నెలకీలుకంతమునఁ జాయ మెఱుంగులసొంపు కెంపు ము
క్కుకొనల పచ్చరాచిలుక కోళ్లఁ దనర్చినపట్టు పట్టెయ్య
ల్లికపయి జాఫరాజినుఁ గులేపునఁ జెందుపలంగుపోవుత
క్కికగలజాళువాగొలుసు గీల్కాను మంచముపైమహోన్నతిన్. ౧ ఆ. ౨౩౯ ప.

ఇట్టిపద్యముల నింకనుం జూపుటకంటె బుద్ధకమునే పఠించి చూడుఁ డని
చెప్పట మేలని తోచుచున్నది.

ఆర్థచమత్కృతి యీతనికి నుగ్గుతోఁ బెట్టినట్లున్నదని యీక్రిందిపద్యము లేట
పఱుపకపోదు.

నీ. కువలయానందంబుఁ గూర్చి యేలు ఘనుండు విబుధులఁబోచునద్వితరణుండు
సర్వజ్ఞ మౌళిభూపతి మైనభన్యుండు లలితవిభ్రమరూపలక్షణుండు
సరవిగళల్పించు శ్యామ భీరాముండు వజ్రలెడనన్ద్రావర్తనుండు
విష్ణుపదార్చితవిహితశుభ్రకరుండు శమితతమాహరి యమితశీలుఁ
డమ్మహారాజచంద్రుఁ డాయననిజాంత, రంగమంతయు నినుఁజేర్చి రమణతోడ
నేలఁగలడమ్మ నీపుణ్యమెసఁగెనమ్మ, తమిని నీడేర్చెమ్మ కుందనపుబొమ్మ.

౧ ఆ. ౯౩ ప.

ముక్తపదగ్రస్తము.

నీ. శ్రీపార్వతికుచశిఖరస్థలవిహార హారాయమాణమహాభుజంగ
జంగమస్థావరసంచారసమభాష, భానజరూప ప్రభావహరణ
రణరంగనిర్జితరాద్రమహాసుర, సురయక్ష నేవితచరణ ముగళ
గళదరస్థాపితకాలకూటక్షీర, క్షీరాచ్ఛిపు శ్రీశఘోరబాణ
బాణనామకరాక్షస త్రాణదక్ష, దక్షకల్పితయాగదారణోగ్ర
య్యగ్రభీమాధినామధేయప్రసిద్ధ, సిద్ధ భయభంగ కాశివిశ్వేశలింగ.

౧ ఆ. ౧౩౮ ప.

శృంగారము.

సీ. జల్లిమాటలుగాక, సరిచేయఁజచ్చనే సురంబు లీశిరోజాతములకుఁ
బూతసుద్దులుగాక పోల్పంగవచ్చనే చందనం బీమేనిగందను నకు
..... నొక్కొక వేశనదియు. ౧ ఆ. ౨౦౦ ప.

కందము.

గమత్తు చిమ్మ నొకికిథఁ గ్రమ్మఱ దెల్పెదను వేణిఁ గ్రమ్మవిరులపైఁ
దు మైదలు జుమ్మజుమ్మనఁ గొమ్మా తలయూచి మెచ్చు కొమ్మా నన్నున్.
౨ ఆ ౬౪.

స్వభావోక్తి.

ఉ. మోమునహించెఁ దెల్వి జగిమోవి రుచు ల్దగ సందడించె మృ
త్సొ మల మించెఁ జన్మనలు శ్యామలకాంతి వహించె యానసుల్
వేమఱు. మందగించెఁ గడుపుద్ధి భజించెను గౌను చిట్టుముల్
రామకు సంధివించె నభిరామతరంబుగఁ జేరచిక్కినకొ. ౨ ఆ. ౯౩ ప.

కల్పనలు.

తే. కొమరె పొక్కిలి బంగారకుండయఁదు రతియు శృంగార మనుభాన్యరాశి నించి
దంచ నిడినట్టిరోకలిసఁచుమీతి, రోమ రాజదనర్చు నారూఢిగాఁగ.
౨ ఆ ౧౦౦ ప.

తే. వక్రయానంబుతో నాగచక్రకుచలు, నిలువుఁ గన్నులతో దేవనిలకుచలు
నాతిమృదుగతిచపలేక్షణములకలికి, క్రిందమీదయ్యెఁ గాదె పూఁచేందువదన.
౨ ఆ. ౧౦౧ ప.

ఇ ట్లెన్నెన్ని విషయముల నెత్తమాపినను దృష్టికాఁజాలదు. ఇంకను బెంచి
వ్రాయుట గ్రంథమంతయు నిందు వ్యాసినట్టులగును. కాన వదలితిని.

ఎట్టి మహత్తులకైనను బ్రమాదము లండకపోవు. “ప్రమాదోద్ధమతామపి”
అనుట స్పష్టమేకదా. ఇష్టహాకవి యన్ని విషయములలోఁ బండితుడై, లోకానుభవము
గలిగి సాంపుగఁ గవిత్విముఁ జెప్పనేర్చియు వ్యాకరణమును బెక్కుతావుల మఱచి
పోయి స్వేచ్ఛగాఁ బ్రవర్తించి “సరంకుశాఃకవయః” అనుమాటకు సార్థకము చేయఁ
జూచెనని చెప్పవలసి వచ్చెగదాయని చింతించెదను. కొన్నికొన్ని తావులఁ బద్యము
లలోఁ గూర్చినపదములు శ్రుతీకటవులై కనఁబడఁచున్నవి. అందుఁ గొన్నింటిని
దుదాహరించెదను.

తత్సమసంధులు.

అసాధువు.

నెలంతదిగాక ౨ ఆ ౧౨౮ ప.

కుటిలకుంతలయ్యెడక ౫ ఆ ౩౩ ప

అరతిసేనపుడు ౫ ఆ. ౧౩౩ ప.

సాధువు.

నెలంతయదిగాక

కుటిలకుంతలయ్యెడక

అరతిసేనయపుడు

దుతముపై నున్నయచ్చునకు సంశ్లేషము.

జలాభిపూర్ణమగుచున్నా బావి ౧ ఆ. ౧౮౫ ప.

అటుక స్నెలమిక్ ౩ ఆ. ౯౧ ప.

ఈక్రిందిసంధికి దేవుడే శరణము.

శిరకరుఁ డస్తమించుదనుకా నొకరీతి.

౫ ఆ. ౮౩ ప.

విభక్తి ప్రత్యయపుఁ జమత్కారము.

ఉపనాయకులతో రతి

౫ ఆ. ౩౧౨ ప.

క్వావ్యర్థకసంధులు.

అసాధువు.

అనిదీవించుత్త ౧ ఆ. ౪౮ ప.

చూచిదితెలియదు ౩ ఆ. ౪౩ ప.

చూచిటురమ్ము ౩ ఆ. ౧౫౩ ప.

చూచదయత ౪ ఆ. ౩౦ ప.

తాల్చొగిక్ ౫ ఆ. ౮౪ ప.

తలఁచుటు ౫ ఆ. ౧౯౫ ప.

వచ్చిట ౫ ఆ. ౧౩౧ ప.

సాధువు.

అనిదీవించియుత్త

చూచియిది తెలియదు

చూచియిటురమ్ము

చూచియదయత

తాల్చియొగిక్

తలఁచియుటు

వచ్చియట

వచ్చిట యనునది యడిదము నూరకవిమలమునుబట్టి సాధువే. “ఇదఁగవచ్చు నుల్యపుపై నిత్యసంధి” అని. అయినను శ్రుతి కటువుగా నున్నది.

కువర్ణమునకు ముందునగాగములేని.

బరుదైనపిఱుఁదుకు ౧ ఆ. ౬౨ ప

వాడుకెదిరి ౧ ఆ. ౨౩౩ ప.

దుతసంధులు.

వీటిమీఁదాఱునెలలు ౩ ఆ. ౧౫౧ ప.

తోడితెచ్చితింటికి ౫ ఆ. ౧౯౧ ప.

వీటిమీఁదనాఱునెలలు

తోడితెచ్చితినింటికి.

} అనవలయు.

నుగాగమము రాకుండుటకు.

నోరవెడలగ్ని దీప్తలు. ౫౭ ౫౮వ వెడలునగ్ని దీప్త లనియుండవలయు

ఈక్రిందివి వింతరూపములు.

తప్పులు		ఒప్పులు
పాండుపఱచుక	౧౭. ౧౫౨వ	పాండుపఱచుకొన
హత్తుక	౧౭. ౧౯౯వ	హత్తుకొని
తెలుసుక	౧౭. ౨౩౧వ	తెలిసికొని
కట్టుక	౧౭. ౨౫౯వ	కట్టుకొని
అలపఱచుక	౨౭. ౧౧౧వ	అలపఱచుకొని
అక్కునజేర్చుక	౨౭. ౧౬౪వ	అక్కునజేర్చుకొని
అలవరించుక	౨౭. ౨౦౫	అలవరించుకొని
ప్రొక్కుక	౨౭. ౨౩౬వ	ప్రొక్కుకొని
పెట్టుక	౪౭. ౧౧౩వ	పెట్టుకొని
తెఱచుక	౪౭. ౧౬౮వ	తెఱచుకొని

ఇట్టి వింత సెన్నియో కలవు. గ్రంథవిస్తృతి భీతి మానితి.

ధాతువులు.

చేతురమ్మ ౧౭. ౧౨౪ వ. ఈరూపము పెక్కుతావుల నిగ్రంథమునఁ గానఁబడుచున్నది. “చువర్ణకంబుతోడ దుగ్ధకారంబు తకారంబగు” బాలవ్యాకరణము క్రియాపరిచ్ఛేదము ౧౧౮ నూ. “చేతురు కోతురిత్యాదు లసాధువులని యెఱుంగునది. కొందఱ తివి సాధువే యని యుపయోగించుచున్నారు. ప్రయోగములు గలవనుచున్నారు.

తప్పుసమాసములు.

అట్టోత్తరతతిరుపతులు ౪౭. ౨౧౫ వచనము.

అఖండయతి.

క్రిశ్ణులు మ్రొంగుకొనుచు నోక్కొక్కరోకరె. ౪౭. ౩౫ పద్యము ఈ యఖండయతిని సాధింపఁబూని కొందఱు భారత ద్రోణపర్వమున నాల్గవయాశ్వాసమున సాత్యకితో భూరిశ్రవుండు చెప్పుచు టలలఁచున్న “తేకులేక పుత్రైంచిన” యపొండుపజ్యేష్ఠనకుఁ దలవంపుగాఁగ” అనుపద్యమును తేకులేక పుత్రైంచిన యపొండవగ్రజానకుఁ దలవంపుగాఁగ” అను తప్పుపాఠముగా గ్రహించి సాధువే యనుచున్నారు.

మఱికొన్ని తప్పురూపములు.

కండ్లు ౫ ఆ. ౧౫౩ ప. ఎలవిక్, తాయి, ప్రౌఢతనము ఇత్యాదికములు పెక్కులు గానంబడుచున్నవి. వీనిని బ్రహ్మణములుగాఁ గైకొనినచో భాషలనా మణి శృంగారము చెడుననుటకు సంవియ్యుండదు.

ఇట్టి వెన్నియో యందున్నవి. కొన్నియతులుకూడఁ జెడినవి. వానినెల్ల వ్రాయుట యనుసరమని మానితి. చూపినవానిలోఁ గొన్ని సాధువులని తమకుఁ దోచిన నన్ను మన్నింతురుగాక. నాకుఁ దోచినవానిని మీకుఁ జెలియఁజేసితిని.

ఇట్టి వెన్ని తప్పు లుండినను ఈమహామహుని కవిత్వము నిరుపమానమై శృంగార సాగరమని చెప్పఁదగి నుజననుతికిం దగియున్నదని మాటికిముమ్మాటికి నిరాఘాటముగాఁ జెప్పఁగలను. ఈ గ్రంథమునఁ బ్రమాదపతితములగు తప్పులను ద్రోసివైచి సాధురూపములం గైకొని యీగుకవిశైలి నవలంబించి కవిత్వముచెప్పినఁ గర్తరసాయనమై యుండుననుట కౌవంతయుసంశయములేదు. ఇంకను బెంచివ్రాసిన గ్రంథవిస్తర మగు నన్న భీతచే మానితిని.

కడప
10. 10. 1919. }

ఇట్లు విన్నవించువిధేయుఁడు,
జనమంచి శేషాద్రిశర్మ.



శ్రీ ర స్తు

హంసవింశతి



పీఠిక



రామాంజయైనజానక యురస్సీమాంతరాత్మంతరి
స్తారప్రోక్ష్యలహరి నాయకమణి సందర్శితుంబాసజా
కారం బారసి యన్యకాంలే యుని శంకం జెందు నం చెంచి త
న్నారీ రత్నము నంకపక నిడు సీతాధర్త నక బ్రోవుతన్.

చ. తన కిది కేళినద్దమయి తద్దయుఁ బన్న వహించి తొల్లి లో
చినముఖహస్తపాదయుగ సామ్యముఁ జెంది సుగంధసంసదక
దనరఁ దొడంగె నిప్పు డని తా దయ మీఱగఁ జేతఁ బట్టెనో
యన వనజాతపాణి యగునట్టమహీసుత మమ్ముఁ బ్రోవుతన్.

2

క. యమునాగంగార్కురసం, గమవిగ్రహ మాత్మనేవప్రవితికిణ్ణ
దమరుచు లిడ నెడయక లో, కము లేలు భవానిశివుఁడు గడు మముఁబ్రోమన్.

ఉ. మేయనగ ప్రపాతమున మించి రహిఁ దుకనన్తణిప్రభాం
కూరకదంబకం బనగ కుంకుమగంధరసంబు భారతి
క్రూరకుచద్వయీనిహతి గొప్ప మురంబున డంబు జూపఁ బా
ల్వారు సరోజపీఠిఁ గొలు వయ్యెడు దేవుఁడు మమ్ముఁ బ్రోవుతన్.

4

తే. వాణి నజరాణి ఘననీలవేణి మధుర, వాణిఁ బల్లవసంకాశపాణిఁ బృథుల
నైకతశ్రోణి వాత్సలో సన్నుతించు, సుమధుమధురగుధావఁ న్ముఖైక్తికొఱకు.

5

శా. లీలాకేళికృతస్యకందుకము లై లెక్కింపఁ గారాని యు
ద్యేలాత్మశ్రవణద్యయ ప్రచలనావిరూఢతవాతోత్థగో
త్రాగు ల్బామి నభోంతరాశమున నృత్యం బాడ నర్చింపు గౌ
రీలీలావతిపట్టి మత్స్యతికి నిర్విఘ్నత్వ మిచ్చుం గృపన్.

- ఉ. తానక పాదపద్మములతాడన మొక్కటిదక్క నేపసుల్
గావు మదీయపాణిలపర గావునఁ జూడుము వీని వంచు నీ
తావిభుమ్రాల నిల్చి ప్రమదంబునఁ జూపెడురీతి మోడ్పుకే
ల్పావనభక్తిఁ బూనెడుకృపాని పావని నెంతు నామదిన్. 7
- చ. తనతనుకాంతి కాంచనకృతఁబులరీతి రహించ మారుతా
శనవరభూపచౌఘములసారె గమంగొని చేయి సాచి వై
కొనఁ బటుఘాత్యుతు ల్విగడ ఘోరభజావసు లెత్త భీతిచా
లనము వహించు నైజనతులం గని నవ్వు సుపర్ణవేదెదన్. 8
- తే. ఆత్మఁ బ్రహ్లాదరుక్మాంగదాంబరీష, శౌనకవ్యాసశుకపరాశరవిభీష
కాద్వనవసిష్ఠపుండరీకాఖ్యభీష్మ, చాల్ఖ్యనారదముఖ్యులఁ దలఁతు భక్తి. 9
- నీ. వాక్యనిర్జితశేష వాల్మీకి వాల్మీకి, హరిభక్తయుక్తిధీవ్యాసు వ్యాసు
ఘనభాషకాళిదాసును గాళిదాసును, జారుమాధుర్యవాచోరుఁ జోరు
దివిజేంద్రధనవైభవభూతి భవభూతి, ధర్మబుద్ధి నవీనదండి దండిఁ
గవితాళ హృష్టిమాధవమయూరు మయూరు, భాసురాకృతిఁబుష్ప బాణుబాణు
తే. మానితాచారమథితానమాఘు మాఘు, ధ్యానబద్ధమూరారి మూరారి గాత్ర
పటువిభారవి భారవిఁ బ్రస్తుతింతు, నర్వశబ్దార్థవిజ్ఞానరణికోటకు. 10
- ఉ. నన్నయభట్టు భీమకవిసాధుని దిక్కనసోమయాజిఁ బె
ద్దన్నను ముక్కుతిమ్మనవివాగ్రణి బష్మైరపోతరాజు గౌ
రన్నను రంగనాథుని మహామహుఁ బిల్లలమట్టివీరభ
ద్రు స్తుతియింతు నాంధ్రకవిరుద్రుల సత్కరుణానమదులన్. 11
- ఉ. అయ్యలరాజుఁ దిప్పనవివాగ్రణిఁ బర్వతరాజురామభ
ద్రయ్యను భాస్కరాగ్రణిఁ బ్రధానవరుం డగుకొండధీరునిం
జయ్యనఁ దిమ్మయప్రభుని సత్కవితారచనాధ్యక్షులైన మా
యయ్యలరాజవంశజుల నాదికవీంధ్రుల సన్నుతించెదన్. 12
- చ. సరసులు గద్యపద్యములచాతురికిం దల లూచి మెచ్చఁగా
విగ్రసు లనూయచేత మఱివేడ్క వహింపరు తేటిమొత్తముల్
శరవరవిందబృందఘనసారమరందసుగంధసంగ్రహ
స్ఫురణవిహించు గాని పురఃసూకరపంక్తులు చెంద నేర్చునే. 13
- మ. ఆని యిప్పడేతాప్రార్థనంబును సుకవిస్తరణంబును గుకవితరస్కరణంబును
గావించి తదనంతరంబ. 14

సీ. ఎని యిరితి కుభృద్ధవకుభృద్ధరబుధ, కరిసైంధవసమిద్ధహరిణసచిర
మెననిమేధంబు రుద్ధవక భుగ్ధవవిహూ, ద్భవమయద్ధవగురు ప్రతివిహూతి
యెననియీసహిమ రుగ్ధవసరిద్ధవలన, ద్భవవభృత్తిపురభిదూభిమహిమ
యెననిరూపమృతభృద్ధవసతోడ్విప్రతీ, దుడ్విడ్భృద్ధాప్తపుత్రోల్లననము
తే. మంత్రిమాత్రుడెయతడుమర్దంత్రిమత్త, తంత్రసంత్రాచకరణస్వత్రంతుడెయల
రాజవంశసుధావార్ధి రాజనూర, యార్యనారాయణామాత్యచర్యుడె డలరు. 15

వ. వెండియు నఖండతేజ్జకాండమాంతాండమండల ప్రచండమందు నిజవితరణాకర్ణ
నకృశీధూతపారావారపునరభ్యుదయకారణానూరదానధారాప్రవాహసంజాతమ
హావాహినీపూచుండును నిస్తుప్రశస్తనమస్తనగుణరత్నరత్నాకరుండును గౌం
డిన్యనగోత్రపవిత్రుండును గొండమాంబాగర్భవారాశిచంద్రుండును నగునయ్య
లరాజు నారాయణామాత్యదేవేంద్రుండు గొంజొకశుభవానరంబున నత్యంత
సంతోషితాంతర్లకరణుండె. 16

షష్ఠ్యంతంబులు

క. వారణభయ వారణజయ, కారణ చక్రహతారికరవారునకుక్ష
సీరాకర ధారాధర, భారాజీ భాసురప్రభాపూరునకుక్ష. 17

క. భీషణ ఖరదూషణ పరి, శోషణ సురహాషణోగ్రభానమతికిక్ష
శేషాహిప భాషాధిప, యోషాహిపరాన్యకీర్తి యోగోన్నతికిక్ష. 18

క. సింధుసుపుత్రీకుచధర, కంధరశుభవిగ్రహునకు గమలజసురరా
టిసింధురముఖ సింధురముఖ, బంధురజాతస్తవార్హ పదనివహునకున్. 19

క. తక్షక కులశిక్షక చల, పక్షకళాత్యుహణహేమపటసంభృతికిక్ష
దక్షాధ్వర శిక్షాకర, రక్షాచరణప్రవీణరాజన్యతికిక్ష. 20

క. వక్రత్రయచక్రకుచా, వక్రతనూరూపవైభవదచారునకుక్ష
జక్రహిత చక్రహిత, చక్రమహాపక్రమోపసంహారునకుక్ష. 21

క. భామాయుత కామాయిత, కోమలసుందరశరీరగురుధామునకుక్ష
భీమరిపుస్తోమపపు, శ్రీమతమస్మిమునకును శ్రీరామునకున్. 22



హంసవింశతి

ప్రథమాశ్వాసము.



కథాస్థారంభము

1. అంకితంబుగా రచియింపం బూనిన హంసవింశతి యను మహాప్రబంధంబునకుఁ గథామం బెట్టి దనిన. 23
2. నానాగమన్యుర్జ్ఞుఁడబూనిహుసాశ్వస, న్తహిమంబుఁగను ధరామరులు హరులు తేజోమదంబుల దిక్కుంభిసీశుల, నురుమాడ నోపుభూవరులుఁ గరులు హరిచక్రములు భూరిగుణకోటికేతువు, లలరఁగా నొప్పు వైశ్యులు రథములుఁ బరజీవజీనోద్ధరణధర్మఖ్యాతి, విలసిల్లు శూన్రులు వీరభటులు 24
- తే. విమలసుమనఃప్రమోదరాగములఁ దనరి, పల్లవప్రాప్తిచే మించు ప్రౌఢవార వనిత లారామములుఁ గల్గి వికతికెక్కు, భూమిరత్నంబు నైషధపురవరంబు. 24
- క. కలితమహాబలసఖ్యో, జ్వలవిక్రమనిహితవిమతసాలోరుయశో నలరాజగృహిత మప్పర, తిలకము నను మనఁగ ఎచ్చుఁ దేజోనితికిన్. 25
- క. ఆపురము ధరాలలనా, నూపురమై రత్న సాధనూతనరుచికిన్ దాపురమై యగ్రంకప, గోపురమై పొగడ నెగడుఁ గుంభినిలోనన్. 26
- ఎ. మఱియు నప్పట్టణంబు దివ్యసాలోచ్చయికలితంబు గావున నాకలోకంబును మహాశుద్ధాంతరంగంబు గావున యోగిజనంబును నీలగవాక్షప్రబలంబు గావునఁ గిష్కింధానగరంబును గుంభీనసరథనంబు గావున రసాతలంబును గంధర్వప్రచురంబు గావున దేవలోకంబును గురుకవిబుధద్విజరాజభాసమానంబు గావున స్రహమండలంబును ననుకరించి మత్స్యకూర్మాదిమహిమంబులు విహించి కమలాంకృతంబునై ప్రేమహవిష్టువుం బురుడించునశోవరంబులు గలిగి యొప్పు నెప్పుడు. 27
- ఉ. ఆపుర మేలు మేలు భళి యంచు నుతింప జను ల్ననద్దయ ద్వీపనినుంధరాస్థలి నుద్భిజయాంకలిపుల్లించి బా హాపటుశక్తి నిల్పినమహారజతద్యుతు లొల్కుకంబును ల్పాప్రితకౌర్యరేఖ లయి భాసీలఁగా నలనాముఁ డున్నతిన్. 28

- తే. ప్రబలరాజాధిరాజవీరప్రతాప, రాజపరిమేశ్వరాష్ట్రదిగ్రాజులమ
శోభయంకరవిక్రమైకవైధవా య, టంచు మాగధు లెంచంగ మించు నతడు 29
- వ. ట్లు మహీశాసనంబు నేయుచు నొక్కనాడు.
- ఉ. అతరణిప్రభుండు గొలుచె బలవై రిభోగసం
ప్రీతి దలిర్పగా నృపనరేణ్యులు మాన్య లగణ్యపుణ్యసం
ఘాతు లమాత్యు లాహ్య లధికారులు వీరులు చారు లష్టది
గ్ధాతవిచిక్రెస్తువులు గానుకె చెచ్చినవారు కొల్వంగన్. 31
- క. ఉన్నయెడ నాగ వేదము, లెన్నంగ దగుకాస్త్రవిషము లితిహాసాదుల్
పన్నగంబెరిగిన ప్రత్యు, త్వన్నమతి యనెనుపురోహిత్యజుడెలమిన్. 32
- ఉ. పచ్చి ఫలోపవీరములు స్త్విస్త్విచత్స్త్వితిహాక్తి మున్నగా
నిచ్చిన నాదరించి నిసియింపంగ జేసి నృపాలుడెంతయున్
ముచ్చటలుం బ్రసంగములు ముచ్చటిరాజులచర్యటం గథల్
చెచ్చెర నానతి మ్మనినఁ జెత్తిము రంజిల నాతఁడత్తిత్తిన్. 33
- ఉ. చెప్పఁ దొడంగెఁ జేనియలు చిల్కంగ ద్రాక్షలు రాలంగప్రపుం
దిప్పలు చిప్పు రేగఁ గడుఁ దీయనియిత్తగసప్రపూరముల్
చిప్పిలిపర్వంగా నమృతశీకరము ల్వడిఁ గ్రుమ్మరింప న
పప్పయి చొర యంచు గను లందఱు నొడల లూచి మెచ్చంగన్. 34
- తే. చెప్పమండంగ భామల చిత్తస్పృహ, తెలియ ప్రహ్లాదు నైనను గొలఁది గాదు
ధాత్రి జిహ్వావిక్రంబు దలఁచిమాడ, దాని నెఱిగింపు బ్రాహ్మణోత్తమమ్మంగాక.
- వ. అని యడిగిన నతనికిఁ బురోహితుం డిట్లనియె 36
- క. మంకులు మాయోపాయలు, బొంకులపుట్ట లతిపాపపుం జగజంతల్
జంకెనలు నేయు యువతులు, శంకురుండుం దగఁడు వారి చర్యలు చెలియన్. 37
- తే. అయిన నొకకథ గలదు రాజాగ్రగణ్య, తొల్లి పరమేశ్వరుండు సంతోషమొదనఁ
బార్వతీదేవి కఱిగించె బాగుమీఱ, నది యెఱిగింతు వినుము నీ సుధరించి. 38
- వ. అని యిట్లనియె 39
- సీ. మంజులమాణిక్యపుంజగంజితఘన, ప్రాకారమందితాగ్రస్థలంబు
చంద్రకాంతోపలసాధపాండురకళా, ప్రేడితప్రాలేయఘృణికరంబు
రత్నకుడావనశీరమ్యాంశుచందోహ, బహుశీకృతార్కప్రభాచయంబు
గంభీరపరిమాసి తాంభిచ్ఛటాతమో, లోకికృతాధరలోకవితతి
- తే. యామికాహుతిజాతదికాధినాథ, పురధియంకర భేరికాభూరిదంధ
ణంధణధంధస్వని ప్రతినాదదాయి, గోపురం బొప్పు నుజ్జయసిపురంబు. 40

క. ఆపుటభేదనమునను ది, కాపుటభేదననోరంకరజయభే

రీపటలసంఖ్య బం దోక, భూపాలుండు గలండు చిత్రభోగుం డనగన్. 41

సీ. వెలయహరిశ్చంద్ర విభయన నలునివీ, కను బురుసుత్సుచాక్షునఁ బురూర
పులిలీ సగరులారునఁ గార్తవీర్యుడు, ర్యాదను గయక్రియ నంబరీషు
మతమున శశిబిందు మహిమ నంగులితేఁ, బృథునిమాడ్కి మరు త్వత్పత్తిభరతు
నితి సుహోద్రునిభాతి భార్గవుబలె, రాముపోలిక భగీరథునిపాలుపు

తే. నశివసంగతి మాంథాతనయమునను య, యాతకరణి దిలీపునియట్లు రంతి
రీతి నాచక్రవాళపరీతభూత, ధాత్రి బాలించునవిభుండు దద్విభుండు. 42

తే. ఆరం దంతిపురంబులో హాసభావ, విగ్రహ విలసవైఖరు ల్విస్తరిల్లు
మరునిసామ్రాజ్యలక్ష్మలహరువుఁజెందు, చెలులుగొలుసంగఁగొలుపుండెఁజెలుపుమీఱు.

వ. ఉన్న సమయంబున. 44

సీ. పొడ వైనజలుగుఁగెం జడలకీల్లంటును, నిండాఁరెడువిభూతి పెండెకట్లు
వీనులపటికంపు చింతకామాక్షులు, గనుబొమ ల్నందునఁ గావిబొట్లు
కుచముపైఁ గావి కుటుసంబు గళమున, నలరారు రుద్రాక్షహారతతులు
చే నాగ బెత్తంబు చిన్నికృష్ణాజిన, మక్షిగోళంబుల నంజనంబు

తే. కావిస్తరింబు పావాలు కక్షపాలు, తామ్రకటకంబు సింగినాదంబు క్రోవి
పొందున్దీప్తియలు చిదానందభూతి, యొనరఁ బూనుక నొకమహాయోగురాలు.

తే. చెట్టుడిగి వచ్చిపట్టులఁ జెంత నిలువఁ, జూచి లేచి నృపుండు సంస్తుతుల మ్రొక్కి
పీఠ వేయించి కూర్చుండఁబెట్టి తా ను, ఖాసనానీరుఁడై యున్న యనసరమున.

సీ. శ్రీరస్తు శుభ మస్తు ధీరస్తు విజ యోస్తు, పుత్రరంజన మస్తు పుణ్య మస్తు
ధన మస్తు ధాన్య మ స్త్వనపద్య నుఖ మస్తు, చిరతరసంకల్ప సిద్ధి రస్తు
సత్యమస్తు మహోస్తు శౌర్యమస్తు యశోస్తు, స్వస్త్వస్తు సుగుణోస్తు శక్తిరస్తు
సామ్రాజ్య మస్తు కాశ్యపభర్తృఫల మస్తు, పృథ్వి రస్తు మహాప్రసిద్ధి రస్తు

తే. భూనమస్తు శ్రీయస్సతి ధ్యాన మస్తు, గురుచరణభక్తి రస్తు సత్కుశలమస్తు
కాంతి రస్తు నిరంతరైశ్వర్య మస్తు, భాగ్యంబు మహాసార్వభౌమ నికు. 47

క. అని దీవిఁ చక్షతపు, వృనిచయము విభూతిపండ్లు ఫలములు దివ్యాం
జనములు సిద్ధక్రియలును, దనరఁగ శివస్త్రీ భూమిధవున కొసంగెన్. 48

వ. ఇట్లు సంగిన వినయంబున లేచి కైకొని స్వాగతంబడిగిన సంతోషించి మనోరంజనా
ర్థంబు ధర్మార్థకామ మోక్షంబులు రాజ్యలక్షణంబులు బుర్రాణేతిహాసంబులుఁ గొన్ని
లోకాభిరామంబులు ననాగతవర్తనంబులు నుచితానుచితకథాస్వారస్యంబులుఁ దె

- లిపిన విని మహాత్మురాలా మీరు వినని కనని కార్యంబులు ముల్లోకంబుల నెవ్వయు
లే నైన నొక్కటి యడిగెద నానతిమ్మని యిట్లనియె. 49
- క. ఏమేభూములఁ జూచితి, వేయేరాజ్యములఁ గలరు శృంగారకళా
ప్రాయ లగురూపరేఖా, శ్రీయుతి గలకన్నె లనిన శివసత్తియనెన్. 50
- మ. మది రంజిల్లగఁ జెప్పెద న్నినుము కై మన్ సచ్చిదానందనం
పదచేతం గరజం బలంబుగఁగఁ గన్నట్టున్ భరాధీశ యీ
యదయాస్తాచలసేతుశీతనగమధ్యోద్భృద్ధరాసక్త మిం
పాదపక్ దేశములందు నుండుదురు విద్యుద్వల్లికాభాంగనల్. 51
- ఉ. డెబ్బదిరెండుపాశేముల. తీవర దలిర్పు సమస్తదుర్గముల్
జొచ్చిలు కల్పిఁ బట్టుములుఁ + జొక్కపుఁ బేటలుఁ బాతకంబు పో
ద్రోబ్బెడులీలఁ జూల్చిరుపతు లనుగొంటిని నుందు రండులన్
సిబ్బెపునిబ్బరంపుచిగిఁ జిక్కిని చక్కనిగుబ్బ గుబ్బెతల్. 52
- క. వెలనాడు వేగినాడును, బలుగులనా ద్వాకనాడు పొత్తపునాడున్
గలముకినాడు రేనా, డలయక గనుగొంటి నచటియబలలఁ గంటిన్. 53
- సీ. లాట కర్ణాట మరాట వహూటులఁ, బాండ్య పాండ్ర విదర్భ పద్మముఖుల
బంగాళ వంగ కలింగ లతాంగులఁ, గుమరు కేరళ మరు కోక కుచల
మళయాళ నేపాల మాళవ యువతుల, మత్స్యవత్స కర్ణాట మావవతులఁ
గోన లాండ్ర ఐరాట కుంజలక్ష్మీలను, బాంచాల బర్బర భామినులను
తే. ద్రవిళ గాంధార కాశ్మీర ధరణిసతుల, మగధ కొంకణ తెంకణ మానినులను
మఱియుఁ దక్కినధార ణిమండలములఁ, దనరు చెలువలఁ జూచితి ధరణినాథ
- తే. రాజవశ్యైషధాకృతుల్ రమ్యతరర, తిస్వరూపలు మోహనవిష్యమూర్తు
లతులతర కామమంత్ర దేవతలు వీర, లనగ నుందురు సుందరు లచట నచట. 55
- ఉ. ఈనషక్కిండమండలమహీర్ణలిస్థలఁ గనంగ దేవ నే
నినగఁగలమమున నెంతయు రేఖఁ జెలంగు మన్నథా
ధీనసుమోహనాకృతిరతి న్నగుమి న్నగుసేరుగల్గసా
తానిబిసప్రమానదళధాశభీతరభాక్షిఁ జూచితిన్. 56
- తే. దానిప్రియనాయకుఁడు విఘ్నదానుడనెడు, వేరుగలవాఁడుకలవాఁడుపెద్దవాఁడు
హేమవతి యనఁ దనరున య్యంతిఁ బొగడఁదరమె బ్రహ్మకు నైన శంకరున కైన.
- ఉ. ఆమధురాధరాధరకచాలి కనద్దననైగనిగ్యమా
యామృదులొరుసారరుచిరాంబురుహక్షలధాశభశ్యమా
యామెఱుఁగారు బోడిజిగి యబ్బెడుగుబ్బుల చాకచక్రమా
యేమని చెప్పవచ్చు జగతీశ్వర శాశ్వతరూపపదల్. 58

- క. దానిజగి గానికులుకును, దానితిమద్యులులనొంపు దానివిధంబుకొ
దానినగి దానియందము, మానవర మరుడు గన్న మిగ్గుడు గాడే 59
- క. నగ లాలుకు ధాగధగ్యపు, జగి గుల్కెడు నుబ్బుగబ్బి నిబ్బెపుగుబ్బుల్
నిగనిగలా గులుకు కొప్పును, సాగనుం గలికనులు దాని సొమ్మె పరగనన్. 60
- ఉ. విండ్లకు మేల్తరంబు ఘన వేణి కనుం బొమిదోయి బంగరం
గిండ్లకు మేటి సాటి తులకించుచుంగన లేతతిమ్మిపూ
దూండ్లకు మిన్న యన్న జిగి దొల్కెడుచెతులు లోకమందు బూ
బోండ్లను గానమో వినమో పోలరు లెన్నెతికొలిగోరునన్. 61
- సి. కబరీభరమునకు గందంబు నెల్లు ను, త్వలమాలకలు నేమ్రములకు జెల్లు
గరింబులకును ముగళిమహాశ్రీ నెల్లు, గాత్రంబునకు జంపకంబు చెల్లు
మధురవాగ్వృత్తికి మస్తకొకిల నెల్లు, జనుగుబ్బగవకు మంజరియు జెల్లు
బిరు పైనెసిటుడుకు బృథవిప్పత్తిము చెల్లు, మధ్యంబునకు దనుమధ్య జెల్లు
తే. బాదముల కంబుజము చెల్లు బరంగు నడికు దనరు మల్లేభవిడితంబునెల్లు
గృతులన్లంప దగుతిదాకృతు లెక్కతులు, వాంఛచెదానిబొందినవాడె నుక్కతి
తే. చండవోర్దండమండితిమండలాగ్రి, ఖండితోడ్డిండరిపుకాండభండనమున
బండితుం డగురాజవేదండమునకు, గాక యొకపాటివాని కాకన్నెత్తునె 62
- ఉ. సారథి మొందు కాంచినపు జంప్రపుబుక్రవాగ్వీలాసము
ల్వారికి నేర్పు రత్నపుసలాక తిరం బగురూపుం జెంగు తొ
ల్కారుమెటుంగు జివకళ గాంచిన చిత్తరుబొమ్మ యాన శృం
గానిణి యా సుధాసరసిగా నుతిసేయగ వచ్చు నచ్చెలిన్. 63
- క. అని సిద్ధురాలు నెప్పిన, బొనపాన గాత్రములు చెంద బలకలు వొడమెక
మనసిజశిఖి యొనసినచో, గనబడు ధూమాంకురముల గతి నృపుమేనన్. 64
- క. అంతట సిద్ధాంగన యా, ద్యంతంబును జెప్పి రెన మహాశ్రమమహికి
సంతోషంబున జనె భూకాంతుడు హేమవతిమీడి కాంక్ష జనింపన్ 65
- మ. కరుణాదృష్టులు నాగవాసముల సోకిం జూచి వేడ్క న్ననో
వారము లోకలు రూకలు న్నెలులు హం లంకృతిస్తోమము
ల్పరసత్వంబున నిచ్చి పంచి కొలువుకొ జాలించి తాబోయె భూ
పరతీతుండు మనంబు హేమవతిపై బాలిక దువాలింపంగన్. 66
- క. మిన్నందు సౌధవీధి ను, మున్నత మగుమేలు మచ్చు లొచ్చెడుచోట
న్నిన్నగుచి త్తరువులచే, బన్నగల క్షగు వొకరహస్య భవమము పజ్జన్. 67

చ. అకలుషదివ్యరత్నమయ మా నొక కేళిగృహములలోపలం

జికిరికిరీటిపచ్చల రనించినచిల్కలకోళ్లనంద మా

సకినెలపట్టెమంచమున చాయనభాసుతివాసి పైఁ దురం

గిక మొకమాలులేపున నొగిక్ కయనించి మనోభవస్యధన్ .

69

క. ప్రితిని హేమానతిపయి, నాతీరున మనసు నిలిపి యతివిరహార్తిం

జేతోజాతధనుర్భవి, శాతశరవ్రాతసార చకితాత్మకుఁ డై.

70

క. ఉలుకు న్వెన్నెలవేడిమి, కరుకు న్మృకపికమిళింద హంసార్భటికిక్

బెరుకు న్నలయానిలునకు, జెరుకుం బూపాన్మనండుఁ జిరవిరహార్తిన్ .

71

. చెక్కిటఁ జేయి చేర్చుకొని చింతిలు మన్ను రటంచుఁ జాపులన్

వెక్కున మంది లేమ యెలవిం బొడగట్టినయల్లు నుండఁగా

నక్కునఁ జేర్చు బోవు భ్రమ మంది వెనం దలయూచుఁ నంతలోఁ

బక్కున నవ్వు నింతిపయి బాళి నృపాలకమాళి ఖిన్నతన్ .

72

ప. మఱియు నారాజు విరహంబు తాపాకాయకరంబు గావున నిదాఘంబును విరళీకృ

తాశ్వాసంబు గావున సత్ప్రబంధంబును విచ్చిన్నాలంకారంబు గావున యవనవివా

హంబును నిమిలితతారకంబు గావున నహర్నఖింబును విప్రలాపముఖిరంబుగావున

సాయంకాలంబును ననుకరించె నప్పుడు.

73

క. అటువలె నృపనిటఁగూఁడు, పటుశరవిరహంబుఁ జెంది బాధ వడంఁగా

నటనమున హేల యనియెడు, మఱిలాలక వచ్చెఁ దెలివిఁ గొనఁ జేయుటకుక్ .

74

. పన్నీట న్నయవంబు లొత్తైఁ దనువుం బాటిరపంకంబుతోఁ

జెన్నారం బద నిచ్చి గీరి సిగ లేనెక్ దాయెతు ల్గుట్టై జీ

న్సొన్నాపట్టెరుమాలుగట్టె జరతా చుట్టంచు డాల్చించుమే

ల్లి న్నానన్నపుచుప్పటంబు దగ హళిం గచ్చె సొం పారఁగన్ .

75

ప. ఇట్లుపచారంబులఁ గొంతదాపంబు శాంతం బొనరించి నృపాలునకు హేల యి

ట్లనియె.

76

. స్వామి పరాకు నీమదికి సమ్మతి యాపని యేమి చెప్పమా

ప్రేమ దలిర్ప నేర్పు దల పింప నచెంతటికార్యమైన నే

నే మఱి తీర్చి నీకుఁ గల నెంజిలఁ బాపెదఁ జూడు మన్న నా

శ్రీమహానీయవైభవుఁడు శీతకరాస్యకు హేల కిట్లనున్ .

77

. సిద్ధురాలు హేమావతీ సీతకరాస్యవలపు రేఖాతిశయవైభవమును చెల్పు

వినఁగ నగు మోహముననైన నెవతరు మాన్పుకరుఁ ననుఁ జేర్చి యమ్మచ్చకంటిఁగూర్చి.

క. అని చీఠిచీనాంబర, ఘనమణిహారములు మేలు కాల్గొడియంబు

- హంసముగ మెఱుంగుచును, నను సమరంగ నచ్చి పరువ సముచితరీతిన్. 79
- ఉ. పూని ముదంబు లుప్పతిల భూవరముఖ్యునిచేత వీడుకో
తై నసరత్న లీతమహారజతోన్నతనివ్యధిధీతి
స్రిధులెల్ల దిక్కుల దిశించుచు మించినవిఃఖదాసు స
చ్చానిత గేహనీమకు సుమాళిముతోఁ జనె హేలహేలలన్. 80
- కన్తూరిపీణలుఁ గపురంపు లప్పలు, నిండినగృహములు నెరయదాఁటి
మంపమాగగుఖండవఁకుమద బులు, గలుగుబిడారులు గడవిపోయి
గౌళము ల్పచ్చాతు కచ్చారములు చాల, నిందిన కొట్టడీ ల్లించియేగి
పుసుఁగుచట్టఁబులు బుక్కారజాబులు, పొంకహా మళిగల పొంతఁ దరలి
మాచె నొకవిస్యరత్న నిస్తులగృహంబు, నంచు హేమానతికన్య నలరు భన్య
చలరాంపుల పెంకి జవాదనకి, జాతీగతిలీల నారాజదూతి హేల. 81
- చ. ఇట్లు తన్నుఁ జేరవచ్చినరాజదూతిల గమంగొని మహారాజు మన్ననలమనియెడు
పడుతుక యని రత్నంపుగడ్డయపై నిసియుండు జేసి స్వాగతం బడిగిన నబ్బాలకు
హేల యిట్లనియె. 82
- క. నిచాతుర్యము నీవా, చాచిత్రపటుత్వ రూప సంపద లెపుడు
స్మిచుట్టంబులు నెప్పగఁ, జూచెద నని నచ్చినాడు సుదతీ నిన్నున్. 83
- ఉ. చక్కనివారిలో మిగులఁ జక్కనిదాన వటంచు వేడ్కతోఁ
కొక్కుదుఁ జెప్పి రండులకుఁ జూచినయందుకు నామనోరథం
బక్కలు సిద మయ్యె ఘల మబ్బెను హ యిటులుండ ననై యో
చక్కెరబొమ్మయంచు గరసప్రతిభాపల నిచ్చగింపుచున్. 84
- దీనచకోరాళి తృప్తదీర్ఘగదమ్మ, భామనీవదనచంద్రామృతంబు
వీడబర్హిణముల నాదరించుగదమ్మ, మెలత నీవేడికామేఘపంక్తి
ఘనదరిద్రపితాళిఁ దనియఁ జేయుగదమ్మ, చెలియనవా తెఱచిపురుడంబు
బడుగుజక్కెలనింపర బ్రోదుఁగదనమ్మ ముగుద నీచుడమ్మమొగ్గదోయి
తే. పేదహింసోళనంహా మీరునమ్మ, సహనోబృందమకరంద నిర్ఘరంబు
లిట్టివన మిసి జగిలిగి యీవిధంబు, ప్రణతి నేయంగఁ దరమె యాబ్రహ్మకై న. 85
- క. ఇదిగాక యత్తమామల, ముద మొదవఁగ బంధుసంఘముల దానీదా
సదళంబుల బహువిక్వా, సదయల నీరీతి మనుచు సతులం గానన్. 86
- చ. ఆని యితైఱంగన. 87
- ఆ. దానియత్తతోడఁ దగు మామతో బంధు, దానజనముతోడఁ దగినమైత్రిఁ
గూడి యాడుచుండి కొన్నిదినంబులు, చన్నపిదప నొంటి నున్న శేళ. 88

- ఉ. ఒక్కనుధాంశురత్నరుచిన్ న్న శవేదికిమీఁద నిద్దఱున్
మక్కవెమిఱ నుండి యనుమానముతో నొకకొంతఁ గొంకికొఁ
చక్కట నీకొకఁడులకు నచ్చకలేక మెలంగ విమదా
సెక్కడిభర్తఁ గాఁగ నృజయించె నజం డని హేల నవ్వచున్ . 89
- క. ఈయావ మీపటుత్వం, బీరేఖావైభవంబు లీనెఱుఁచును
బీరనికత నీకును మఱి, మ రాజున కగును సెతరహనుజుల కిగునే. 90
- సీ. కలికి నీసిద్ధింపు గట్టిగుబ్బలు వాని, గడునుచేతులఁ బట్ట కలఁచుఁ దగునె
కాంతలో నీతావి కావిమోపిటు వాని, కొక్కిదంతంబుల నొక్కదగునె
చెలుస నీజిగోముగలమోము మఱివాని, తొట్టిసోరున చున్దు వెట్టెఁ దగునె
సుదతి నీకనకంపు సొంపుదేహము వాని, కఱుకుమేనునఁ జేర్చి కలయఁ దగునె
తే. కులుకుశృంగారరసములు చిలుకఁ గీలు, బొమ్మపలె నీటు గలదాని పమ్మ నీవు
మర్కటమువంటివాఁడు నీమగఁడు చూడ, వానితోఁ గూడిరతికేళిఁ బూనుకొట్టు
క. నీవంటియావతికిని, నీవంటిప్రియుండు గలఁగ నిర్మలప కహా
యీవిధిని దగులుచేసిని, యావిధి నీటు దూర నింక నగుఫల మేమి. 92
- తే. అయిన మగఁ డెంతనీటుకాఁ డైననేమి, ప్రాణపద మైనచోఁతీబంధగతుల
నింపు సొంపునుజూచి చొక్కింపఁదగునె, రతికిఁ జొచ్చినతఱి మానవతుల కెపుడు.
ఉ. కేరఁగరాదు నవ్వి గిలిగింతలు వెట్టఁగరాదు చెక్కలం
జీరఁగరాదు గుబ్బలుఁబిక్కునఁ గ్రుమ్మఁగరాదు కేళిలో
మీరఁగరాదు వైకొని రమింపఁగరాదు గఢారవంబు లిం
పారఁగ సల్పరాదు మదిరాజులు భర్తలఁ గూడువేళలన్ . 94
- ప. ఆదియునుంగాక. 95
- క. పదివేలమదను లొక్కట, నుదయించినలీల మెఱయు నురుగుఁబుడు సుమీ
మదిరాక్షి చిత్రభోగుఁడు, మదిఁ గోరెను నీదుభాగ్యమహి మెట్టిదియో. 96
- సీ. కువలయానందంబు గూర్చియేలు ఘనండు, విబుధులఁ బ్రోచున ద్వితరఁబుండు
సర్వజ్ఞహాళిభూషణ మైనభస్మండు, లలితవిభ్రమరూప లక్షణండు
సరవికళత్నించు శ్యామాభిరాముండు, పఱలెడు సంతాన పుత్తనండు
విష్ణుపదార్చితవిహితశుభ్రకరుండు, శమితశమోహరి యమితకీలఁ
తే. డమ్మహారాజచంద్రుఁ డాయననిజాంతె
రంగ మంతయు నినుఁ జేర్చి రమణతోడ
నేలఁగలఁ డమ్మ నీపుణ్య మొసఁగె నమ
తమిని రిడేర్చెమ్మ కుండనపు బొమ్మ.

వ. అనిన విని సఁగి మధ్యవిన్నయలజ్ఞ హాసకౌంక్షలుమనంబునంబెనంగొన నమ్రము
భయై హేమావతి రాజదూతి కిట్లనియె. 98

ఉ. అమృతచెల్ల యిట్టిపలు కాడుచురే మఱియైత్రమ మలుం
గ్రమిత్తఱులై మెలఁగఁ కామగఁడుం బులీరీతిఁ దెంపుగా
బమైర రొప్పుచుండఁగను బాంధవులెల్లను గాచి యుండఁగాఁ
గొమ్మరొ యిట్టికార్య మొనఁగూడునె కూడిన హాని చెందదే. 99

తే. అనిన హేమావతికి నీట్లు లనియె హేల, తేపటికి నేఁటిస్రాయంపు తేపు గలదె
మోహ మెక్కినఁ జక్కని ముద్దుజాణ, యొకనిబిగికాఁగిటనుజేర్చి యుండవలయు.
క. ఎక్కడినుగఁ డెక్కడిసఖు, లెక్కడి నీయ త్తమామ లెక్కడిచుట్టా
లిక్కొలఁది దొడ్డి కొంచెము, లెక్కింపకు మరునిహావలిం బడువేళన్. 100

సీ. కోటగోడలనైన మీటుగా నెగఁబ్రాకి, దాట నేర నిదేటి తలిరుఁబోడిఁ
ఘుమఘుమార్చుటిలోడఁ ఘోషించునదులైన, నీఁదిపోవ నిదేటి యెమ్మెలాఁడి
తనమీఁదితప్పు నొక్కనిమీఁద నిజముగాఁ, బెట్టనేర నిదేటి బినరహాక్షి
ధవుఁ డైనఁ దనజాడ లగఁ దనిచట్టిన, నిర్వహింప నిదేటి నీటుకత్తె

తే. తలవరులు గన్నచో లేని తాల్చి బూని
బొంకు తథ్యంబు తథ్యంబు బొంకుఁ గాఁగ
నెంచి యుపనాథుతోడఁ గ్రీ డించి మించి
చక్కటికిఁ దేని దదియేటిసరసురాలు. 102

వ. అని మఱియు బోధింప నంగంబు పులకౌంకురానుషంగంబునుగా నిజాంతరంగం
బునం బొడముప్రీడాభిరం బుడిపికొని దరస్తి తానతముఖాంబుజయైయెట్లకేలకుఁ
జెవి యొగ్గిన నగ్గజరాజగామినిం బాసి తనరాకకెదురుచూచుచున్న రాజసన్నిధికిం
జని తాఁ బోయినచ్చినకార్యం బెఱింగించె నంతట దైవయోగంబున విష్ణుదాసునకు
దురశ్రయాణంబు సంభవించె నంత. 103

తే. పయనమునకై నయవియమర్పంగనపుడు, పరిచరులకొనఁజిచ్చినఁ బటకుటీర
పాత్రసామగ్రి మొదలైన బగువులెల్ల, శకటవామ్యశ్వవృషమహో, ప్త్యముల కెత్తి.

వ. మఱియుఁ గలమాన్మంబులం గలనంటకంబులుఁ బొంగలి పులియొగిరంబు ధధ్య
దనంబు నానవాలు జున్నులు మీఁగఁడపెగుగులు నవనీతంపుఘటికలునొలుపుఁబప్పు
నప్పడంబులు పఱుగులు వడియంబులుఁ బెరుఁగఁపడియంబులు మిరియంపుఁబొడి
మెంతిక్కాటుప సంబారంబుఁజింతపండులు బజ్జలు నీరికలుఁ బచ్చస్కారుబిండ్లూరుఁ
గాయలు మామిడితోక్కులునివి మొదలుగాఁగలపరికరంబులును మఱియు వడపప్పు
బేడలు వేపుళ్లననుపగుగిళ్లు బొరుగులు బొదులుఁ బాకపుఁజలిమిడికొయమృతంబు

లుంటులునటుకులుమాగలులాజలుఁ బేలాలుఁ జిటికొఱుకులు నువ్వులునానబియ్యం
బులుఁ బేలపిండిఁ బ్రేలసత్తు దోసగింజలు వెల్లగి నెలుగోఁగులుగిరింగరుములుప్పిళ్లు
సెనగపప్పు బొరుగుపప్పు సారపప్పు జీడిపప్పుబాదంగిపలుకులుగొబ్బెరగసగసాలు
ఖర్జూరిములు ద్రాక్షలాదియైనఫలహారంబులును వుజీయు నుండ్రంబులు మండ్రే
గలుఁగుడుములుదొసెలువీసెలుఱొట్టెలునిప్పట్లప్పంబులతిరసంబులు సుకియలమృత
కలశములు సోగులుఁ జక్కెరబుగడలుఁగరిజాలుఁబొరివిశంగాయలుఁ దేమనంబును
బాలకాయలుఁ జిక్కిలములు మినుపచిక్కిలములుమినుపపోకలు వునోహారంబులు
గా రెలుబూరెలుమోదండులంగరొల్లెలుమణుఁగుబువ్వులుం బేజీలుపీరుసత్తిగెలుమడ
తలుఁ బప్పుబూరెలు సజ్జబూరెలునడ లామనడలొబ్బట్లు సారసత్తులుసేవలుఁజిరిమి
ట్లు సరఁదాలుఁ బరిడగప్పలుఁ బాపట్లు నిడైనతేనెతొలలుబొరుగులుసేలకికాయలు
వెన్నమెఱుంగులునిడికుడకలునడకుడకలుముతైపుఁజిప్పలుఁ జంద్రకాంతలుఁగరిజ
కాయలు బెడదలు లడ్వాలుఁ గోడబట్లు గూడుపరిగెలుఁ చెలుపరిగెలుఁ బూరీలు
గూళ్వాపిడ లాదిగాఁ గలభక్ష్యంబులుగూడలనించిన అసాతామలుగావళ్లంబూని
వెంటనంటిరా నవ్వుడు.

105

తే. తనకు నిలువేల్పు లా తల్లిదండ్రులకును,భక్తితో మ్రొక్కి తనప్రాణపదమునైన
భార్యతోఁ చెల్వనక్కునఁ బట్టిచేర్చి, నావధూటియొనధికదీన్యాస్య యగుచు.

ఉ. ఓమగరాజ నీవు చిన నొంటిగ నేనెట నుండనేర్తునే

నామది చూడఁగోరి యిటు నన్నలయించెద వంచు బాష్పధా

రామిలితాక్షి యైఘనతరం బగుశోకముఁ జెంద విష్ణుదా

సామధురోక్తి నూరడిలు మంచు ముదంబునఁ గున్తరింపఁగన్.

107

సీ. సీతావికెమ్మెవి నిలుచుఁ బోకంచువా, లంటులమొనపంటి గంటి గుఱుతు

నీవాలుఁగన్నుల నెఱయుఁ బోనెల్లారి, కొమ్మలకపురంపుఁ దమరసము

నీచెక్కులరహించుఁ బోచెన్న పట్నంపు, వారిజేక్షణలక్రొవ్వాడినోరు

నీయురనల్లిమించుఁ బో యఖిలక్షమా, శోమలాంగుల కుచకుంకుమంబు

తే. లీంటనె మెలంగువారల కీనుఖంబు, లెటులఁ జేహారు నని పల్కిహితముఁ జిల్కి

పోయి రమ్మని మోము మోమునఘటించి,చుంబనమొనర్చిపనిచె నయ్యంబుజాక్షి.

వ. అంత.

109

తే. మణిఖిలితహేమపంజర మధ్యమమునఁ

ప్రేమ నాబాల్యముగఁ దాను బెంచినట్టి

హంసరాజంబుఁగదియంగనగిరి తనదు

ఫయన మెఱిగించి యింటిలోభద్ర మునుచు.

110

- కి. చెప్పంగఁ దగినమాటలు, నప్పి మరాళంబు పనువఁ జెత్తలబున సాం
పుష్పతల నిన్ను వెలువడి, యప్పగిదిక్ విషుదాసుఁ డరిగెడువేళన్. 111
- తే. ఈడనువళందబందర యింగిలీషు, కళముమొదలయినపేటల గౌరలెల్ల
గౌరధక్రష్టములు బేరసార మాడఁ, బిలువ నంపిరి తమతమ పేటలకును. 112
- చ. అటువలె వివిదాసుఁడు హితావళి గొల్వఁగఁ దోడబేర మం
గుటకుఁ జనఁగ హేమన్ తోడనె శంబరవైరి కారవి
స్ఫుటచిటుల్ గ్రహంకరూపానూనవీనశరప్రజంబువృ
త్తుటమున గాడనేయ నృపపుంగవుఁ జేరఁగఁ గోరి యున్నెడన్. 113
- చ. విలసితిమోహదాహపరివేదన పామునియెత్తుపెట్టఁగా
పలపులపింటివాఁడు నెఱవాదితనలబునఁ ద్రోవఁ జూపఁగా
నలమినభీతి లష్ట పలదం చరికి గ నంతి నంతిలో
జలజహితుఁడు క్రంతె నల చానవెత్త లనలేనికెవడిన్. 114
- స. అయ్యవనరలబున. 115
- తే. తరణితురగభురోద్ధూతచరమశైల
గైరికస్థలపాంసువుల్ గ ప్పెననగ
బళ్ళిమంబునఁ గంతుమపంకమటుల
సాంధ్యగంగలు మించె నిస్తంద్రమగుచు. 116
- ఉ. కాలకళాసమాళి దినకాం హసంతికలోన యామిని
బాలకు సొమ్ము నేయుటకు భాస్కరుడొక కనకంబు క్రైచిక
ల్లోలవతీవరాంతరములో నిడఁ దోచినఘాటుమొకదమో
జాలము పర్యే నా రపల గాడ్పునఁ దారలు వొల్చె నెంతయున్. 117
- క. అప్పుడు హేమావతి తిమి, ముప్పిరిగొని చిత్రభోగ భూపాలునితో
నప్పువృద్ధాంకదనము, వొప్పుడి నొనరించువాం; సారఁ దమకమునన్. 118
- చ. పరఁగెడఁపెస్తుకొట్టెడులు భద్రముగానొగి బీగముద్రలుకొ
గరిమ నొనర్చి తోత్తులకు గ్రాస మొసంగి నికాయ్యకృత్యముతో
దరలిచి యత్తమామలపదంబుల నెన్నెచు నిద్రపుచ్చి మై
మెఱుపుగ శీలించువుల మిన్నగ మజ్జన మాడి వేడుకన్. 119
- సీ. మెఱుగుఁగుచ్చెలమిఁద బరతాబు పనిమిఱు, చెంగావరంగారుచిరఁ గట్టి
గుజరాతి జగిసిస్త్రుగొట్లదాఁపినడాలు, రహిమిఁచు కైఠీరవికఁ దొడిగి
ఘుమ్ముఘుమ్మనితావిఁమ్మున్ కాటంపుఁగలపంపు సోగుగాఁ గలయ నలది
తిశుకైశుక్కునఁ గాలఁచిఁటకఁ గల్గె దుజ తి, మణిభూషణంబులుమవతఁ దాల్చి

తే. తిలక మొగిల పిల్చి మితభుక్తి నలిప వెంట
బూమి లెఱుంగి ని యొకపాటిబుద్ధుత యాకు
మడుపు లందీయ మోహంబు మరులు గొల్పు
పెడలె నలభామ నిజకేలివేళ్ల నీవ.

120

ప. ఆటుల వెలుండి.

121

మొదటిరాత్రిచర్య.

తే. తనసప్రాణంబు పంబు పల్లవద్రోయనుచు చెల్లెననలీరాజహంస మున్న
దిన్యనసరత్నఖచితదేదీప్యమాన, కనకపంజర మొక్కింత గదిసి నలిచె.

122

చ. నిలిచి దరస్థితం బయిన నెమ్మెగ మించుక వంచి యాత్మ దాఁ
దలఁచినకొర్యమెల్ల ప్రమదంబునఁ దిన్ని నికల్మిపల్కుల
చెలిపినరాజహంస నుదతీరణిఁ గన్గొని చక్షుర్ముముం
దలఁ గదిలించి యందుకు మరుగునఁ జింతలి యప్పు డిల్లునన్.

123

ఆ. అక్కట ధర్మం గాపురము నాఱడి పుచ్చి నృపాలమోతోఁ
క్కిరమించు నులకుఁ జొచ్చినఁ నానకబంధుర్గముల్
దమ్మన చేతుగన్చు చరిత్రప్రశముల్ చెడునమ్మ జాతికిం
బమ్మన నిందఁ జెంది తలఁపులు చెత్తురటమ్మ మానిం.

124

సీ. అత్తమామలు గన్న నారడిపుత్తురు, బాప పరీక్షింప నేగిండు
మఱుమలు గాంచిన గఱకఱినెంతురు, ఎదిసె లెఱింగిన వాని చెడును
బంధువుల్ గనినచో బరంగ నిందింతురు, తోడికోడలు మాడ నాడికొనును
బతిఁ గనుఁగొన్నచో బ్రాణహాని యొనర్పు, వాడవా రెఱింగిన వన్నెదఱుగు

తే. నరయ నిదిగాక యన్నిట నాడుపుట్టు
పుట్టఁ బాపంబు పుట్టిన బుట్టినింటి
కేని మఱి చొచ్చి నింటికిఁ గీర్త ఘనత
దేక యపకీర్తి చెత్తరే తెఱు రెచట.

క. అగుఁ బ్రాణహాని యపసిరి, యగణిత మగుమానభంగ మహాహ తెలిసెన్
దెగుఁయొ యింద్రపదవి యనఁ, దగు బుద్ధి జగంపబోలుఁ దరుణీ నీకున్.

126

సీ. పంక్తికంఠునిమోహపరితాప మొంచెనే, భువనమాత జగత్పూత నీత
యలపుటందునిబొంద నాసక్తిఁ జెంచెనే, ప్రియహితామితనము భీమతనయ

- చహంఘరివిహూపుఁడహతహూచ్చవేనే, సాంద్రవస్థుఁడవగ్యయిండుభార్య
మఱిసింహబలుచిపెన్నాచులఁ జిక్కెనే, మూడపనిఁ బూని యాజ్ఞ నేని
తే. మునుపటిపత్నివ్రతలు మహామూర్ఖునిత్తు
లైనదన్ను లతిఘోరమానసాయ
కాస్త్రజ్వరతాత్తలై యాసపడిన
మాన ముడిపుచ్చుకొనిరఁజే మచ్చకంటి. 127
- చ. పతిహితకైచే వెలయు పద్మదళప్రతిమాననేత్రకుఁ
వ్రతములసోడు లేటికి ఘ్రింబుగఁ బుణ్యము లబ్బు నెప్పుడుం
బతిని దిరస్కరించి పరభర్తలఁ జెందినభామపుణ్యము
ల్లతజలసేతుబంధములు గావె పచింపఁగ నెంతనోచినన్. 128
- క. పతిసేయె భూభణములు, పతిసేయె జీవనంబు భామామణికిం
శల నైననతులు పరపురుషులఁ గోరిననన్నె లేదు చూవె ధరిత్రిన్. 129
- క. లలిచాగ్రత్స్వప్నసుషు, పులరు మనోవాక్యరీరములచే నేవే
బతిసేయె సుత్రలు, పతిసేయె యిహముఁ బరము భాగ్యములనుచున్. 130
- క. ఈరీతి హంసపలికిన, నారీమణిచెవుల నవియు నారాచములై
దూతి మఱుక్కున నాటినఁ, గ్రూరకటాక్షములఁ గ్రేటుకొని తనుఁజూడన్. 131
- ప. అత్తెఱచిత్తం బెఱింగి మరాళం బక్కటాయితైరుణి దుష్కర్తాయత్తతం బరాయ
త్తచిత్తవృత్తి యయ్యె నిట్లుగుట మదిరితసునీతివాక్యంబులు దీనికిం బరుషంబులై
తోచుచున్నవి సమదమదనప్రదరవేదనాదోధాయమానం బైన దీనిమానసంబు
సామంబునంగాని చక్కంబడదని కొంతదడవంతరంగంబునఁ జింతించి వెండియు
నారాజహంసంబు హంసగమన క్లిట్లనియె. 132
- తే. మానసతి నీవు పరవంగమముని కాస
పడఁ దలంచితేవేనిఁ జేపట్టుకొంచె
మైనచక్కనియొకయందగానితోడఁ
గూడి యాడక రాజులఁ గోరఁదగునె. 133
- మ. అధిపు ల్కూరఘణిస్వయాపు లధరం బాసించు టేరీతి భూ
మిధవు ల్కూలకరాళకీలినదృశు లే నేనఁ బొందించు పె
ట్ల ధరాధీశులు మల్లదంతిసము లేలా నీవఁ జెల్లాటమా
డ ధరాభృత్కుచ యిత్తెఱం గెఱింగి వేడ్కం గోర్కు లీడేర్చుకో. 134
- క. ఇలఁ బతుల చిత్తవృత్తులు, గలయికలం చెలిసి మెలఁగు కాంతల కెలమిం
జెలు వొనరు జయము చేగురు, నలఁగు సౌఖ్య మబ్బు నంబుజగంధీ. 135

౩. అట్లు గావున చిత్రైఱగుచు దత్తరాయిలేక నృపహోత్రముల చిత్రవృత్తి దెలిసివాత్తు
కొన వర్తిల్లు మని హంసంబు ప్రత్యుత్తరం విచ్చు నవసరంబున. 136

సీ. పినవెట్టి కనరెత్తి యనలేగు ననగూటి, పూబోండ్లు తమయిండ్లపాంత కరుగఁ
బరుసాములకు నిమ్మ వడఁగ్రమ్ము నెఱహమ్ము, దస్కుయల్ దిగులాంది తావుఁ జేరఁ
దనరారు సిరిసారు తనివారఁ గలవారు, కనుగూర్కమదిఁ గోరి కన్ను మాయ
రతిరూపు పసమాపు గతిచూపు గలకాఁపు, గుబ్బెత లేసటికై మండలరయ
లే. దూరదేశసమాగతధూర్తపాంథ, జనసమాహంబు పయనంబు సాగలేవ

తొక్కలలరించి కుత్తుక ల్విక్కి మించి, కొక్కురోకోయటంచును గోల్లుగూసె.
క. తెలతెల నయ్యెను దిక్కులు, పలపల చుడుగణము మామఁ బాఁతు బత్తుల్
కలకలనఁ గూయఁ జొచ్చెను, దులదులఁ గు మ్మెదలుదప్పుతుములవెడలెన్. 138

లే. అపుడు హేమావతీకన్య హంసచుడుపు, నీతిచాతురి వివరీతి నేర్పు మాని
పడకయిలు నేరి కళనళపడుచు నిమిష, మొక్కయేడుగఁ బులెల్ల నొనరఁ గడపె.

క. ఉదయోపరి రవిసింహము, మది మీఱఁగ నస్త్రశలమై తిద్విపముం
బాదువ గమకించి దుమికిన, యదనున దినకరుఁడు పశ్చిమాశకుఁ జేరెన్. 140

లే. రసికుఁ డైనట్టికాలంపురక్తవాను, తనగు ప్రహ్లాద మను పెద్ద దవతిలోన
కాయి నిండాఁర బోసినచందమునను, గాయతిమిగంపుగుంపు సొంపారఁ బర్యే. 141

చ. అనువుగ మిన్ననుం గడితపాత్రతమంబునఁ గట్టిపెట్టు శో
భనతరచంద్రదీధితులపంక్తిజమాఖరుచు ల్లజించి యిం
తమకొని కాలమకొ గణకుఁ డప్పడు తీర్చి లిఖించి నట్టియా
దినవహిలేఖిచ్చి లనఁగఁ దెల్పిగఁ జుక్కలు పర్యేనట్టిన్. 142

చ. జలకము లాడి జీనిబురుసాపనిప స్త్రము గట్టి మోమునకొ
దిలకముఁ దీర్చి క్రొవ్విరులు నించి కచాళిని గబ్బిగుబ్బలు
గలప మలంది గండవడి గమ్మనఁ బూసి నృపాలు నింటికిం
జెలియ చనం దలంచె రతిశిక్షకు రెండవనాటిమాపునన్. 143

లే. పోవుచో నమ్మరాశంబు పొంత నిల్వఁ
జెలియ పూనిన జిగిసిటు కులుకుఁ జూచి
రాజహంసంబు నలికె నోరాజవదన
పోయెదపుగాని యుపముతోఁ బొనఁగి మరుము. 144

క. ఉపమ యెఱుంగనివారల, కపరిమితావస్థ లొందు నది యెట్లన న
య్యుపమ యెఱుంగక కాదే, చపలత మున్నొక్కనక్క సమసెంబెలుచున్. 145

వ. అనిన విని హేమావతి యిట్లనియె. 146

రెండవరాత్రికథ.

- క. ఆకథ వినియెద నుడువు ను, ధాకరకలు రాలఁ దేనెధారలు చిలుకకా
లోకేశతురంగమ యన, నాకలికికి రాజహంస మపు డ్డిట్లనియెన్. 147
- క. వినవచ్చు హేమావతి, కనవచ్చు స్థూలనూత్నకార్యములు దగ్గఁ
మనవచ్చు నన్నోచ, క్కనికొచ్చు మెచ్చుకొచ్చు కథ విని పావ్నా. 148
- క. విభ్రమమణిమండన మన, నభ్రంకవ సౌధకేతనాంశుకజనితా
ద భ్రానిలహతగతిజా, తాభ్రమణిహయశ్రమోద మపుర మమరున్. 149
- క. అపురవరమణిలో గుణ, దీపక నామమున భూమిదేవుం డలరుం
జూపట్టి వేదకాస్త్ర, వ్యాపారముచేత రెండువిధాత యనన్. 150
- సీ. అఱగులనున్న పుటెఱమట్టిపట్టెలు, దీర్చినగోడలు తేజరిల్ల
నిండునున్న పులూఁత నెఱచాలు. బోడెలు, దిద్దినదేవమిద్దె దనర
నారికేళపువ్వు తీరుగా నలికిన, ముంగిలిమలెసాల ముద్దుగులుకఁ
బంచనన్నియముగ పద్మము ల్నించిన, బృందావనములోఁగి లండె వెలయ
తే. నుదికిన మడుగుదోపతు లుంచినట్టి, దండె హాపాసనము నేయు మండ మమరఁ
బడలిక లడండు పసపాకుపంది రలర, నుండు నాబ్రాహ్మణనిగృహం బుత్పలాక్షి. 151
- చ. ఆతనికిఁ జారుకల యను నంబుజగంధసుగంధి యొప్పుఁ ద
త్సతి తనయుండు లేమిఁ బరితాపముతోఁ గడుపుణ్యభూము లా
యతమతిఁ ద్రొక్కఁ బూర్వనుకృతాంశముచే నొకఁ డుద్భవించె నుం
తతశుభధాముఁ డప్రతిమధాముఁడు కామగుణాభిరాముఁ డై. 152
- వ. అంత గర్భాధాన పుంసన సీమంత సౌతకర్త నామకరణాన్నప్రాశనచాలోపనయన
వివాహ ప్రాజాపత్య సౌమ్యగ్నేయ వైశ్యదేవ గోదాన స్నాతక పితృమేధంబు లను
యాడకర్తంబు లెఱుంగం జేసి. 153
- తే. వానితలిదండ్రు లత్యంతవత్సలతను, బూటపూటకు గోముచేఁ బొసంగఁ బెంచి
ప్రాభవం బొప్ప ననమానవైభవమున, ఘనతపోడశకర్తాధికారిఁ జేయ. 154
- వ. అంత నత్యంతకుశలస్వాంతంబుననవృటుశిఖామణి వేదవేదాంగాని బ్రహ్మవిద్యాభ్యాస
సానంతరంబున గానంబును గవిత్యంబునుగొక్కొకంబును జూదంబునుదేశభాషయు
ను విజ్ఞానంబులు లిపి లేఖనంబులు జరాచరాన్యధాకరణంబును విలువిద్యయును సర్వ
కాస్త్రపరిజ్ఞానంబును శాకునంబును సాముద్రికంబును రత్నపరీక్షయు సరదంబు
బఱపుటయుఁ దురగారోహణంగాను మల్ల కాస్త్రంబును బాశచమత్కారంబును
దోహదప్రకారంబునుధాతుగంధరసవాదంబునుగుట్టుపనులవినోదంబునుమహేంద్ర
జాలంబును జలాగ్నిస్తంభనంబును మొనకట్టును చాకట్టును రయస్తంభనంబును వి

శ్యాకర్షణమోహనంబులునువిద్యోషణోచ్చాటనసంహరణంబులను గాలపంచనంబులును
బక్షిగతిభేదంబులునుయోగవాదంబులును వచనసిద్ధులునుఘటికాసిద్ధులునునింద్రజా
లంబును నంజనభేదంబులును ధృఢివిశేషజ్ఞానంబులును వంచనంబులునుస్వరవంచనం
బును నుణిమంత్రక్రియలును జోరత్వంబును జిత్తరువు వ్రాయుటయు లోహకారక
త్వంబును కిలాభేదకర్తంబును గులాలకర్తంబుచే రథకారకర్తంబును కూర్పకార
కర్తంబును జోష్టునిర్మించుటయుఁ బటకారకర్తంబును నదృశ్యకరణియుఁ జాత్య
కర్తంబును వేటసన్నాహంబును బేరంబును బాశుపల్యంబును గృపియుమైరేయం
బుఁ గూర్పుటయు లావుక కూర్చు కృట మేషదులపోయహత్తింనుటయు ననియె
డు చాషష్టివిద్యలమర్తంబు లెఱింగి యొప్పుచుండు.

155

క. ఈరీతి సకలవిద్యల, నారూఢిగ నారితేరి యవ్వటుండు సదా

చాలసీతి గంగాయా, త్రారంభవిజృంభమాణహన్వోదయఁ డై.

156

సీ. సకలాతిక్కుల్లాయి యొకయింతఁ గాన్పింపఁ, జాటియుండినపంచె సొంపు దనరఁ
బడెడుబియ్యము వండఁ బానైనతవెల యుం, చినచిన్నియసిమిదోస్సీమవెలయు
ముంజిపైఁ గనువట్ట ముద్దుగాఁ గట్టిన, యంగవస్త్రపుగుడ్డచెంగు లలర
మాంజస్తిగలివినమంత్రాక్షతంబులు, పోసినమా రేడుబుట్టు యమర

తే. ధాతకాటియుఁ బరిపాటిధావలియును, నటలవేదాంతకాస్త్రింబు వ్రాసినట్టి
తాళదళపుస్తకము చంకఁ దనరఁ బూని, చనియె గడిదేరి యాబ్రహ్మచారి మీఱి.

క. ఈలీల సకలపురములు, శైలంబులు నదులు నిధులు శాఖిచయంబుల్

గాలువలఁ బల్లె పట్లము, లాలోకింపుచును బోయి యవ్వటు వెదుటన్.

158

సీ. ప్రారేయశైలాధిపాలకసంజాత, కర్పూరధాతలోకప్రభాత
జలధియాయకుఁ డేలు సరసంపుటిల్లాలు, బటుభగీరథతపఃఫలముమేలు

తారాధ్వఘటనోద్ధతవేగకల్లోల, యఘమహాఋణ్యదావాగ్నికీల

చంద్రశేఖరశిరస్థలశుభ్రసుమదామ, చందనకుండేందునదృశధామ

తే. రంగదుక్తుంగదీర్ఘతరంగసంఘ

ఘనఘమధ్వానమేఘనిరోషనృత్య

దహిభుగుద్యేలవాలాంశుయామునోరి

పంగమభ్రాంతిదాభంగ గంగఁ గనియె.

159

మ. కనియభ్యంబితదివ్యతీర్థములలోఁ గౌతూహలం బొప్పఁగా

ఘననిష్ఠారతి మీర ధైరవున కర్మ్యం బిచ్చిసంకల్పముకొ

వినతుల్ సన్నన మొనర్చి తత్తటమహోర్దీవాసవిద్యాతీవ్య

ధ్రువికాయతొగిఁ డెల్ప జాహ్నువిమహత్త్యంబుల్ చిరైక భక్తితోన్.

160

వ. అంతి నాబ్రాహ్మణమహదండును దత్తీరవాసులను నిజార్జితద్రవ్యంబులు వ్యయంబు
చేసి గోభూతిలహిరణ్యాజ్యవాసోధాన్యగుడరౌప్యలవణంబులనుదళదానంబులనుదు
లాపురుష హిరణ్యగర్భ ప్రహ్లాదకల్పవృక్ష సహస్రధేను హిరణ్యకామధేను హిర
ణ్యాశ్వ హిరణ్యగర్భ హేమహస్త హేమలాంగులపంచలాంగుల విశ్వఽక్ర కల్ప
లతాసప్తసాగర రత్న ధనుర్భూల సంఘటనంబులను గాడశమహాదానంబులు చేసి
కాశికాపురంబున కరిగె నప్పడు 161

చి. చిత్రకూటసమానచిత్రకూటవిమాన, భానురంబు విశిష్టభూనురంబు
జలయంతరితాన జలయంతరితాన, భూకణంబు నృపాలభీషణంబు
భానుమానశశిప్రభానుమానచేన, సుందరంబు కిరాటసుందిరంబు
సుమనస్తుతోద్దామ సుమనస్తుతారామ, ఉధురంబురు సూర్యసింధురంబు
తే. సతతబహువైభవానదృశప్రభావ, కీర్తిరాజితకుండలీకృతసుధీర
సమిడివసప్రాంశువలయలలేట, గోపుర రహించు గాపురంబు. 162

ఉ. ఆపుటకదనేంద్ర ధృవదాహకల్పితగోపురాపై
నేపున మాపు రేపుఁ జను నియచి నేంద్రలపర్వతద్యుతు
బ్బపుర పీఠికై హణబాధయ పర్వములందు నేక్రియక
బ్రాహ్మత మయ్యె నంచు మది భ్రాంతి నహితురు తాంత్రిముల్. 163

తే. ఆట్టిపుణ్యస్థలంబున కరిగివేడ్క, గడలుకొన మణికర్ణికాఘట్టమునను
నిలిచి జలకచ్ఛమున స్నానస్థిఁ బూని, వెడలి మాధ్యాహ్నికక్రియ లేవగ ఓర్చి.
క. మణికర్ణిక మణికర్ణిక, మణికర్ణిక యనుచు నడుపు మనుజులకెల్ల
గణనాతీతిపుదోషము, లగాని శతక్రతుఁలంబు లగునని తలఁచెన్. 165

వ. అతట నవ్వుటకీఖావణిగవకచమకంబులరుద్ర న్యాసయుక్తంబుగావిశ్వేశ్వరునిభి
ష్టిం జెసి పూజించి పక్షిణమస్కారంబులు గావించియిట్లుని స్తుతియించె. 166

సీ. జయభక్తిమదార జయదుష్టజనదూర, జయజగదాధార శరణుశరణు
జయనిత్యకల్యాణ జయభృత్యసంత్రాణ, జయరమాధిపబాణశరణుశరణు
జయగోత్రపుత్రీశ జయరక్షితనురేశ, జయపంచశరనాశి శరణుశరణు
జయశరద్ధనగాల్ జయపాపనచరిత్ర, జయకందుశిఖినేత్ర శరణుశరణు
తే. జయనిశితకూలసాధన శరణుశరణు, జయమఖామోఘనాశన శరణుశరణు
జయహయీకృతనందిశ శరణుశరణు, జయమహాదేవశ్వేశ శరణుశరణు. 167

సీ. స్రుష్టార్వతీకుచశిఖరిస్థలవిహార, హరాయమాణమహాభుజంగ
జంగమస్థావరసంచారసమభావ భావజరూపప్రభావహరణ

- రణరంగనిజ్జిత శౌర్యమహాసుర, సురయత్ననేవిత చరణయగళ
గళదరస్థాపిత కాలహుతీన, తుర్రాస్థపుత్రీశ ఘోరబాణ
తే. బాణనామకరాక్షస త్రాణదత్త, దత్తకల్పిత యాగవిదారణోగ్రి
యుక్తమాదినామధేయ సిద్ధ, సిద్ధభయభంగకాశివశ్యేలింగ. 168
- క. అని సన్నుతించి వేడ్కలు, గొన గొర్రెగ బ్రహ్మచారిమండరుడు ప్రమం
బున దేవతాధివాసము, అనుమోదంగ గాంచి భక్తి నలమినమనితోక. 169
- క. డుంధిగ జాగృహుని శితి, కంటుని ధైరవుని అండిక బటునిద్య
త్కంఠగవ మపుడు మహా, పంతుతార్పిగ్యములన గొలిచి భజించెన్. 170
- న. తదనంతరంబున చంచకోశింబునం గల మహాదివ్యలింగంబుల నేవించి యచ్చోటు
వాసి త్రింక జనహితసమగ్గయ యగుగయకుజుని గదాధరుంగొనియాడి ప్రయాగ
కరిగి త్రవేణీసంగమంబున గల్గిసన్నానదానాద్యపృథునం ప్రమాధపునారాధించి
నృపపటంబుంగనుంగొని ప్రవేణీతీర్థంబులు నించినకావడి గైకొని పంచకోశం
బుననొక్కిమరకలలింగంబు సంహించి నిజస్థానగమనోస్తుఖుండై. 171
- సీ కావడిపై నంటగట్టిన యొక కావి, కాటికంటయ్య ప్రసంది యలర
నేతిలడ్డెగసిల్లు నించినసారకాయ, బుట్టు లిర్వంకలఁ బొసఁగియుండ
నెగనెత్తి కుటుఁచుగా విగియఁ గట్టినపంచె, పైబిగించిన ప్రాతే బట్ట యొప్ప
ముఖుర్త ములటోప మణుఁగఁజుట్టిననల్లె, కొనలు మారుతలౌల్యమున హరింప
తే. గమనజమున చుట్టాడు కావడదరి, కిట్టుకిట్టిని భుజమున గేనల్ప
గొడవద్రాక్షమాలిక ల్కంఠసీమఁ, దనరవచ్చెను వేడ్కన త్తేర్థిమండు. 172
- క ఈరీతిఁ దనగృహంబున, కారయఁ జనుడెంచి కావడటుదించి మహా
ధీరుఁడు జనవిజనపల, కాయాధిగ సంఘటించె సాష్టాంగంబుల్. 173
- క. తత్సమయంబున వారలు, వత్సామజి యాప్రసలిపి నచ్చితె యని యు
ద్యత్సంతోషంబునఁ దమ, వత్సగృహం జేర్చి క్రేమ పద్ధతి చెలంగన్. 174
- తే. శిరము మూర్ఖుని వదనంబు చెమట నుడిచి
యాయురారోగ్యపు ప్రపాత్రాభివృద్ధి
గాను దీవించి యత్యంత కరుణ మెఱయఁ
గొడుకుతోడను నిట్లని నుడిచి రపుడు. 175
- క. ఏయేపుణ్యస్థానము, లేయేతీర్థస్థలంబు లేయేన్ద్రీపా
లేయేభూములు నూచితి, వాయామహిములు పచింపు మచ్చక మాకున్. 176
- క. అని యడిగిన తలితండ్రుల, కనునయమునఁ గాశి గయ ప్రయాగము మొదల
ఘనపుణ్యక్షేత్రంబుల, గని నచ్చితె లింగ మిదిగొ కాతుక మమరన్. 177

క. ఈపురవరమణిచెంగట, సీపరమేశ్వరుఁ బ్రతిష్ఠ సంతయుఁ జేతున్
దాపురము మోక్షలక్ష్యకఁ, గాపుర మభివృద్ధిఁ బొందు, గద మన కవియెన్. 178

తే. పుత్ర పునివాక్యవిస్ఫుర దోషదమునకుఁ, దల్లిదండ్రులు సంతోష ముల్లసిల్లి
నపుడు పాపాణభేదుల కర్థమిచ్చి, తీవి నొక దేవళంబు గట్టించి రపుడు. 179

సీ. దండైన గర్భగృహం బంతరాళికం, బును సుఖమంటపంబును జేలంగ
గాలిమంటపము ప్రాకారంబు లోలీలు, బోవెలు, చుట్టలు పొందుపడఁగఁ
గప్పటచట్టము ల్లనగోపురములు, గతియుఁ జప్పట ల్లాగసుగులుక
గన్పుగోడలు రాతికంబును ల్పాలనున్నము సువర్ణము ద్వారసమితి వెలయు
తే. దృష్టిపాత్ర ప్రబాహులు దెజరిల్లు, నులుకునింగంబు లరగూర్చు మెఱుంగుదోర
ణములు చిత్త్యుక్తిఁబనులో రమణకెక్క, దేవళము మించె నత్యంతదివ్య మగుచు.

క. ఆదేశంబులోన మ, మహాదేవుని నొక్కదివ్య మగుశుభవేశం
బారుగఁ బ్రతిష్ఠ చేసిరి, వేదాగమశాస్త్రరీతి వేడ్కదలిర్పన్. 181

సీ. చెఱుగుదోషతివైన జీరాడఁగా బోడి, తలఁజాట్టు ధాతవస్త్రంబు మెఱుఁగు
జెక్కులకును డిగి పిక్కట్టి విభూతి, పెండెకట్లు లలాటభిత్తి నమర
గళమున నులిగొన్న కావిదారముతోడి, రుద్రాక్షమాలికలో రూఢిఁ దనక
మాఁడఁబుట్టులో మక్కశంచినసంది, గట్టినచంద్రశే ఖరుఁడు వెలయు

తే. బైట మూఁకుడులో మొగబీరప్ర
మట్టిధూపార్తి దీపముఁ బెట్టు చమురుఁ
బొందుపఱచుక మునిమాపు పూజనేయుఁ
గ్రోతకాణాచితంబలి హత్తుకొనియె. 182

క. ఈతీరున నలతంబలి, భూతేశునిపూజనేయ బుష్పంబుల సం
ఘాతముగొని లేరే మని, యాతట్టున నొక్కతోట నమరఁగఁ జేసెన్. 183

సీ. సంపెగలో మొల్లలు జాజులు గన్నేర్లు, విరజాజులును నుంచి కురువకములు
ప్రాప్త దిరుగుడుపూలు పొన్నలు పల్లెలు, పారిజాతములు సేవంచి విరులు
తామర ల్పూర్వకాంతములు కల్పలు, బొండుమల్లెలపాద ల్పూగడతరువు
లల్లిపువ్వులును సంద్యావర్తములు నాడ, గన్నేరులు తురాయి గట్టిపూలు
తే. మంచిపత్తిరి గగ్గెర మరుషము మరు, వేరు దవనములును పట్టివేళ్లు గుములు
బిల్వవృక్షము లాదిగాఁ భేరుగలవి, ప్రబల నొకతోటవేయించి బావిద్రవ్వె. 184

మ. అమితానర్ఘ్యనిబద్ధశుద్ధశక్తికాంతాయామసోపానసం
గమ మంబుగ వాణాగతోరుచుధికాక్రాంతమృదుత్పత్తిమం

బమలాంభోరుహపండపాండుకుముదాచ్ఛామోద సంవాసితం

బమృతప్రాయజలాభిపూర్ణ మగుచు న్నాబావి యొప్పంగడున్. 185

క. ఆబ్బావికి జేయేతం, బుబ్బుచు దంబలి యొనర్చి యుత్సాహంబున్

గుబ్బతిలం గొన్ని చెట్లకు, నిబ్బరమున జలములే నీస్త్రాణం దై. 186

తే. ఎలమి మఱికొన్ని చెట్టుల కెత్తియెత్తి, యలసి ముంగిసప్రానితో నానియంద
గుండ నిండారంగా ముంచి కూడు దినంగ, నింటి కేగెను బహలిక లంటి పెనంగ.

వ. అంత నొక్కబక్కనక్క గుక్కుమిక్కునుచు దొక్కం చిక్కటిల్లిన త్తుధానలం
బున వందహ్యమానం బై డన్సి. 188

తే. పుట్టలను దిట్టలను జెట్లం బొట్లం గట్ల, వంకలను డొకలను బీళ్లం బాళ్ల జాళ్ల
గుప్పలను దిప్పలను మళ్ల గుళ్ల నూళ్ల, దిరిగి యాహార మందక సారిగి యరిగి. 189

నీ. వాణికై పోరాడ వచ్చి యెందలు బ్రహ్మ, దేవుల మనువారు దీరి చనిరి
పార్వతీరతులకై బహుపోరి యెందలు, రుద్రుల మనువారు రోసి చనిరి
సిరిని జేపట్టంగా జేరి యెన్ని దశావతారము లలహించి తీరిపోయె
శచిమాటుమనవు రచ్చలం బెట్టి యెందఁజే, నింపులమనువార లేగి రహహ

తే. చూడ నవి యెల్ల యుగచర్య సుద్దులయ్యె

బోయె గాలంబు పూర్వ విసుగరణదప్పె

దార్ధ్య మాలోచనము తెల్వి దగ్గుపడియె

సారవిధి నేటి కిట్టాయె ననుచు నడరి.

190

తే. ప్రాముజరగ్నిచే గింక రోమియనుచు, నడరువేదనచే గ్వయాస్వామి యనుచు
విస్తయపుమార్చుచే నాహ తోస్తీ యనుచు, బలువరింపంగ సాగెన బృక్కనక్క.

వ. ఇట్లు త్తుధాతురత్వంబున గంతగతప్రాణంబై నోరం దడిలేక మాటిమాటికిబాడ
ము మార్చల నలసి సొలయుచు మెత్తిమెత్తిగావచ్చి తత్కూపతటస్థిత ద్రోణికా
గ్రంబున సున్నయల్పజలంబుళిం దనకంతంబుదడిసికొని యయ్యేతంబుముంగిసప్రా
నికి వెదుడునకు నంటం గట్టినవారు పరిమళం బాఘ్రాణించి దోసిం బడి చని నేడే
పశుకృత్తిరజ్జావున త్తుధాభారంబు హరించెదననితలంచి యుబ్బుచు నెక్కింనుతమ
కంబున ముంగిసప్రానిపైకి జివుక్కుననెక్కి యబ్బక్కనక్క దారు వేణుబంధనం
బగుచర్మరజ్జావుల దెగం గొటికిన.

192

తే. మ్రాచు మీటుగ నెగయ గోమాయు పప్పు, డేకతాళప్రమాణమ ట్లెగసి కూన
గుంతలోబడ గ్రుడ్డువె ల్కుటక నాల్కనడుముగలుచుకనలుచు బెడిసిమడిసె.

వ. ఇట్లు త్తుధాతురత్వంబున నాహారంబై చూచెగాని తనచేటు దెలియదయ్యె నివా
నక్కలేటంగున రాజసంయోగంబైచూచెదపుగానియితోప ద్రవంబులువిచారింప

వయన నిత్యైఙగునఁ జిత్తంబునఁ దత్తరంబు లేకతెలిసి మెలంగు మని హంసంబు
వివక్షాన్తులు పలుకుననుమంబున. 194

స. అలమినవేడ్కు ఘోషకనకాంగులు మజ్జిగఁ జిల్కఁగాఁపుఁగూఁ
తులు తెలియాపనాశములు ద్రొక్కఁగ జారగభీరనాయిక
ల్పిలయముఁ జేరఁ దస్కరులు నెక్కిసుభీతిని దావు లెక్కఁగాఁ
శలఁగుచు వేగుఁజుక్క పొడిచెక్ బలనూదనది క్రిటంబునన్. 195

క. అంతట హేమావతి గే, హంతరమున కేగి పాస్థి వాయుష్టమతిం
గంతుసుమకుంతదంత, స్వాతంబున నా దినాంతసంతమనుచన్. 196

చ. కలపము గబ్బిగుబ్బలచు గడ్డుబహులసరాలు గొప్పనం
గులికడిచంద్రకావి నెఱి కుచ్చెలఁ దీర్చినకోకశ్రోణినిం
దిలకము మోమునక మనులఁ దీరినసొమ్ములు మేన వేడుకక
వెలయ నమర్చి చేల్చుచును వేసి నృపాలునికేళిఁ జేలఁగన్. 197

మూడవరాత్రికథ.

క. కలహంసోజ్జ్వలరత్నశ, కలహంసక యుగము ఘల్లుఘల్లుని మోయియక
గలహంసగమన నఁగాఁ, గలహంసము హేమవతిని గని యిట్లనియెన్. 198

ఉ. ఇంకొకగాధగద్దు విను మింతటిలోఁబడి పాఱిపోవఁ డో
పంకరుహాయతాక్షి యుపధిర్తల హతుక తత్తరాన మీ
నాంకునికేళిఁ జేలఁగఁ జనంగ నొకానొకమాట ఎచ్చినక
బొంకఁగలేవు బంతి యని బొంకవలెం గులటాపధూటికిన్. 199

క. అని రాజహంసమణి ప, ల్గిన హేమావతి వినోదకేళిగతి గిరు
క్కున మరలినచ్చి యాకథ, వనియెద ననువొందఁ చెల్పు విహగోత్తంసా. 200

ప. అని యడిగిన హేమావతికి హంసం బిట్లనియె. 201

క. విచ మనఁగా ననఁగా నొక, కనకోజ్జ్వలకూటర్షూట ఘనగోపురశో
భనకృతకధరీకృతనా, కనగరిమణిభద్రపురము గల దొకభూమిక. 202

క. అనగరము భోగప్రతి, భానగరిపుఁ డైనమాణిభద్రుఁడు భద్రా
నూనచరిత్రుఁడు కొంతిను, ధానిధి నృపు లెంచ శాశ్వతముగ నేలున్. 203

తే. అతనిచెంగట ననహయఁ డనెడువాఁడు, చండవోర్డండుమండిత మండలాగ్రి
దంధితారాతిపుతల గుండుగండఁ, డనెడివిరు దొంది తిరుగు నాయకులలోన. 204

సీ. భిండివాటాసికోదండభిల్లాతక, నారాచరోహారఖరవజ్ర
ముష్టిముద్గరసూలముసలభుసుండిక, ప్రాసప్రకూర్తకర్పటకటారి
కాగరామోదండకణముకుంతాంతక, పరశుతోమరచక్రపరిఘపట్ట
సములునంకిణికొదినబళంబు చిప్పీలై, నెలకట్టై యాదిగా నిల నుతింపఁ

తే. దనరు ముప్పదిరెండాయుధములు మఱియుఁ

జిటుత చెయ్యియు గండగత్తెర తుపాకి
గొరకను సుగాలమును ప్రదగ్ధోష్ణ బుట్టై
చూరిబాణాభరించు నప్పీరుఁ డెఱుదు.

205

ప. వెండియు నప్పీరుండు సమదండ గజదండ భృంగిదండ యెడమనరభృంగి కుడివర
భృంగిభృంగిపటలముపయి నరపుదండసింగపుదండపాదలికదండ యడుగుడుగుపా
దలికదండ ముద్దెలసంచుదండ కుక్కుటపుదండ మొదలుగాఁగల పదిరెండుదండల
యఖండపాడిత్యంబు చెలిసి యెడమడుగుపరువడి కుడియడుగుపరువడి కదలుపరు
వడి దాఁటుడుగుపరువడి కోపుపరువడి అంత్రిటీకనాట్యము ధారు దాణుధోడడురు
ధోడ రూటుథాణు కపాలు ధారుకధారుక ధాను ధాణు ధాను రూటు నివి
మొదలైన పదునాటుగువిసరులమర్తంబులం జూచి కక్కి కొక్కిస డొక్కెర
ముత్తెర డొక్కెరము కమ్మరింపు బోడింపు సందుసీసంబును గొంతుమాయను సమసం
బును సురాటంబును జేవయుఁ గందనంబును గల్లంబును దొల్లంబును గిర్లయుంబరిబొం
దుటయుఁగొండివేటునుఫణంబునుగన్నాతునుభారంబును చొంగిణియుఁ బెట్టాగును
రూణింపును సరిబిత్తరంబును లాగును విట్టాలయంబును దిణింగిణియుఁ బాదనివార
ణంబును బాదగళాప్తియు గళకత్తెయుఁ గాశనిల్మడయు నృసింహంబును నాది
యగు ముప్పదిరెండువిన్నాణంబులనాణెంబుపరీక్షించిపంటియడుగుకత్తెరసర్వబంధ
కత్తెర పాదలికకత్తెర చిట్టడుగుకత్తెర సావుపావులు జాగినపావు మొదలుగాఁగల
పదిరెండుపరుసల్లయగణ్యప్రావీణ్యం బెఱింగి హరిగతి గజగతి వ్యాఘ్రగతి మహిష
గతి జంబుకగతి మర్కటగతి మార్జాలగతి హరిణగతి చకటగతి పక్షిగతి తాండవ
గతి నరగతి మొదలైనపదిరెండుగతుల యవార్యచాతుర్యంబునెర్పి విఘ్నచక్రంబును
రామబాణంబును నాగబంధనంబును దొలకరి మెఱుపును అల్లిమత్తును విస్సందును
హస్తాభరణంబును బదఖండనంబును బరిత్రాడునులోబి చ్చరివెలిబిత్తరిసర్పాంకుశంబు
మొదలుగాఁగల పదిరెండుగాయమానంబులభేదంబులువిచారించిలో మొననెలి మొన
యుసి మొన మున్నెన చతురమొన పుణ్య మొన పాపపు మొనచాటడుగు మొనకదలు
మొన ఆరమీటు మొన నెఱమీటు మొన సరితాళంపు మొన యాదిగాఁగలపదిరెండు
మొనల ౨౨ తేరి లో వెలిగజ్జదుముకు చూరణనఱు మొదలగునలుకులదగులుంగనుం

గొని దండుచిల్లడకదలు తుట్టును కలయుక మెలమకొంగ్గలింపుదిశాపదిశలు పాదపు
పారుక హస్తపుపారుక దేహపుపారుక నయనపారుక వివరాకడ ఏకసరసైసర భృంగి
పటలము ఝంపు టెక్కుకరలాఘనంబు లాదియా హడశోపవీతంబులరీతులు నేర్చి
భ్రాంతంబును గ్రాంతంబును ఆత్మతంబును ఆవిష్కృతంబును అష్టికంబును అకరం
బును అవికరంబును మిత్రతంబును మానుషంబును నిర్వర్ణాదయు విచిత్రంబును
ఛిన్నంబును సస్యజానువు అపసస్యజానువు క్షీప్తంబును దృతంబునుగుడంబునులంబ
నంబును సస్యబాహువు వివీతబాహువు శ్రీబాహువు సవోత్తరంబునుఉత్తరంబును
తుంగబాహువు సస్యకరంబును బ్రథితంబును యాధికంబును అప్యప్తతప్రహారంబును
వర్ణితంబును స్వస్థికంబు లనెడి ద్వాత్వింశత్ప్రచారంబులు విచారించి యుక్తపరా
క్రమంబున సాటిలేక మెలంగు మఱియును.

206

ఉ. సాదన మేలు చెంపపయి జగ్గ నేలు రుమాలు మీసము

ల్లిదను జీరుకేలు జిగిమించంగ గప్పినకాలువైరులకా

వామలగెల్పు వాలుచెలుపంబుగ దాల్చినవూలు నొప్పుగా

నావొరయొద్దసంబళికె లంచుచు నుండు నశండు

207

తే. ఆతనివలభామ గుణధామ యలఘుకామ, యతులితారామ యనమయాపాభిరామ
ఎదనజితసోమ యధికలావణ్యసోమ, హేమరేఖాసనామ యైయింతి నెలయు.

208

ఉ. కన్నులచందము న్నగు మొగంబు విధంబును గల్గి పల్కులం

జన్నులపొంకము న్నడుముచక్కదనంబును బాహులందముం

దెన్నెఱిగుంపుసోయగము బిత్తిరి యాచెలిరుండకొక యే

కన్నియలందు గన్గొన మెగానిగ జూడమె మాడులోకముల్.

209

సీ. జల్లిమాటలుగాక నరిసేయనచ్చునే, నవరంబు లీశిరోజాతములకు

బూతెనుద్దులుగాక పోల్పంగ వచ్చునే, చందనం బీమేనిగందమునకు

మాటమాత్రముగాక దీటుగావచ్చునే, గగన మీనడుము సోయగమునకు

ఎదరుపల్కులుగాక తుదిసాటివచ్చునే, కిన్నెరకాయ లీచన్నగవకు

తే. జక్కదనమెల్ల ముల్లెగా నంతరించి, బ్రహ్మదేవుండు తననేర్పు ప్రాధిచేతఁ

దీర్చిన్పజియించె గాబోలు దీనినకగ, వీరటం జరియించునొక్కొక నేళ నదియు.

తే. దానిఁ దనివారఁ జూడనిమానవుండు

మాచి తలయూచి మెచ్చనిసుజనవరుండు

మెచ్చి విరహోన్మందనిమేటిఘనుండు

కలుగఁ జెంచిన మూడులోకములయందు.

211

క. మద మొదపు కోడెవిటులకు, హృదయపుటాంతరములోన హేమాహేమికా

- బదివేల మన్నఘటలు పు, ట్టుడు రాసీమాటికుచపటుత్వము గన్నన్. 212
- న. అది మఱియును. 213
- తే. బిడ్డపాపలఁ గని పెంచు జిడ్డులేక, తిండిచే గండమెండైన దండికతన
సెసఁగు నసగూటిపినవెట్టి కనురులేగి, బారవాంఛావిహారంబు సలుపసాఁగె. 214
- చ. విటులకుఁ గొంగుబంగరము పడుకకొండుట బట్టుగొమ్మయు
త్పటతరమన్నధార్తులకుఁ గల్పగుజలబు భుజుగకోటికిక
ఘటితనిధాననీమ యుపకాంతలచేరువపంట జార స
త్పటలికఁ బంచదార యను దానివిలాస మయారె యారయన్. 215
- నీ. కురమాపుమై నమృకరలచీరటువిప్పి, చెలు వైనసరిగంచుచీరఁ గట్టు
మెరుగంచుకమ్మలు దొరయనంచటుడించి, మఱులరంజల్లకమ్మలు ధరించు
జటిపాటిసామ్మ దీసి మెఱుంగుకట్టాజి, పూసలహరము ల్పొసఁగఁ దాల్చు
గుత్తంపురవికెదా హస్తకుండగఁజేసి, కలపంబు కులకుగుబ్బలను బూయు
- తే. నడర బెడగైననిడువాలుజడ నడిల్చి
కుప్పె గన్నడ సవరంపుఁ గొప్పఁబెట్టు
మరియు ముంగిట నిలుచుండి మొలకనగవు
లెసఁగ విటభాగ్యరేఖయా హేమరేఖ. 216
- చ. కిలకిలవృష్టమోవి పలుగెంటుల దీటుఁగుచంబు లోరగా
వెలుపడఁ బైటకాయు నెఱి వింతగఁ గేరు మరుల్కానంగ బె
క్కులు గొనఁజూచు లేనినెలంగొని మాటికిఁ గుల్కుఁ గోటిచి
మ్ములు నొనరించు నవ్వెలఁది మోహపుఁ బ్రాయమువానిఁ జూచినన్. 217
- నీ. ఏటినిఁటికటంచుఁ బాటిపంపెత్తక, పలుమాఱు దివిగు నిబ్బరముతోడ
లోలు లోకలి కంచు రూఢిగా నిల్లెల్లఁ, దిరుగు నేప్రాద్దుఁ దత్తరముతోడఁ
గురగాయల కంచుఁ గోరి తా బాజారు, కును మఱిమఱిసేగుఁ గొమరుతోడఁ
బనిలేనిపనిజోలి గొని వాడవాడలఁ, జరియించు సారె, కచ్చెరుపుతోడఁ,
- తే. బోలికలనెంచు వలరాచపాగరు నిగుడఁ
గులుకుఁబ్రాయంపునెఱునీటు కోడెకొండ్ర
గమికిఁ దనజగ్గజగిసంచకార మొసఁగి
వలపు రెట్టింప మొలఁగు న వ్వనజగంధి. 218
- క. తనకంటికిఁ బ్రియమయ్యెడు, ఘనునొక్కనివెంట నంటి కాతుక మొప్పక
మనసంటి కాగిలింపక, చన దింటికి దానిబల్వ్యనన మే మందున్. 219
- నీ. అసువోసెడు దాని హస్తంబు రీతిని, గుంచెదీసెడుదాని కొమరుమిగుల

- *డచిక్కుదయ్యంబు చందంబునను జెట్టు, విడిచినభూతంబు కడకతోడ
 మద్దెలలో నెల్క మర్యాద నెఱగై, గనబిల్కునవ్యాసి యనువుమీఱ
 వల్లంబుపోవాడు వైశ్యుని కెనను, గాలుగాలివట్టి క్రమముదోచు
 శే. గంతుమాయల నుష్కైత్తికానుఁ దినిన, నెట్టితెఱంగున వ్యసనంపు నెఱపువోడమి
 చికిలి నెఱుంగైకొండ్రకు సింములెత్త, నెనసిచరియించు వీలు నా హేమరేఖ. 220
 క. ఈలీల బురములోపల, మేలొ స్రాయంపురూపు మీ టగువారిం
 జాలి భయ ల్కలన్నియుఁ, దూలి చనకొ వెన్నుఁ జఱచి తొలఁగక కలయున్.
 ఎ. ఇత్తెఱంగున. 222
 చ. చవిగొని జార వీరరితనాఖ్యము చెప్పలఁ దేల నెప్పుడుకొ
 దివురుచు మోహవార్ధిని మునింగి యొకానొక కాలమందునకొ
 శివశివకొపురంబుపయిఁ జింత యొకింతయు లేక చిత్తనం
 భవునిజమాయఁ గప్పి కలఁపం దలవాకిట నుండు నెప్పుడున్. 223
 కా. ఈమర్యాదను గొన్నినాళ్లు సనఁగా హెచ్చైనకార్యానకై
 భూమిశుం డొక నాఁడు పొమ్మనినచోఁ బూత్కారుడై యీగలికొ
 స్వామి కట్టడఁ జేసిలే యనుచు చీ జన్మం బిదే లంచుఁ జిం
 తామగ్నత్వముఁ జెంది మఁదిగులులోనం జేరి పెండ్లాముతోన్. 224
 న. అనహాయం డిట్లనియె. 225
 తే. భూషరం డొక్కపయనంబు పొమ్మటన్న
 మంచి దని నెచ్చితని నమ్మించి నేను
 సంబళము కంబళము కత్తి చుద్ది చుల్ల
 డంబు కేడంబు ధట్టి తెమ్మంబుజాక్షి. 226
 క. అని పల్కరించినప్పడె, శునకుంతల తోడు ముని యిం
 పా నర నవి యెచ్చి పనిచిన, అనె నాతిండు పయిన మయి విచారముతోడన . 227
 ఎ. అట్లనహాయం డరిగినపిమ్మట. 228
 క. అహేమరేఖ మదిఁ గల, మోహవేళమునఁ దోడిముద్దయతోడకొ
 బాహుబాహుఁ దెనంగెన, సాహో యని కంతుపాద శమరహిఁ గేరెన్. 229
 చ. పాలుపగు మావిలేఁజిగురుపొందిక పోతెపిరంగిలోన నె
 క్కొలిపిన పుష్పగుచ్చ మనుగుండు పరాగపువందు నించి వె
 గ్గలపులబరాక్రిమాగ్నిఁ గొని కంతుఁ డనేటిపరంగిభామ గు
 బ్బలనెడుదుర్గము ల్పగిలిపార గుభల్లన నేసి యాన్చినన్. 230
 క. ఆశుకుచ మూర్ఖిలి తెలుగుక, కళవళపడి లేచి మనసు గాసిల్లంగా

శశిరా యని వెలువడి తన, నెళవరులను జూచి కొనుచు నిలుచున్నతన. 281

చ. మెలిపడుతీరగ మల్ల జిగి మించిన పాగి జనుంగుపచ్చడుం
బలపడు చల్వదోనతి యొయూరపు గండపు బూతదొల్లపో
గులు మణిమద్రిక ల్వలపు గుల్మేడుపీడ్యము చంకనంట్ల మం
ఘ్రిలతుద ముచ్చెలుక నెలయ గుచ్చగుణం గనునైద్యం గొప్పగన్. 282

తే. నైద్యమాన్తంబునన కాదు నజలునట్టి, నిరుపమాకార సౌఖ్యవస్సురణచేత
నాశ్వినేయలతోనైన నతడు వాడు, కెదిరి యోజంపకయె జబాబీయగలఁడు.

ఎ. మఱియు నశ్వంగధాదిఘ్రితంబును నైలేయకఘ్రితంబును వట్టలఘ్రితంబును దూ
ర్వాదిఘ్రితంబును బంచఘ్రితంబును నాద్రికఘ్రితంబును గదళికఁదఘ్రితంబు
నుగళ్యాణఘ్రితంబును దండఃఖీయకఘ్రితంబును గూర్తాంధఘ్రితంబును మొదలయిన
ఘ్రితంబులు నేయు నేర్పును బంచాగ్ని చూర్ణంబును జిత్రకాదిచూరంబును బడబానల
చూర్ణంబును మాణిమండచూర్ణంబును మరీచ్యాదిచూర్ణంబును తాళీనచూర్ణంబును
నేలాదిచూర్ణంబును దుంబురుచూర్ణంబును గర్పూరాదిచూర్ణంబును బంచబాణచూ
ర్ణంబును భుగ్వాదిచూర్ణంబును నాదియైనచూర్ణంబు లొనరించుచు నుపమయుజిం
చిల్యాదిలేహ్యంబును క్షుద్రాదీయాదిలేహ్యంబును క్షుత్పిష్టిషడీచ్యాదిలేహ్యంబును
గుసుమార్దాదిలేహ్యంబును బిష్పల్యాదిలేహ్యంబును పిల్వాదిలేహ్యంబును గండల్యాది
లేహ్యంబును మొదలుగాగలలేహ్యంబు లొనరించునైపుణ్యంబును సారికేశాదిరసా
యనంబును గుడినాగరాదిరసాయనంబును కిగ్రుత్రవర్షరసాయనంబును జాతేఫలరసా
యనంబును సుకుమారరసాయనంబును భల్లాతికరసాయనంబును సుదర్శనరసాయనం
బును వారాహీరసాయనంబును విశంగాదిరసాయనంబును నమృతరసాయనంబును నా
దిగాగలరసాయనంబులు నేయ పాఠకి త్తేజంగుపిఠంబును శరపుఁఖాదితైలంబును
లక్ష్మీనారాయణతైలంబును లాక్షదీతైలంబును నుధన్వంతరీతైలంబును బంచార్కతైలం
బును బాశ్వాశ్వనించితైలంబును విషమక్షితైలంబును గతకీతైలంబును న్నేహార్కతై
లంబును నాతాంతకతైలంబును బూతికతైలంబును భూనాగతైలంబును భృంగాహ
లకతైలంబును మొదలగు తైలంబుల పరిజ్ఞానంబును నారికేశాంజనంబును సోపీరాంజ
నంబును కీర్తిద్రాంజనంబును క్షిరాంజనంబును గరుడాంజనంబును గపాతాంజనం
బును గర్పూరాంజనంబును మొదలుగాగలయంజనభేదంబుల గూర్చుచు త్కారం
బును నగ్ని కుమారకమురాజమృగాంకముబూర్జఁపం ద్రోదియమువసంతకుసుమాకరము
వాతరాక్షసముచంద్ర హాసముచంద్ర ప్రభావతీరసము కండ్లర్పాతురగముషణ్ణుఖ
రగముకొల్పిరుద్రరగముతాళకేశ్వరరసముప్రతాపలంకేశ్వరము చాతుర్ధికరామ
బాణమక్షిప్తచక్రరసమువిశ్వంధరరసము బడబానలరసము సారాయణరసముమదన

శ్రవణసముభార్గవరసముజ్జరాంకుశముస్వచ్ఛందభైరవము సంజీవనరసము రసభూ
పతిచింతామణి మొదలైనవియ్యరసావళింబులు గంధకరసనాథులలక్షణంబు లెఱింగి
విటుచుప్రావీణ్యంబులును లోహభస్మ తామ్రభస్మ నంగభస్మ సీసభస్మ నాగభస్మ శంఖ
స్వన్నువరభస్మంబులుసేయున్ ర్యాద గుణితభంజ ఆరశ్యాదిమాణిగ్రద్ తాళీసమా
స్రలుగలువపదానంబును చంద్రవ్రాతకగు లు పిన్నకషాయంబులు మూలికలు కైకరి
కలుసేయు గాచిత్యంబును నూస్థాన కారీర నిదాన శాస్త్రంబుల పరిచితయును
దేబ్బది రెండు నాడిదండంబులును వాతపైత్యశ్లేష్మంబుల సుల్బణంబులైన ప్రళతప్రప్తి
రోగంబులకు దస్తచికిత్సలు చెయుచాతుర్యంబును గలిగి రెండవధవ్యంతరి యనం
నరగు వలెడు.

234

తే. పిథివెంటును రార జూచి వెలదియనెయ్యె, శారయిల్లుండవలకె యొయారమహాహ
సినె ఒక్కించుకొని మారవిహమున, భంగపడజేయ నిదియేటి పౌఢతనము.
క. అని తనమనమున నమకొను, చును నిలుచున్నంత దాని సొగసు నొయారం

బును గని మనవిజున్నె, హనవిద్యను జొక్కి యాతఁ డంచుకు రాగన్. 236

ఉ. ఎక్కడినుండి యెక్కడికి నేమిప్రయోజన ముండి వోయె దీ

వక్కట నామ మే మనిన నన్నియుఁ జెప్పి పరోపకారి రా

యిక్కలకలకరి యని యెంతయు డగ్గరఁ జెరి మారుడుం

బ్రక్కలు నెక్కినం బొడుపెన్ కొనుమె హముచేతి లేమయన్. 237

తే. అమలశిశికాంతికాంత శుద్ధాంతికే, కానిశాంతాంతరంబున ఘమరనెడు

పచ్చబుచ్చైన చిత్తరు కనులమించు, ప్రతిమసంఘట్టనల మంటంబులొన. 238

చ. సకలైతికంఠమున జాయమెటుంగులసొంపు కెంపు ము

కుకొనల పచ్చరాచిలుక కోర్కె దనర్చిన పట్టుపట్టెయ

ల్లికపయి జాఘరాజినుగు లేపునఁ జెందువలంగుపోషు త

క్కిక గలజాతివాగొలుగు గీల్కొనుమంచముపై మహాన్నతన్. 239

తే. అపుడు గుప్తగుణాహ్వయం డనెడివైద్యు

నెలమిఁ గూర్చుండఁ జెట్టి యా హేమరేఖ

పండుటాకులు కప్రంపు భాగములను

వేడ్కతోడుత నిద్రలు వేసికొనుచు. 240

మ. వరసాలుం జలునవ్వలు స్మరికెము ల్నయ్యటము ల్వింతలుం

గరిగింత ల్వలపించుట ల్చతురత ల్కాంత ల్విసోదంబులుం

దరితిపు ల్వలపు ల్లిటారినము ల్లాటెంపులుం దచ్చన

లైజుచిన్నె ల్లరపించుట ల్నగసులు న్నిటు ల్పచారింపుచున్. 241

- సీ. ఆసక్తి దీక్షనియాలింగనంబులు, నురువాంధ్ర దరగనిఛరితవిత్తు
 లనురక్తివాసునియట్టిదుఃఖములు, తమివెలిగానిదంతక్షతంబు
 లభిలాష లుడుగనియతిచపేటంబులు, తాత్పర్య మెడలనితాడనమ్ము
 లాక్షలు మాననిచౌశీతిబంధము, లాభన మూననికళాస్వరసములు
 తే. కలితకలకంఠకలహాసకలరసములు, పలుకు కింకిప కంకన ప్రకట టకుట
 కకుట కహకహ హాసముల్లభరసములు, చెలరగ నిద్దలు రతికేళి సలుపునపుడు.
 తెమలను నిన్నుఁ బాసి నుదతీ యని తీయనియమోవి కా
 యమృతరసార్తియేని సమయా యని మాయనిమోహపాహాసం
 భ్రమ మెడలోన నెంతదలపా యని పాయనిహృత్తోడి నా
 తమిపరభామలందు గలదా యని గాయనికాగిలింపుచున్. 243
- వ. ఇట్లన్యోన్యసరసస్థావంబుల గుప్తగుణండు నురతకేళికాలోలుడై హేమరేఖతోఁ
 బెనంగునమయంబున. 244
- సీ. కొప్పెరపెట్టుగాఁ గొనుగొప్పనొనరించి, మైరుమాలు బిగించి పచ్చడంబు
 నాగవల్లిదళపూగపూరితమైన పెడిలోన నిడికొన్నయడప మొకటి
 చాయలఁ దనరారుసకలాతియైతతోడి, పృథుభుజస్థలినొప్పు పెద్దకత్తి
 చ్చీగంపుఁబనిచేత జిగిమిందుకరమున, సొంపైన నత్తునున్నంపుఁగాయ
 తే. పాదయులమెట్లు మొలఁదాల్చుఁ బడిన బాఁకు
 చల్లి గట్టనవస్త్రంబు చంకనుడ్డు
 నమర గమనజవోద్భవశ్రమముఁ జెంది
 యప్పు ససహాయుఁ డింటికి నరుగుదెంచె. 246
- క. అరుదెంచి పురుషుఁ డుండెడి, యరువెంచి నిజప్రసిద్ధి కందలు నళికే
 బిరుదెంచి రోషుతుండై, సరిదంచితఘోషభాసఁ జూనను బిలిచెన్. 245
- క. జడియక యిపుడాసతి యే, పెడుపున బొంకంగనలయు ననరుహగంధీ
 యడుగుం దప్పినచుప్పుడై, పిడుగుం దప్పుననుమాట పేర్కొన వినవే. 247
- వ. అని. 248
- ఉ. ఈవిధి హంసలోకవిబుధేంధ్రుఁడు ప్రశ్న మొనర్చి పల్క హే
 మావతి కొంతకొంత యనుమానముతో బొటవేల నేలరే
 భావిధమొప్పు వ్రాయఁ గుతుకంబున నీ కిది తోఁచెనేని ను
 ర్విసరుఁ జేరనేగుమని వేఁడిన నప్పువుఁబోడి యిట్లునన్. 249
- క. నినుపంటికతలకారిని, గనివినియెడువారి నడుగఁ గావలెఁ గా నీ
 ననుపంటదానినడిగిన, వినుపింతునె యెట్లు బొంక విసరింపఁగదే. 250

క. అని యడిగిన హేమానతి, కనుకాగం బొప్ప రాజహంసకలాపం

బనియె ననహాయుడటంబై, ఘనకోషం బుట్టపడంగ ఘర్షించుటయున్. 251

తే. వైద్యుఁడప్పుడు గడగఁచుటఁకి నాను, బుద్ధియేమరిపల్కు నప్పువృత్తిబోడి
జెఱుగు మటంచు దిట్టయై వెన్నుజరచి, నంచివిడిపించి యపుడు స్వస్వామికనియె.

చ. కడుపున శూలయెత్తి నడిగాలిసి ప్రాణము లేగునట్లయై

తొడిఁబడ నీవులేమి ఘనశుభముచే వెతఁ బొంది యీమహా

త్తుడు పునఁగఁ గావు మరి తోడ్కొనివచ్చితి నీతఁ డౌషధం

విడుటను నేను బీషము పసిందిలితఁ డ్రుష్టఁడేమి చెప్పుదున్. 253

క. అని యున్న రన్న రమనో, నన్యలోదరి కోగమునఁ బ్రియాంగనపారలక్

గని కున్నరించి వైద్యుని, మనమున రంజిల్లఁ జేసి మమత దలిర్పన్. 254

తే. నిబుణము దీర్చఁ గలవాడ నేయటంచుఁ

బచ్చడం బిచ్చి బహుమాన మెచ్చవైద్యుఁ

బంపి సంజేహమండక భార్యతోడ

నిండు వేడుకనుండె నో నీరజాక్షి. 255

న. అని మరాళశేఖరంబు చెప్పిన నరాళకచ యగు హేమసతి తనమనంబున. 256

క. సురుచిరమణితాటంక, స్ఫురితప్రభచెక్కులందుఁ బొలయ శిరంబున్

మఱి త్రిప్పి పొగడె నహహ, గరితలమున్నదియె కాక కలదే పుడమిన్. 257

ప. ఆనమయంబున. 258

తే. మైమెయిల్లత్తి కన్కూరిమల్లచీర, రేయి గట్టుక నడలించి రేపటికడ

నుదయరాగంబు దాల్చినయొటపువోప, దమముజాఱంగ సాధ్యరాగము జనించె.

చ. పలపల నయ్యెందారకలు పళ్ళలు గూయఁ దొడంగె దీపముల్

దెలతెలఁ బాటె దిక్కులనుఁ దెల్విజనించె బిసస్రనూనముల్

దులదుల విచ్చెఁ దావులకు దొందడిఁ జేరిరి జారచోరు లా

మలయనమీరణంబు కడుమందగతిన్ విహరించె నర్తజీన్. 260

తే. తఱి యనుకఱాదుఁ డుదయభూధరహంసతి

నరుణహేమంబునకు విన్నియలను నిండ

గ్రాచి నీరార్చనైత్తినకిరడు నాగ

నూర్బంబంబు పొడిచె నవార్బగతిని. 261

క. మణిఘంటల మొలనలాలున్, ఝణఝణయని మ్రోయఁ గేళికాలకు జనియ

య్యణుమధ్యన్ పార్వితగుణ, గణయై వనియించె దినము కల్పముగాఁగన్. 262

ఐ. ఆని ప్రత్యుత్పన్నమతి చెప్పినవిని సంతోషించి నలండు తరువాతిపృథ్వాంతంబాన
తిష్ఠుని పలికిన. 263

ఘ. మరణోదండ విఖండన ప్రచురబాహోదండదండాయుధా
ద్యురుదిక్పాలనురాసివార్యతరబాణోద్దండదండంకభి
ధరిణాక్షిమణిజీవనాకృతినిజా భ్యాఖండఖండబ్జభి
ద్భరసాభిద్రిపు వాహసన్నిభయతో భాకాండ కాండోదరా. 264

క. ధారాధరఘ్నిణివారా, వారణరాజన్యవైరి వారణధీరా
ధీరాజిత శుభకారా, కారణపురుషానతార కరుణోదారా. 265

కలహంసోత్సాహస్పృతము.

కలుషదూర భవవిదూర కమలసారలోచనా

కలితహార వరవిచార ఖరవిహార మోచకా

లలితనరనిధిగభీర లసమదారక్షిత్రిని

ర్దళితహార శరపటీర ధరసుధారసోత్కరా. 266

గద్యము. ఇది శ్రీమత్కృష్ణాంజిన్యసంగోత్రపవిత్రాయులరాజాన్యయుసుధావార్ధిపూర్ణిమా
చంద్రనిస్సహాయకవిత్వనిర్మాణచాతుర్యనిస్తంద్రశ్రీరామనామపారాయణనారా
యణామాత్యప్రణీతం బయినహంసవింశతి యనుమహాప్రబంధమునందుఁ బ్రథమా
శ్వాసము.

శ్రీ ర సు

హంసవింతలు

ద్వితీయాశ్వాసము.



శాంకరీశచాపవి

నాశ ధరాధీశ సంశిషినినది నేశా

శ హరాకాశ దరా

కాశ్యురాబ్ధిరామ కాంతియశోమా.

ప. అనగరింపుము నలరాజన్యనకుఁ బ్రత్యుత్పన్నమతియిట్లునియె నట్లుహేమావతి కేళిని
శాంతంబుఁ జేరి రాజవిరహంబున నొండొకరీతిఁ బ్రొస గడపుచున్నంత దినాంతం
బు గావచ్చిన.

2

కా. ఆహేమావతి మానసాటవిసము ద్యద్దీప్తిమైఁ బేర్చుమా
రాహంకారపరాక్రమానలము బాహ్యస్థాన కేశ్యర్థమై
యోహో వెల్వడి పెక్కురూపములచ్చె నొప్పారి కన్నట్లునా
గేహంతంబుల దీపపంక్తులు చెలం గెక్కరంగు పొంగారంగన్.

3

నీ. నునుపెక్కు జగిచెక్కులను మిక్కుటపుఁ డెక్కు, స్రుష్టేడుపంజాల క్రమ్యులర
నిడువారు గలకీలు జడమేలు నగఁగ్రాలు గొప్పైనవరంపుఁ గుప్పెదనరఁ
చెలిపువ్వు కళక్రొవ్వు వెలిరువ్వు చిఱువవ్వు, గలుగు నెవ్వ్రాయునఁ దిలక మమర
రహిగుబ్బలుల నిబ్బ రము ద్రొబ్బుఁ గలగుబ్బ, కవమిఁదెలిసిఁ జివిక మెఱయ

తే. బతుకుబతుకున గతులయిం దలికి బెళుకు, కులుకుఁ గౌనున జాళువాతళుకులూలుకు
మేటియొడ్డాణ మలరార నీటుఁబూని, వచ్చిరాయంచకడనిలెచ్చి వినరుహఁక్షి.

4

ప. ఇతైఱంగున నిరుపమశృంగారతరంగితాంగయైరాజపుంగవసంగమార్థంబరుగుచు దన
చెంగట నిల్చిన యారాజాననావతంసంబునకు రాజహంస బిట్టనియె.

5

నాల్గవరాత్రికథ.

క. గచ్చుత్తుచిమ్మ నొకకథ, ప్రస్తుతం చెల్వెదను వేణిగ్రమ్మ విరులపై
దుష్టెదలు జమ్మ జమ్మన, గొమ్మా తలయూచి మెచ్చుకొమ్మా నన్నున్. 6

ఇ. అని యిట్లు చెప్పడొడంగె. 7

క. కల దభ్రంకషకేతన, చలదభ్రం బైనస్త్రై శక ముసుపుర ము
జ్వలదభ్రకచాదర్శన, దలదభ్రపురీసుపర్వ దాఠోదరమై. 8

సీ. వేదకాస్త్రపురాణ విద్యాగరిష్టలై, విలసిల్లచుండెడి విప్రవరులు
గరిడిలో నెఱవొంత కాదులై సాముల, మీఠినరాజకు మారమణుల
గోటికి బడిగెత్తు కొని యున్నట్లెక్కెము, లెక్కులై వర్ధిల్ల బేరిజనుల
గడుధాన్యరాసులు గగనంబుతో రాయు, కలిమిచే మించిన కాపుప్రజలు
తే. భూమిమదధార లూరెడు వారణములు, ధాటి పాటనమున నొప్పు ఫోటకములు
ఫోరరణరంగపటు లైన వీరభటులు, బ్రబలియుండగ వెలయు న పృష్టణంబు. 9

క. అపట్టణంబులోపల, జూపట్టును దంతువాయ చూడామణిరే
ఖాపట్టభ ద్రుడైసిరి, నేపట్టున నోరపోర మింతయులేకన్. 10

సీ. కుంచె మగ్గ పుగంత గూటంబు పగ్గంబు పరిటె ద్రొక్కుడుపట్టె పలకదోసి
పరిపరియచ్చులు చరికుండయూడిత, చీడుదబ్బులు దండె నాడె కోరివి
కోతిపుల్లలు నాల్క వడుతరికొయ్యల జోప్పయూచల గోత చూటుకత్తి
కారంపుల బడుగులు గండెలకప్పెర, గోలము లాకలు నీలికడన

తే. గంప డొల్లకళాసంబు కదురుచెమికె, నూలురాట్నంబు జాలంబు గ్రాలుగ్రోడ
నఱు నాశుభ భద్ర నివాసభూమి, యప్పురంబున సంతతం బొప్పుచుండు. 11

తే. గొప్పకన్నులు చిఱునవ్వు గులుకు మోము బసరిగడ్డము చిక్కనై పరంగు ముక్కు
నెగుభుజంబులు విపులత్వ మెసంగురొమ్మ, జగిమిగులులీల గనుపట్టు దొగటపెట్టి.
ఉ. అటుది నేర్పుతో నగల యందము జందము జూపఁ బూని కో

లాటము వేయుకై పడిని లాలితదృక్తరళ ప్రభావగుల్
పాటిగ బోగు వెంబడిని బార్బములం జరియింప వస్త్రముల్
ధాటిగ నేయు నప్పలక తట్టున బెట్టు ఖణి ఖణి ల్లనన్. 12

తే. అరవిరుల తేనియలచాలు మరునివాలు, మిసమిసలప్రోలు పలరాజు మేటిదాటు
మురిపెముల మెచ్చుకొనఁ జాలుముద్దరాటు వానియిల్లాలు దొమ్మర వానిడోలు. 13

ఉ. దానిముఖప్రభాగరిమ దానికపోలక శాఖి శేపముల్
దానిదెడంగుచూపులును దానికుచంబులఁ జెంచునందమున్

- దానివో విలాసములు దానికచాళిరుచు ల్లఱింపఁగా
మానవతీలలామ విను వర్త్యులమర్త్యులు నైనశ్రేణి. 16
- క. జగిజెలుచు కులకుగుబ్బలు, నిగనిగలు చెలంగు సెలులు నిద్దపుఁ గన్నుల్
నగవు దళితోత్తుమోమునా, మగువా యావిడక కాక మఱికలదటవే. 16
- క. తొడలందము కటిచందము, నడుగుం దములబెడంగు యాస్యము కలగుల్
జడలలుకుకొ మెడకులుకు, న్నడబెళుకుం జూడ నాఘు నస్తని కమరున్. 17
- లే. చిన్నచీమల నునుబాస చెలువయారు, గదళికాకొండములమీఱు కొంతయూరు
లందముల జెందు రతిఁగేరు నతినసారు, దాని కెనయైనసారు లిద్దరణి లేరు. 18
- క. కందర మాచెలి పొక్కిలి, కందర మావిఱసనంబు కచము రదంబు
ల్కుందరమానములు నా, కుం దరమా పొగడ నలకు కుందరనుకటిన్. 19
- సీ. మిశదంబుజలదంబు బలుడంబుచెలుడంబు, దులకించు నమ్మద్దు కలికివేణి
సిరిపట్టు: గలిగట్టు జిగిగుట్టు వెలిఁబెట్టు, చెన్నారు నక్కన్నె చన్నుదోయి
నునుకంచుపై జెందు నని యిందురుచి గ్రుందు, పఱపఁగాఁ జాలు నబ్బాలమోము
తెలిదములను గ్రమ్ము కళజమ్ము ననయమ్ము, మిన్నయో నబ్బోటి కన్నుఁగవయఁ
లే. దానితేనియబావియందములదీవి, మావిచిగురాకు చెంగావి మారుతీవి
కప్పరంబులకోవి యొక్కంతమోవి, యనుచువినుతింపనానేత వనితయలరు. 20
- లే. పరిమళ మెనంగు బంగారు స్రుతిమవంటి, తొగట వాల్గంటి జిగిసీటు తొలకరింప
సాగనుకొండకు మోహరా సులుజనింప, నూరయొకయోరఁ జెలువారబారసాచి. 20
- సీ. పోగువెంబడి బర్వి పొల్పు వాల్చుపుల, ధళధళ ల్పాదండ కళలినఁ
బుంజంపుకట్టు వెం పుటకుఁ బత్వెత్తివో, మట్టెల ఖిఖిణి తెట్టుమోయి
గీతెత్తివో బాహు మాలాతప్రభా, చుక చకల్ పైఁడి వసంతమాడ
బరీటఁ ద్రిప్పగ జాటు పైటలోఁ గన్నట్టు గుబ్బలమినమిన ట్ట్రాబ్బులాడ
లే. వింతవగకప్పు నెఱిఁగొప్పు వీట మెఱయు, నిగనిగ జ్జాతిసీలాల నిగ్గనింపఁ
గుఱభరంబున నడుము కొంకుచు వడంక, నూలుదోడును వేడ్క నవ్వాలుఁగంటి. 21
- చ. కరములఁ గంకణాలి ఘట ఘల్లన రాట్నము ద్రిప్పవేళఁ బైఁ
టర దిగజాఱ వెల్కులుకు నబ్బరపుకొ వెలిగబ్బిగుబ్బపై
సరు లిసుమంత చిందుగొనఁ జిక్కని చూడ్కులఁ జూచువారి పే
రురమున గాడ నవ్వెలఁది యోర్పునఁ గండెలు చుట్టు నేర్పునన్. 22
- ఆ. పడుగుఁ జెయువేళఁ బటము లల్లెడువేళఁ, గూడు దిన్నెడువేళఁ గూర్పువేళ
మగని కన్నొరంగి మార్చగలకు గూడు, నింటిపొరుగునఘల యిండ్లలోన. 24
- క. గడిచేటి జాడవిద్యక్, వడిగట్ట దురంతకంఠు వనజకరాళిక

- బడఁగొనికతమున నా, యడువున నత్తోగటబోటి వర్తలదొడఁగెన్. 25
- న. ఇత్తెఱంగున నత్తెఱవ నిత్తిజాయ త్తచిత్తయై వర్తింపు చన్ననయంబున. 26
- సీ. నొసలిపైఁ జుక్కలమిసిమి నామపురేఖ, లనువొంద భుజముపైఁనసిమి సంచి
నాలుగులగాజునీలాలపోగులు, పై నొప్పు పప్పులిపచ్చడంబు
మెలిగొనఁ జుట్టినతలపాగ చెఱఁ గుంచి, పైటపేటాచుట్టుపట్టుకాలు
కడిఁదిమీఱఁగఁ జంకి + నిడినబొట్టియతోల, డాకమోసెడుడుబుడకక్కేల
తే. నఱల దిక్కుల నెంచి దుఃస్వారపైన, కీడు మేలును చెల్వచుఁ + గేక లిడుచుఁ
గెల్లికొనుచును దనవేరు + కేరికొనుచు, నచ్చె నచటికిడుబుడక్కి + వాఁడొకండు. 27
- ఉ. అడుబుడక్కివానికి రఁయంబున భిక్ష యొసంగ నేతెపూ
బోఁడి ప్రకోష్ఠకస్థలికిఁ + బోయి తనుం గొనియాడువాని నా
మ్రేడితనూక్తిపైఁ బెదవిమీఁదను లేనగ వంకురించి చిం
దాడఁగ ముష్టిఁ బెట్టి బహిరంగభూమిని నిల్చి యుండఁగన్. 28
- సీ. మెలిఁబెట్టి చుట్టిన + తెలిపైఁజీపాగ, చెవిసందిపాగలోఁ + జొక్కకలముఁ
దొడిగిన నెఱచల్య + నడరు వంగిజోడు, జీరాడునడికట్టు + చెఱఁగుకొనలుఁ
బదతలంబుల నెఱుపాటుపాపోసులు, టెక్కుగాఁ జంకఁ జీఁటిఖలీతి
నడికట్టు లో మొలఁనిడినకలందాను, హస్తాగ్రమున వ్రేలు + దస్తరంబు
తే. మించుబాహువుమీఁదఁ గాఁక్తిరకాలుఁ, జెవుల ముత్యాలపోగులుఁ + చెల్లువుదనర
కలతి సర్కావిదోపతియమర నటకుఁ, బారుపత్త్యంబు నేయు వ్యాపారివచ్చె. 29
- తే. వచ్చుచుండెడి వ్యాపారి + పెచ్చువగలు
మెచ్చి యచ్చెలి తమిహెచ్చి + రచ్చనేయఁ
బగటునగమీఱఁ గోర్కలు + బారుదీరఁ
బొగరుఁ జూపులతోఁ బదావిగలఁ జూపె. 30
- ఉ. చూచినయంతలో మరుఁడు + చొక్కిపుఁ గప్పె పుటాలపుంటలక
లేఁజివురాకుఁ ద్రవి నలఁలేప పయోధరచక్రవాకముతో
వే చలియింప హృత్పుటము బీటలు వారఁగఁ దెప్పుతెప్పనక
గోచునదాఁక నూఁది మది గోలుపడకొ పడి నార్చి వ్రేసినన్. 31
- క. ఊహలు కుత్తుకబండ్ల, మోహము తలమునఁక లగుచు ముదియ ముదిలో
బాహుబాహి కచాకచి, మాహక మతిపట్టి పెనఁగి కో యనుచు వడిన్. 32
- తే. అంత నయ్యంతి యింతంత యనఁగరాని
వంత మదిఁ గొంత చింతించి కంతునిశిత
కుంతహతి కోర్వలేక ది నాంతి వేళ
మంతనంబున వెడలి గే హంలిరమున. 33

౪. ఉరిసినపల్లవెండు కలు నూడినదంఱిము లంబకంబులం

గురిపెడు బాన్పజాలములు గూను వడంకెడు మస్తకంబుఁ గం

సరఁ దగు తోలు పాదములు దర్శనము ల్పడి చీరపోగునూ

తైరసెడు మంత్రిసానిఁ గని మించెడువేడ్క నుతించి మ్రొక్కినన్. 34

౫. ఆలకించి లేచి యది యెప్పు రని చీరి, యమ్మ నీవఁజే యటంచుఁ బొదవి

యేమిపనికి వచ్చి తీసంచెవేళల, ననుచు నడుగఁ దొగట వనిత పలికె. 35

౬. ఆరయ నిచ్చుహాపురికి హాసము మీసము మీఁదఁ జిల్క వ్యా

పారి యొకండు నిండు రతి భర్తను బోలినవాఁడు వచ్చెనే

నారసిక్ష్మాణిం గదియు నాన విహించితివ్వు వానితోఁ

గోరినపొము నాకు నొసఁ గూర్చిన నీ కొనరింతునంపదల్. 36

౭. నవరైన రతనాల బవిరెకమ్మల నిత్తు, నవి నికు మనసురా వంటివేని

యాణిమత్తమ్మల హారము లూసఁగుదు, వానిపై నీ కిచ్చ పూనదేని

గరుడపచ్చలకీలు కడియంబులర్పింతు, నంగుకు నీయాస చెందదేని

తళుకుఁగెంపులసంది దండలు చెల్లింతు వానిపై నిబుద్ధి యానదేని

౮. నూనకము తీగ మెడనూలు సొబగునాను

గుండలేరును గైకాన్క కోరినేతు

నమ్మ నానిన్నపంబు నీ వాలకించి

వాని ననుఁగూర్చు నీ నేర్పు పూని మెరసి. 37

౯. అనుమక వేడిన మంత్రిసాని విని నెయ్యం బారఁగాఁ బల్కె నో

ననబోడి నీనుఁ జూడ మన్నభునకై నక మోవాము ల్పట్టఁగా

మనుజుం డీతఁడు భీష్మఁడో సనకుఁడో మాసిండుఁడో వ్యాసనం

దనుఁడో యెంతటివాఁడు వీఁ డనఁగ బం దాకోరుఁగాఁ జేసెదన్. 38

౧౦. సాసమంద్రు రసముఁ బసరును, ఘనమణిమంత్రోపధములుఁ గైకర్ణికకా

పును మొగసిరి క్రియ బంతిబ, దనిక గురకమూల్కె బూతిఁ దనిలిచి తెత్తున్. 39

౧౧. అని చెప్పి వీడ్కొల్పిన.

40

తనయింటికి హేమంతిని, చన నానికె గడపి మంత్రి సాని రహస్యం

బునఁ బారుపత్తెగాఁడుం, డిన చక్కికిఁ బోయి మ్రొక్కి నిపుణత మెఱయన్. 41

౧౨. దాక్షిణ్య మనురక్తి దయయు విశ్వాసంబు, బాంధవ్యము హితంబు భయము భక్తి

యంతఃకరణము సఖ్యంబుఁ బోరామియు, నేస్తంబుఁ జెలిమియు నెనరుఁ బ్రేమఁ

జల్లఁదనంబు వాత్సల్యంబుఁ గలుపుఁ గో, ల్లనముఁ బ్రీతియు మరచితనము మైత్రి

ప్రాణపదంబుఁ దాత్పర్యంబు గారాబ, మనుగుణ్య మనుబంధ మనుసరింపు

తే. మచ్చిక ను జుట్టరిక మెక్కి మిచ్చకలలు
 నేనా మురుగాగ మానక్తి మోహనియతి
 సలిపి కడుఁ దక్కి ననిపించి సొలయఁ జేసి
 వెగడుపడ కప్పు డాత్తిప్ర వీణుమహిమ. 42

స. స్తుతులు ప్రసంగము ల్కంఠులు సుస్థులు వాక్తులు రాచకార్యముల్
 సతురతరేతిహాసములు శాస్త్రములం దగువాతిగాధలున్
 సతకడము ల్పురాణములు సామెతలుఁ బరిహాసకంబు లిం
 గితములు గారజ్జరిలు కేళిచరిత్రముల న్యచించుమన్. 43

ఉ. దేవపరాకు హానుకర దేకొడు నదగురూపవైభవం
 బేవిధిన్ కనుంగొనె ర తీర్పును బాల్పడి చిక్కి సొక్కి నీ
 నేమి చెయఁ గోరి నిను శీఘ్రమె ర మ్మని చెప్పి పంపె నో
 భావజరూప యాతొగట భామిల కామవికారచిత్తయ్యె. 44

తే. హత్తుకొనవచ్చు నీనంటి యందగాని
 కట్టిముద్దులగుమ్మను గుట్టుతోడ
 ననిన మన సిచ్చి మదిలోన హర్ష మెచ్చి
 మంత్రిసానికి విడె మిచ్చి మమకతోడ. 45

క. అపనులకె యేంకారెడు, తాపము గలవాఁడు గనుకఁ దగ నాతఁడు ని
 త్తేపముఁ గనిన దరిద్రుని, యేపున ముద మంది దాని కిట్లని పలికెన్. 46

ఉ. అచ్చటి కేను వచ్చునను యం బగువేళ యెఱుంగఁ దెల్పినకా
 ముచ్చట నీర్తు నందు మది ముద్దియతో వివరించి పంపఁగా
 నచ్చెలి తంతువాయకుల టాంగన చెంగట నీ ప్రసంగముల్
 చెచ్చెరఁ జేయ నర్హుని చెట్టిదుకూలము లమ్మవేడుకన్. 47

సీ. కలసమీపపుటూళ్ళ కాఁపుగుబ్బెతలని, మ్మలికి నాకర్షింప మంత్రవిద్య
 బచ్చుఁ బ్రాయశ్చవ్యభవ్యహముల నెల్ల, విజలంగ గుమిగుర్చ వల్లెత్రాడు
 చిల్లరసరకుల నెట్లబేరాల కిం, పుగ లొన మొందింపఁ బూటకాఁపు
 పెనుకోలుకొండ్రు జనసమూహంబుల, గణితిమాపెడు నాయ కప్రభండు

తే. ముద్రగరిటియ భుజముపై మొనయఁ బెట్ట
 ఘంట ఖం గని మోయ నంగళ్ళ బడిని
 మరిగి తిరుగు సళాదికి మణియకాండ్ర
 కవనిబడికాఁపు సాలింత నలరు నంత. 48

క. అంతట నానంతకుఁ దన, కాంతుఁడు వస్త్రము లమ్మఁ గా నేగిన హే

- మంత్రిని వ్యాపారివిటో, పాతమునకు మంత్రిసాని ననిపిన నదియున్. 49
- తే. పోయి సమయంబుఁ దెల్ప న బోజుఁగువేడ్క
 వింత నెఱుఁపఁత గందంబు విరులు సరులు
 కప్రఁపువిడెంబు జగిచెల్వ గలుగు సోగను
 దనర హేమంతి యిలు నేరె దత్త ణమున. 50
- ఉ. చేరినఁ దంతువాఁడుసతి సిన్దుగ నిన్దులరత్న నిన్దువి
 స్తారసుచరణముల సంపద లిం పొనరించు కేలికా
 గారములొన దివ్య మగు కమ్మనితావుల హంసతూలికం
 జేరివి మేర మీఱుతమిఁ జీరగ మాయనిపోరి కయ్యెడన్. 51
- చ. త్వరకుడి గబ్బిగుబ్బ కడ వాఁడినఖంబులఁ జీటి చీటి పై
 సిరితగుకొత్తులేట నునుఁ జెక్కులు ముద్దులు పెట్టి పెట్టి వా
 తెఱి మొనపంటికొన్ది కసి దీఱఁ జుఱుక్కున నొక్కి నొక్కి యీ
 కరణిఁ బరస్పరంబు జయ కాంక్షఁ బెనంగఁగ నింతి పైకొనెన్. 52
- నీ. చిటిలెడుగందంబుఁ బెట్టిలెడుకస్తూరి, చలియిగురుత్నకుండలయుగంబుఁ
 గదలెడునెఱివేణి ఐదలెడుపువ్వులుఁ, జెమటఁ గరంగుకుం కుమపుఁబొట్టు
 వికసించుకన్నులుఁ బ్రకటించుమణితము, ల్లంకణఝణఝణత్కారరసముఁ
 బాదలెడుచనువోయి కదలెడుహారము, ల్లుననితంబాఘాత నిసద మడర
- తే. నిటలసంచలదలక ముత్కట నఖాంక
 మమితవిశ్వాసమారుతం బతను గేహ
 దర్శనోత్సాహిపతిచపేట ప్రదాయి
 యైనపుంభావనురత మయ్యతి నలిపె. 53
- ఎ. మఱియు నయువపరిసరతంబుతమి యెక్కునయై దృఢకుచాక్షేపణంబు విడువఁ జే
 యంజాలక శీతకొలంబును ప్రకటికృతతారకంబును సంక్లిప్తప్రియతమంబుఁగావున
 నిశాసమయంబును సంచలితపయోధరంబును నిర్గళితకృష్ణవేణ్యాదికమలంబుఁ గావు
 న శరత్కాలంబును బల్లవరాగసంపాదకంబును గలకంఠకూజితంబునుం గావున
 పసంతకాలంబును ధ్వనిప్రధానంబును గలితవిశ్రమంబుఁగావున సత్ప్రబంధంబును
 గళితపనవంబును బహుబంధబంధురంబును గావునఁ బ్రబుద్ధసిద్ధమార్గంబునుఁ బోలి
 వెలయుచుండె. 54
- ఉ. ఆనమయంబునం జెమట లాస్యముఁ గప్పగ నిండుబల్కిక
 ల్లాసిలఁ జేయఁగాఁ గబళ కాంక్షకు జీవము వేగురింప ని

శ్వాసము బాగుచేర నిజ సల్లభుఁడౌ శుభ్రమృతం డట్లు సు

వాసముఁ జేరనచ్చి తల వాకిలిఁ దీయని పిల్చె పల్లభన్.

55

తే. అప్పు డేరీతి నుపసాధు నవల కనుప, నుందరీ యేయపామృదుఁ జూడవలయు
జాణవెదువు నారవాం ఛలకు నైతె, తెలుపునువిపల్కెఁ గలహంస జేవవిభుఁడు.

క. అని యడిగిన హేమావతి, విని దీర్ఘోచ్ఛ్వాస మొకర విడిచి నిజాంఘ్రిం

గనుదృష్టి నిలిపి మెల్లక, మునిశ్రేణ శ్నేల గీచి ముకుకొని పలికెన్.

57

క. తెలియ చెటుపనుపవలెనో, పలుసులునే బ్రహ్మలోక పర్యంతంబుం

గలయ వివరించి చూచితి, నలవడ దది నీకె తెలుపు హంసభికౌటా.

59

క. అని యడిగిన హేమావతి, కనురాగం బొప్ప రాజహంసం బనియెక

వినుము నిజాధిపు డటువలె, దనుఁ బిలిచిన యువతి లేచి తిరలక ప్రతికా.

59

క. పిలిచిన గుండె లాటుక్కునఁ, గలఁగుచు వ్యాపారి వెడలఁ గానెటు లనుచుకా

దలఁచినచో వెఱకు మని, నిలిచినదార్శ్యమున మానినమణి వేడ్కన్.

60

ఉ. ఆత్మతీ బిత్తలై ఘనము దాన్తసుచిత్తపు చుత్తుపాత్తుతో

బిత్తరి తత్తరింపకయ పేర్కొని వాకిలి దీసి వేగమే

చిత్తజువంటినాయకునిచెంతను నిల్చి తదీయనేత్రముల్

మెత్తనిచేత మూసి దయ మించఁగఁ దోడ్కొనివచ్చెఁ జెచ్చెరన్.

61

ఉ. అనఁగ చూచి యవ్విటమహామకరాంకుఁడు చిత్తపీఠిలో

నావగమాన మానిని నయం బొడవం గనునై గచేసినం

దా పగు చోటి కేగఁ దదనంతర మక్కులివేల మూసితే

పోవఁగరా దటంచుఁ బతి ముద్దయ నిట్లడిగెం బ్రియంబునన్.

62

తే. అటుల నడిగినప్రియభర్త యంగకముఖ, మూత చాలించి యామించు ముద్దుగుమ్మ

సిగ్గు కడ్డంబుగాఁ బతిచేల మలమి, కొనుచుఁ బలికెను జిన్నెలు కొనగు చూప.

63

చ. జలకము లాడఁ గోరి బురుసాపని చీర సడల్చి సొదులో

పలికెఁ జనంగ సిదు సునుఁబల్కు వినం బడఁ దల్పించి దీయఁగా

వెలువడి పచ్చితిక నలపు వెల్లప దొట్టఁగ నంచు నాయకుం

గులుకుమిటారి గబ్బిచునుగుబ్బల గొఁగిటఁ జేర్చి పల్కినన్.

64

తే. భామ తనమీఁద నెంచైన బాగుఁ జూచి

చిత్తము గరంగి శుభధర్మ కేళిరుండు

గుణవతి పటంచుఁ బ్రియరాలిఁ గుర్తరించి

నిండుమోదమున సుఖాన నుండె నపుడు.

65

క. ఇంతయుపాయముఁ గలిగిన, నింతి చనవచ్చు జాటు నెనయఁగ లేదా

- కాంతుఁ డెఱింగిన నృపమణి, చెంతకు నేమొగముతోడఁ జేరెదొ చెపుమా. 66
- తే. ఆచుమ రాచుంచ నుడివిన విని శిరంబుఁ
ద్రిప్పి హేమావతి ప్రమోద మొప్పు బలికె
నొనె మజ్జారె యదిగాక యాడువారి
తల్లి యనుచును జనునవ్వు దలకొనంగ. 67
- క. తెలవారె నపుడు దీపపుఁ, గళికలతో వెల్లఁ బాఱఁగాఁ దనమొముకొ
భళిర కథాలాపం బని, జలజేక్షణ చనియె కేలిసదనంబునకున్. 68
- చ. చని జలజాపుఁ డ స్థగిరెచాటున కేగినయంత ముజ్జనం
బానరివి వ్రాతపుంబళల నొప్పు దుహలము గట్టి రత్నకాం
చనమయభూపణంబులంచు సారపుమే లకం బమర్చి ఘ
మ్మనుమిరు లూని యచ్చెలి నృపాగ్రణి చెంగటి కేగుచున్నెడన్. 69
- మ. కని చంద్రాంగబిడొజుఁ డిట్లనియె శృంగారంబు లెన్నాయె మే
ల్లనరారెక భళి హొంతకారివిగదే తన్వంగి రాజాంతికం
బునకుం బోయెద వేమొ యొక్కకథ యొప్పుం దచ్చమత్కారము
ల్పిని పోనిల్పిన నంటిపండ్లనె నరుకొ వ్రేయించు మంత స్వేదన్. 70
- క. అన విని హేమావతిమో, మున నవ్వు జనింపఁగతలమునిపుట్ట సుమీ
కన నీదుకడుపు బ్రహ్మకు, వినఁ దరమా యనుచుఁ బలికి వినుపింపు మనన్. 71
- క. కప్పరపుఁడునుక లలవడ, విప్పుగ విరితేనె వాన విడివడి కురియం
జొ ప్పడర హంస నురవతి, చెప్పెను హేమావతి కు శేషయముఖికిన్. 72

అయిదవరాత్రికథ.

- క. ఆలింపు మహా భ్రంకమ, కేళీ ప్రాసాదసీలఘృణిగాథతమః
పాళీ సతతవిహారిను, రాళీ పురజాలకులటమై సర మనఁగన్. 73
- తే. పుర మొకటి యుల్లసిల్లు సంస్కృతితపూర్ణి
మానిశాకరధిక్కారిమంజూస్య
యందు నొకగొల్ల సంపల్ల తాంగి పిల్ల
విజయుఁ డనుపేర నీరులచే వెలయుచుండు. 74
- సీ. కంబళితలగుడ్డు కప్పము మజ్జిగ, బాన గొడ్డలి నుచ్చు పాతలగుది
కావడి యుట్టు చిక్కము సంది కడియంబు, నూకలతోఁప పొగావత్తి
బొప్పి మజ్జిగముంత బొటమంచిపిల్లల, గూడు దామెనత్రాడు కోతకత్తి
తోరుగట్టెయుఁ జలదుబ్బచిల్లుడుగుంజ, బూజబించెలు వెన్నపూసచట్టి

తే. పాలబుడిగలు వడిసల ప్రాతమెట్లు
మలపమందులపొడి బుట్టు మన్నెముల్లు
తోలుకుక్లయి తొడుపును దొడ్డికంఠ
చుట్టు చవిరెయుఁ గొమరొప్ప సాలయు నతఁడు. 75

స. కుటుబలిదోరచారనలగుం డెఱిగొండిలిమాలబొట్టివిక్
నటిగివి నెట్టుజోడు పులి నల్లని వెఱ్ఱవిపుల్ల చిల్లవిక్
బటిగివి మొట్టివిక్ గరకపల్లవి నాఁదగుపేళ్ల నొప్పెడుక్
గొఱియలు వేనవేలుఁ గలగుంపు లసంఖ్యము లొండువానికిన్. 76

తే. బోడ పొడమట్టినామంబు బొల్లిపూరి, జాలనల పుల్లవెరబట్టు చారబరగి
కటుకుగడ్డము తెలిమొట్టి గౌరదోర, పనెడుపేరుల మేకగుం పతనికుండు. 77

తే. మట్టె చేమటె కరపన్నె మైలబట్ట, కోరతలపూజ దెఱ్ఱనిచార బోడ
పొడకపిలకన్నె బొలిచుక్కపులవియను, పేళ్ల నొప్పొరిమందలొఁ దెక్కుగలవు.

క. పల్లవి నల్లవి యెనుములు, బిల్లల నిడుగోడిగలుఁకుఁ బెంపుడు పెదపా
టెక్కిను దుక్కెడ్లును విల, సిల్లగ నావిజయుఁ డచట సినుగ నుండున్. 79

క. అతనికి మంజుల యనఁగా, సతియొక్కతె గలదు దాని సరి యెన్నుటకుం
గొతుకుపడు రతికిఁ జతురత, యితరుల నీక నెన్న నేల యిందునిభాష్యా. 80

క. ఆకుల్కు లాయెయారము, లాగనుదమ్ముల మెఱుంగు లాగొను బెడం
గాకుచయ్యు ముబింకం, బాకోయిలముద్దుఁబల్కు లతివకె చెల్లన్. 81

క. ఆబిడ గర్భోత్పత్తికి, నై బగిసియు మాలి పతిం తాదృతిమిఁదక
లొఁ బొడమిన రుచిమించినఁ, బ్రాబల్యము గలుగు విటులపా లిది యయ్యెన్.

సీ. వేశ్యాపతిచకోర విసరంబులకు నురి, విట మృగావళికి ల విత్రికంబు
యవరాజకరులకు నొనరారు నోదంబు, కాముకవ్యాఘ్రుంపు గమికిబోను
పాంథమనసమత్స్య పటలికి గాలంబు, పల్లవోక్షములకు నల్లెత్రాడు
షిద్ధకపోతరా జికిఁ జేరు దీమంబు, లలిభుజంగవిహంగములకుఁ జివురు

తే. జారకిరిపంక్తులకు మోటు సరసశశక, ములకు గట్టువయుపకాంత ముఖ్యచటక
సంఘములకును గుబ్బికశంబరారి, ఘోరరణహారి జయభేరి ఘోషనారి. 83

తే. ఇత్తెఱంగునఁ జిత్తజాయత్తచిత్త
వృత్తఁ గైకొనిఁ జారులపొత్తు సలిపె
నలసటయు వేసటయు లేక యటుల నయ్యుఁ
జాలు గాంచుగ లేక యానుదతి గుంది. 84

చ. తిరుమలకంచిపుప్పగిరిశీర్షములుం జని కొంగుముళ్లతో
 సరముల దంపతు ల్పడయ వారిగఁ గాన్ములు వైచియంతటకొ
 బరికలు దృష్టిదీపములుఁ బన్నినగద్దెలఁ పెట్టి యేమిటకొ
 గర మగు పుల్లనాంఛకడఁ గానఁగలేక విచారభన్నులై. 85

వ ఉన్న సమయంబున. 86

ఉ. కొమ్ములు వీరణాలు జిగిగుల్మేడువ్రాతల కృపలీలలం
 ధ్రుమ్మగు డార్లు వీరుఁ డగు కాటమరాజుకథానులాపముల్
 బప్పునపుస్తకాలు ముఖపక్షకల్లురుమాలలున్నైతొ
 సొమ్ములు నామము ల్వలయు సుద్దుల గొల్లలు వచ్చి రెంతయున్. 87

వ. ఇట్లు వచ్చి. 88

సీ. ఘోషఘోషవీరణాల్ ఖిలపెళివాయించి, పోటుబో కొమ్ములు నాట నూఁది
 నొకకొండగంగను దొలుతి గన్నుణిచెసి, కృష్ణున కతిభక్తిఁ గలుచొచ్చి
 యాదికొలపుగొండ్ర నందఁఁ గొనియడి, తాతతండ్రులపేర్లు దలచి పొగడి
 విడువల నరుదుగాఁ జేర్కొని మొలయించి, దీవించి వీరుల వ్రోవలెన్ని
 తే. కలము పెద్దలకన్ లామి కొనఁగఁ జెప్పి, సివము పుట్టించి పుత్రులఁ జేదఁగలర
 వీరులను గొల్తుఁ డని తెల్పి వీడుకొల్పఁ, జసిరి సుద్దులగొల్లులు సంతసిల్లి. 89

వ. ఇట్లు వారలు నెప్పిపోయిన నత్యంతభక్తిప్రియపూర్వకంబుగా నంతట. 90

మ. కొలిచెంగాటమరాజులక నతులు చేక్షార్చక మహావీర్లకుం
 బాలముక రాజుల నెంతభక్తిపరతఁ బూజించె నాగంగకుకొ
 వెలయుక వేటలు బోనముక సిడులు గావించెక సుతోష్ణిత్తై
 చెలి యాలాగున నల్ప పైవముకృపక సిద్ధించె దద్వాంఛయన్. 91

వ. అంత. 92

ఉ. మోము వహించెఁ దెల్వి జగి మోవిరుచు ల్గ నందడించె మృ
 త్స్నామతి మించెఁ జన్మానలు శ్యామలకాంతి వహించె యానముల్
 వేమటు మందగించె గడుస్పృహ భజించెనుగొను చిట్టుముల్
 రామకు సంభవించె నభిరావ తిరంబుగఁ జీరచిక్కినకొ.

తే. అంత నొకనాఁడు శుభహూర్తాంతరమున

మంజులొంగన రంగెన మంచిమణుల

నొకపుగాఁ దీర్చి కట్టినయొక్కదివ్య

మందరములోనఁ జని కుమారిఁగనియె.

- చ. ఎడఁకెడుకాను రంగుతలవాసెనగట్టినకొంగు పుక్కిటకొ
విడియవుఁ గొంగుమైలఁ గొని తెడుచెలచెఱంగు పాలచె
పుడు చనుదోయిపొంగు నెసపుఁగలవెంతి బెడఁగు నూనె కొ
ముడిరుచి చుక్కబొట్టమఱ ముద్దియ యొప్పెను బిడ్డకాన్పునన్. 95
- ప. అంత 96
- క. అని ప్రతిపచ్చిశిరేఖా, మృదయమునలె దినగినముఁ బొడనెడకళలఁ
బానువంటి లేఁబ్రాయపు, మద మెక్కఁగ ముద్దుగులికె మనమలరారన్ 97
- క. చుచ్చులవన యటుమీఁదటఁ, గన్నులవన ముద్దుగులకఁ గలముఖమునమే
ల్కొన్నెలమిన జగిలిగివగ చిన్నెమన చూచి పలచుఁ జిర్తజూఁదయినన్ 98
- తే. తమకమున కొద్ద నెడు సేరము ఘటించి
తరుణతను వెల్లఁ గొట్టంపఁ దలఁచి మదఁగుఁ
డ్వీగుండలు వర్ణి వేయించె ననఁగ
పాల్యము చనంగఁ గుచము లేర్పడియె సలకి 99
- తే. కొమరెపొక్కిలిబం గారుకుందె యందు. రక్షయ్యుఁగాం వెనుభాన్యరాశి నించి
దంచ నిడినటిరోకలి సంచుమిఱి, రోమరాజు దనర్చు నారూఢిగాఁగ. 100
- క చెందిర మామెయిసిరి సిరి, మందిర మామెము గొము మదనారిలస
న్నందిర మాకుచయగ మిం, దిందిర మావేణి యనఁగ నెలఁగ రహంచున్. 101
- సీ రాణించు నెఱికురు లేవణి కిందకమున్న, కనుబొమ ల్పక్రిహఁ గనకమున్న
జిగిగుబ్బలు మొగాన కెగయ నీకకమున్న, ననఁబల్క నేర్చుకొనకమున్న
చూపులఁ జాటుకుగాఁ జూడ నేరకమున్న, కీనల మరుకిథి ల్విసకమున్న
లలితయానము పుదాలసరఁ బూనకమున్న, కటనీవ విస్తృతఁ గనకమున్న
- తే చిత్తజూడు తన్నిపూఁదూఁపు చెఱకువింటఁ
గూర్చి గుఱిచెసి తనునేయ గొల్లననిత
మమతఁ గని చోరసురతసామ్రాజ్యమునకు
దిట్టతనమునఁ బట్టంబు గట్టుకొనియె. 102
- ప. ఆవ్విధంబున ఘోషకన్యారత్నంబు పైశవయకావనసమయంబున మన్నధక్రేరితయై
విజృంభించి పర్తించునప్పుడు. 103
- సీ చిన్నిచన్నులగోళ్ళఁ జీరఁ జెక్కులగొట్టుఁ, గొంగిలించు మటంచుఁగదియఁ దివురు
గిలిగిత లొకకొన్ని కలయఁగ నెనయించి, మోపి నొక్కుమటంచుమొనసినిలుచు
నీచుకిం బిగరొత్తఁ బచ్చిచేరఁగఁ బల్క, ముద్దిడరా యసి యొద్ది కరగు
ఒకదారి కివకప లొకదారిమై జూపి, తిమిఁ గూడరా యిచ్చుదరకి నేగు

- తే. నుపరతికి నేలచుఁ బరిహాసకోల్తలాడు
చేష్టు లెనయించుఁ బొలయల్కచేతఁ గుండు
వెతల నేకారు మది నిట్లు విటులఁ జూచి
చిత్తిజోన తయైగొల్ల చిన్నెఁగడి. 104
- చ. బగినెరవన్నెకాఁ డెదుటఁ జీరినవేళల ముద్దుగుల్క మె
ల్లఁగ నడవఁ దొడంగు ఘనలౌల్యము చూపులఁ జూచి మోహపుం
బిగువునఁ బల్కరింపఁ జను బెక్కుచుఁ బయ్యెదకొంగు దీటుఁ డె
క్కుగఁ జీటునవ్వు నవ్వు నొడఁ గూడిన సిగ్గున నేగు నవ్వలన్. 105
- తే. బ్రతు చరియించు నయ్యంతి యెమ్మె లెఱిగి
పారుగుననె యుండెడునియోగిపుత్రుఁ డొకఁడు
చారశేఖరుఁ డనుబ్రహ్మ చారి మీఱి
యెంటిపాటైనఁ బెరువులో నొడిసిపట్టి. 106
- మ. ఆసమాలాప మచుంబితాధర మశయ్యాన్యోన్యవిక్రీడితం
బసమాలింగన మస్థిరోత్సవ మధైర్యైకబతాంబూలితం
బసుదంతాంకమ నిర్భయం బమణితం బస్త్రస్తనీవ్యాదికం
బసిధారాస్రత మైనచోరరతికార్యం బష్ట సంధించినన్. 107
- సీ. చిటు చెమ్మటలతోడఁ బెరసినఫాలంబు, కనవంటిపిడికవ్వుగొప్ప
కడురక్తిమము గల్గు గండస్థలంబులు వెనకకు దిగజాఱి వేలిసరులు
పులకలు నిండాఁర బొడవినదేహంబు, ధూళిఘాసరితమై దొరయువీఁపు
మందస్థితంబగు మధుధరంబును, మందపీఠానమమి స్తకంబు
- తే. తడఁబడ వడంకుచుండెడు తెలిరుదొడలు
ఎదలిన విగించి సవరించి పలువ దనరఁ
దిరిగి చూచుచుఁ దనయింటి తెరువుఁ బట్టి
గొలప్తాయంపుఁ జల్కల కొల్కి చనియె. 108
- క. అగిమొదలు జారశేఖరుఁ, దొదవినయపు డెల్ల గొల్లయ్యల్లి నెంతో
మదన హాసమునఁ డేల్పుచు, మది మీరఁగ మరుని లంక మానిసిఁ జేసెన్. 109
- క. చలి విడిచి జారశేఖరు, కలయిక చవి మరిగి తెరువు కాపెట్టుక ని
చ్చలులేని పనుల నెన్నే, నలవఱచుక యుండు విరహ మగ్గల మైనన్. 110
- ఉ. కమ్మనిజాన్ను మంచి నెయి గట్టిది మీఁగడతోఁ బెరుంగుచో
క్కమ్మగు భాన్ను పాలు చిలుకమ్మిసి దీసినవెన్నముద్దవె

- చ్చమ్మల కైచునాల్గు దింసాలకు చూడలమ్మలై లిమ్మెయిం
గిమ్మలఁ దెచ్చియిమ్మ రతికిం బ్రతిమాలమఁ బిల్చి నిచ్చుటన్. 111
- తే. ఇటుల నజ్జారశేఖరుఁడేలఁబట్టి
యింటిలో నున్నవస్తువు లేదురువెట్టి
వలపులకుఁ బక్కి కేరడములకుఁ బొక్కి
సంగమనుఖంబు కొన్నాఁడు జరిపెఁగన్నె. 112
- ఉ. అంతటఁ బెట్టిచేసెద మటంచును దత్సతి తల్లిదండ్రుల
త్యంకమహాత్మ్యవంబునఁ గులావళితోఁ దగురూపశేఖరిం
గంతునిఁ బోలునట్టి మృదుకాయము గల్గినవాని నొక్కఁగి
మంతుని జూచి తెచ్చియుఁగూర్చురెవివాహముఁ జేసి రెంతయున్. 113
- తే. వేగఁ దలఁబ్రాలుగాఁ జేసి నాగవల్లి
యొనపిమ్మట న్నంటి కనుపఁ దలఁచి
పయన మొనరించి నెమ్మదిఁ బ్రమద మలర
ననుఁగుఁగూఁతును నలుని ననిపిరపుడు. 114
- ఉ. దువ్వెనతీరుగాఁ బసపుతో నలరించినభొట్టు నున్నఁగా
దువ్విస కొప్పువన్నెగల దుప్పట మొప్పు విడెంబు పుక్కిటకొ
మన్వపుఁ బోఁగునూల్ రవలమట్టెలు చేతులఁ బూలగాజులున్
నిన్నటిలంగ గోపహరిణీతర శీతృణ పోన ముందటన్. 115
- సీ. సద్విజరాజసంశ్రయమహాస్పదలీల, కాఖిలు కకుబంతచయముఁద్రాఁక
సాంద్ర నిర్లక్ష్మమస్థాయిత్వమున మించు, జట లనంతావాప్తి పటిమ మెఱయ
విష్టుప దార్పితవిహితవృత్తిఁ దనర్చు, నగ్రము ల్నప్రాశ్వు ననుకరింప
నహిలోకరాహుభవణాధారమై యొప్పు, మూలంబు కుండలిముఖ్యు దొరయఁ
- తే. దనమహాగమవిఖ్యాతి ధరణిలోన, నఖిలజనులకు నద్భుతం బాపహిల్లఁ
దేటపడఁగాను జూపెడు తెఱఁగు దోచ, మలసి చూపఁజె బధినొక్క మట్టిచెట్టు.
- క. ఆపటభూజము చెంగటి, త్రోసెను ముందట విభుండుఁ దొయ్యలివెనుకం
బోవంగ జారశేఖరుఁ, డానెలఁదికి నెదురుపడియె నంకక వేష్మన్. 117
- చ. తమకముఁ బట్టఁ జూలక పథంబున ముందరఁ బోవుభర్తవి
క్రమము దలంపఁ బోక యధికంబగుమోహము నిల్పలేకనే
గమె యెదురించి నచ్చు పవకాంతుని నల్లవకాంత తెప్పనం
గమకముఁ జేసి గుబ్బకనకాంగిట దార్చి నుఖించె వేడుకన్. 118

తే. బ్రాహ్మణుల వీర సశ్యోచ్యభాష లూర్యగలయ్యెలు నాట దాపాగ్నికణము లాట
శాఖ్యమును మీఱఁ జేస్తలునరణి దేఱఁ, జెలఁగె నయ్యుద్ధతి దృఢాశ్లేషములు
క. ఆయెవ నిజసతి సతిరా, దామె నని తలచి మరీ తరుఁ జూచినవో

నాయంతి పతికి హిరముగ, నేనువువర బొంకవలయు నెఱుంగింపఁగదే. 120

క. ఆరూఢ్మి హంస మడిగిన హేనువతి యనియె నెవ్వరిడు నిక్షేపం
జేమటి వారేకనలె, నేనువుమందప్పఁ దాల్చె నెఱుంగింపుమనన్. 121

ఉ. హంసహిమాంశుఁ డిట్లనియె నయ్యులివేణిలి భర్త మాడ జా
రాంసమునందు న్రేలు కులటాగన దేహము కంప! మొంద సా
యంసమయాదిఁ కోకిలె నారట మంగుచు వీఁపుదట్టు మో
పుంసవరా యటందు విటపుంగపు క్కము నాటఁ జెప్పినన్. 122

తే. జారజేభుఁడ దాగొల్లరకి ను నపుడు, వీఁపుదట్టు మ వెఱవకు వేయటంచు
పలుకరించె నునంతలోఁ బలుపువాటి, దారి ప్రయనాయకుఁడభీతి డాయ వచ్చె
క. నచ్చి యిది యేమిచెలి యని, విన్నవనిడి వీఁపుజటిచి వెఱుపు మని లోఁ
జొచ్చిన భయమున సరసన, గచ్చుగ నిట్లనియె గోసకన్యకపతికిన్. 124

ఉ. ముందర నిపుపోని భయముకొ నెదఁచల్లెడు నిబలమ్రసం
క్రందనఁ జూచిగుండెలు వకావకలై వెఱఁబొంది యీదయా
తుండిలపొందునం ప్రతుకు త్రోసకునచ్చితి లేకయున్ననా
కుందరిలేక యొంటి నిటఁగుందుడుఁ గాచె యనుంగునల్లభా. 125

క. అనిచెప్పి నిజేశ్వరుడే, తనుదనమోహపు విటునిఁ దద్దయుఁ బొగడిం
చిన లినలోచన వేడుక, దనరారఁగఁ జనియెఁ బతియుఁ దానును సరణిన్. 126

క. అట్టియుపాయము నీకుం, దట్టిన నృపుపొందుమాట ధలఁపుములేదా
గట్టిగ నీమగఁ డెఱిగిన, యట్టయినను నీగుపాటు లొగదె చెలియా. 127

ఉ. నావిని హంసపల్కునదినంబున హంసము దోఁపఁ బల్కెఁపే
మావతి యద్దిరా మగలమార్పునెలఁతదిగాక యింకక
ద్దావినరించి చూడ వసుధాస్థలిలోనను నంతలోపలకా
వేవినఁ గేలికాగృహము వేగ చనెకొ నృపమోహమగ్నయై. 128

వ. మఱియు నయ్యుహర్షకుంబప్రకౌమానకావ్యులక్షణంబయ్యును బ్రకౌశమానకౌవ్య
లక్షణంబై యనిద్రాకునినాంతరాళపుండరీకసముదయంబయ్యును నిద్రావనాంతరా
ళపుండరీకసముదయంబై యప్రస్ఫుటికృతకువలయంబయ్యును బ్రస్ఫుటికృతకువల
యందైయవిభాసమానద్విజరాజం బయ్యును భాసమానద్విజరాజందై యవిభాసితతా
రాళిగణంబయ్యును విభాసితతారాళిగణందై యొప్పెనప్పుడు.

- క. ఒకనిమిశ్రం బొకమానం, బొకనుటికయ యొక్కయయన మొకజా మొకయే
గోకదిన మొకకల్పముగా, నక గడమె బసలు విరహసంతాపమునన్. 130
- క. రవి యనెడు కాలవక్త్రము, విసాతప్రళయవేళ దీపాగ్నులచే
దివి గాల్చియడంగ నమ్మసి, నిహం బన ఘోరితపము నిండె బెలుచన్. 131
- ప. అప్పుడు. 132
- చ. చంగురుకావిపాషడపన ల్వలిఁ జిమ్మగఁ జల్వఁగట్టి కా
లండెలు నందిదండలును హరములు న్నడిమండలములుం
బొందుగఁ దాల్చి వానిలెడు పూలనరు ల్కచనీమఁ జట్టి పా
ల్పొందఁ గళాన గందవోడిఁ బూసి మృగేక్షణపచ్చి నిల్చినన్. 133
- క. మాచి కలహంస మిట్లను, వాచానైచిప్ర మెఱయ వనితా చోద్యం
బై చెలువొందిన యొకకథ, యాచించి నృపాలుకేళి కరుగు మటన్నన్. 134
- క. ఆసుధురతరసుధారస, నీమాసామోక్తిధార చెవులకు నెంతో
యామోదము చేసిన విని, హేమావతి యడుగ హంస మిట్లని పలికెన్. 135

ఆటవరాత్రికథ.

- శా. జంబూద్వీపధరావందముఖి కంచద్భూమణప్రాయ మై
సాంబప్రస్థ మనంగ నొక్కటిమహాస్థానియ మొప్పారుర
మ్యంబై యష్టరిలోన నుండు హరిశర్తాఖ్యుండు విప్రాన్యవా
యంబుకొ శోభిలఁ జేయకర్తరుండు కళ్యాణాంగి యాలింపుమా. 136
- సీ. బలుకంచు గుబ్బబోల్తలు పులుతీనెల, వాకిలి నడన చానడియు మగులు
నఖిలవస్తువుల ధాన్యముల కణంజలు, దేవతార్చనమిదై తావిపడక
యిలువంటకొట్టంబు పలుగాఁడి పసిదొడ్డి, పసపాపపందిరి బావి తోట
మడిసంచిదోపతి మడతనై ల్లండెంబు, ధమలికుండంబు బృందావనంబు
- తే. నక్షతలచిప్ప సానచిత్రాసనమును
గిండి చిటిచాప పల్లెంబు గిన్నెపెట్టె
కుశసమిత్ప్రములు పెట్టు గొప్పయటుక
యమరఁ గా పుర ముండు నయ్యగ్ని జుండు. 137
- చ. అతనికి హేమచిత్ర యను నంగన క్రుంగినవెన్కఁ జారుభా
స్వతి యను ముద్దుగుమ్మను వివాహ మొనర్చిన నింతి యట్టై య
య్యతనునిచేతిక్రొత్తిచివు కంతయుఁ బోయినఁ జేవఁ జిక్కున
మృతి నెలజవ్వనంబు పడమఁక జిగిదేలుకు దేహసంపదన్. 138

క. ఆపటుకుచములచందం, బా పెద్దపిఱుండుమంద మామో మందం
బాపాంకం బాబింకం, బాపంకజముఖిక కాక యన్యకుం గలదే. 139

ఉ. ఆమధురోష్ఠి గుబ్బకవ నబ్బినసిబ్బెపుడస్కు లంద మా
యామృదులోరుకన్న గవ నన్నవ వెన్నెలలాల్కుచందమా
యామితమధ్యసోముకళ లానినమోము మెఱుంగులందమా
యేమని చెప్పవచ్చు నలినేక్షణ యాచెలిరూపసంపదల్. 140

తే. వక్రయానంబుతో నాగచక్రకుచలు
నిలువుల గన్నులతో దేవనీలకచలు
నాతిమృదుగతిచపలేక్షణములకలికి
క్రిందుమీదయ్యె గాచె పూర్ణేందువదన. 141

సీ. నెటిగొప్ప మేఘసందేశంబు కనుదోయి, యందమా కునలయానంద మరయఁ
బొంకపుమోము ప్రబోధచంద్రోదయం, బధరంబు మణిసారవారచూడఁ
జెలువంపుల జిలువవు సిద్ధాంతకాముది, స్తనయుగంబు రసమంజరి నుతింపఁ
గరరుహంబులకొంతి కాన్యప్రకాశిక, ఘననితంబము రసాయనము తలఁపఁ

తే. దను వలంకార మతసుశాస్త్రములు చూపు
లహహ మధ్యంబు నాటకం బవనిలోన
విద్యలకునెల్ల మూల మీవెలఁది గనిన
విద్యలు పఠింపఁగా నేల వేఱె బుధులు. 142

స. అది మఱియును. 143

చ. బుగడలు నానుతీగె మెఱుపు ల్లనుకమ్మలు గుండ్రపేరు బ
ల్పగడపుల జేకటుతో రవలవలైరుపువ్వులు కుప్పె సారముకొ
జిగికడియంబులాణిమణిచెక్కినముక్కుర గిల్కు మెట్టెలుకొ
సాగసు దలిర్ప నచ్చెలియసొమ్ముల నెమ్మెల నొప్ప నెంతయున్. 144

సీ. కప్పఁగొప్పఁ బదాబగలఁ జూడనిఘనుండు, వదనంబునకు వింతపడనిజనుండు
గన్నుల కాశ్చర్యగరిమఁ జెందనివాడు, సరసభాషలకు మెచ్చనినరుండు
గబ్బిగుబ్బలతీరు గాంక్షింపనివిటుండు, గౌను నుతింపనికాముకుండు
గటికి శిరఃకంఠపటిమఁ బూననిమర్త్యుఁ, డంఘ్రులు బాపురే యననివిటుండు

తే. నాన్తి యన్యతంబు దబ్బర నహి హుళిక్కి-
కల్ల మఱియిల్ల లేదు భూగతులలోన
గ్రమ్మి జిగి జిమ్మ నమ్మదుగుమ్మ హొయలు
చెలువ మెటువంటిదోకాని చిగురుబోడి. 145

- సీ. పాపట యిడి నూనెసంకెనలోనున్న, గాగువ్వి నెఱులు కీల్లంటు వైచు
నెఱ యొయారముతోడ నీటికొంగులనడ, జూచి కుంకుమబొట్టు సాంపుదీర్చు
గంధంబుపూసినగతి గబ్బిజిగుబ్బ, కనమీద గుత్తింపురనిక దొడుగు
నుష్టేపూరీతిగ్రమ్మకుచ్చల నేల, జీరాడంగాల్య చీరగట్టు
తే. నీటుదెగువన దిగి జారి ప్పెటచెఱగు
జగ్గుతో దోపుఁగాటుక నిగ్గుకనుల
మిక్కుటపుఁ జూపు మెఱుగు తగుక్కు మనఁగ
వెడలు నొకవేళగృహము నవ్వీప్రవనిత. 146
- క. పతిరలిని దృష్టించి బొందక, మతిఁ జపలత పుట్టి యన్యమానపురతిక
హితముపడి మోహదశలక, బతిమాలి కృశించుఁ జారుభాస్వతి యెపుడున్. 147
- తే. పురములోఁ గల్గు మోహంపుఁ బొగరు చిగురు
కోడ నెఱజూవిటులకుఁ గొంతకొంత
వంతరతితంత్రములు నేర్పి విడిచెడున్న
కంతుమదదంతి పంతంబు గదియఁ దిరుగు. 148
- క. ఈలీలఁ గొంతకాలము, బాలామణి సంచరించు ప్రాయమునాడే
కాలూదియున్న యిందిర, తాలిమిచెడి నిలువ కచటు తలఁగినయంతన్. 149
- సీ. కులమహీరుహమహాక్షూరికతుతారంబు, కోపాన్నిపుద్గి కృష్ణోరనాడి
సంసారనుభుక్తైలశరకోటిపతనంబు, కేహస్యధాలతాదోహదంబు
శశిముఖీదృక్పాతసంరోధిజంబీర, ఫలరసం బతిధైర్యభర్త కషము
ప్రతిభాంబువృద్ధీన్న పవనంబు నిజపూ రచితనిందాసారనిచయఘనము
తే. సంతతాహరి సంపాదిసంభ్రమప్రయత్నవిఘ్నదమతనుక్షుధార్తిదాయి
యమితలఘుతాశ్రయస్థానమై కడంగు, భూరిదారిద్రవ్యదోషంబు పొదలె నపుడు.
- క. అట్టిమహాదారిద్ర్యము, దొట్టిన హరిశ్చర్మధృతియుఁ దూలకత్తుష్టం
గట్టుపడకుండఁగాఁ దన, పట్టుపుటిల్లాలిఁ గప్పవడి పోషించెన్. 151
- సీ. పంచాంగములు నెప్పి బాజారులోపల, రంజిల్ల యాయవారంబులెత్తి
తలమీద మంత్రక్షతము లుంచికలకాఁపు, టిండ్ల నుపాదాన మెత్తి తెచ్చి
గ్రహాసంక్రమణాదికాలంబులను రాచ, నగరాశ్రయించి దానములుపట్టి
తిలు దర్భలు పూని తీర్థనన్నిధిమంత్ర, ములు నెప్పి నీరుకాములు గడించి
తే. జన్నిదనులమ్మి గ్రహశాంతి జపముఁజేసి
శపములను మోచి దుర్దానసమితికొగ్గి

సమ్మనాదాయములు గ్రహవాసములకుఁ

గాఁగ నిసములు గడపె నక్కాలమునకు.

కా. అఁభోఁ ప్రియత్నగ్న దీప్తిచయవ్యాఘాటనిర్భగ్నభూ
గంభీరోరుణలోద్గతాధిరజగత్కైదు రాడోభగన
చ్చుంఛిత్రత్విఘ్నోన్మితప్రదకనతూన్యోపలభ్యాలికా
జృంభితానక మొక్కవేసవి జనించెఁ గాలకూటాధిమై.

153

చ. శరచరసాధ్వనప్రదము సర్వబకాఘమదప్రదాయకం
బురుజలహైన్యకౌరము సముజ్జ్వలసాంద్రమరీచికాపము
త్కరవనరూపకౌరకము గాఢవయోధివియోగ కౌర్యభీ
కరతటిసితమద్రదము కాసరభీష్మము గ్రీష్మ మెచ్చినన్.

154

చ. పవలను వర్తకాగ్రణి నభిశ్చల సాగరమధ్యమంబులో
రవి యనునోడమీఁద నపరక్షితభృత్పరిఁ జేర రామరు
జ్జవగతి సుల్లఁ బెట్ట నదిసాగక చిక్కినమాడ్కి నూర్చుండ
య్యవసరమందు మందగతు లానిన దీర్ఘము లయ్యె ఘనముల్.

155

తే. మల్లికాకుంజపుంజాభీమధ్యమున మ
రీచికాస్వాతివృష్టి గురియ జనించి
పత్రపుటశుక్త లెండలఁ జగుల బయలు
పడినముతైము లన మొగ్గ లడరఁ దోడఁగె.

156

నీ. దేహంబు బలపెట్టదీసి సింహుగ నుండుఁ, జలువ గాఁ బన్నుట జలకమాడి
ఘనసారయుక్తమై తనరారు పాటీర, పంకంబు తనువున నింకఁ బూసి
విమలనాగరచూర్ణవిహితమా మాహిని, దభ్యోదనము ప్రొద్దుతటి భుజించి
బహుశలామజ్జకప్రసవసారభమిశ్ర, శీతలజలముల నేవఁగలిగి

తే. కప్పరపుఁదిన్నె లమర బూఁజప్పరములఁ, జిగురుఁ బాన్పున పసియించి శీతవాత
జాతకరతాశవృంతము ల్పతులు వీర, బ్రొద్దు వుచ్చిరి కొండలు భోగం లపుడు.

తే. అట్టివేసవివేశ భనాధ్యుఁడైన, యచ్చటినియోగి చలివెంద్ర లాదియందుఁ
బెట్టఁ గట్టడిఁ జేసినఁ బేద లగుటఁ, జారుభాస్వతి హరిశర్కఁ చేరిరపుడు.

158

నీ. లవణశంతిజంభలరసానుయక్తిమా, సీరుషజ్జగతుండ బారు లలర
లఘువృత్తెలానూనలితసారధిమిత్ర, శీతలజలకుంభజాత మమర
జీరకకై డర్చుచారుగంధములొల్క, పలుచనియంబల్ల పంట్లు దనర
రవయొప్పు నీరుల్లి రసము నింజనకొల్లి, గంజకొంగులగుంపు కడఁ రహించ

తే. గంధబద్ధస్థిలాయుక్తిప్రశస్తి, కాయమానముహుగ్గు హురాయమాన
మందపనమానశనసాగ బృందవేది, కాలయవితానపానీయశాల యొప్పె. 159

స. మఱి సు నచ్చలిపందరి గ వాఙ్మదిసమాక లితినాయుజాతసంచారంబు గావున రఘు
రామనునోరంజకంబును బాంధవనంతాపహరిణంబు గావున సత్కృతసంగమం
బును గబంధప్రదురంబు గావున దండకౌంఠంబును సితాశ్రసంసయకలితంబు
గావున శరత్కలంబును నమృతసంపూర్ణమంబు గావున సురేంద్రనివాసం
బును ఛాయాసమేతంబు గావున దపననిలయంబును వివిధకుసుమసుగంధబంధు
రంబు గావున నారామంబును బురుడించు నప్పడు. 160

క. అన్నలిపందిరిలోపల, నచ్చుచుఁ బొయ్యేటిపరసవారికి జల మం
దిచ్చుచును జారుభాస్వతి, యచ్చిట హరిశర్మయుండు నానమయమునన్ 161

చ. ఉపమరి బుద్ధిశాలి వినయోత్తముఁ డప్రతిమప్రభావళి
తపనుఁ డవార్యధైర్యుండు నుదారచరిత్రుండు సర్వసత్కళా
నిపుణుండు రూపనిర్దితపనేరుహసాయకుఁ డొక్కవిప్రుఁ డా
తపపరితప్తుఁడై జలముఁ ద్రావఁ బ్రపాథలిఁ జేరి వేడినన్. 162

తే. చారుభాస్వతి శీతలజలము లపుడు
గిండితోఁ దెచ్చి యిచ్చి వీక్షించి వాని
చక్కఁదనమున కలరారి సరస కేగి
యలఘుసాహసమునఁ దమి నిలుపలేక. 163

క. ప్రక్క లెగఁబొడువ మన్నఁగు, డక్కోమలి పటికి వెఱవ కానందముతో
నక్కునఁ జేర్చకపాంథునిఁ, జొక్కుచు నుండంగ మగఁడు చూచె లతాంగీ. 164

తే. ఎట్లు బొంకంగవలె నప్పు డిందువదన, నేర్పు గలిగినదానపు నృపతిహాళి
కేళికై తేను నీ కిది కేవలంబు, దొడ్డగాదు విచారించి తోనె చెపుము. 165

క. అనిన కలహంసపలుకులు, విని హేమావతివిచారవిపులాభిమనీం
గినమది నా కిది తెలియదు, వినుపింపుము నీవె యనిన విధి హరి యనియెన్. 166

చ. అటువలె జారుభాస్వతి ధరామరుఁ గొఁగిటఁ జేర్చఁ జూచి తాఁ
జటులతర్కోగ్రభాషహరిశర్మ యదల్పినఁ దొట్టుపాటునం
బెటిలక యీతనికొ వినుము పిన్నతనంబున దేశచారియై
పటుగతిఁ బోయె మాతులునిపట్టి సుమీ యని లేనిదీనతన్. 167

తే. కాంతునకుఁ దెల్పి మఱిమఱి కాఁగిలించి
చెమటకెఱములఁ దనవెలు చెఱఁగుచేతఁ

దుడిచి యాతనికే ల్పట్టి తోడితెచ్చి

మేల మాడుచు బానియకాల కపుడు.

168

సీ. గొనబుతో నెన్నాళ్లకో నెల్పుగా నేటి, కైన నిన్నెనయ నా కబ్బెననుచు
నీకు నామీఁదాన నిజముగాఁ జిప్పమా, నాయందుఁ ప్రేమ కన్దా యటంచుఁ
బదిదినా లుండుక పారిపోయెద నన్ని, బోనిచ్చునా వెట్టిదైన ననుచు
నీ ప్రాదు నుదిసనం బేసేము ఫలము నా, మనసులో నెంజిలి మానె ననుచుఁ
తే. జేరిక లానర్చి తేనియ ల్చిలుకఁ బలికి

మోహ మూరించి తఁతీపు మోపుకొల్పి

యతనిమీఁదను బతికిని హితము వొడమ

మున్నె యొనరించి వానిలో మురియఁ దొడఁగె.

169

క. ఈకిరణిఁ జారుభాస్వతి, యాకాంక్షలు దీట నాఁడహర్నిశ మతనికొ

డోకొల్పి రతులఁ జివురుం, జేక త్రి నజరు నడ్డనేయక యుండెన్.

170

క. అటువలెఁ గాలోచితసం, ఘటితో క్తిన్నూర్తి నీకుఁ గలిగిన భూభృ

న్నిటలాక్షఁ గదియఁ జటిపొటి, నటనలఁ బోవన్తు కుందనపుజిగిబొమ్మా.

171

చ. అన విని మందహాసము ముఖాబ్జమునం జిగురోత్తఁ గర్ణ వే

ప్తనమణికొంతి చెక్కులహటాహుటినాట్యము సల్పి సౌర యం

చును దలయూచి వేకు వగుచోఁ జెలికేళిగృహంతరఁబునం

దెనసి నృపార్చితేచ్చఁ బనలెల్లను ద్రోయుచు నుండె నంతటన్.

172

చ. సమయమహేంద్ర జాలకుఁడు సారసమిత్రుఁడ నేటిపద్మ రా

గము వెన మాయఁ జేసి కుతుకంబున హయని సీలపంక్తులకొ

ల్లి మపడఁ జూచి రూప యనచుఁ బల్కి నుపాణులఁ జేసి చూపెఁ జి

త్ర మనఁగఁ బ్రొద్దుగుంకెఁ దిమిరం బెనఁగెకొ దివి నొప్పెఁ దారకల్.

173

క. ఆవేశస గృహకృత్యము, తావేగమె తీర్చి పేర్చుతమకంబున రా

డేవేంద్రుని జేరఁగ మే, మావతి నెప్పుదిఁ దలంచి మహితోత్సుకతన్.

174

ఉ. దిద్దిననాభినామము కదించినమేల్త డిచ్చీట చీర్లమె

నిద్రపుఁబూత పుష్పములు నించి మడించినకొప్పు రత్నము

లద్దయఁ గల్గసొమ్ములు గళమ్మనఁ జొక్కపుఁజొక్క యొప్పఁగా

ముద్దియ పచ్చి హంసమణిముందర నిల్చె నృపాభిలాషయై.

175

క. నిలిచిన యాహేమావతి, పొలిచిన కరుణామృతంపుభూరితరోక్తుల్

పొలయఁగ దృష్టిఁ గనుంగొని, దలఁచినపని కపుడు హంస ధరణిపుఁ ధనియెన్.

ఏడవ రాత్రి కథ.

- క. మున్నొక్కపట్టణంబున, సొన్నారి మిటారి నేర్పు శూరత్వము గై
కొన్నదియై నడచినకథ, చెప్పుగి విని పొమ్ము కడువిచిత్రము కొమ్మా. 177
- తే. ఆనినఁ బిలువవ్వు నవ్వి యయ్యంబుజాతీ, యేమి చిత్తంబు గల్పించి తింతలోన
శీఘ్రముగఁ జెప్పిదయచేసి నెల వొసంగు, మరి నాదను రాజుపొందునకనిన నపుడు.
- క. కాదంబవంకపల్లభుఁ, డాదృతిని బరాకు లేక యక్కఱొ వివే
మోదముతో నని చెప్పెను, మేమరమాఘర్యసాధుమేధాభణితిన్. 179
- క. విను మనఁగా ననఁగా నిల, ఘనమణివర మనెడుపురము గలదొకటి విను
తనకేతన పటజాతప, నన హతసురసురతఘ్న నివవారంబై. 180
- చ. కిమటము కట్ల సంచి యొరగల్గును గత్తెర సుత్తై చీర్మముల్
ధమనియు శ్రావణంబు మొలత్రాసును బట్టెడ నీరుకారు శా
ణము పటకారు మూస బలునాడె పరీక్షలమచ్చు ాదిగా
నమరఁగ భద్రకారకనమాహ్వయుఁ డొంగొకఁ డుండు నవ్వరిన్. 181
- చ. కరఁగను బోతఁ బోయఁగను గ్రాచి కదించను గచ్చిదీయఁగా
నొరయఁగ పన్నియ ల్లిగుల నుండఁగఁ జూపఁగఁ బూదగట్టరే
కరయఁగ దీరఁ జెక్కఁబడి యుచ్చనప్రేయఁగ సుద్దగించఁగా
సారిది విచిత్రచిత్రముగ సొమ్ములు సేయ నతండు నేరి చెన్. 182
- క. కంతునసంతజయంతుల, సంతసమున గెలువఁజాలు సౌందర్యమునకై
సంతతసంపదగిమఁ గృ, తాంతజిదాప్తుని జయించు నతఁడు శుభాంగీ. 183
- న. మతియు నాభద్రకారకుడుకొణంబు నాడీప్రచురంబు గావున శరీరంబును శుక్రాం
గారప్రశస్తంబు గావున నక్షత్రమండలంబును గుంభతులాదిసహితంబు గావున
రాశికూటంబును గాంగేయశిక్షగలిగినది గావున శిఖండిభండనంబును మధూచ్ఛిష్ట
సంయోగంబు గావున యవననివాసంబును పశ్చిమతంబు గావున మహాపురంబును
మామికౌవృతంబు గావున శూన్యాలయంబును దీక్షసాధనయుక్తంబు గావున
యద్ధరంగంబును శ్రావణయోగంబు గావున ఐర్వీకాలంబు ననుకరించు- 184
- తే. ఆతనినధూటి శుకఘోటి నలరుమేటి, యొడియఁ డేలేటి నీమాటి యొఱపుగోటి
కొన నెగ యమిటి యిదియేటి కులుకనేటి, పోటికది రేటిశుభవాటి నీటుమెఱయు.
- తే. దానికచకుచగ శలక్షిఁ బూనఁ దలఁచి, నీలకైలాములు మ్రొల నిలిచినపుడె
కనవుకట్టెలు నీల్గునుఁ గడఁగి మోయఁ, జేసె నేమనవచ్చు నచ్చెలుఁ చెలువు. 186
- క. కుండనపురవలు గుప్పెడు, తుండలపుం జన్నుఁగనయఁ దొలతే నెలవక
విందు లానరించుపలుకులుఁ, జందురునింబోలు మోము సకియకె యమరున్. 187

- క. కువలయ మాకినుగనజిగి, కువలయ మాపలుడపిలుగు కుచకౌతిన్యం
బవలయ మామోహనతా, కువలయ మానఖము లనగ గమణి రంహిచున్. 188
- మ. కచశోభాగరిమంబు నెన్నడుము సైకంబుకొ మధుప్రాయమా
వచనపూహము లోననాబ్జములధావశ్యంబు శృంగారన
త్కుచకుంభములపొంకముకొ ముఖకళాంకూరప్రభావంబు న
య్యచలశ్రోణికిఁగాక నేనకియలందైనం బ్రవర్తిన్. 1
- సీ. కుప్పెరాగడిబిళ్ల కుంకుమరేఖిపా, పటబొట్టు కప్పలు బావిలీలు
లలిమార్యచంద్రవంకలు నూనకము కంపురవలపల్లరుఁ బూవు రావిరేక
బుగడలు నానుఁగోపులు తీగ మెడనూలు, కుతికంటుసరపణగుండ్లపేరు
సరిగె ముక్కర బన్న సరము నుత్తండాలు, కంకణంబులు తట్లు కడియములును
తే. నందిదండలు నొడ్డాణ మందమైన
ముద్రికలు హంసకంబులు మ్రోయుగజ్జె
లలరు బొబ్బిలికాయలు గిలుకు మట్టె
లాది యగుసొమ్ము దాల్చి యయ్యబల మెఱయు. 190
- క. దాని నెగాదిగఁ జూడని, మానవునిం దానిపొంతు మదిలో నెపుడుం
బూని తలంపని పురుషుని, గానము త్రిభువనములండుఁ గలవారలలోన్. 191
- క. ఆశుభవాటి మనోహర, వేదతర మృదులవాక్యపృథుమాధురిచే
నాశపడి మారభూతా, వేశమునఁ జరించు వీట విటయూధంబుల్. 1
- శా. ఏ వీబంధము చక్కదిద్దునెఱివేణికొ లెస్సఁ గైసేయుఁ గె
మోవిం జిల్కదరస్తి తంబు జిగిచూపు ల్వాఱఁగాఁ జూచుచుం
గ్రే పల్లవడఁ జేయు నెచ్చెలియతోఁ గేల్కల దట్టించి వా
చావైచిత్రిని ముచ్చటాడునకి తక్ జారు ల్విలోకింపంగన్. 192
- తే. ఇటుల మదమెత్తి తమిచేత నెపురేగి, తిరుగు నవ్వీటఁ గల్గినధీరవిటుల
పొంకునకు నానపడి పోవనంగులేక, కుండుచుండును విరహార్తి జెంది యెపుడు.
న. ఆంధ్ర. 193
- మ. చిగురుం గల్పవనీరుమాటుపలుపం జెన్నొంతు నొ య్యారపుకొ
సాగనుం బ్రాయము గల్లువాఁ డొకఁడు మేల్పొన్నారి ధూర్తాఖ్యచేఁ
దగఁ జెం పొందినవాఁడు శిల్పకునశాస్త్రప్రక్రియ స్వేర్వఁగాఁ
చెగువ న్నిల్చెను భద్రకౌరువకు నంతేనానీయై వేడుకన్. 196
- క. వానికుశలత్సవంపద, వానిమనోహరిరూపపరవై భవముకొ
వానిఘనబుద్ధిఁ జూచి య, హీనకరుణ నింట నిల్చి హితమలరారన్. 197

- తే. స్త్రీకై భద్రకారుణాధిపతయనకుఁ ద, నిటనే యన్నపస్త్రాదు లిడుచుఁ గల్గు
పరులు నేర్పుచు నుండంగ ధర్మమీఱ, నలఘుశుశ్రూష సేయుచు నాతిఁ దుండె.
క. కింనునిమాటల బెతుకుల, మందస్మిత్తుచిరపచనమా ఘరిచేతన్
దుంగుడుకుఁ జెంద ధూర్తుని, డెందము గరఁగించి చెలి ఖటించెన్ రతికిన్. 199
- తే. ఎడతెగనిమోహ మారించి యేపురేగి
వేష్టమున నొంటిపాటైన వేళలందు
మదనకదనంబునకుఁ జాల మరులుకొనఁగఁ
జేసె శుభవాటి ధూర్తుని చిత్త మలర 200
- చ. అలయక భద్రకారుణు గృహంబున నుండినయప్పుడెల్ల వే
డ్కులఁ బను లభ్యసించుచుఁ దడంబడ కారఁడు లేనివేళలం
జెలఁగుచు వానిభార్యకడఁ జేరి మనోభవకేళికృత్రియల్
తొలఁగికి యభ్యసించు శశికుల్యుఁడు పూర్తిసమాఖ్యుఁ డున్నతిన్. 201
- తే. స్నానపానాన్నపస్త్రాః సంగ్రహంబు, సద్రవారఁడు సెల విచ్చెఁ బనికి మెచ్చి
వాని చెలవంబునకు మెచ్చి నలచినపుడు, చాల శుభవాటి సెలవిచ్చె సంగమంబు.
క. ఈతీరు సకలభోగము, లాతగతి నడచుచుండ నాధూర్తాఖ్యుఁ
డాతలిరుఁ గత్తగలవొర, చేతకిటారికిని సక్త నేయక నుండెన్. 202
- ప. అయ్యపసరంబున, 204
- ఉ. అదర మొప్ప నొక్కనిపసంతమునఁగు మకాణముం బహి
ర్యేదిని భద్రకారుఁ డమరించుక ధూర్తునిఁ జూచి మిద్దెలో
బోదియమీఁదనున్న తుల పొంచుగ వేకొనిర మ్మటంచు నఱ
మోదముతోడ నంపఁగ నముద్రగభీరుఁడు పోయి మాడఁగన్. 205
- తే. వానియొక్కర మొకవింత యైననపుడు
చూచి వలరాజు రాజ్యంబుఁ జూరఁగొలుపఁ
దలఁచి శుభవాటిధూర్తుతోఁ దారసిల్లి
తలుపు గదియించి రతికేళి నలుపుచుండె. 206
- క. చెన్నారి చుంబనంబులుఁ, జిన్నారివగ ల్పినోదచేష్టులుఁ జిన్నెల్
గన్నారఁ జూపి యపు డా, సొన్నారి మిటారి ధూర్తు మరతుల గడఁచెన్. 207
- క. ఈలీల మదనకదనా, లోలత్వముఁ బూని యింటిలోపల ధూర్తుం
డాలన్యం బొనరించినఁ, దాలిమి చెడి భద్రకారధన్యుఁడు చింతెన్. 208
- చ. తడసె నిదేమొ ధూర్తుఁ డల దర్పకు బోలినవాఁడు భార్యయుం
గడు రతిఁబోలు రూపుసిరి గల్గిన జప్వని యేమిద్రోహముం

- గడిమి నొనర్చిరో యనుచుఁ గా లటునిల్వక వచ్చి గట్టిగా
గడెడుతల్పఁ జూచి ఘనగర్జితభాషలఁ బిల్చె శిష్యునిన్. 209
- తే. అప్పు డాజాయ యేచాయ నధిపుమదిఁ
హితముగా బొంకపలయు నో యింత యనుచు
హంస మడిగిన దరహంస మలర మోము
పంచి హేమావతీసాధ్వి యంచ కనియె. 210
- క. ఒకరొకరి బుద్ధి యెట్లో, యవటా తెలియంగ బ్రహ్మకె నను వశమా
కసురించునీ యిది నీవే, యమటిలగతి నుడుపు మనిన హంసం బనియెన్. 211
- మ. పను హేమావతి భర్తకారుఁ డటకు స్వేగంబుగా వచ్చి శి
ష్యునిఁ టిల్వక భయ మంది వాడుఁ బలితాస్తోకవ్యధం గుండ నా
తని భీతిలకు మందుఁ జెప్పి తులనూత్రంబు ల్వడిఁ ద్రెంచి పై
చి నిరామాటత నేగి వాకిలి నడల్పెన్ నాయకుఁ డూజుచున్. 212
- స. అట్లు వాకిలి దీసి భర్తతో మఱియు నిట్లనియె 213
- చ. తులఁగొనితేను మంచిగుణధుస్యనిఁ బంపితి రౌను మీరలుం
బిలిచినఁ జూడెత్తుఁ గద భీతిని దారము లన్ని దెంచి యీ
తలుపు గదించి నూత్రములు త్రాసునఁ గూర్చుచున్నవాఁ డిసీ
పలుకు మతొగత నేర్పరని ధర్మకుఁ డాపి దురుర్మ లాడినన్. 214
- తే. ఎంతలే దింతెకద దీని కిట్లు అనకు
తానె పోయెను గాంత చేఁ దప్పిపోవ
నేమి నేయుచు మని ఘోరు నితర్మమనక
దెందమున సందియ మొకింతచెందకపుడు. 215
- క. ఎప్పటికలె నుండె విభుం, డప్పగిన నూక్ష్మబుద్ధి నారయవలె నో.
యొప్పులకుప్పా నీ కని, చెప్పఁగ హంసంబు ముదముఁ జెలువము దోఁపన్. 216
- క. ఆవేళ శిరఃకంపము, గావించి యయారె యని చొకొటం బగుకే
లీవాసముఁ జేరెను హే, మావతి నృపమోహ మగ్నమానస యగుచున్. 217
- మ. కనదృశ్యాలయ హామహాబలమునం గన్పట్టు భాస్వచ్ఛమౌ
తనవానర్హమృణం దటిన్యధిపస్త్రాజిత్తునిం జేర్చె నో
మును దాఁ గైకొని కాలకృష్ణుఁ డన నంభోజామ్రం డప్పశ్చిమాం
బునిధిం జేరెఁ దదబ్జనాభగచ్చినాఁ బొల్పొగచెఁ గ్రొంజీఁకటుల్. 218
- వ. ఆయ్యవనరంబున. 219

- సీ. విటమనోద్యతిశిశివిచ్ఛేదతాటంక, తాటంకమణికొంతితతులు వెలుగఁ
బల్లసమానసపటుధైర్యహారక, హరిక శాస్త్రోమ హాఘశింప
గమనహృద్ధాఢ్యైర్బగణశీలికంకణ, కంకిణాంగదములు ఘల్ల రనగ
జారాత్త దృఢతాసమిరాహిసంతాన, సంతానకుసుమవాసనలు వొలయు
తే. యుషజనస్వాంతకాశిన్యదవసమిర, బంధుఘనసారఘనసారగంధసార
సారభోదారకుంకుమసాగంబు, దనర రాయంచకడకు నత్తరుణివచ్చె. 220
- ఉ. సచ్చివఁ గాంచి హంసకులవల్లభుఁ డాతిలిరాకుబోడిమై
లచ్చికినిచ్చగించి యనుభాపకకాపక భారన్వతక
మెచ్చి నృపాలుపాలికిని మేకొనిపోయెద వేమె పొమ్ము నా
ముచ్చట లాలకించి కడుముద్దులుగు ల్కెడు ముద్దియా యనన్. 221
- క. అనిపల్కు సంచవాచా, తనుమాధుర్యమున సొక్కితత్కినియేమి
వినియెద నన హేమవతి, కనురాగం బొప్ప రాజహంసం బనియెన్. 222

ఎనిమిదవరాత్రికధ.

- మ. కలదుద్యద్ధవ్యజాతికాపటలబాగ్ని ద్వాతనంచారసం
సలదశ్రస్థలినిల్వనశ్శితదవస్థం బాపదద్యూమిరా
ట్కులహాళిక శరణంబు వేడుటకుఁ దోడ్తోపెచ్చనో యంబుదం
బులనక మత్తికరు లెలంగ నొకప్రో ల్పన్నాగపుంజం బనన్. 223
- సీ. గోఘరిక్కులజోళ్లు వ్రేల్లుమావిచిగులు, జెల్లుఁ బుక్కిళ్లులల్ల నుల్లు
దూండ్లు బాహులు గిండ్లుచెండ్లు దోల్పాలిండ్లు, కండ్లుమిల్పింగాణివిండ్లు బొమలు
జూపు మారునితూపుఁజూపు మోములయేపు, బాపురే శశిరూపు మాపకోపుఁ
గప్పు పెన్నెటికొప్పులొప్పు చీకటిచొప్పు, గప్పు నప్పులు విప్పుకప్పురములు
తే. బొంగు బంగారురంగు లనంగడంగు, నంగలతిల నెంగు మెఱుంగు గుంపు
లనుచు నిజరూపవై భవంబఖిలజనము, లభేనుతిలపఁగి వలయుదుంచటిసతులు 224
- వ. వెండియు నప్పురంబు నర్వమంగ శాభ్యుదయనివాసం హిమమహీధరంబుపోలికిని
నుదర్శాస్పదరూపరమ్యంబై మేరుశిఖరిభాతనిబురుషోత్తమశోభితంబై శ్రేణిద్వీపంబు
కరణిఁ బుణ్యజనానందపద్మద్విధంబై యలకాపురంబులీలను విబుధమనోరంజకరం
బైయమరావతీపట్టణంబుచాద్దువరాజహంసాభిశోభితంబైపద్మాకరంబువై ఖరిఁజతు
రాస్యవాణీప్రచురజ్జైసత్వలోకంబననొప్పు నెప్పుడు. 225
- సీ. గొడియల్గములావు గొలుసులోపలియొడ్డ, మ్రాసుబోల్లలుపుట్టుమగునోడ
గాయభాస్యంబుల కణఁజముల్పియ్యంపు, గడిపెలు దినుసులుగలకొటార్లు

మిదైచిల్లరలు నమైడుదుకొణముబచ్చు, మలిగెబొక్కసపిల్లమచ్చులుఁదల
కవణముల్ నాణెముల్లకల్ల నంచిగో, తము లెక్కడితెంబు దడము భరణి
తే. తక్కడి సమ స్తనస్తువులనరునటుక, బావినుగ్గులకుచ్చెలపాడిపసుల

గాడిబాలాది దివెగూడుగాబుతోట్టి, యొప్పధనచిత్తుఁడను బేరి యుండునచట. 226

సీ. బాజికాయలు రాస్సబాపత్రయు హరిద్ర, నాగర గంధక నాభిరసము
లతిమధురంబు దుత్తాభ్ర క్షణశిలా, జిత్తులు మురుదారునింగుహింగు
సన్నభేదియు సస యక్కలకర పంః, లవణచన్యములు బోళము మణిశిల
పిప్పి కోన్యపు పిప్పలీ మూలంబు, హరిదళ నాగకేసరము లింగి

తే. లీకము సదాపవేల్లి ధాన్యాకములును
గటుకలోహిణి సటిక జంగాలపచ్చ
కర్పరియుఁ గ్కారవియు రే ఖకి మతి వసయుఁ
దాళికిము మాంససఖము నేపాళములును.

227

తే. ఊరపాపాణములునభ్రంకంబు లైద, గ్రంథితగరంబును యవానికొద్వయంబు
కమ్మరములుమరాటి మొగ్గులు కుశుంధ, కునుమములు కుండురుష్కము లెసఁగఁగలవు.

సీ. గంటుభారంగియుఁ గంకుప్పమును మెంతి, పంజిష్టి జిలకఱ్ఱ మ్రానిపసపు
విషంట్లకొలాష్ట వేతసంబును నీరు, చించలంబును బులిచించలంబు
జీరకంబును నల్లజిలకఱ్ఱ పుష్కర, మూలంబు కాంపిల్యమును సముద్ర
శేనంబు ధాతేకీనూచంబు సానువు, లుప్పకులును గజపిప్పలియును

తే. గాక మాచియు ప్లాణేయకలబు చిత్ర, మూల గోరోచనములుఁ గాపాతతార్త
కైల ప్లావీర రసముఖాంజనులు నెలి, గాగమును గల్గె యుండు వజ్రేరియింట.

ప. మఱియును.

228

సీ. వింతగాఁ బుంజభివించి నానాధాన్య, ములరాసు లుండెడి నిలయములును
సకలరత్నాకరస్థలములై యేకీభ, వించి విస్తయ మిచ్చు వేత్తతతులు
నఖిలదేశంబుల నమరు నాణెములపుం, భభవించిన చిత్ర కేహములును
జీనిచీనాంబరానూనబృందంబుల, మందీభవించిన మందిరములు

తే. సర్వరసవర్గములు టంక సాల వ్రేయు, చావడి హమాదినుసుమేలు సరమఁగలిగి

నాల్దిక్కులపేటల నగరజనుల, కలర నమ్ముచు ధనచిత్తుఁ డచటవెలయు. 229

క. వానికి వసుమతి యనఁగా, మానిని విలసిల్లు నొకతె మదనునిచే నా

నానపసుమపూజిత మగు, చీనజము దాని యనఁగఁ జెలుపు దలిర్పన్. 232

ఉ. అవిడమోము గోముజిగి యావిడముద్దులకావిమోవిరం

గావిడ కప్పగొప్పు సొగ సావిడ నూరెలకోపు చూపు జ

గ్రావిడ గబ్బిగుబ్బసిరు లావిడ లేయకదనకాను సాం

పావిడ యారుతీరు చెలియా వచియింపఁ దరంచె యేరికిన్. 288

క. ఆలయం బ్రాయపుఁజెన్నెల, కలిమిఁ రంజిల్ల మెఱుఁగుకరుగునఁ బోయిన్
విలసిల్లు నటనపుత్రక, పాలుపున నవ్వీటిలోనఁ బాలఁతుక మెఱయున్. 289

స. పాలఁతుకవేణి కృష్ణతను బూనినయంతనె మోము సూడుచే
దలకి విధుసితిం దనరె దాశక నన్నులు నమ్యతాకృతి
బాలిచె నహింపలేక నడుమున్ హరియాపు విహించె నిట్టివా
రలకు మధుద్విషత్వమును దాల్చెను జక్కెరణొల్లు మోవియున్. 290

సీ. కులగోత్రములవారి నిలిపి కట్టెలు నీర్లు, మోయించుచుండెడు ములుచుదనము
తనుగన్న వారలఁ దన్నిత్రోక్తుక నిల్చి, చెలఁగి పంకొన్నాన్ చిర్చు నూడు
వినుతకళాధ్యుండై ద్విజరాజు ననిశంబు, దోషాకగుని జేయు దూషణంబు
ఘనరసనీతిఁ జెంది తనరు మానసనీమ, బహుధంగములఁ గూర్చి ప్రబలు నగడు
తే. ప్రస్తు వారిచికినియె నప్పద్మనేత్ర, కలరు కుచశైలములును హస్తాంబుజములు
నవ్యముఖునిద్ర బింబంబు నాభిసరసి, మెఱయఁ గౌశల్యకృత్తి నిర్మించిమించి. 291

క. అంబుజముల బింకంబులఁ, గంబుల నగు నయనయుగము గళముఁ గుంబు
ల్పింబులఁ గ్రొంబ గడంబుల, డంబుల నిరసించు నవ్వడంతి బెడంగుల్. 292

క. డాలా మెఱుఁగులు గ్రొంబగ, డాలా నెత్తావిమోవిడంబులు తోడం
డాణా కనుబొమ లతెనుని, డాలా వాల్చాపు లన మిబారి గహించున్. 293

ఉ. గుబ్బలనీటు మోముపనఁ కుంతలబృందమునిగఁ గౌసుణో
జబ్బుదనంబు గన్నఁగనచందముఁ జెక్కుల తేటకెవినున్
గబ్బిచుకచ్చకల్ రదనకాంతి కటిశలియుబ్బు గంధగం
బుబ్బర మారుతీరు దరహాసము హాసము డంబు చూడంగన్. 294

తే. దానినాగ సాత్తలో మెచ్చి, తలఁ గదల్చి కేరిమీసంబుపై ముద్దుకేలు వైచి
యడలి నిటూర్పువెచ్చి యయ్యారె యనని, మానవుఁడులేడు ధారణిలోనఁజూన.

క. అటువంటిరూపరేఖా, పటిమం దనరారియుండుభామిని రతులక్
ఘటియింపక పరతరుణీ, విటుండై ధనచిత్తుఁ డెపుడు వెలయుం జెలియా. 241

తే. అటువలె నిజాధినాయకుఁ డన్యమృగదృ
గానుకూల్యాగ్రచిత్తుండై యహరహంబుఁ
దిరుగఁ దనమోద పసలేని తెఱఁగుఁ జూచి
పశుమతియుఁ గాంచె బాహంకవాహనంబు,

క. పతి నడచునట్లు నడచెడు, సతీయ పతియైత యటండ్రు సజ్జను లనుచుం
బతి పరదాళులఁ గూడిన, సతీ నాయులఁ గూడఁ దొడఁగె సతతము వేడ్కన్. 243

తే. ఇటుల నానైశ్యదంపతు లేపు లేగి, మనసు తెచ్చోటఁ గల్గిన మరులు కొల్పి
నెంమరునితూపు తమచూపు నిర్గమంబు, వెట్టి మరుచివ్వకేగుదు రెట్టులైన. 244

క. ఈతీరు కొంతకాలము, నాతియఁ దానును బరేచ్చు నడచుచు నొకనాఁ
డాతత్వమదనశరాహత, చిత్రకంఠాతుఁడై నిశీధిని వేడ్కన్. 245

క. అత్తింటికొడలికిఁ గా, హత్తుక నతఁ డుండె నొకయువాగ్రుణికొత్తకై
యత్తెన్వీ యటక పోయినఁ, జిత్రజూఁ డెనకొల్పె వారిచిత్తము లలరన్. 246

తే. తాను గోతనకన్య యీతిరుణి యనుచుఁ, జేరె నానక్తిచే ధనచిత్తుఁ డప్పు
దాయువాగ్రేనరుం డీసఁ డౌ నటంచుఁ, గదిసె ననుమతి యత్యంతకొంక్షతోడ.

ఎ. ఆయ్యవసరంబున. 248

మ సహసాసంఘటిత స్తనగ్రహణసంభాతాంగోహెద్దమం
బు హతాచ్యుంభితపాటలాధరముఖాంబోజాక్షిగండంబు దు
స్సహనీవీచ్యుతికంచుకాహృతినఖారచద్దంతగాఢక్షతా
వహనం బిర్వర కయ్యై సంగమము దిగ్వారాల్పి లేక్షాల్పియై.

క. కలయికల నాటజంబులఁ, గులసతిఁగా నతఁ డెఱింగె గోమలి మగఁ డీ
యలఘుఁ డని తెలిసె నపు డెట్లునలె నచ్చెలి బొంకవలయు వనితా చెపుమా. 250

తే. అనిన హేమావతీభామహంపదిక్కు, చూచి యనియెటుబొంకెనో చోద్యమహా
తెలియఁగాఁ జాలనిదిసివె లేటచడఁగ, దెలుపు మనిపల్కు రాయంచ తెఱవి కనియె.

క. ఆవేశ నాయకుఁడు కో, పావేశహృదంబుజాతుఁడై యానిశిలో
నీవిటకు నొంటి నేటికిఁ, శావచ్చితి పనుచుఁ గనియఁ గామిని యనియెక. 252

తే. మగఁడ నామిఁడ నీకింతమఘతలేని
తెఱుంగుఁ గన్గొని కాళికాక్షేపి కెను
బడుచుఁడనమున మొక్కి నాపతిని రతికిఁ
గూర్చ నీవేవ నేయింతుఁ గోర్కొమిఱు.

క. అని వేడఁకొనిన యప్పుడె, ఘనకరుణామృతకటాక్షగరిమ మగాళీ
జనని ననుఁ బూచి పో పతి, నెనసెద పనునింతభోగ నిట వెట్టిగితి. నిన్.

ఉ. చింతలు కాళికాజననివి శ్రుతిసత్యములందుఁ బల్కుఁగా
సంరక్తుమున్నె యచ్చెలియై చనుదెంచె ప జూహుఁ ధొక్కకుం

జాంతరసీమ నుండి యిది యా నిజ మంచు చింతప వృత్తులు

డేంతయు విస్త యాశుభితహృత్పటుడై నిజభార్య నున్నతిన్. 255

తే. స్తుతులఁ గరఁగించి సాష్టాంగ నతులూనర్పి, గ్రుచ్చికాగిటఁ జేర్చినకోర్కూలర
జేసెదనటంచు బానలు చేసి సతిని, దొడరి ధనచిత్తుఁ డింటికీ దోడితెచ్చె 256

క. అని మొదలుగఁ బరభామలఁ, గదియక ధనచిత్తుఁ డెపుడు కాంతామణికి
ముద మలర వశ్యుడై తగఁబొదివెను నీ కట్టి నేర్పు పాసఁగినఁ బొమ్మా. 257

క. అనవిని నాసికఁ దర్లని, యుగిచి కడుశోభలు ద్రిప్పి యోహాన్ చిత్తం
బని శెల్లవారుచుండుటఁ, గని హేమానతి వియోగకలనఁ జనియెన్. 258

చ. అని ప్రత్యుత్పన్నమతి చెప్పిన విని గతోషించి నలుఁ గాతరువాతివృత్తాంతంబు
శెప్ప మని ప్రార్థించిన. 259

మ. స్వరవాత్సల్యవిశేషరక్షితసమాతంగమాతంగనం
హారయోషిన్నత పాదపంకరుహాభోభాభంగభాభంగభా
స్వరసర్వామరహానిచిత్తజలరుక్మరంగసారంగరా
శ్చిరవద్వస్తుతిజాతముత్ఫలకవన్నిఁగనిలాంగదా. 260

క. సువాసవి జగదవనా, దవనామ విహగ్నిహరణ దారుణ భువనా
భువనాధిపమత సవనా, సవనాశ్చిద్యుతిజితార్కజాసరసవనా. 261

ప్రశ్నీశృత్తము. కులాచలకులాచలావలయకుటఘోణీఘణీబ్
తలాతలతలాతలాది జగదభ్రదిగార్థహృ
త్కళాధరకళాధర ప్రబలకార్తృకారోపకృ
త్కళాధరయిలాధర ప్రతిమధైర్యచర్యాకరా. 262

గద్యము. ఇది శ్రీమత్కృండిన్యసగోత్రపతి త్రాయ్యలరాజాన్యమసుధావార్ధిపూర్ణిమా
చంద్ర నిస్సహాయకవిత్యనిర్మాణచాతుర్య నిస్తంద్రీశ్రీరామనామపారాయణనారా
యణామాత్యప్రణీతై నహంసవింకతి యనుమహాప్రబంధమునందు ద్వితీయా
శ్వాసము.

శ్రీ రస్తు హంసవింశతి

తృతీయాశ్వాసము.



జానకీక్షణ్ణాత్పల

రాజా రాజాధిరాజ రాజనిజసే

వాజాతహ్న మునిజన

తాడలగుహచండధామ దశరథరామా.

౩. అవిధరింపుము ప్రత్యుత్పన్నమశీ నలరాజ్యమన కిట్లుచయె నట్లు ప్రభాతసమయం
బుగా నచ్చినం గనుంగొని.

2

మ. చని పూజపూర మొప్పుచుండెడు మణిసాధంబులొక గెంపుతా
మొనముక్కుల్లలపచ్చతాచిలుకతో శొల్పొందు బంగారపుం
బనిరంగారెకుతూగుటయ్యలపయిన్ బాగొప్ప మేనీర్చి యా
వనజాతాక్షి దినాంతవేళ మనుజస్వామిస్సహాధీన యై.

3

చ. మిడిగలవజ్రపుక్ రవల మిన్నులకమ్మలు జాతికెంపుతా
కడియములున్ సుపాణులచొక్కాటపుహారములున్ మృగీమదం
బడరెడుపట్టుచీరసాగ సౌ ననఁ దాల్చి నృపాలు కేళికిన్
నడిచె సధూలలామ తమినాటినచిత్తము తల్లిరింపఁగన్.

4

క. అయెడ హంసకులాశ్రీ, యాయోపామణిని గాంచి యనుపమవచన
యైలరఁగ నొకచిత్త్రో, పాయపుఁగధ విను మటంచుఁ బలికి వచించెన్.

5

శ్రీమద్దవరాత్రికథ.

ఉ. సాలము మిన్నునంటి ఘనసంపదఁ గాంచె నగడ్డ యీర్ష్యచఁ
దాళ కనంతభోగములు తద్దయుఁ బద్మనఁ దాను జెంద కె
మేలనఁ గోట యున్నతియు మిక్కిలి క్షేయము లొకట గల్గి శో
భాలలితం బనంగ నొకపట్టణ మొప్పు నితంబినిమణి.

౪. అనీటిలోన రంగ, జీవహృదభోధి పూర్ణ శీతమయూఖం

చై వెలసి చిత్తగురు డన, గా వార్తకు నెక్కి యతఁడు కాపుర ముండున్.

తే. హరితహరి వ్రక్కవ్వర వ్రాపదాత, శబలపాటలఘామలక్యామకపిశ

వల్లములఁ గూర్చి చిప్పలవాగెలునిచి, చిత్తరువు వ్రాయుగుళ్ళలోఁ జిత్తఘనుఁడు.

క. నురవిద్యాధరకిన్నర, గరుడోరగ సిన్ధ సాధ్యగంధర్వహరి

ద్వరయక్షానురనలినజ, హరిహరమస్త్రీవహల నతఁడు లిఖించున్.

9

సీ. హరికరిస్సృగఖండకిరితరక్షద్యుప, వై రిభగోకర్ణరశచమర

గంధర్వోహిషగవమధుకరామ, శశజంబు కోష్ఠాశ్వశల్యకోక

వామిఖరోరగశ్వాచాతుకపిబభృ, సరజేర్వలూతాఘసర్వమకరి

శతపదివ ప్రమత్స్యదులీళుశీరా, గౌఢేయరక్తపాకమహనక్ర

తే. గోమహిమజలశక్తిచిక్రొడములను, సింగిలీకాలరఁచుమింద చెలిదిపురువు

కోక్కువెంట్రుననలికిరి కోర్లలాది, గాఁగలుగు జంతువులఁ జిత్తఘనుఁడు దీర్చు.

తే. గరిమిడిబ్బంది చొఱపంది గాఁడు మంద

గరడ బెగ్గోలరేమ గర్గరమురాళ్ల

రాచిపెంతులజెఱ్ఱి పున్నారపక్కి

సేచిచెక్కిలచేరనుపేళ్ల గలుగు.

సీసమాలిక. గరుడుండు సంపాతి గండభేరుండంబు, చీమరా యాడేలు చెవులపంత

వాణ్ణెము ధైరిజావళము సాశ్వము డేగ, గూడ బాతుల్లంగి కుండటిల

పాలనారాయణపక్షి పాముల మ్రొంగు, డంచవేష్టము గ్రద్ద క్రొంచ మాబ

లగు లోడ గొరకు తెల్లనిపంతబలనట్టె, గూబ శంబరకాకి గుబిలిగాఁడు

నామాలకేతఁడు నల్లాస కప్పెర, కాకి యంబటిదారిగాఁడు మూఁగ

చిందర లకుముకి చిటుత తీతువకోడి, కారుకో డేకులనారిగాఁడు

మురుగుకోడియు డాలముట్టెకోడియు బోద, పొన్నంగి కకళేటి బొల్లికోడి

గొంగడి కక్కెర గొక్కెర గొరవంక, పూరేలు కనుపెంటి నీరుకాకి

వెలిచె లావుకపిట్ట చిలుక జీనువకాఁజు, పెడినకేర్బము డబ్బుబెలన నెమిలి

జిట్టువ మునుగపూజిట్టువ గిజిగాఁడు, పల్లడ పొడిపిట్ట వంగపండు

బరతము కోకిల పసిరికె తంగేడు, గొరవంక జక్కవ చెఱువుకోడి

పట్టుజీనువు కొంగ పాపేరు పిచ్చుక, పోలిక పిక్కిలి మీలముచ్చు

చిలుక చకోరంబు జిబ్బిటాయఁటాయు, కొండపిచ్చుక వానకోకిలయును

మ్రోనుపొక్కటి గాఁడు మాలకాకి బెనాసి, పాపెర గొరవంక పంది కైర

గబ్బిలంబును జాతకము కంకచిటిచెల్వ, పానుపెంటి మేట్రింత భూతపాతు
గున్నంగి కనకాక్షి గుడిసె బయ్యకపుల్ల, నీతున బెడ్గరు జిక్కుతురుక. 12

ఆ. పికిలినేల నెరులి పెనుగువ్వ బకదారి

పావురాయి సివడు పలువరింత

చదలకోడి గువ్వ వదుతుకోకలవేడి

యాది యైశవత్తు లతఁడు దీర్పు.

13

స. ఆదియునుంగాక.

14

ఉ. వానిమనోహరంగవిధివంబును వానిముఖేందుకాంతియున్

వానిపటూక్తివిస్ఫురణ వానివిలోచనదైర్ఘ్యసంపదల్

వానియురస్థిలోన్నతియు వానిభుజప్రతిభావిశేషముల్

మానిని యెమి చెప్ప నచూచునలెను తదీయవైఖరుల్.

15

క. ఆతనిగృహమున విద్యా, చాతురికలరారి నృపు లానంగ రహించున్

జాతిహయవస్త్రభూషణ, మాతంగ ద్రవ్యమణిసమాజము లెఘుడున్.

16

క. పౌరుషముఁ దారతమ్యముఁ గారుణ్యము దానధర్మగరిమయుఁ గులవి

ద్యారసికత్వము వినయము, గారవముం గలిగి చిత్రఘనుఁ డట్లరున్.

17

క. ఆచిత్రఘనున కలవల, రాచసజీరునిజిరాగుతానకు నెనయై

నూచింపఁ దగినసావసుది, వాచాలి యనంగ నొక్కననిత చెలంగున్.

18

ఉ. ఆకమలాక్షి చంచలదృగంచలనీమల బెక్కుతక్కులా

యాకలకంతిపల్కులలరార సుధారస మొల్కుకుల్కులా

యాకనకాంగియంగరుచిహాటకకోటులఁ జల్కుబెక్కులా

హా కుటిలాలకా సరసిజాననుడైనను నేరఁ డెంచఁగన్.

19

క. హరు లాపల్కులు తుమ్మెద, గరు లాకచరుచులు నడలు కరులా కదళీ

తరులాతోడ లిందునిబి, తరులాగోల్లెంచఁ బ్రాధతరు నానరసుల్.

20

నీ. మాటలా యమృతంపు తేటలా కపురాల, మాటలా యని జారఁకోటులెన్నఁ

గన్నులా తెలిదమ్మిచెన్నులా మగ తేటి, యన్నులా యని పల్లవాళులెన్నఁ

జేతులా నుమలతాజాతులా కిసలయ, ఖ్యాతులా యని యుపకాంతులెన్న

గుబ్బలా యవరంజిలిబ్బులా రుచిమించు, దిబ్బలా యని పాంధధీరులెన్న

తే. గోరులా రిక్కసారులా కులుకుతగుకు

నవ్వులా జాజిపావులా నాటురిటు

చూపులా వాడితూపులా సొలపుచెలుపు

ననుచు విటు లెన్నఁదగు నింతి యతనుదంతి.

21

చ. షగ లిగుకొత్తఁ జిత్తరువుఁవ్రాయుము సారెను దీనిఁ జూచుచుం
దగ నని పద్మసంభవుఁడు దారదయామతిమీఱి మేలుబం

తిగ నొనరించి తత్పతికిఁ దేకువ నిచ్చినమేటి జాగువా
జగిబిగిఁగ్రమ్మ బొమ్మయన సింధురగామిని యొప్పుమన్నతిన్.

తే. కురులు ఘనసంపదలఁ జెంది గొమరుమిగుల
ముఖము రాజవిభూతిచే మురియఁ దొడఁగెఁ
గటిమహాచక్రవిభవము ల్లాంచె ననఁగఁ
జెలఁగు వాచాలి గమననిర్జితమరాళి.

23

ఉ. ముద్దులుఁగారు నెమ్మెగము మోహరసంబులు చిందు గుబ్బులుకొ
దిద్దినయట్టులుండు జగిఁ, దేఁతెడుచెక్కులు కావితోమోవియుకొ
నిద్దపుజాళువాపసిఁడి నిగ్గులు జిల్గు నయారెదేహముకొ
దద్దయ నెన్నఁగా నని మె దానినవీనవిలాససంపదల్.

24

తే. దానివగలకు లోఁ జిక్కి దర్ప ముడిగి
దర్పకాస్త్రాగ్నిఁ దందహ్యమాన
మానసుఁడుఁ గానినరుఁడు భూమండలమున
వెదకినను లేఁడు సుమ్మ సాధ్యలలామ.

25

చ. అది తమయూరిజేనశమునందు దయన్నెలకొన్న భక్తకా
మదుఁ డగురామచంద్ర పెరుమాళ్లలరం దిరునాళ్ల లోన నిం
పొదవఁగఁ దార్మ్యవాహుఁడయి యున్నతీతోఁ దిరువీధు లేగఁగా
ముదమున నమ్మ హోత్యనపుముచ్చటఁ జూడఁ దలంచి రా నటన్.

26

తే. పరఁగఁ బదియాటుగుజ్జలప్రభి యొనర్చి, గంటవేదియు బంగారుకలశ మెత్తి
కంచుగుబ్బలు రావరేకలను లోప, పక్షములు దీర్చి గొప్పచిప్పరమురాఁగ.

27

మ. జగతీజ్యోతులు కొగఁడాలు బలుబంజాయీలు మోంబత్తులుం
బగలాత్తు డ్దివిటీలఁ దిబ్బళిఘటుం బంజా ల్త హోజ్యోతులుం
దగ సూర్యప్రభి యొయిలాయులును జంద్ర జ్యోతులుకొ మైనపుకొ
జిగటాల్నిచ్చెనపంజా లారతులు నగ్ని జ్యోతులుకొ వెల్లఁగన్.

28

ప. అప్పు డప్పద్మ పత్రాయతాత్మనితాదృశమహోత్ససంబేకశరీరంబున నిరీక్షించిన
సంతుష్టిగా దని కాయవ్యూహయోగసామర్థ్యంబున ననేకదేహంబులుఁ దాల్చి
భక్తి సంయక్తి నిరుచక్కిం జేరి వీక్షించు సూర్యచంద్ర బింబంబులడంబునం
బొల్లమ పట్టుగొడుగులు ధన్యతాతపత్రంబులు రాజింప గడుడధ్వజాదివివిధకేతన
జాతవాత్సాళి వంశోద్ధంబున నుండ నళికిపడుచుండెడు మడుగఁబంబుల పడుపున

సత్త్వబాణవరంధరలు చెలువుమీఱఁబాతాళభూతలంబుల సంచరించు సంచన
 వియ్యంతలంబునఁ దారు విహరించు దలంచి విషవిహ్నిజ్వాలికలు గురియుచు గగ
 నంబున కెగయు కాకోదరానీకంబులవీరక రివ్వరివ్వన నెగిరి చుచు నాకసపుంజు
 వ్యలు మింటనెఱయ ననంతకోటి బ్రహ్మాండనాయకుండైన పుండరీక నాభుం డేతేరం
 గనుంగొని ప్రమోదంబున మహావేదండయానలు సేసలు సల్లిన నుల్లసిల్లు వెండి
 పసిండి క్రొవ్వొరితండంబుల పొండిత్యంబునఁ బలుదెఱంగులవిరుసుల వింజామరల
 ఘళి ఘళారఘటి నెఱయ రాలు సుసర్లవర్ణ నీయంబు లగుపూవుమొత్తంబులు
 భూనభోంతరాళంబులం గప్పి యొప్పుచుండఁ దదత్సవవీక్షణకుతూహలసమాగత
 శుక్ర బృహస్పతి బుధాచలపగిదిం బగులొత్తులువెలుగ వెండియుఁ జక్ర బాణం
 బులు నాకాశచక్రంబులుఁ డిట్టబాణంబులు శతముఖబాణంబులుఁ దాటబాణం
 బులు దేలుబాణంబులు గురుజులు కుండవిరుసులు సంపంగిపూలవిరునులు జక్ర విరు
 సులుఁ బంచునెన్నె విరుసులు గఱవిరునులు మొదలయిన బాణవిద్యలవైఖరులు చిత్ర
 విచిత్రంబుగాఁ జూపుచు బాణకారులు ముందరనడువ దమరుపురభిడ్డమరు సహ
 చరభయదఢకొహండుకాకరవచానుకలహ పటాహ తిమ్మటావజనిస్సాణ
 యుల్లరిమద్ద శమురఁషణాతుత్తుంజ్జీకఁబర్చి పాశికోశక్రొలు మోరీభేరులును డోలు
 గోరు గుమ్మతమ్మెట వీరణయురుమ యొంటికంటియురుమ పంబజమిడికతప్పెటగిడి
 డిడితుడుము చక్కిమయ్యంకియునుఁదాళమహాత్రాళంబులును జేగంట చిటి
 తాళింబులుఁ జటికలు ముఖవీణ శింఖకాంస్యశృంగ కాహళంబులును సన్నగాకెన
 సరు కరకొమ్మనాగనరమును నుతిచెగు చెన్నాయి సింగినాదము పిల్లంగ్రవి
 మ్రాలుఁ బీకలును వీణె రుద్రవీణ స్వయంభువీణ మనీహరవీణ నారదవీణ
 బాణవీణ నరస్వతివీణ స్వరమండలంబు తంబర రావణహస్తంబురవాలుఁ గిన్న
 ర తిడికిన్నర సిద్ధకిన్నర దండెమొదలయిన హృద్యానవద్యవాద్య విశేషంబులు
 దక్కులు దిక్కుటిల్ల నిర్దోషంబులు బోరుకొల్ప నడుగడుగునకు సీరాజనంబులు
 నేకారతి పంచారతి యభిఘాతా కుంభారతి శేషారతి గరుడారతి పురుషమృగా
 రి శిషంగ శారతి యేకదశారతలు కూర్చి స్వస్తిక నభోమంటప రంగవల్లిక లింగ
 స్వస్తిక సర్వతోభద్రగిరి బంధమయూర నాట్యనాగబంధవింజామరవ్యంజనచ్చిత్ర
 సింహలోట బృందావన కల్పవృక్ష పాలసముద్ర గంగాతరంగ శంఖచక్ర
 చంద్రంబు లనుకేరు గల్గిన మ్రుగ్గులు మాణిక్యహాకిక ప్రవాళ మరకత పువ్వు
 రాగ స్రగ్గిల గోమేధిక వైడూర్యంబు లను సవరత్నంబులం దీర్చి పుణ్యభామిను
 లెత్తుమండ దళాంగగుగ్గులు పామ్రంజిసజ్జరసక్రివాసరళి యావనవృక్షధూపం
 బులు ఘుమ్మరమ వానసలుఁ గ్రమ్మకొవఁ బశ్చిమభాగంబునఁ బరమభాగవతోత్త

ములు శ్రీవైష్ణవులుఁ గల శేఖరులుఁ ద్రైవిధి కలు యతరాజవింశతి పూర్వదినచర్య
యు తరదినచిర్య తమ హాడశము శతగోపస్తవము శ్రీగుణరత్న కోశము ముకుంద
మాల యష్టశ్లోకి చరమశ్లోకి యాశవందారుస్తోత్రముఁ దిరువాయిముడి తిరుమం
త్రద్వయచరమశ్లోకంబులు మొదలయిన ద్రావిడపాతప్రబంధములు ప్రపత్తి
పూర్వకంబుగాఁ బ్రసంగింప న్నల పరస్థలంబులనుండి చూడవచ్చిన బ్రహ్మక్షత్రి
యనైశ్య కూరులునుఁ గోమటి కమ్మ వెలమ వేకరి పట్టగొల్లబలిబ కుమ్మర
నలగండ బెస్తల చిప్పె కమ్మరి వడంగి కాళి కంచరయగసాల పెడసాలె సాలెన
సాలెని కటిక భట్టుజెట్టి జాండ్ర తొగట గాండ్రవారును జత్రకార నిందిమాగ
ధవైతాళిక జైన స్మార్తర గౌడమిత్రులును భేరి భలియ భటికి నృగాలక చిత్ర
జాతులును బోయయెఱుకు చెందు యేనాది జలగరి వానివన్నె గట్టి రంబలి
యిడిగి మేదర వీరముప్పిమాట్టియొడ్డ యుప్పరులును నసిధావక మైలారి తురుక
పింజారి విప్రవిద్యోదులును జాతీకర్త దొమ్మరి డోమిణి బొమ్మలాట వారును
నింద్ర జాతీక మహేంద్ర జాతీక హస్తలాఘననూత్ర నాటక క్షేరకరజకులును బోగ
మువారును చెరనాటకపుజంగులును జంగులు జిద్దెమువాండ్రు తెల్లకోక బత్తులు
సింసత్తులు మత్తులు పలునాటివీరులు పరిహాసకులు సుద్దులకుమాళ్లు కొమ్మూరిదాసమ్మ
తవిరుదాసమ్మ కోణంగులు నేపరులు పరిసలు పడిగెవారు కంచికొవళ్లవారు
పరంగు లింగిలీసులు పరానులు పరందలు సన్యాసు లేకదండ్ర దండ్రు లేకాం
గులు వానప్రస్థులు యోగు లవిధూతలుపరమహంసలు పైరాగులు జటాధారులు
దిగంబరులు గోమఘులు నియమఘు లూర్ధ్వబాహులును గోరడజోగులు కాటి
పాపలు మందపిచ్చులు పిచ్చుగుంటు చర్మకర్తులు చండాలమాతంగులు తల
క్రిందు జోగులు రామగోవిందులు మొదలగు వారును బురోభాగంబున నేల
యీనిన చందంబున వెల్లివిరిసిన చాడ్చున నునుల్లవిధంబున మిశుతగమిలాగున
బేడిసకదుపుధంగిని యాకుఁ జీలుకలమొత్తంబువంతునఁ బెరయిగలపగిదిని
స్వాతికంబుల సేకెను గల గాతరంగంబులకైవడి జలబుద్ధుడంబులవైఖరి పద్మ ధా
రలపోల్కిని రామరాజుల బాణపరంపరలరీతినిఁ బుంఖానా పుంఖంబులుఁ దండ్రి
పతంజంబులు లక్షీసలక్షులు కాళిపశాఖలుఁ గోటానకోటులు సంఖ్యాతిసంఖ్య
లుగా నడుచు నమయంబున.

29

క. నెత్తిగంట మల్లిడుదు ని, ద్దలుమంచి కుమాళ్లుగలుగఁ దయచేసినయో
పెరుమాళ్లని యావాచా, లిరుమాళ్లనొసంగి మ్రొక్కి యేగుచు నుండన్.

30

క. అయెడ పర దత్తుం డను, కాయజరేఖా సమాన కలితాకారం

దా యలలి యున్నచక్కటిఁ, దాదుకనలుచుండి దానిపై హేహమునన్.

31

- ఉ. కందుకూలలాడి ఐగకొరితనంబులుసూపి నన్నులిం
పొందఁగనల్పిచేరికల నుల్ల మురంజలఁజెసి తన్నులం
బందఁగనిచ్చి మెచ్చి భుజమందుఁగరంబిడి నవ్వుచేష్టఁగే
ఁదమి రేచి గుబ్బలు భళియని నల్పిరతైకచిత్తుఁడై. 32
- క. అవాచానిని సంకే, తావాసమునకు రమ్మటని ప్రార్థింపం
గావలచి మనసు మెత్తని, దైవానిమనోభిలాష మరలం దీర్చెన్. 33
- క. అదిమొదలు నుదతి మదమునుఁ, బొదలఁగఁ దుదలేనిమోహములకొన్నదమా
మదిని ముదంబులు గుదిఁగొన, మదన ప్రదర ప్రభగ్ను మర్తస్థలియై. 34
- చ. చవిఁగొనిజారపీఠవరసంగమ సంహృక్రియా మహా
తనన పరిశుద్ధబద్ధఘన తద్ధిత బుద్ధిని సంచరింప న
య్యువిదకునొక్కపుత్రుఁడు నముద్భవమొందె మఱితనై నఁ బ
ల్లవసురతిం బసవ్యతఁ దలంపక యెప్పటి యట్లు నల్లఁగన్. 35
- ఉ. నాంపుల నింపుచి తిరువుఁ జూడఁగ వచ్చితిమంచు వేడ్కమో
హంపుపయస్సుదిచ్చటికి నై పఱతేతె నటంచు మీచె యీ
సంపదలల్లనిల్లు ఘన సర్వవటంచును దానికోపమై
గుంపులు గూడి వీటవిట కోటులు పత్తురుబోఁటి యింటికిన్. 36
- క. ఈలాగు జారకోటికి, మేలొ నభిమతిముఁదీర్చి మెలఁగుచు నుండే
కాలముననొక్కనాఁ డొక, జాలుండను విటుని బిల్చి సంధ్యావేళన్. 37
- తే. పురమువెల్పడి కాలికాపుణ్యభవన, నీమ సంకేతమటశివు చేరు మనుచుఁ
జెప్పివాచాలి పతిలేని చొప్పుఁ జూచి, పుత్రు నిద్దురఁబుచ్చితాఁ బోయెనటకు.
- తే. పోయి యాకాళికోవెల పొంత నిలిచి, కటికి మబ్బున నలుదెస ల్లలయఁ జూచి
జాలుఁడాచాయ లేకున్న సంతయించి, మననుదెలియంగ డాఁగెనో యని తలంచి.
- ఉ. చీమచిటుక్కుమన్న వినుఁ జిమ్మట బుట్టనసేగునంతలో
నేమదమంది చూచు సరణిం బశపక్షిమృగాదిజంతువుల్
వేమఱుఁబోవుచప్పుడులు విస్తయమందఁగ నాలకించు నా
హామఱిరాకతక్కినె యటంచు దళించు వియోగవేదనన్. 40
- క. ఏరా తాళఁగలేరా, రారానన్నేచనెల రారా రాపుల్
మేరా మోహనరూపశ, రీరా యటుడాఁగి పల్కరింపనుదేరా. 41
- మ. అనివాచాలి ప్రియఁపుఁబల్లవునిఁడాయం బిల్వఁగామోయు వా
గ్ధ్వనులాలించి నిజంగనాగ శరవప్రాతం బిదా నిశ్చయం
బనుచుం దద్విభుఁ డప్పడొక్కపనికై యాదారిగాఁ బోవుదుం
గనియిట్లేటికిఁ జేరెడినుచుఁ బత్మంగారవేలారెంటెన్.

- క. ఎటువలెబొంకగవలెనో, కుటిలకపిపు తెలిసికొమ్మ నియనగా
నిటునటుఁ జూచిది తెలియును, పటుగూక్తిని నీవె తెలుపు పత్రప యనినన్. 43
- క. ఆ మానసోకమప్పడు, హేమావతీకనియొడను నిజేతుండడుగ్గ
భామినిధైర్యము నవలక, తామగనికిననియె వేన్న దగుకొత్తంగన్. 44
- ఉ. అయ్యలు సందవేశఁ జనియాడఁగ నింటికిరాక తక్కితే
నియ్యెడనీడువెంటఁ జరియించుచు వచ్చెనో యంచు భీతిచే
సుయ్యలలాగు ప్రాణముల నోర్వకఁ రెడ వీటఁజూచితే
నెయ్యడలేడు చల్లనిక నేమియొనర్తు మనోహరాధిపా. 45
- క. అనివాపోవుచు నతిప, ల్కినవిని యాచిక్రమించు కినుకెడలి దిగుల్
గొనిమనసువకానకడై, చనఁజెడితి నేటేగెనంచు నతితో ననుచున్. 46
- తే. నగరమునకేగి యిద్దఱు నాల్గువీధు, లరయుచుండంగ వాచాలి యంతలోన
భవనమునకేగి చనుచెంచి భర్తతోడ, వేడ్కలిగునొత్తఁజెప్పెను వింతగాఁగ. 47
- క. నేనింటికేగిచూడఁగఁ, దా నిద్రాసక్తిఁ బూనితనయుం డున్నాఁ
డో నన మదనా రపుని, మానినిదోడైచ్చెమగని మందరముననన్. 48
- తే. అట్లు లోడైచ్చినిద్రించు ననుగు సుతుని, లేపి మద్దాడుకొనుచు దొల్లింటియట్లు
చిత్తఘనఁడును వాచాలి చిత్తమలర, నిండుమోదంబున సుఖాననుండి రపుడు. 49
- క. అరీతినేర్వగలిగిన, భూర మణునిఁ జేరునుచుచు బులుఁగులదొర తక్
జీరఁగహేమావతి విని, యారాచెలియగడం బటంచు గణించెన్. 50
- క. ఈరీతి కథనజొక్కి ప, యోరుహముఖి మెచ్చు నప్పు డుత్ఫుల్ల త్వం
కేరుహ గంధానిల మరు, దేరగఁ దెలవారసచ్చె దృఢమని యంతన్. 51
- సీ. పట్టెమంచము మెత్త పయిదలగడల్లిల్ల లగరుహపముదివ్వె లడపముచిటి
చాపజాబిల్లి కె సానపువ్వుల చెంట్లు తబురు దంతపుగద్దె తావి కుడుక
గొడుగుపావలు గంధ పడిపెట్టె గంధపుగిన్నె సున్న పుకాయ గిండి సురటి
తంబుర నిట్టుబద్దము తమ్మ పడిగము వీణకమ్మరి రుద్ర వీణ పునుగు
- తే. కరవటంబాకు సంబళ కప్పరంపుఁగ్రోలిబాగాలు బకదారి గూండ్లుండనరు
లోపతీసెలు చిత్తవ్యతీవిదననరు, కేళినిలయుంబుఁజేరె నక్కిరవాణి. 52
- క. చేరి దినాంతంబై నన, నేరుహశరకుసుమచాపనిర్దు క్తకరా
సార మొకయింతసైఁపక, భూరమణీరమణుఁజేరఁ బోయెడు బుద్ధిన్. 53
- సీ. జలదాపలిరహించు చంచలాలతలన వేణిఁగై తకదళశ్రేణి మెఱయ
దినవిభాంకురముమైత్రిని దమ్మిఁజేరనా, గాక్షీరరేఖుఁక్తమునఁదనర
జయశంఖమునకు ముత్తియపుఁజిల్లులు వేసె, మరుఁడు నాగశమున సరులదూఁగఁ

- బుప్పుగుత్తులఁ గన్పుపుప్పొడి యనగఁద, సడిపూత గుబ్బులఁ బరిమళింప
 తే. రమ్యమేఖలఘోషుల రత్నహేమ, కలితనూపురయుశ్శయ్యల నెలువవలువ
 ఘోషఘోషలొట్టుమట్టెల గిలగిలల్ ర, హించరాయంచకడనిల్వైఁ జంచలాక్షి. 54
 తే నిలిచిహేమావతినామ జలరుహాక్షి, హంసకులపట్టభద్ర నేఁ డైన మాన
 వేంఁకుడకేసుమని నెల విష్ణుటన్న, శిరముగదిలించి రాయంచచెలయ కనియె.
 కా. అక్కారత్నపుబొగ్గసాము లివి లెస్సాయెక్క దుకూలంబహో
 చొక్కంబైత గెబ్బుకృతసుమముల్ సొంపారెనీబాసు నా
 దిక్కుం బామ శిరోవిహుననము సంధిల్లక వహో మాగురిం
 జొక్కంజెప్పెదనొక్కగాన విరి మెచ్చుల్ మెచ్చిపొమ్మంతటన్. 56
 క. అనుచున్నహంసపలుకులు, వినుచుకొన నాక్షిపలుకు వినియెదనని తక్
 ననుచున్నదేనె ధారలు, పెనుచుకొన నుజ్జిలి నపుడు విన్నోక్తయనెన్. 57

పదియవగాత్రికథ.

- క. వినుము సుధానిధి యనునే, రునఁ గృష్ణాతీరమందు రుచిగోన్నతకాం
 చనగోపురాధరీకృత, ఘనగోపురమైనపురము గలదొకటి సతీ. 58
 సీ. సౌధభేల ద్వధూ జనదత్త ఖనదీబిసాహర తుందిలహంసవయము
 హితవయస్యాసమర్పితకల్పతరుసుమగ్రవృత్తసౌధయోషాజనంబు
 సాలశృంగగళారి కౌళీపునఃపునః, పతిత నిర్జర సతీభాషణంబు
 జనకార్పితోగ్రాస్తపనభూజఫలశృద్ధ, భర్తగోపురశుకీపైక గణము
 తే. మందిరవింటంకకలరవామండకలక, లారవప్రతిరావకార్యమరనాథ
 కేళికాగారమణి కుడ్యవాళికంబు, దనరుదస్తునమ్మద్ధంబు తత్పురంబు. 59
 ప. వెండియు నప్పురంబు విబుధరాజ మనోరంజకంబై సుధర్మాస్థానంబువై ఖరి బురు
 సోత్తిమాధిస్థానం బై మెఱుపుపోలికిని రాజశేఖరకుమారాధీనం బైయమర
 సైన్యంబుకేవల జనసమ్మద్ధంబై యలకాపురంబు చాడున నొప్పుచుండు. 60
 క. కరితురకరభటోర్వీ, సురభూవరవైశ్యకూద్ర శుభసౌధాళీ
 వరణజలభేయతరుణీ, పురుషోపవనాదిగరిమఁ బుర మది వెలయున్. 61
 ఉ. భూతియుఁగావిబొట్టు మెయిఁబూనిన మూల్యైలునుక్కుకల్యైముల్
 చేతఁగఁడెంబుఁదాయెతులఁ జేర్చినమందులు మంత్రతంత్ర
 శేతపునాగబెత్తమరఁబెట్టెలునొప్పంగరాద్రకర్షణక
 భూతచికిత్సకుండొకడు పొల్పుగ నచ్చటనుండు మానినీ. 62
 సీ. పైగాలిసోకినఁ బాటుఁ బిశాచక, తండంబులెలును దలడిలి
 పాలయనఁ దనుఁగొన్నఁ బోవుదయ్యంబుల, విసరముల్బీతిచే విస్తరిల్లి

- పేరువిన్నపఁజేయఁగల మెచనుగూత, చయములు దిగులున సరఁగిన్ని
 తొడరి నిల్చినయంతఁ దొలఁగు దుష్టప్రహ, ప్రచయముల్ భయమునఁ బరిధవిల్లి
 తే. యుటుకు నారొద్ద కర్తునికరము సోఁకఁ, ప్రితభేతాఁగమోహిని పిశితభోక్తృ
 కామిని శాకిని డాకిని మదాంధ, భయకరబ్రహ్మరాక్షసు ల్పల్లటిల్లి. 63
- క. క్రూరప్రహగోరప్రహ, చారగ్రహ మూర్తశాక చండిప్రహకా
 షేరిగ్రహంతరగ్రహ, వారిగ్రహములును బోవువానిఁదలంపన్. 64
- క. వెలగల రావుల మఱుల, వెలుగులఁ బూడిండ్లకూవ్య విపినస్థలులం
 గలుఁగుల నిలువక తొలఁగును, మలయకభూతములు వానిమం త్రోద్ధతికిన్. 65
- క. ఈలాగు మంత్రమాదుత, తూలశృణీకృత సమస్తదుష్టగ్రహుండై
 యాలోకాలోకాంచిత, భూలోకఖ్యాతి నడఁడు పాలుపొందు సభి.
 తే. వానిప్రియురాలు విరివాలుఁ బూసజాలు
 తేఁడు తమినేలు జవరాలు రేఖఁబోలు
 మేలుగల జాబువాడలుఁ గ్రాలు ముద్ద
 రాలు ఘనురాలుపేరు నవ్వాలుఁగంటి. 67
- క. కుండనపుబొమ్మ తేనీయ, చిందెడుకొవ్వెరులకొమ్మ శృంగారము చె
 ల్పందెడు గుమ్మశుభాకృతిఁ, గందర్బుని కమ్మ దానికథ విని పొమ్మా. 68
- తే. వాలుమీలఁబోలువామాక్షీ చూపులు, సోము సాముగోముభాసుమోము
 మించు మించు నంచునెంచుమై దులకించు, మిన్ను చెన్నుఁ దన్ను సన్ననడుము
 మ. భళిరా ముద్దుమొగంబు తేటలపురా పాలిండ్లసాంపద్దిరా
 బెళుకుంగన్నులసోయగంబు కటిబల్కింకంబు నేబాసురా
 కులుకుంకెక్కులనిక్కు మిక్కుటపుఁ డెక్కు ల్బల్కాకూటంబురా
 తలరా దీనికి సాటిలేదని విటుల్ తక్ మెచ్చ బోఁటొప్పగున్. 70
- చ. ఘనకనకంపుసాంపుగలకాయము కాయజాతూఁపు రూపులన్
 జెనకినచూపు కజ్జలవివేషముతోషముఁ జిల్కొప్పల్కులుం
 దనరసవీనసూనముల నవ్వెడునవ్వులు తేనెసోనజా
 ల్కాను పెనుతావిమోవి యల కోమలికే తగు నొప్పు చెప్పఁగన్. 71
- క. నెలరామొగముచ నునువెన్నెల రాజీవాక్షీ నవ్వునిలపురా వ
 న్నెలు రాజిలు బలుకీల్దడ, నెలరాలజయించు మిగులనెలఁతనఖంబుల్. 72
- క. నెత్తికురులగుఁ గంధరములు, ధరములకన్న నొగుచములు తగమందరముల్
 దరముల నీరి బిత్తరముల్, తరమె లతాతన్నిగళము ధర పర్ణింపన్. 73

క. ఇటులఁ గులలేనిరేఖా, పటిమయుఁ బుష్పముఁదనరఁ బట్టిపైని రుచు

ల్పాటమరిల కన్యపురుషుల, ఘటియింపం దొడఁగె రతికిఁ గామినివేడ్కన్. 74

సీ. ఏనాటికేపాపమెఱుంగనికన్నులకిడియొఁ గాటుక రేఖ లేపుగులుకఁ

బుట్టిపుణ్య మెఱుంగనట్టి నెమ్మేనికీఁ, బసపునగ్గుఘటించె మిసిముబెళుకఁ

గలనైనఁబంకించి కలయచువ్వరివెండు, కలుదువ్వి కొప్పిడెఁ జెలువమొలుక

నెన్నఁడుసాగ నేరియెఱుంగని గుల్మల, కలరించెఁ గంచులిసలపుచిలుకఁ

తే. బూర్వ మెక్కాలమందైన ముదురఁగనని,

విరిసరులుఁజూఁజ్రొమ్మడి సిరులుదొలుక

నుసుటవిటకోటి నెన్నేటిమదము నాఁటి,

యాజమమించి యాచించెలాక్షియపుడు.

ఉ. పాటలు మోము శ్రవ్వులును జైఁ దమిరించుట లోరచూపులుక

మాటలు ముద్దు జంకెనలు మవ్వపునవ్వలు గోఁటిచిమ్మలుక

నీటుదొలంకుచి న్నెలును నెవ్వగనన్నలులేని యూరుపుల్

మేటిగనల్పచింత వగమిండలఁగాంచి వధూటి మాటికిన్. 76

సీ. పూటపూట మెఱుంగుటగాఁబెట్టుదుఁ, గమ్మలుక్రొమ్మించుకాంతులీన

మాటిమాటికొనె పాటుగాఁబదనిచ్చి, తలదువ్వికొప్పిడు పలపుఁగులుకఁ

గడగడకును బెట్టె నిడియన్నగడితంపుఁ, జలునలుగట్టును జెలువు దనర

దినదినంబును చింతదేఱుఁ జొక్కటపుసా, ములుదాల్చునెమ్మేనఁ దళుకులాలుక

తే. గళమునను బూయు గందాబు గందపడియుఁ

క్రొమ్మడినిజెక్కునపరంబుఁ గ్రొవ్విరులును

సాగను దనరార విటకోటి సాక్కి తిరుగఁ

జిత్తజాయత్తచిత్తయై చిగురుబోఁడి. 77

తే. మదనపీడితయై యన్యమానవాభి, లాష మెదఁబూని యిటుల నలంకరించి

తిరుగుచుండెడుపిననాఁడె వెరవుపఱుచు, కొనియొఁ దమిదీఱ నమ్మద్దుగుమ్మవిటల.

క. కరణమును నూరిరెడ్డిని, గరిమందగుపారుపత్తెగానిఁ దలారిక

దఱియైనవేళ నీనలు, గురితోఁ బొలివోనిరతులఁగూడి సుఖించున్. 78

సీ. పురిబాహ్యచంకేతపరిగృహ బునకేని, యామికాభిప్రాయమరలఁదీర్చుఁ

దఱియైనయెడఁజేని దగ్గుఱకేపోయి, ప్రియముగొల్పఁగ రెడ్డి ప్రేమఁదీర్చు

నంచారికాలయస్థలికిఁ బిల్పించుక, యధికారికారిక లమరఁదీర్చుఁ

నెనయవేల్చెయున్నఁ దనయిఁటికేపిల్చి, గరిమతోఁ గరణంబు కాంక్షదీర్చుఁ

తే. సగలరాతులను నెడఁబాయకుండు, మోహపరితాపవేదన ల్పదిరిచెదరి
చెదరఁ జేయ గ వేటొకచింతి లేక, చండమద్ముఖుడై వేదండగమన. 80

తే. సాగ ససాగయించు నెఱయొర మాపు మాని
పరీక్షపలికించుఁ జిన్నెలు బయల నెరసి
శ్రమసి శ్రమయించుఁదనకు లోఁబడఁగఁజేసి
వలచి వలపించు నదియెంతవానినైన. 81

గ. ఈశితిని గొంతకాలం, బాస్థవిటకోటిఁగూడియలరుచు మోహ
వస్థలఁ జరుపఁగఁ బఠింకొక, ప్ర సానము సంభవించెఁ మదం బెసఁగన్. 82

చ. పరపురభూమిభర్త కులభూమిని క్షుమ్మలైనభూతము
త్తిరముగఁ బట్టిబాధలిడు తెంపుననుండఁగ నానిమిత్తము
న్నరపతి పిల్వనంప గమనంబగువేడుక రాద్రకర్తృఁడా
తటి నెఱమాంత్రికుండగుటఁ దద్దయ నేగఁ జికిత్సనేయఁగన్. 83

తే. అటుల నిజనాయకుండేని యన్యరాజపురముఁ 'జేరె నంతటఁ బోలఁతి యలరి
తొడుగు మా సెఁగదాయించు దుడుకుచేసి, విటుల నలరించె నిచ్చానువృత్తిమిటి.

క. ఆజ్ఞయొకింతయులేమి మ, నోజ్ఞవయోవిటపులకు మనోభవసమర
ప్రక్షాలఁజూపుచు రతిపై, నుజ్జానము వొడమి పడఁతి సొంపున నుండెన్. 84

క. ఈతీరు కొన్నిదినములు, చేతోఁజాతాహంములచేఁ దనరారెన్
శీతాంశువదన మెలఁగఁగ, నాతెలసరి యొక్క నాఁటి యామిని వేడ్కొన్. 85

ఉ. పువ్వులతోడి కోరసిగఁ బొందుగఁ జందురుకొవిజాశువా
మవ్వపుటంచు పద్మపురుమాలు సుగంధపుఁబూత నేతచే
రవ్వగుచల్వ దుప్పటి కరఁబున నాకులఁ జంక ఎట్లమున్
నివ్వటిలంగ దానికడ సద్దురఁజెంద బిరానవచ్చినన్. 86

క. చూచి ముదమంది దిగ్గున, లేచినదై యెదురుగా నిలిచియును నొక కేలో
దాచి కొని పట్టి మెల్లనె, యాచెలి తన కేళిగృహము నతనిం జేర్చెన్. 87

ఉ. చేర్చి సరాశముల్లగు చిల్కలతోళ్ళ దనర్చి పట్టెచేఁ
దీర్చిన తూఁగు పాన్పునఁ గడించినకమ్మనిపువ్వు నెజ్జకుం
దార్చి వినోదము ల్పలిసి దర్పకదర్పరణప్రవీణయై
పేర్చుచునుండఁగారతికిఁ చేర్కొని రెడ్డి ప్రియంబు సంధిలన్. 88

సీ. కమ్మిపచ్చడమును గంటలపొంగులు, మొలఁజీటికమ్మలముదుగువల్లె
నిండఁవల్వరక్షులు రెడ్డింకుటూగరంబులఁ బొట్టుపొంపొలయ మెడను

- గందంపునునుబూత కన్యయుగంబున, నేర్పుగాఁజెక్కుగన్నేరుపూలు
కత్తెగండంబు గజైలు నందెలు, నాదించు జిగిసకలాదిత్తి
తే. పాదములఁ గిట్టుకొని పలుకు మెట్లు, గుచ్చుటద్దలఁజేపట్టు కోలయమర
రడ్డి ప్రియురాలివాకిటఁ బ్రేమనిలిచి, వాకిలిగడల్పమనుమఁ బిల్వంగనపుడు. 90
- క. తలవరి గడగడవడఁకినఁ, గలఁగకుమని వీఁపుఁజఱచి ఘనురాలతనిక
నిలిపె నొకమూల నటుక, న్నైలమిని వాకిలి సడల్పి హితమలరారన్. 91
- తే. రడ్డి నింట్లోకిఁబిలిచిని రహహక్షి, వాకిలిగడించియపుడుఁడా వానికేలు
పట్టుకొనిపచ్చిశయ్యపైఁ బవ్వఁచి, ననవిలతు కేలినిద్రఱు పెనఁగుచుండ. 92
- చ. తెలితలపాగచొక్కమొలతిని భుజంబునఁ జల్వపచ్చడం
బలచిటివైలమునకె యెయ్యారముమీఱఁ బొగాకుచుట్ట సొం
పలచెడు కావిదోవతి పదాబ్జయుగంబున ముచ్చెల్లాప్పగా
నలవిభుడంతగ్రామ కరణం బట్టకెచనుడెంచి వేడుకన్. 93
- క. పెనుతలుపుగడియఁదీయని, ఘనురాలి నతండుపిల్వఁ గాఁపుకొడుకు తా
నినిదిగులాంకిన వెఱవకు, మని రెండవమూల నటుక నాతనినుంచెన్. 94
- తే. ఉంచికదలకుమిచ్చట నురగ మొకటి, కలదటంచునుజెప్పియా కాంతవేగ
కరణమును డాయఁగాఁబోయి గడియఁదీసి, లోపలికిఁబిల్పిమరలఁదల్పునుగడించి.
- మ. దయ కద్రా యని పల్కరించి తమిఁజెందంజేసి లేనవ్వులం
ప్రియమొందించి కదించి ముద్దు లిడుచుం బృథ్వీధరోరుస్తన
ద్యుబల్ తొమ్మనఁగ్రుమ్మిక్రమ్మి యనుమోదంబొప్పఁగావించి యా
వియదాకొరసుమధ్య సంగమనుఖోద్వేలస్పృహధీనయై. 96
- క. తనివారక నరికట్టక, యనివారకమోహదోహశామోదము హే
చ్చనువారట్లనోన్యము, చనువారఁగఁగొడులరసి సమరతఁబెనఁగన్. 97
- వ. ఆనమయంబున. 98
- క. నిలువంగి యొరమెలికల, తలపాగ ఖలీతీశాలు తానిమెయింబూఁ
తలు పోగు లంఘిరక్షలు, వెలయఁగ నేపారిమీఱి వెలదుకకడకున్. 99
- మ. ఎగకాఁడైచనుడెంచి తీవని బహిర్వాసంబునకొ నిల్పిత
ల్గుగడెందియుమటంచు నాప్రవిమలాంభోజేక్షణంబిల్వఁగా
దిగులుంబొంది నియోగి యెట్టలనుచుకొ జేహంబుకంపింప నా
చిగురంబోడి యమాత్యువీ పడఁచితాఁ జెన్నొడ శీఘ్రంబునన్. 100
- క. మూడవమూలను నట్టుక, పైడించి నియోగి నయ్యజల యధికారిం
గుఱఁగిని వేలుపుడలిచి, వేడుకఁగ్రీణాలయంబు వేగ మెచ్చెన్. 101

తే. చెచ్చినాల్గిగఁయించి చెలిమి పొంచి, కాంక్షలూరించి చిన్నెల కలిమిఁగాంచి
మొలకనవ్వులఁదేలించి మోహముంచి, కళలఁగరగించి సంధించికాఁగిలించి. 102

ర. ముఖకొనిమాఁడుమూలలను మువ్వరుగ్రుక్కలుఁ గఁగ జెంగలిం
చిన తమిఁచి పిచ్చి మరు చెట్టకొంఁగున గొంకిడొకి నా
న్గలలఁబొన్లుకాడి చనులీలలనద్దిలు నేకకాంక్షతో
ననవిలుకొనిపోయనఁ బెనంగెడువేళ నిజేష్వరుఁడొగిన్. 103

తే. పరధరాధిపుభార్యకుఁ బునట్టి, భూతములనెల్లఁగొట్టి భూభుజుఁడు మెచ్చి
దనపరిష్కారఁ న్రుము ల్లనకొనంగి, యంపకమునేయఁ దనయింటి కరుగుచెంచి.

క. తలుపుఁడలింపు మరచుం, గులభామనుమాంక్రకుండు మాపెట్టినచోఁ
దలఁకెడివ్యాపారి హన, క్షులనముపోవించుఁజఱచి సంభ్రమమొదవన్. 104

ఉ. నాలపముల మంగు నుపనాశించి నృశాంగవల్లయై
యాలవపుఁ క్తియుక్తిఁ దమిపెచ్చు భయంబునఁ దల్పుదీసి యా
నిలకిరోజునేముల నిల్లనె కౌసులుఁగొన్ఁగాఁగిట
దేలిచి యింటిలోఁవలికిఁ దిన్నఁగఁ గొడ్కినిపచ్చె మెచ్చుచున్. 105

తే. పరధరాధిపుభార్యకుఁ బునట్టి, భూతములనెల్లఁగొట్టిన భూభుజుండు
దనరఁగా నికొనంగిన ప్రవృత్తిమేని, కనఁగొనెదఁజూపుమనరౌద్రకర్తుఁడవుడు. 107

తెములని చిన్నచీరటిని దీపములేమిని జూపుటెట్లు దీ
పముగొని తెమ్ము మాపెదను సత్రిముగానివి నివ దాచి పె
ట్టము మునుదాఁచుమూలనె కతోరకుచాయని పల్కరింపఁగా
నమితభయార్తచిత్తులయి యయ్యధికారిముఖుల్ చలింపుచున్. 108

మునుదాఁచు మూలదాఁచు మ, టనిభార్యనుబొడిచియాడె నదిదీపము చూ
పినఁజూచి వీడు మ మ్మే, మనునోయచుకఁచెత మదిఁ దహపడుచున్. 109

చ. నలుపురుగుప్పగుప్పనను నాలుగుమూలలనుండి దూకి వి
చ్చలవిడిఁ బాఱసాగినను సాహసమొప్పఁగఁ దద్విభండు గొం
దలపడి మాచి వీరము దాపక చెప్పము చెప్పకున్న న
గ్గులమున నిన్వధింతు నని కత్తిలి దా నొఱుదూసి పల్కినన్. 110

క. ఆవేళనెట్లు బొంకం, గాపలయునొ కొమ్మతేటగాఁ జెప్పి ధరి
శ్రీవిభుని నెనయఁ జనుచునఁ, గావినియొజించి వనిత కళహళపడుచున్. 111

. వింతకథారహస్యములు పీఠవిందగివింటిఁ బార్వతీ
కాంతునైన శక్య మిదిగాధ పఠింపను బ్రహ్మలోకప

- ధ్వంసము చూడఁదోప దిది హంసవతంసము నీవెచ్చెప్పి భూ
కాంతునిఁ జేర నన్ననువు గాధలచేత నె ప్రార్థువుచ్చగన్ . 112
- క. అనునిమేష్టాఽబజాణవు, గనఁజెప్పఁగరాం యెంత కథయిది నే నీ
పనుగెలియకున్నఁ జెప్పెద, వినవే ఘనురాలే బొంకు విశదముగాఁగన్ . 113
- చ. వినమునిజేస నీవు చని వేఱొకయూరికిఁబోవ నాఁటిరా
త్రినినొకతెం బరుండఁ గను దృష్టికిఁ గన్నడఁ గొన్నిరూపముల్
కనుపడి మమ్ము నీమగఁడు కాలిడనీయఁడు మాస్థలంబులం
గునిమెద మేము నిన్నునుచు దూటిన నందొక భూతమయ్యెడిన్ . 114
- తే. నాతి యీవేశకును గాచినాము సిన్న, నీదు మగఁడింటికిరుడెంచి నిలిచినపుడు
మాతెరువు దానురాకుండి మనివిచ్చెప్ప, చెప్పకుండినచావు సిద్ధమనుచు. 115
- క. బెదరించి నాఁటిరాత్రికి, గదలెకభూతిమ్ములంతఁ గనుకూర్చెడువే
ళ దినము దినమును పడినా, యెదుటంబొడకట్టి నాపయింబడి యల్కన్ . 116
- క. పదియైదు నాల్గు భూతిము, లదయత ననుజూచి నీనిజాధిపుఁడు మముకొ
మెదలఁగనియఁ డియ్యెడి, విదళింతుము నిన్నుఁబట్టి వెలదీ యనుచున్ . 117
- క. ఇంతకుమునదనుకను న, న్నెంతయుబాధించెనింటి కీవిప్పుడు రాఁ
బంతముచెడి నీభయమునఁ, గాంతుండ యవిపాఱిపోయెఁ గడుపడిఁగంటే. 118
- క. ఈరితినీభయంబునఁ, బాఁడు భూతములఁజూచి భ్రామా వారె
వ్వారని సంశయమున నను, గారింపఁదలంచి తపాహ కరుణయులేకన్ . 119
- క. నీవీఁటలేనితఱి భూ, తావళిచేనొచ్చుకంటె నదయుండనిచేఁ
జావగుటలెస్సతినకటుఁ, గావుననిచె నఱుకుమానుచుఁ గంతము వంచెన్ . 120
- ఉ. పంచినభూమినీమణి నవార్యకృపం గని తద్విభుండు హ
స్తాంచిత మండలాగ్రము రయంబున నష్టలఁ బాఱవెచి రా
జించినవేడ్కఁ గొఁగిటను నిల్చి నెఱు ల్కొనగోళ్లఁదీటిలో
నుంచకు భీతియంచు వినయొన్నతి నూఱటఁబుచ్చి యంతటన్ . 121
- తే. భూతకాఁపునుబెట్టి విభూతిబెట్టి
యంత్రములుగట్టి వెఱవకు మనుచుఁ దట్టి
పోయె లెప్పున్న సన్నానాన్నభుక్తిరతుల
మగనిఁ గఱఁగించి ఘనురాలు మమత నుండె. 122
- క. అనియంచ పలుకు నత్తఱి, నినుఁ డుడయాద్రిని పసింప నింటికిఁజని యా
దిన మెల్లఁ గడిపి యామిని చనుదెంచిన నృపతనెనయు సంతోషమునన్ . 123
- ఉ. కొప్పున జజ్జుల మణికుండలము లెచ్చులందుఁగంధరక
గొప్పమపాటికేదఁ జనుగుబ్బలఁ గుంకుమవూత పుక్కిటం

గప్పురపుకవిడెంబుఁ గనకంపు కిడెంబులు డెతులం గటిం

జొప్పడు డల్వదువ్వలున సాంపుఘటింప లతాంగి పచ్చినన్.

124

క. కనుఁగొని హంసము రుణీ, విను మొండొక పిన్నకథ వివేకముతోనే

వినియెద నని నీవడిగిన, వినుపించెద ననిన విరహ విహ్వలబుద్ధిన్.

125

క. దినములు నీ గాథలచేఁ, జనఁగాని నృపాలుఁడేర నాగకపోయెం

జనియెద నేఁడైనను నా, మనవిని విని నేగ తెల్పుమా పతగమణీ.

126

పదునొకండవరాత్రికథ.

క. అని పలికిన హేమావతిఁ, గని పల్కెఁడ ఎతంగవిభుఁడు కనకంబను పే

రునఁ దన పురినొక విప్రం, డనవిద్యుఁడు చండరత్ని యనఁ దనరాయన్.

127

న. అతఁ డక్షర లక్షణ ఋగ్యజుస్సామాధర్వణంబులు వేదాంతవైశేషిక భాట్టప్రభా
కరపూర్వోత్తర మీమాంసశాస్త్రంబులు, బ్రహ్మాండవిభునారద మార్కండేయ
వామనాక్షేయ గారుడ భవిష్య ద్భాషిత స్కాంద మాత్యన్య లైంగ కూర్మ
వాయు వరాహపర్వబ్రహ్మవైవర్తహో తరఖండంబు లనుపదు నెనిమిది పురాణం
బులును అదిచభా రణ్యోద్యోగ విరాట భీష్మ ద్రోణ కర్ణశల్య సౌప్తిక స్త్రీశాంత్యను
త్యనుశాసనీకౌశ్మిణువాసాశ్వమేధ మానవమహాప్రథనానిక స్వర్గారోహణంబులను
పదునెనిమిది పర్వంబులును, శిక్షా కల్ప జ్యోతిర్వాన్యకరణ నిరుక్తిలును, ఉక్తా
త్యుక్తి మధ్యప్రతిష్ఠ సుప్రతిష్ఠ గాయత్రీ ఉష్ణిక్ అనుష్టుప్ బృహతీపజ్జ్య
త్రిష్టుప్ జగతీ అతిజగతి శక్వరి అతిశక్వరి అష్టి అత్యష్టి ధృతి అశధృతి కృతి
ప్రకృతి ఆకృతి వికృతి సుకృతి అభికృతి ఉత్కృతియను నిరుపదాఱు ఛందస్సు
లును, బైలజ రోమజ వాసిష్ఠ సోమసూర్యాది సిద్ధాంతంబులును, ఉపమా రూప
కదీపకావృత్త్యాక్షేపార్ధాంతరన్యాస వ్యతిరేక సమాసోక్త్యతిశయ్యాస్యత్యేప్రితా
హేతుమాత్మ లేశిమ సర్వప్రియార్జవ్వపర్యాయోక్తిసమాహితో దాతాపన్న
వశేషోక్తి తుల్యయోగితా ప్రస్తుతప్రశంసా వ్యాజస్మతి నిదర్శనానహోక్తి పరి
వృత్తి సంక్షిప్తవిభావనాద్యలంకారంబులును, అమరామరకేష విశ్వశాశ్వత శబ్దార్ణవ
యాదవ వైజయంతీ నానార్థ రత్నమాలికాకార హఙ్మయధ వాగురికేశవ తార
పాల ధన్వంతరీ ధరణీ ధనంజయ రభస విశ్వప్రకాశ మాధవ చింతామణి జయ
ప్రతాప శుభాంగజయపాల క్షీరస్వామ్యే కాక్షరాది నిఘంటులును, సంస్కృత
ప్రాకృత కౌరసీని మాగధి పైశాచి చూళికోక్త్యవభృం కాంధ్రములను నష్టభాష
లును స్వరనిత్యసమానప్లతకాశ్వాదేశ ప్రాదిప్రాది యోగపృథ్వీభేద దేశీయోభయశ

కంఠ్యఖండవిభాగ వికల్ప ప్రతునామ భిన్ననర్త సంయుక్త వికల్ప సంయుక్త ము
లను జక్కటియొక్కటిపోలికలును సరసానుస్వార ఋజువు లనబరంగు యతుల
విధంబులును నమనామసంయుక్త సౌఖ్యతోభయ వ్రాది వికల్ప బింద్యధిందు
ఋప్రాస త్రికారసమలఘుప్రాస మైత్ర్యంత్య చష్కరద్వంద్వ త్రిప్రాస చతుర్థ
ప్రాసా ద్యష్టాదశ ప్రాసంబులును, మగణ యగ , రగణ సగణ తగణ జగణ భగణ
వగణంబులును, జంద్రేంద్ర మార్యగణంబు లను నుపగణంబులును బ్రయోగించి
తత్తద్దేశతాలక్షణాలు తెలింగి సయ్యాద్రాక్షా నారీకేశపాకంబుల కవిత్వరచన
తెలింగి సకల విద్యాపారం గతుండై యుండె నప్పుడు.

188

తే. అతఁడు తననతు లిద్దఱు నహరహంబు, వా కొనుచ్చుట నైచక వలపుఁగులకు
పిన్న పెండ్లాముపక్షమై పెద్దభార్య, భాషిశీనామఁ గడచుంచె దోష మనక 129
సీ. నెఱిగొప్పు నెఱరంగు నిలంపుననుచుల్, నారదభాంబు జూఱఁగొనఁగఁ
గలికి కాటుకంటి చెల్లెలుభారవ్యాజు, గరిమంబునైనఁ జీకామపటుప
మించు సిద్ధిపునుబ్బ మినుసుగు కుంభజ, సద్వృత్తమంతయు జడియఁజేయ
మందయానవుఁ ట్రాడిమము మరంగజడైర్చి, పర్యాయ మెంతయుఁ బగులఁ జేయ
తే. నవసుధామయ మదురోక్తి నైపుణముల, శుకమనోవృత్తి నెంతయుఁజూలక జేయ
మెఱుంగు జిగినిచ్చుకజక్కు నెఱతనంబు, వలయఁజరియించునది యునప్పీటిలోన.

తే. మగఁడు పెఱవాడవై చిన మట్టుమీఱి, బిడ్డపాపలఁ గనియొత్తి పెంచుజోలి
లేదుగావునఁ దిండిచే నూది పోత, బొమ్మగతి నుండు నక్కొమ్మ యె మ్మెచ్చిమ్మ.
చ. కుమన సమస్తభాగ్యములు కోరికమీఱఁగఁ గట్టపఞ్చముల్
దొడుగ విశేషభూషణములుం దనరార నలంద గంధమన్
ముడువను మంచిపుష్పములు మొత్తముగల్గిన భోగహీనలై
పడఁతుక లండనేర్చు రటె స్రాయుమనం తెఱ త్రో వడాయకన్.

182

తే. పిఱుఁడుఁ బిక్కలుఁ జెక్కులు తెడఁగుఁదొడలు

పెడఁద యొడలును ఒమ్ములు వెండ్రు కిడను

సందులేకుండ బలియుట సకియమనసు

జారనంభోగకేళికి స్వారిచెడలె.

188

వ. అది మఱియును.

184

క. బాధల మదిజారఁగ నా, నారీమణిమోవి లేత నవ్వెనగిండుక

హారంబుల వారంబుల, హీరంబులనక రదాళి యించుక మెఱయన్.

185

తే. వనసు నిలువక తమిపొచ్చి మాఱుమగల, వెదకుమండంగ సప్పుడా వీధివెంట

వంతపరదేశి చతురాఖ్యి విప్రదొకఁడు,నచ్చె భాషిణి కువిచ్చి మెచ్చిచూడ.

186

- ఆ. విప్రుఁ డివ్వినమున మీసే సేతె-చును, సాలసి కలస లరసి మాచికోనుమఁ
దన్నుఁ జూచుచున్నధగణిగురాగ్రణి, కరుణిగాంచి దాని దతియూచెప్ప- 137
- తే. నచ్చి ధర్మాభిసృష్టఁ గాలె నటంచు, బరహభాగరహి మహాభాగ్యతా
ననుచు దీవిచి నా కింత యన్న మనుచు, వేడ భాషణి యావిప్ర విభున కనియె.
- క. శేరయ్యెని యూ రెయ్యది, మీ రెయ్యెడ కేగఁడలఁచి సెట్టితి రిటకం
చారసి యడిగిన బాడబ, సారసలోకనకు వేడ్క-ఁ జతురుఁ డనియెన్. 139
- చ. మునుపు ప్రసిద్ధిమీఱఁ దమమాఁడతాతరాన సుగడియుఁ
డిన యది కాఁయించిగను డెఁకణధారణియంచుఁ ద-ద్రీ నన్
గని చదివించు బుద్ధి నయగారికి నప్పననేయ నక్షరా
న్యూనిగ నొనర్తనంచు బడి కొయ్యనఁ దోడ్కొనిపోయి యచ్చటన్. 140
- నీ. నన్నయ్య వార లోనామాలు పుట్టె, మునినచోఁ గడుపునొప్పనుచు నేడ్చి
దండమునను గుణితము పెట్ట రమ్మన్న, నఁగుఁ గ్రణమాయె ననుచు జాణిగి
శిష్యులచేఁ గాలు సేతులు గట్టించి, తెచ్చి పద్యముఁ జెప్పఁ దెమలకుండి
పలక వ్రాయు మటంచు బడి కెత్తుకొనిపోన, బలచంబు రేదని పలకకుండి
- తే. యలుకచే ముంఁ బుల్లులు నులిమి తిట్టి, తొడలు వడిపెట్టి కోదండ మండరగట్టి
రెట్ట రెగఁదెట్టఁ బట్టించు తేపు మాపుఁ, గొట్టురెట్టుగ సజ్జనకోలచెగను. 141
- నీ. గద్దించి వడిదిట్టి దిద్దమంచును వ్రేలు, పెట్టింప నచటనేఁ దెట్టకుంచుఁ
బలుమాలు లో యని పల్కుమంచును గొట్టి, చెప్పినశిలవృత్తి దప్పకుఁడు
నొకటికి సెలవియ్యనుటికి చీకటిదాక, బనులగాపరులవెంబడిన పోదు
జననియడుక్కొని చురువుకోఁ బొమ్మన్న, వినక వేమలువెక్కి వెక్కియేడ్తు
- తే. సారె పద్యపుఁబలకపైఁ జమరుపూఁతు
నెప్పుడును బెద్దపలక పొక్కెత్తఁజేతు
బాలరామాయణము పుస్తకాలు చాతు
వేయుసజ్జనకోలలు విఱిచివైతు. 142
- క. చరితుండ పగులఁగొట్టుచుఁ బరువడి సూత్రంబురైచిం పారఁగవైతున్
మరిమరి బలపము లిచ్చినఁ, బొరిదిసముచు పగులఁగొట్టి పోయె నటంచున్. 143
- తే. నన్ను విఁగీలు పెట్టించునాఁడె యయ్య, వాగు నిద్రింపఁగాఁ జూచి చేరియచటఁ
జింత న్రేల్కొమ్మ వంచుక సిగనుగట్టి, విడిచి యుఱికితి నయ గారు మిడికికూయ. 144
- తే. అంతఁ దలిదండ్రు లయగార లదిమొదలుగ, వేడివెనలట్లు వేసరి విడువనేను
గొంతునగ నారతాయలఁ గూడుక పలు, గాకిచేష్టల నాటలఁ గ్రందుకొంటి.
- వ. అంత మఱియును. 145

నీసమాలిక, దూచియు బాల్లి బూరి కిల్లులకచ్చి, గుడిగుడిగుంజాలు తుండెనగిరి
 చీకటి మొటికాయ చింతాపదురులు, పులియటలును జిటపట్లకాయ
 తూరవకుక్కలు తూరిగతానిగ, చిడుగుకు మొకమాట చిల్లకట్టె
 దాగిలిమాతలు తమబిల్లియాలాకి, గుట్ట గురిగింజ కొండకోతి
 చిక్కాబిల్లియు జెన్నెను చిడుగును, బిల్లిబిల్లియు లక్కిచిక్కడండ
 గడ్డెనబోడి యొక్కసికొమ్మ బరిగాయ, పోటు గీరనగింజ బొంగరములు
 పెండుల బేరివోపెల్లుగాలిపటంబు, సరిశేనీ పుటచెండు చాకిమాట
 గోట దొంగకుకాయ గొప్పిల్లమోసిళ్లు, నీగపోగిసపంతి దూగిలాట
 వెన్నెలకుప్పలు వ్రేలుబొట్టగిరి, సంగన్ననత్తియు జిందుపజుపు
 గచ్చకాయలు కిట్టు గాయగ్రప్పలు, గుట్టపెక్కుడు మంటు గూర్ల నూర్లు
 కాలికంచంబును గల్లెగుమ్మమువినా, ముకుతిరితూనె కొట్టాటచెమట
 కాయత్తుగొగుగు బొంగరమురామన్నాట, పొడుగున్నుయ్యాల బోర్లపక్క
 బండ్లకలును పొప్ప బెండమంచంబులు, గంకెద్దలాటలు గనికెమండ
 వీసెగాజులుపోతుబీసెగుమ్మంబులు, నాల్గకంబాలాటనట్టకోతి
 దంటికిన్న రమంటిగంటిపోట్లాటలు, సంగన్న దాటులు జరుకురాతి
 దాబాటలను మంచితాటాకు చక్రం, క్రొల పప్పుగుతోచి గాయపరుపు
 పాడుపాతరనూర్లు పాతరలో బంతులు, చిమ్మనర్రోవులు చిట్టుబుట్టు
 లాకుసీకలు జండ్రలాటలు చుండ్రాన్లు, గిలకలు చిటికెలు కీమబరలు
 కోలాబములు పిల్లల ర్రోవులు గున్నడి, కోవికూతలు మూడుకోపులాడ్డు
 విడుపునెట్టునుగాయ విండమ్మలాటలు, పులిజాడములుకట్టెపుట్టచెండ్లు
 దాయాలు సొగలాట దాత్రాయ చదరంగ, మునుజోటురాళ్లను మూతపాడుపు
 వామనరూటలు పడిగుప్పిగంతులు, చెఱుకులపందెములో చిమ్మజాయి
 తుమ్మెదరేపున్న కుమ్మరసారెలు, బందారుబసన్న పత్తికాయ
 తిరుగుడుబీళ్ల త్రిప్పళ్లు జరుగుస్లు, చిటితాళమీశలు నెటికెతట్లు
 తే. తాటియారలచిలుకలు తాల్లపాము, లకటయగచాట్ల ప్రాతెనై యాడుగొనుచు
 జదువుచి సంధ్యపై చాన్ల చాలలేక, పొలతి యారీల నేలగ్రాద్దు పుచ్చుమండ
 క. విను మోడ్గడగల దెర్లలు, ననుగని పనిచేయుమనుచు నాటినకోపం
 బున నేపలాడ వివలే, కరదేశభిమణ్యుత్తిల గైకొని మఱియున్. 147
 సత్రాశన పాత్రుడనై, విత్రాసము మాని వింతి విషయయలవడిన్
 యాత్రానన్ధలఁ దిరిగితి, రాత్రి పన శ్లనక దినుము రాకేంచుముఖీ. 148
 ఇంత యేమిటికంటేని. 149

తల్లికిఁ గల నైన దనులేడు నామిఁదఁ, దండ్రి యెప్పుడు చూచి వేంకటేశుని
 వినతండ్రి బెదఁచుఁ బెదఁచిండ్రి కారించుఁ, బెదఁబ్లి యూరక బెట్టుఁబెట్టుఁ
 వినతల్లి మెటికెలు పెట్టినవిటుచును, నన్నదమ్ములు మాడ రతులకరుణ
 విడిసెలు మఱుదండ్రు వదరుచు కాపింతు, రక్కలుఁ జెల్లెండ్రు లెక్కఁ గొనరు
 . మేనమామలు బావలు గానివానిఁ గాఁగఁ జూతురు మావాడ కట్టువారు
 కంటగింతురు నన్నంటెఁ గమలజాతు, వాఁతెఘలమేమియో కాని వనగంధి.

. ఇంక నెన్నెనఁగలవు నాపీనదశలు
 నాపదలుఁ జెప్పనేటిమీఁ దాటు నెలలు
 పట్టునది యేటితోలి నాపాపఫలము
 నేటితోఁ దీఁచె నోకొప్పు నిన్నుఁ జూడ.

181

క. అని చతురాఖ్యుఁడు వేగమె, తనవుత్తాతఁ బుఁ జిప్పి తరలాక్షి యుధా
 ర్తిని డస్పితి భోజనమిడు, మని భాషిణినడఁగఁ గానె యది యిట్లనియెన్.

182

క. ఈవేళమాత్ర మన్నము, గావించెదఁగాని మాపు కదలక దినమున్
 నివు పరుండెదవా నుభ, జీవితముగ నిచట నొకటి చెప్పెద నీకున్.

183

తే అనినఁ బతురాఖ్యుఁ డామాట కాశఁ బొంది

నివు చెప్పినమర్యాద నిజము నేను
 జేయఁగలవాడె నని బాసఁ జెసి యపుడు
 భోజనమొనర్చి నెలువడి పోయి యతిఁడు.

184

అప్పుడె యేమని యడుగ నై తి నటంచుఁ, బలుమాటుఁ దలఁచి యార్పులనిగుడ్డు
 నిసారించనివేడ నేమనునోయలి, సంకోచమునఁగొక్కి చక్కఁబోవు
 నస్తమానముగా దటంచుఁ బాదచ్ఛాయ, లానరించు ప్రేల్లెంచికొనుమనుండు
 నియూర గడియార మేడలేదాయని, వీధివెంబడిఁ బోయి వెదకి చూచు
 లీలఁ బవలించు దిగ్గన లేచిపోవు
 నిలుచుచోటను నిలువక నిష్క్రమింతు
 కోఁతీచందానఁ బతురాఖ్య కుండుదిరుగు
 వెలఁదిపె మోహమెద హ ప్తయై.

185

క. ఇటులఁ దమిపాచ్చి మారుడు, నటలల బెట్టంగ నొచ్చి నడి నటునిటుఁ జెం
 దుటకు వెఱసొచ్చి రతిసం, ఘటనార్థము మిగుల వేగుకాలమునందున్

186

ఉ. భానుడు గ్రుంకఁగాఁ గనియపారముదంబునఁ బొంది భాషిణీ
 మానిని యిల్లచేరి కళమాటలఁజేటలఁ బొగ్గిస్తువుచ్చి యా

- హం నిపుణోష్ఠులుం జీనక నాబిడఁ జూచిటురమ్మటన్నచోఁ
బూనిక నిట్లు 'చేళా నెడు బుద్ధిటువచ్చితి నేమి చెప్పరా. 157
- శీ. వంచితగనగృహస్థుడ నెంచఁబరక, కెత్తుకొమ్మన్నఁ బాతకె కెత్తుకొంటి
నినఁ గనుకొడు నణకంగ నప్పళించి, జగియఁ నుటంచుఁ కౌఁగిటఁజక్కఁజేర్చి.
- క. తరితీపు నగలఁ జన్నెలు, మురిపెముట వినోదకథల మోహపుభావ
ల్పరిపరివింతలపులు, నెఱయంగాఁ జూపి నురళ సీరధి ముంచెన్. 159
- ప. ఇట్లు చెలఁగి. 160
- చ. కురు సురతక్రియా ప్రణయకోపమతల తృజ పూర్వసంగము
పరిచిను దేహిగాడిభుజబంధనమంగల శాస్త్రనాసనాం
స్మర దద ఖండనం ఘటయ మామన మారళిరాన్నఖిత్తుం
విరచయ యంచుఁ బల్కలును వేడ్కసచింతురు జూరదలపతుల్. 161
- ప. ఇట్లనోన్యసరసస్థలపంచల నెడతెగని మోహతీరకంబున సంఘల్లహల్లకభిల్లమల్ల
యృద్ధమహోద్ధితగన్నద్ధబుద్ధిని సరికట్లం బెనంగి యుల్లసిల్లి కరంబులు కరంబుల
సురంబు సురంబున ముఖంబు ముఖంబున నూరువు లూరువులం గీలు కొల్పికొని
నిద్రించు సమయంబున. 162
- చ. వినితయు నిద్రలేచి తెలవారెను తెమ్మని జారులేపి ని
చుదిన మిట్లు రాప్రసమయంబున వచ్చి యనంగసఁగరం
బున నను డాయ మంచు నెరమోహముతో వినుతింపమంచి దం
చును సచియించి వేడ్కపడుచుం జతురాహ్వయుఁడేగె నెంతయున్. 163
- తే. వీగి సంధ్యాద్యసంతాన మెలమిఁదీర్చి, పురములో రచ్చతావులఁ బ్రొద్దువుచ్చి
యస్తమయము సమీపమా నంతినేటి, కేగి మజ్జనమాడి యథేచ్ఛతోడ. 164
- క. అక్షరం బార్ద్రాంశుక, మక్షయ కరపాత్ర మమర నతఁ డప్పరిలో
భీక్షాందేహి యటంచు న, వేక్షం బ్రతిగృహముఁ దిరిగి భిక్షంబెత్తున్. 165
- తే. ఎత్తితెచ్చిన భిక్షాన్న పెల్లఁజల్ల, శాకమిడునింట భుజించి సకలవైశ్య
జాల యాచితబద్ధతాంబూలచర్వ, బోష్ఠశోణిమ మోమున నిఁజపునెఱప. 166
- క. మనుజులు నిద్రాశయలై, యెనరినతిఱి నాల్గుదిక్కు లొగిఁ జూచుచు వే
చరి భాషిణియంటికి ముద, మునఁ జతురుఁడు నిచ్చదాని ముచ్చటఁ దీర్చున్. 167
- ప. ఇట్లు ప్రతిదినంబున వతండు పాషణియోపాభిప్రాయంబు దీర్చునంత. 168
- మ. ఈహుహూకౌరతమావిధూనన జనవ్రూహోపభూప్యంభమా
జహహుబీజ్యోమంబు శీతలహునస్పర్శోమార్దవ

- అహనాంగాఖ్యలంతునంఘము హిమనాతాంబుజాతాండ మి
మహిమిదగ బొగనూనె నెయ్యెడల హేమంతంబు గుర్తొత్తిమై. 169
- సీ. సకలదివావ్యాప్తపుటకనీతీకృతములు, బహుళినిద్రాముద్రపంకజములు
నిబిడవర్షితమహానీహరకణములు, శీతలోత్తిరజాతవాతతిత్తులు
సర్ధితనిర్దూమపిన్నాహసంతులు, సైరవికనకారణములు
దాలశృంతివిహారకేళిదారణములు, యామిననముదయా యామదములు
తే. సరసమృగమద మేచితాగురుసుగంధ, బంధురశ్రీకుచద్వంద్యబాగయుక్తి
చకితిపురుషావళిశీతసాధ్యసములు, భాసురము లయ్యె హేమంతవాసరములు 170
- ఉ. శాంతములయ్యె నెండలు శాంతములయ్యె సభాకుండల
య్యలము వాడి వేడియుఁ దాతములయ్యె యోగము ల్ప్రసా
క్రాంతిములయ్యె వాతములు కాంతములయ్యె సహజముస్తులా
శాంతములయ్యె దావులు నిశాంతిములకొ హివ వారివారికిన్ 171
- తే. అట్టి హేమంతకాలంబునందు నొక్క, వాడుచతుగుండు భాషణిలోడంగూడి
రాత్రుఁ డివరీతుల రసికపృథ్వి, సురలకెగుల నైపుణి జూపు నపుడు. 172
- చ. నెలవున జడరత్నని గుణ్యకుటుంబిని లేనిపోనివా
దులబగడించు చిల్యెడలఁ దోలిన వ్రాలిన చింతనొంది యూ
ర్వు లేనయి దైవమా యనఁచు బొక్కచు నెవ్వరు బల్కరంచుఁ బే
రలుఁగున భాషిణీయుఁడలి యిట్టికి వచ్చె నతఁడు ఖిన్నుడై. 173
- తే. ఎచ్చి యచ్చండరత్నతావాకిటికడ, నిలిచి తనయ్యమహిణిని చిలువగానె
గుండె పల్లని పరుండడు కొంతుచుండ, నతనినెట్లింతి యిలువెల్ల ననునలయు. 174
- క. ఇది చెలిసిన నృపునెనయం, బద మని గాయంచె వలక భామ మణి నా
కది తెలియ చెటుల ననివెను, విదిలముగాఁ జెలుపు మనిన విహగం డనియెన్. 175
- తే. అటుల నిజవతి తిరుఁదీప్తి విటునికేలు, వట్టితోడైచ్చి భాషిణి పద్మగంధి
తలుపుఁ చెఱుచుచు నామూల నిలిపి వాని, నాత్మనాథుని కెదురుగా నరియపుడు 176
- ఉ. నెయ్యము మీఱఁగాఁ జరణనీరము ల్తలసోక మ్రొక్కి వే
డ్యయ్యెడఁ బల్లవింప హృదయంబున భాషిణి యార్చి నాయకున్
శయ్యకుఁ దార్చి దివ్యే లిరుచిక్కివెలుంగ ముసుంగుపెట్టి నేఁ
డెయ్యెడకైన నేగవె చెలీ యని పల్కి చుండెఁ దిన్నగన్. 177
- చ. అనువచనంబు దన్ను నొకయవ్యగృహంబున కేగు మంచిఁ బ
క్కించని యొక్కెంటి పడితోహము వెల్పుడి యాలిటుండు పో

- యినవరువాత భాషిణి నిజేశునిద్గతః బండ్సైపకం
గౌనకౌశలేనీవామ లానగూర్చి చరించెను వేగునంతకున్. 178
- క. జాబులపై నానక్తులు, నారుల కున్నటుల నాల్ప నాయకులపయిం
గోరిక లున్నవె యని ఖగ, మారయ వచియించుతటి నిశాంతంపైనన్. 179
- మ. కని హేమావతి కానిమెచ్చుచు సమగ్ర స్వర్ణసాధాంతరం
బున నక్షపనిజాచువాగొలునులక బొల్పొందు నుయ్యాలపై
ఘనతంజేరి వసుంధరాధిపతి యోగస్రాప్తఘస్రాంతమా
దనుకం గుండి తమిస్ర మాట కెవమోదం బంది యాపిట్టులన్. 180
- సీ. సకటాక్షదీప్తకాంచనరత్న తాటంక, ధగధగల్పితకల్లు దలఁగఁద్రోయ
సకపోలకాంతి మాక్షికహారవృక్షా, చళచళల్పాంద్రచంద్రికలుగాయ
ససలయధ్వనిహేమన ప్తకీకికీణి, ఘణఘణల్ శ్రుతి కాతుకముగ మోయి
సస్థానకసుగంధసారగదళిదామ, ఘుమఘుమ స్థానిశోత్సవముగఁజేయఁ
తే. గరుకుపనిచిల్కనగ లేత తరుకు లాలుకు, జారువాకమ్మి సరిగంచు చలువలుప
దళిదళి ల్లాజపువ్వుమొత్తములు గురియ, నంచకడఁ జేరె సాతానిమిందుబోడి.
క. చేరిన హేమావతి ముఖి, మారసి నెఱజాణవోదు వనుదినము మెయి
శ్వేతోక సగ గల్కఁగ శృం, గారింపఁగ ననుచు ముదము గల్పించి యనెన్. 182

పండ్రెండవరాత్రికథ.

- చ. మనవి పరాకుమాని విను మానిని పూనిక మై కళింగభూ
మిని సిరి కొన్నదంబు జనమేజయుఁ జేలు నుగంధబంధురం
బనుపుర ముల్లసిలు మణిహర్మ్యవినుతనకేతనచ్చటా
జనితసువాతధూతనుగసాలపతత్తుమధాతపీథియె. 183
- కా. అం దుండుక భసితత్రిపుండ్రమును గామాక్షుజ్జడ ల్కృతపా
లంకెక దండము కావినస్త్రములు రుద్రాక్షలో దువాళిండు కొ
లంకె ల్పాదుకలు స్త్రుగాజనము బెత్తం బొప్ప సంసారియో
గీంధ్రం దొక్కఁడు శూద్రుఁ డీశపదభక్త్యకౌగ్రుచిత్రాబ్జఁడ.
ప అతండు పృథివ్యక్షేతోవాయాకాశంబు లను పంచభూతంబులును, ద్వక్ష్ణక్షుశ్రో
త్ర జిహ్వఘ్రాణంబు లనుజ్ఞానైంద్రియంబులును, పాశ్వాణిపాదపా యూపస్థలను
కర్తేంద్రియంబులును, శబ్దస్పర్శరూప రస గంధంబులనువివయేంద్రి యంబులును
ఘనో బుద్ధిచిత్తాహంకారంబులను సంతకరణచత్తుష్టయంబును, జీవునితోఁ గూడే
పంచవింశతిత్త్వంబులగు చనియెఱింగి యాచ నిష్ఠ మా పవప్రాణాయామ ప్రతా

హాస ధ్యాన వాచాః సమాధు లవసానం చక్రాంగయోగంబులఁ జరుగునై కమల
యోగ బ్రహ్మ గారుడ సుఖ వీర మ్మా సిద్ధాంత శుక్కుటాసనంబులఁబృథులతనినిచి
రేచక పూరక మంగళంబులను, బ్రాణాపాన వ్యానోదాన సమానంబు లనుప్రధా
నచాయువులను, నాగ కూర్మ కృకర దేవదత్తధనాశయంబు లనుచుపచాయువులను
స్వాధీనత నొందించి యిదాసింగళసుశుమ్నా మార్గంబులను, చున్న నిమనోన్నతులను
నాదవిందుకళలను, సాంఖ్యతారకామనస్కంబులను, మంత్రహో లయ రాజయో
గంబులను, మూలాధార స్వాధిస్థాన మణిపూరకా నాహత విశుద్ధాజ్ఞా సహస్రా
రంబు లను చక్రంబులను దెలియ నేర్చి యాత్మాంతరాత్మ పరమాత్మజ్ఞానాత్మ స్వ
రూపంబు లెఱింగి నత్తురువుల నాశ్రయించియుఁ జెప్పెల లద్దెఁ గానక కేవలంబు
తైషమతధురంధరుండై గుండె నంతట.

185

క. ఆరాధ్యుఁడు సామంతా, చారమునకు గురుమహత్వ సత్తముఁడు ప్రియం
బారఁగ నతనికె దెట్టిన, కేరులు శివదత్తుఁడందు సుయమాగంధీ

186

తే. సంతతమును జంగమార్చనలు నల్పి, భౌమవారంబునను వీరభద్రుపల్లె
రంబునిడి వారిపాదతీర్థమున భుక్త, కేసమునఁ దృప్తిబొందుచుఁ జెలఁగు నతఁడు.

సీ. ఆయ్యాసో ముఖ్యమైనవారెవరు, మిడజంగంబులు మెఱసి నడువ
గౌరఘేమల్లపుగంగకు ననుకంచి, కాష్ఠవాచును గలసి చనఁగ
గుమ్రెత ల్కిన్నర ల్లాడి వాయించుచు, బైరవజోగి వెంబడి నెకదల
బసవగంటలు బృహత్పటుశంఖములు మ్రోయ, శివరాత్రిజంగాలు చేరికొలు

తే. లశునతిలపిష్ట మార్భాగనమిసిమి, యుల్లిపచ్చులు పులివోసె లూరుబిండ్లు
మాటజోలలు చిటిగాల్లిమ్రోసిలేగ, నాతఁ డేఁటేట శ్రీకైల మరిగి నచ్చు.

188

తే. వీరశైవంబు ముదిరి యేవేళనైన, హాగహా శివా మహాదేవ యనుచుఁ బల్కు
చలునునేకాని యిరసంభాషణంబు, లావడెన్నఁడుఁ బెండ్లాముతోడనైన.

189

క. ఆరనికి విశాలయనం, గాఁ దరుణి యొకర్తు దనరుఁ గమ్మవిరిలతో
రీతురక కాతులాయము, లోఁలేజీరతన మనుచులోకులు పొగడన్.

190

క. దానివిలాసపువదనము, దానిచొ కాటంపుగప్పి తళుకులగుబ్బల్
దానిపసమించుదేహము, మానవతీ పొగడ శక్యమా విధి కైనన్.

191

సీ. నిలాల రుచినవ్వు నెఱివేడి మొత్తము, తమ్ములనిరసించఁ దగుమొగంబు
గంబూరభుగభుగ ల్లలపించు నునుఁ బల్కు, పల్కుదు రాణులపనను మించు
మించులనిర్జించు మెయిలినపొంకంబు, కంబుసోయగముల గళముమారు
మారుగుఱారము ల్దానినిగుబ్బలు, బలుదీవి నగు నితంబంబునుహిమ

తే. హిమమయా భాస్వరూపలయేపు తేగమ

గడును రంధ్రలసౌగంధు జలఘటజయించు

నించు విలుకానిశరధుల నేననయన

యనఘ పదములు కంజిపుల్లపహాసించు.

192

క. చివురా వాతెఱ నల్లని, కవురా నుగుసోగవెగుడుకలు పుత్తడిమేల్

సవురా దేహము ముద్దుల, దవురా యని జనులుపొగడ నాబిడ యచుగున్. 198

తే. దానినెన్నేను మెఱుంగు దాఁ బూనఁగడఁగి

పుత్తడివెలంది చిదపజ్జ ముగ్రవేసి

యొఱసియొట్టంబు నడికాఁగి నెఱయఁగిమిడి

కఱఁగి రిరయిపోవుచు గుంకంటి

ఉ. సారసమానవీనఘృణి నంబద కాంచును నెచ్చెగంబుకా

సారసమానవిధ్రమము సారెఁబయించును నాభియుక్తుకుఢా

సారసమానమాధునిని జాలఁచహించును మోవి చంద్రకా

సారసమానహృద్యుచి సంఘతి మించును గాంతహాసముల్.

195

శా. పున్నాగంబును గెల్వఁజాలు రుచిరాంభో భాస్వరవేణీరుదు

ల్పపన్నాగంబును నవ్వనోపు నెఱయక లోలాక్షియానంబులుం

బున్నాగంబును గేరిమీఠి మెఱయుం బూఁబోఁడినూగారుడాల్

బున్నాగంబున మించు నాభిచేలువంబుక సారెఁబర్చింపఁగన్.

196

క. అతనుజయధర్మలీలా, హితకృత్త గన్పొములు రహించె ననుచుఁదా

నతనుజ యధర్మలీలా, హితకృత్తి రహించి మించు నింతికుచంబుల్.

197

చ. అది పతిభక్తిమీరక దినాంతముదాఁకను నేనఁజేసియి

పొదవఁగ నారగించి వననోత్తమభూషణపుష్పగంధసగ

పదలనుదేలి రేలుప్రియస్థున సిద్ధిపుగబ్బిగుబ్బలక

గదియఁగఁ గాఁగింపఁ జనఁగాఁగని కోపవిఘ్నాః తాత్పర్యై.

198

క. శివదత్తుఁడు హరహరయన, యశోకేబో గంకులాడి యని తను ద్రబ్బ

నయనుదిగనుక నాఁలఁ, దివురు ప్రతికఠివ మోహదీక్షి చెలంగన్.

199

సీ. పదము లొత్తైదనంచుఁ బడించె కల దన, తొడలపైఁ నేకో మిడిసిపడును

నడుము పట్టెద నంచు నాథునివిటుతొడ, ల్పడికినఁజీయని పొరలనల

నుపబర్హు మెగఁద్రోయ నుకించి మోముపై, మోముఁజేర్చినఁజూచి ముదుగులాడు

నేత్రైటికలుదీయ వెననెత్తి హస్తంబు, కుచములపైఁ నేసికొనినఁదిట్టు

తే. ఒక్కలోకేరి కాగింటు ఒక్క సత్తు
 ముకుగుబ్బల నెద మోము నున్నట్లు
 రతి ఒలాత్కారమునఁ బు ధృతి నహించు
 ప్రేయసిని జూచి రోయుచుఁ ద్రోయు నతఁడు. 201

క. ఈలాగు నిచ్చ నిచ్చలు, వాలుగు బెక్కింబు బాగు వానిదురఁబుల్
 లీల నొనరింపఁ జూచు వి, శాలను చీ రంకులాడి నను మని జిట్టున్. 202

తే. అతఁడుపర సౌఖ్యమునకోరి యానందబొందఁడిహమునఁ మచ్చ సౌఖ్యాప్తకింతయైన
 తాతి కిడునటి గిలిగింత లెతనర్చుఁ, గాని ప్రియురాలిచేష్టులు నిలప వతని. 203

వ. మఱియును. 204

సీ. ఎడలేక కవ గూడి యేప్రాదు రతిసల్పు, వారివైఖరుల కేకారఁ దొడఁగు
 సయ్యాటములు గల్గు జంపత్రి ప్రేడకుఁ, గెగలి వేమాటు స్త్రీకిళ్ళ మ్రింగు
 గందర్వుకేసులఁ బొందునతిపతు, లాసక్తికిని భావమంగుఁ గుందు
 సురతభేలనవధూవరుల మైత్రికిమాన, సమున నిట్టూర్పులు నల్పి పొమ్మ

తే. విరి లకోరి దునేదారి దురముఁగోరి, మీరి పోరాడు నునుమారమి నునతతుల
 వైధివముఁ గాంచి హయంచు వడిఁ దపించు, సంగమవివాసయైన యాజలజనయన.

తే. కుడువఁ గట్టను దొడుగను ముడువఁ బుడస, నెంతగలిగినఁ బ్రాయంపుటింతులకును
 గ్రామ్యధర్మంబు లేకున్నఁ గలుగు దుఃఖ, మెంతని వచింపనచ్చునో దంతిగమన,

తే. వినుము నానావిధంబుల దినము దినము
 రాత్రి రమణుని గదియఁబో రంకులాడి
 పోవె యని త్రోయ గుబ్బలఁ బొంగు పైట
 చెరఁగు బలుచుకఁ బండు నున్నరు మటంచు. 207

ఉ. మిన్నక యిట్లు భర్త తనమీఁద విరాళి వహింపకున్న యా
 కన్నియ చూచి యీముదిటికాయనితోఁ బని యేమి నా కటం
 చు న్నిరసించుఁ బంచశరసుందరరూపుల నారవీరులం
 ప్రన్నన వింటివాని మొనకుం గదియించెద నంచు నెంచుచున్. 208

క. వేవిన వేదత్తుకునకును, నేనెల్ల నేయుటలు మాని నిత్తం బలరక్ష
 భావజనిభు లగుజారుల, తోవెలు గనుచుండె విరహదోహళకాంక్షన్. 209

చ. చికిలి విధూతిరేఖ జిగిఁజిల్కెడు కమ్మలకాంతిఁజోక హః
 టకమణిధూషణంబులమిటారపుఁడెక్కులమూఁక వాసనా
 ధికసుమగంధసంపదల లేటగుస్థిసులపీఠ యొప్పఁగా
 నకట విశాలనామసఖి హర్షముతోఁ జరియింపు చుండఁగన్. 210

క. అంతట నితాంతహస్య, స్వాంత ముఠాన్య, జననకుభితహరి

ద్యంతిశ్రుతియై నగర, ప్రాంతంబునఁ గోడి పదువు పందెము సాఁగెన్. 211

తే. కావిప్రాతలు దారాలు కట్టుముట్లు, ముష్టులను సేళ్లముంతలు మూలికలును
గత్తులపాచుళ్లు మంత్రము ల్కట్టుపనగు, లేనయ నచ్చిరి పండెగాళ్లేపు రేఁగి.

తే. డేగ నెమిలి పింగళి కోడి డేగకాకి, వన్నెలైదిటి కిరులండు వన్నెలండు
రాజ్యభోజనగమననిద్రామరణము, లను విచారించి యుపజాతులను వచించి. 213

సీ. పట్టెజాట్టుది మెలపుట్టుమిట్టుది గూబ, బిలుకజాట్టుది మూఁగ బిట్టుకోడి
పట్టుమాళ్ళది యర జాట్టుది బోరది, బూడిచెనన్నెది పొడది పెల్లు
కాలుది గుజ్జది గాజుల గాడునో, గలది పండెట్టుది గడ్డెకోళు
దెట్టనిదురగలి దీకలదారెము, నల్లది కొప్పది తెల్లయరగ

తే. పిల్లవేళ్లది మొద్దుది నల్లయరగ, లనఁగఁ దగుకత్తికాల్పుంజు లంచులోనఁ
బసపుపాంగు కాలుంచె లేనఁగునట్లు, రావిరేకలు బిరుదులు తీవి గలుగు. 214

సీ. గరుడండు తరఁగంబు కంచుడమారము, రణభేరి కార్చిచ్చు తాతిబొమ్మ
రాముబాణము మిక్కిరాహు పిడుగు హ, వీరుండు పుంజుల వేరువిత్తు
గండగజైర గుండె గాలంబు మాఝేడు, పట్టభద్రుండు బెట్టి భైరవుండు
కత్తులపొది సింహ గాలి బేతాలుండు, పసులపాతర పాదరసము చిలుకు

తే. టము నుడిగాలి చక్రంబు నలజడదరి
శూలము పిరంగి వెలిసక్క సాలుంబు
కాశరాత్ర్యంతకుండు పండెగాండ్రు మెచ్చు
లనెడుపేరులపుంజులఁ గొని ముగించి

చ. చొరఁబడి కాంచి ప్రాతలును చుట్టియుఁ గత్తులు వ్రేసి సంఘటం
బెరయఁగఁ బట్టి చెక్కు గఱపించి గి రేర్పడ గీది నల్పి కొ
క్కెరయఁగఁ జూచి పందియపు పెంకుని దిద్దుచుఁ జిట్టె వేసి న
గిరి మరిపో యటంచును ఖలీపెరిపుంజులు దన్నులాడఁగన్. 216

క. కృకలాశవులగ బుట్టిన, కకపికలా దడచుచుండఁ గాలజ్ఞరహో
ర్వికడను నిలిగిన శకనా, మకు నొకనాయకునిఁ జూచి మానిని మెచ్చెన్. 217

ఉ. మెచ్చినయింతలోఁ జిగురుమే లడిదంబు నిరాస దూసి బల్
పచ్చనివింటిబోయ చెలిపెఁ బడి నిబ్బరపుబ్బునిబ్బెపు
న్నచ్చుగలట్టి గుబ్బుకఁ నాటఁ గచిక్కనఁ గ్రుమ్మిక్రమ్మి తా
నచ్చుగఁ బేర్చి యార్చి హరిణాక్షీమనంబు గలంగ నెంతయున్. 218

- సే. అపుడు తనదా నె తెలుసుకె యున్నయన, నులకు గుబ్బులఁ జిన్నారి కోట్ల నవిక
పగలఁ బోకము హాడిపోఁ జెల్లినోడి, శకునిఁజూచుచుఁ దనయిఁ జెచ్చికినిలిచి.
- చ. అతఁ డొకనీటికాల్వకడ కంతట వే చనితామ్రచూడ శో
శితయుతహస్తముల్ గడుగునేర్చున నుండఁగ వానిచెంతకుం
గుతుక మెలర్చఁగాఁ జని శకుం గని శోమలి కొంకుపాలుతోఁ
గొతుకుచుఁ బల్కె నొంటి నిటు గూడునె రాఁడనవంటిదానికిన్ . 220
- క. అని నీళ్లఁ గాళ్ళు గడుగుచుఁ, జనఁ గావలె నవ్వు చెల్ల నరె తిడవాయెఁ
గన నెవ్వారును లేరని, ఘనకుంతల పల్కుచుండఁ గా శకుండంతన్ . 221
- క. ఇంతి యెవ్వరు లేరని, గొం తేటికిఁ జేసె చెరు గొనిపోయెదరే
యెంతపనివచ్చినను నిద, చెంతనె యున్నాఁడ ఖేతిఁ జెందకు మనినన్ . 222
- చ. విని చిఱునవ్వు నవ్వి భువి వింతలు పోమగ నాంధ్ర సిగతిం
ఎనుపడి యొంటి నుండఁగని పల్కుట న్యాయమె యంచుఁ బల్కిసి
వెనుదిన మెందు నుండు వెల్లెనను వచ్చెద రేల చెప్పమా
ననవిలుకొనివంటి నెఱునాయక యంచు విశాల వేడినన్ . 223
- క. నేనుండు చెపుడు మాహురి, లోన న్నా పెరు శకుండు లోలాయతనే
త్రా నారుల మానసములు, పూని కనుంగొనెడు బుద్ధి భూమిఁ జరింతున్ . 224
- చ. అని చెప్పి నవ్వుచు వెండియు నిటునియె. 225
- క. ఈపీట నొండుచిత్తము, గావించెడిపాటిదానిఁ గన మీవఱకుక
నీవైతె జాణ వాడువు, గావోలు న్నట లటులఁ గావినఁబడియెన్ . 226
- క. అదిగాక నిన్నుఁజూచిన, మెదలుక మదనాస్త్రతతుల మొనఁబడితి ననుం
గదియించి గల్పిగుబ్బల, పాడుగున నీడేర్పరతులఁ బొసఁగించి నభి. 227
- తే. అనిన విని యావిశాల యారా యటనచు, మెచ్చి కనమదిలోఁ గల మేలిమెల్ల
చెలిసితివి జాణ వాదని పలికి యతిని, రమ్మ నాయంటి కీపు డని నెమ్మి మీఱ. 228
- క. త్వరితగతం దనయింటికిఁ, దిరిగి తిరిగి చూచుకొనుచుఁ చెరవయు జనెనా
సరణిని నిడి శకుం దాచిడ, శరణమునకుఁ జనియె వేడ్క సఫలతఁభొందన్ . 229
- తే. ఇద్దఱీరీతి నింటిలో కెగినప్పు, డొంటిపాటయ్యె శివదత్తుఁ డింటలేని
కతన నని పొంగి యన్యోన్యకాంక్షలూర, నురతకేళికిఁ జెలఁచెని నొచ్చి హెచ్చి.
- చ. అలగటలేక గహ్యగుణ మందక, తగ్గక లోలుపాటునం
గలఁగకఁ ప్రాణమాలక వికారముఁ బొందకయాలసింపకం
వొలఁగక నిద్ర మబ్బుగొని తూలక నిద్దలు నేకకాంక్షతోఁ
దలియకటాక్షివ్రానిచెడిదదపుటరగ, జోనరిగఁగఁ చెల్లయన్ . 230

- స. లకుముకులట్ల సర్వములలాగునఁ గుక్కుటజాతిచాడువనం
 వికములలీలఁ బాపురపుబిట్టలతీరునఁ జెట్లవీరక ధే
 నుకముల వైఖరిఁ గపులనూఁకుడుభంగిని భైరవాశ్వయుఁ
 గ్నకములతీతి సింహములకై వడిఁ బోరి రనూనానాతురిన్. 282
- తే. ఆటులఁ దమిదీగ కుండెడి యాస్థతోడి
 ముచ్చటలు నీర నిరువురు మొనసి పెనఁగు
 వేళ శివదత్తుఁ డెంటికి వేగ వచ్చి
 చూచె నాశ్చర్యతోపెనుస్ఫురితుఁ డగుచు. 283
- స. ఇతైఱంగున. 284
- క. ఘర్షించి కనులనిప్పుల, సర్వంబులు గుఱియఁ జూచు వల్ల భువనకు నా
 ధర్మిణి యపు డేవిధమున, హర్షము గావించ వలయు నని యడుగుటయున్.
 తే. హంసకులసార్వభౌమ నీ వనుదినంబు, కథకుఁ గథ కట్లు నన్నడుగంగనేల
 చెప్ప మేలాగు హర్షింపఁ జేసె మగని, ననిన హేమావతిని జూచి హంసయనియె.
 క. విను మటుల మగఁడు కోపము, పెనఁగొని ఘర్షించి పలుక భీతిల్లక యా
 వలఁదఱాకారవిలో, చన ధైర్యము చెదరనీక జతురత ననియెన్. 287
- క. మరుకేళిఁ గవయ కవ్వలి, కరుగవె చీ రంకులాడి యని నను నిచ్చల్
 నిరసింతువు యోగివ గన, నరకా నీవాకె తాకె నాకుంజాడన్. 288
- చ. పలుమఱు రంకులాడి యని పల్కెడు నీవచనం బహుఘమై
 నెలకొని తాకె సిద్ధుడవు నీమహిమం బదియేల వృద్ధిమై
 తొలఁగు నటంచుఁ బల్కి చెలి దూరిన నాత్మతపోవిభూతిచేఁ
 దలకొను వాక్యసిద్ధికి ముదంబు గొనెన్ శివదత్తుఁ డెంతయున్. 289
- చ. ఆటుల నిజాధినాథుఁడవు డాల్త మహత్త్వగుణోపల్బకు
 త్కట మగుమోదమందఁగను గామినిఁ జూచి ననుం బతివ్రతా
 పటిమ వహించు మంచు బహుభాషలఁ బల్కుము పల్కువన్న నీ
 కిట ఘటియింతు పాత్ర్య తను వేటికి నేటికి నింద వచ్చినన్. 240
- తే. అనెడు సతివాక్యమునకు స్త్రీహాస్యకులిక, తనదువాక్సిద్ధికిని నద్భుతఁబుఁ జెంద
 నీ-పిఁక మహావతివ్రతాభాషమహిమ, వెలయవే యనియోగి నీవిం చెల్లీతి. 241
- క. అటువలె భీమించుచు నెప్పటియట్లనె వేళులేనివత్తుంబున న
 జ్ఞటిలండుండెను శైలియున, బటుముదమున మెలఁగుచుండెఁ బడఁతుక వింశే.
 క. అరీతి మహాప్రాయము, నేరివి వైద్యుఁ గనయ నెలకొను మనవా
 కాక విగ్రహంబుని తెల, చాడఁబుగవి భాద్ర కలి వంకిఁ జనియెన్. 243

అని ప్రకృతిన్న మతి చెప్పినవిని హర్షంబునొంది నలుండు దరువాతివృత్తాంతంబావ
తిమని ప్రార్థించిన.

244

మ. నిరవద్యస్వయశోవినిర్జిత మహానీహారనీహరభూ

ధరపుత్రీశ్వర కావ్యగోత్రవిధికాంతా గౌరవా గౌరవా

శరమందార పటీర శంకర వత కాతారకా తారరా

ఊరవిందోద్భవవాహ పథ్యతిథిపాకాహర కాహరసా.

245

ఆనులోమవిలోమకంఠము. రామాకుజరాజనులే ర

మామరసుమరాగకర సుమాకర ససురా

రామ సరకమాసుర కగ

రామ సురమమారతనుబ రాజకుమారా.

246

తోటకపృథ్వుము. వారణ వారణ వారణరక్ష

సారస సారస సారసపత్నీ

శారద శారద శారద కీర్తి

హరిమ హరిమ హరిమమూర్తి.

247

గద్యము. ఇది శ్రీమత్కృష్ణాంజనేయగోత్రపతి త్రాయలరాజావ్యయసుధావార్ధిపూర్ణిమా
చంద్ర నిస్సహాయకవితృనిర్దానాతుర్య నిస్తంద్రీశ్రీరామ నామపారాయణనారా
యణామాత్య ప్రణీతం బైనహంసవింశతి యనుమహాప్రబంధమునందుఁ దృతీయా
శ్వాసము.

శ్రీ సు.

హంసవింత

చతుర్థాశ్వాసము.



పదుమూడవరాత్రికథ.

రాజతిజితవారిధి

వారిధితనయాంశజాతవసుధాపుత్ర

హరిష్టన కుంకుమఘన

సారమృగీమదనుగంధచర్చితసహ్.

1

ప. అపధరింపుము ప్రత్యుత్పన్నమతి నలునక్కిటనియె నట్లు ప్రభాతకాలంబుఁగావచ్చినఁ గనుంగొని.

2

క. చిగురాకుబోడి యప్పుడు, మగరాజగిరాయిడించు మందిరభూమి

బగరాజిల్లెడు తొగరా, జగరాతక నది రసించు సాయంబైనన్.

3

క. కని జలకమాడి సొమ్ములఁ, దనరంగ నలంకరించి తగలేక్షణరా

క్షణయునిపై మోహంబునఁ, జనఁగా రాయంచు చూచి సఖితో ననియెన్.

4

తే. అక్కరుచిగల్గు చక్కెర లానవాలు, పెట్టెదవె యొక్కగాధఁ జెప్పెదను నేడ్క

నది నవీనప్రవాళరాకాధరోష్ఠి, వినిన నొక్కింతనేర్పు నీకెనయు సుమ్మి.

5

క. అనవిని చిటున వొలయం, బని చెటుపులకధలు చెప్పి పార్థివుఁ జేరం

జననియ వైనఁ జెప్పము, వినియెద నన సతికి హంసవిభుఁడిట్లనియెన్.

6

తే. పూర్వమన ప్రహ్లాదభక్తు నేఁబోయి కొంత

కాలమందుండి యజ్ఞఁ పెంపకంబు నేయ

మానససరంబునకు వచ్చిమామకన

కులజాలను గాంచి భువిఁ జూచుకొర్కి పొడము.

7

సీ. హిమవన్నిషధమేరుహేమకూటాస్తోద, యద్రోణమలయవింధ్యాత్రి కూట

మాల్క్యవస్తంజర మైహాక గంధమా, చరకహ్యకాలియాత్రకసుజేల

ఋక్ష మక్షత స్పృగ ఋశ్యమూక మహేంద్ర, సోమర గోవృగ చంద్రస్యమభి
శాలేయ మశిరబీజ మత గ క్షేలాస, తకేతు ధృగుసల చక్రవాళ

తే. కనక మేఘాంశుమత్స్వం, పుకాహ్లాది, చిత్రకుటల సుదర్శన కేషసీంహ
రోహణ శ్రీగిరిక్రాంచ రుద్ర మస్మయ, సూర్యరోహణముగిరు ల్పూడియంత. 8

సీ. శోరిత నలతున్న గొటికె శోడారయ, నెఱుకు రూడు దంతి వెట్టిరిమ్మ
చిటిగారు నుందరి చి క్షేమమ్మ ముం, నెల్ల ముల్లంద క్షేత్రాటి

జన్మి బలుసు గార దండ్ర పటికి తెల్ల, వుప్పిలొద్దుగ జిడ్డు బుడ్డుతుమ్మ
కలివిరి గుండ్రము గచ్చ పెన్నంగయు, దుడ్డుమంగయు భూత తోట్రుకోవె

తే. మాడ్చు చిటికొక్కినీకాయ ముద్ర తొట్టి, నెలంగ వాసుమ పల్లెరు ములక వేదప
నగరె న్నిచ్చి మొదలుగా జగతిగల్లు, కంప లన్నియు వేవేగ గడచి కడచి. 9

సీసమాలిక. జల్లేడు కౌపలి ఎడ్డువెంపలి పైడి, తంకేకు తంగేడి తగిడి చస్తై
ములువెంపలి ముంపై గలిజేరు గంటగ, జ్జేరుకు దంతంగ దారి నేల

తంగేడు మెట్ట బందారి దుండుగ చ్చూ, దండి భూతులనెట్టుకొండి
పిల్లిమాడుపు చార కిల్లగు చిత్రమా, లసు నల్లతీగె కోలాక పొన్న

మయ్యాకు పొన్నయు మొగ్గర తుత్తై, బంకమత్తై హంసపాది గంట
కామ జిలుగు మెట్టదామర నెట్టిసె, నగ జుబిరము కాచి నల్లకాచి

శ్రీకులసియు పంబరేణు నేలుసిరి కే, శ్వరి నేలవే మూటి ల్లగడ్డ
సహ దేవి జుట్టుప చలిపిండి చిటినుటి, పెన్నేరు వివబొద్దిపిండి దొండ

నెనుటాయి గొలిమిడి నీరుబచ్చలి ప్రబ్బి, వేరు గన్నేరాడు బీరనేతి
వీరపేరా ముట్టి పీచరములు గొలి, మిడి కేసుపొట్ల యున్నై తిప్ప

తీగె వినుక్కొగత తీం డ్రొట్టి చిత్రమా, లము దొండతీగె మల్లగొల్ల
జీడెద్దు మ్మక్కేకు చేగొడ్డ చంద్రకాం, శేట్టనియబ్రంద యెట్టుతుమ్మ

కుప్ప సూర్యక్రాంతి ముప్పుడు నరవండు, గాడి వెకడపర కన్నెకొమర
నల్లగెంపెనపూలి తెల్లగెంపెన యుత్తి, రేణు గుబ్బిరి న బరేణు బండి

గురిగింజ గురువింద తురతపత్తియు, బల్లి, తిలదిడ చుక్కంద సులియచీకె
వెలగ విషమదారి వెట్టికుండెన మంచి, కుండెన కలబంద గుప్పగుడ్డ

మా మెనయును నేలమా మెన యటకమా, మిడి దూల గోవెల మేడ మేయు
తే. నాకు నల్లెరు సులిజము డాకుంజెముడు
నేలతటక సిందెయు గోలచెముడు

బొంతచెము డుర్లయును, నదా ముష్టి మొదలు
గాఁ గలుగునట్ట చిటుపెల్ల గాంచి యంత

నీనమాలిక. రావి మామిడికొంఠరావి మేడియు బ్రహ్మ, మేడియు నీడిమామిడియుఁ జింత

పులిచింత మోదుగు ములు మోరుగును నెల్ల, పుల్లవెంగ నెట్టివిల్ల చిల్ల
బూరుగ కలుగొట్టు భూత పాసిరి కుక్క, బూరుగ చిటిగొట్టి భూత నెరిద
నేరేడు మత్తి యల్ల నేరేడు పాసిరి, తపనూరి తడపేడు కడపబట్ట
కడపకొడిగ పాలకొడి శెఱ్ఱలాద్దుగు, చిరిపేడు లాద్దుగు జీడిపాల
కలు జువ్వి నావిలి గండునావిలి యేరు, మద్ది మద్దియును నేలాద్దియొద్ది
తెల్లకాంచనము తుండిల మెత్తికాంచన, ముప్పి తెల్లుప్పి నీరుప్పి యిప్పు
తాండ్రచంపన మేసి దాసాన మెత్తిదా, సానము బందుగు జారజేన
మత్రివిరికి తొండి మత్రితూ కిచ్చెడ, పెద్దవిరిగి పక్కి గద్దనెల్లి
కాకితూ కందుగుకానుగ పరగోగు, గోగుబొట్టు కచిక్కి గోగుకొండ
గోగుపొగడ ములు గోరంజును బెద్ద, వెలమ నుంకేనరి వెత్రిచిక్కి
నారుప సురపాన్న వారిజమును బొన్న, నెల్లి మూలుగబిల్లు నెమిలియగుడు
కొండగుమ్ముడు రేగు గొరమి సంపంగికొండ, సంపెంగ మారేడు సరళదేవ
దారు గుమ్ముడు మోవి తపసియుఁ గుమ్మర, పోల్కి గుగ్గిల మెత్రిపోల్కి వేగి
దేవదా రుసిరికె తిలకము తెల్లన, గిరి వేఁప కరివేఁప తురకవేఁప
వేరుపననగుత్తి వెత్రి నారు వరేల, పనన కరకకొమ్మి పలుకరేణి
బండచింతయు నల్ల బలును నురభి చీకి, రేని మాకుడు నెమ్మి పేంఁజిమ్ము
భూతాంశుక మశోక భూర్జపత్రమ్ములు, బోళము మంకెనపులును గంగ
రేగు తక్కిలి ములువేగి భూచక్రము, మొక్కన కొక్కన మొల్లమాను
చానుమంతదీర మంకెన గిరికర్ణిక, పెడమల్ల కొండముక్కిడియుఁ గోల
ముక్కువాడిమ వీర మొగలింగ గోదాడు, నేదాడు ఖడ్జూర మీఁత నేల
తాడి బగిన పోక తాడు కొబ్బెరచెట్టు, పెద్దమాను పతంగి బెండగలుగు
తే. కణుదు రిరుగుడు కాలుగ కాన్గ నన్న,

విరిగి సోమింద గున్నంగి దిరిసెనంబు

మొదలుగాఁ గల్గ బహువిధభూరుహములు

నిండి యుండెడుకానలపిండు లరసి.

11

క. వెన జంబూపక్షకౌం, చనుపుష్కరకాల్త లిమక కాకద్వీపా

లెనంగఁ గనుగొంటి అవణే, త్తునురాఘ్యతదధిపయోవిశుద్ధజ్ఞాబుత్.

12

నీ. స్వాయంభువోత్తమ స్వారోచిష బ్రహ్మ, దక్ష వైశ్వానర తామసేంద్ర

రౌచ్య రైవత రుద్రభౌచ్య చాక్షుష నూన్య, లనెడు చతుర్దశమయపులమరి

బ్రాహ్మలింగ దివ్యబాహ్మస్పత్య సౌరచా, ద్ర గురు పాపన పితృనామకవన
మానములును గేతుమల కింపుగుష హి, ర్న యైలాశృత రమ్య కకురు
తే భరత భద్రాశ్వ హరింజ్ఞ వర్షములును, భారతేంద్ర కశేతు గభస్తి నాగ
తామ్రరాహిణి సౌమ్యగాంధర్వకాఖ్యలమురు నవఖండముల నొప్పు నవనియందు.
ద్రవిళ విదేహ మాళవ మత్స్య మళయాళ, కొంక జాంగ విదర్భ కురు పులింద
చేది టంకణ పత్న సింహళ కర్ణాట, మగధ ఘోట కలింగ మద్ర యవన
కుకురు బాహ్లిక పౌండ్ర ఘుర్జర సేపాళ, శక నుగ కాంబోజ సాల్వ లాట
సౌరాష్ట్రి వో శాంఘ్ర శబర పాండ్య వరాట, కుంతల కేక యావంతి కాశీ
నాట కరహాట సింధు గాంధార నిషధ, కేరళ తురుష్క పాంచాల శూరసేన
కోస లోత్కల కాశ్మీర మత్స్య బర్హ, రమరు హూణాఖ్య సర్వదేశములు చూచి.

క. యమునాతమసామధ్య, త్నమంగమలోత్పలమరందసంగ్రహజాద
భ్రమతి భ్రమద్భిమరవి, భ్రమగీతతతాభిసురతరంగిణి చెంతన్. 15

పొడయెండ గాయని పొన్నగున్నలసిడఁ, గ్రొమ్మతీయపుటరంగులుచెలంగ
గొజ్జంగి పొదరిండ్లపజ్జలఁ బచ్చక, ప్రముఖు నిండినద్రాక్షపందిలి తగ
శశికాంతమట్టిమస్థలులను బన్నిటి, పరజల్లు జలయంత్రపాని దనర
కేళి కేశాకూళి క్రేవ చక్ర చకోర, హంసస్రమ త్వరసాదికలిత
కలకలారావ విస్తార కమల కమల, సౌర భాగార సీహర సీరపూర
వీచికావార దుర్వార వివృతి ధీర, శీతలసమీర కాసారసీమఁ గంటి. 16

న. మఱియుఁదత్కాసారంబు ననిమిషసంచారయోగ్యం బై యమరావతీపురంబును,
శంఖమకరకచ్చపాధిష్ఠానంబై యలకాపట్టణంబును, ధార్తరాష్ట్రవిహారస్థలంబై
హస్తినగరంబును, బకనివాసంబై యేకచక్రంబును, శంకరాధారంబై కాంతా
రంబును, శింశుమారచక్రవికాసితంబై మేరువును బురుడించుఁ దత్తీరంబున. 17

క. పల్లవిత కలిత పుష్పిత, సల్లలిత మరంద వలిత సత్ఫలిత మహీ
జోల్లసితాభింగింపయ్యె, యల్లము రంజిల్లఁ జేయు నొకవన మొప్పున్. 18

ఉ. అననసీమ నొక్కతరు వంబరచుంబితశాఖయై ముదం
బావహిలంగఁ జేయఁ గని యాగమనశ్రమమున్ త్సూధార్తియుం
బోవఘటింపఁ బూనియును భూజముపై వసియించి నాకగం
గావనజాతజాతబిసఖండము లానుచు నుంటి నయ్యెడన్. 19

కొండలుక్రిందుమీఁదుగను గూల దిశావళి వీల నుట్పివే
దండము లుర్వి వ్రాలఁ ద్వరితంబున వారిధి లింకి క్రాల బ్ర

హండము తూల నాదిమకుహాపహాకరహర్ష మూర్తు లాం
డొండఁ గలంగి సోలఁ జటులోద్ధతి నుల్లెను నేలయ న్నోగిల్.

వ. అప్పుడు.

21

చ. హరిశిఖిదండిదైత్యవరుణానిల యక్షపభర్గు లెక్కి యా

మరకరి మేషవాహరిపుమానవనక్రమ్య గాశ్వనందులకొ

గురుపవిశక్తిదండవరకుంతగుణధ్వజఖడ్గశూలభృ

త్కరలయి కుంభయంత్రగతిఁ దాల్చిరి దిక్పరసైన్యసంగతిన్.

22

క. అతటి నే నాకనమున, కాతతసంరంధిగతుల నతిజవ మొప్పం

గాఁ దెలివి నెగసి మాడఁగ, భూతలచలనం బడంగి పోయినపిదపన్.

23

క. ధరణీసుర భూభృద్వి, ట్పురణజభబరభగజాశ్వసద్యమలచే

నిర వొందు పాండ్యభూమిని, బరిపూర్ణం బనఁగ నొక్కపట్టణ మున్నన్.

24

తే. కని మహామోద మొనరింపఁగాఁ బురంబు

కాపురంబుగ నుండెడు ఘనజనముల

కలిమి బలిమియు వీక్షించు కాంక్ష వొడమి

యొక్కసాధంబుపై డిగి యుంటి నంచు.

25

తే. పరకతలగుడ్డ యొకపాటిపచ్చడంబు, ముదుక సిక్కివిదోపతి మొలనునంచి

అత్తి వెండుంగరము వ్రేలహత్తి యొప్ప, నుండు శతుఁ డనుపేదనియోగి యొక్కఁడు.

సీ. తేనెస్రుఘాతంబులస్థితులు వక్కాణించి, సౌవర్ణగణితోక్తసంఖ్య దెలిసి

మిశ్రితగణితార్థమిలితమనన్ముడై, గాఢప్రక్షీర్ణకగణిత మెఱిగి

త్రైరాశికాద్యంతసారాంశము గ్రహించి, నూత్రగణితంబులు జొచ్చికలఁచి

మఱిభిన్నగణితంబు మార్గమెల్ల ను గాంచి, పరగణితంబులు పారఁజూచి

తే. నిఖలసిద్ధాంతనూత్రము లేర్పి జగతి

గణకకులసార్వభౌమత్వగణనకుఁ దగి

గణితమరజ్జుఁ డితఁ డని ఘనులు మెచ్చఁ

దెలిసి యతఁ డెంతలెక్కినఁ దేటపఱుచు.

27

గణితముపేరులు.

సీ. త్రైరాశిక ప్రక్షీప్త సువర్ణపంచరా, శికమేరుపార్శ్వరాశికసమాధి

కారవీరాచారఘాతకుంటాహ్వయ, చ్చాయార్థభటబృహజ్ఞాతకోత్క

లితప ప్తరాశికలీలాపతీపద్మ, పద్మమాలతేత్ర వాస్తుభాగ

గణితసారచతురంగ ప్రశంసాభళి, నాదీయబీజభిన్నవరాశి

తే. ఘనఘనామూలశిల్పినంకలితనూర్య, సోమసిద్ధాంతయుగలబహోధరత్న

- ఘట్టితైకోనరాశ్యాదిగణితతతులు, దెలిసి యతఁ డెట్టిలెక్కనఁ దేటపఱుచు. 28
- లే. నరవి గుడికట్టుగా చెంగ వరసి వ్రాసి, యంతకము లేసి కులవర్గు లాయకట్లు
దీర్చి దినపహినపరగతిప్రతీర, నారవిణి నిర్ణయింప శేషహి యతఁడు. 29
- చ. చదువులుచెప్పి చూచె మఱిసారెకుఁ గూలికి లెక్కవ్రాసి చూ
చడయతఁ గోలుకొఁ డగుచు నన్నిట మండువల న్నటించి చూ
చదియునుగాక రాయసపుటార్యుల ఘంటము లొక దుష్టలక
వదలక మోసి చూచె నొకపట్టునఁ బొట్టుకు లేక తక్కినన్. 30
- క. పొరుగిరుగువారికలిమికి, గుటిగాఁ దా నెంతకూడు గుడుచుచు వీటం
దిరుగాడి ప్రాద్దుగ్రంథకడు, వర కొకపాతికకుఁ గొలుచు వడిఁ గొని తెచ్చున్.
- లే. తెచ్చి నుఖమతి యనునామధేయమునను
పరఁగు ప్రియురాలిచేతి కేర్పడఁగ నీయ
నావిడన్నంబు సంకటి యంబలియును
జేయ నమరేయివేళ బోసేసి పోవు. 32
- క. అతఁ డీొగున వ్రాస, స్థితికై యూరెల్లఁ గలయఁ దిరుగాడంగా
నతనాలు మరునికేలికి, వెతఁగొని తిరుగున్ భుజంగవీరులఁ గలియన్. 33
- క. ఒనపరి వగలది ముద్దల, వసియాడెడుగౌను గలది యందము గలపైఁ
డి సరైనమేనుచాయల, పస గలదని విటులు దానిపని కలవడుచున్. 34
- లే. ఎవయ నేవేళ నెంచైన నేపురేఁగి
పురిని గలజారు లత్యంతమోహు లగుచుఁ
గ్రుక్కింపులు మ్రింగికొనుచు నొక్కొక్క లొకరె
తిరుగుచుందురు దానింటి తెరువుఁబట్టి.
- ఉ. ఇందుడు కందునిద్రపురహిం దగు సుందరిమోముగోము తా
నందమి నిందిరేందుముఖినందసుండుం దనడెందమందు నిం
దిందిరకందబృందకచదృక్తచందముఁ జెంద జాళువా
లాందమిఁ గుందు జారులిక యుగ్మలిఁ బొందమిఁ గంది కుందరే, 36
- కా. నెత్తావు ల్వేదవల్లుపుష్పలతల న్నెమ్మేను సింగంపురా
మొత్తంబుకొ నునుగౌను శ్రీలగరిమంబుకొ వీనులుం దమ్ము ద
ళొత్తుం గ్రొవ్విరిగుత్తులకొ మినుకులాల్కుకొ గబ్బిచన్దుబ్బులకొ
నెత్తమికొ గళజేరుమోము చెగడు స్వీమాటి రంభకొ నగున్. 37
- క. ఆనుఖమతితెరుణవయ, శ్రీసంగతి నలరు విటులఁ జేరి గతులకుకొ
చేసారకఁ నుసికొల్పఁగ, దా నుఖపడి యచ్చునట్టి ధన్యులలోనన్. 38

- చ. ఒకనికి మోముచుంబనము లొక్కనికి మొనగుబ్బపోటు వే
తొకనికి జెంపపెట్టు మఱి యొక్కనికి బిగిగొంగిలింపు లాం
డొకనికి గాఢసంగమము లొక్కనికి రతిబంధనై పుణుల్
కకవిక చూపు మన్నఁడు గట్టినధట్ట నడల్ప నియ్యకన్. 39
- చ. దుసికలఁ జారుచీకటుల దూఁకొనుచుండెడుకీలుగంటుపైఁ
బస పొనరించునిగ్గు గల భాలతలంబునఁ జారుబొట్టు దృ
గ్నసతికి గజ్జలంబు నరకాలున నంచులుఁ జీటుచీరఁ దా
రనమగుపుష్పకంచుకము రంజిలఁగాఁ జరియించు వీధులన్. 40
- తే. ఇటులఁ జరియింపఁ గా దాని యెమ్మె లెఱిగి, వట్టియనుమానములచేత బెట్టుగుంది
కని విరూపినిగాఁ జేసి కాంతవీడి, చనియెద నటంచు నెమ్మది శత్రుఁడూఁ దలఁచి. 41
- క. ఒకనాటిరాత్రి యింటను, సకియకడం బవ్వళించి సంభ్రమమునఁ పొం
ద్రకదేశమునకుఁ జనియెద, నొకపని కని వేగ యామ ముండెడువేళన్. 42
- తే. పయనమై లేచి పోవుచో భార్యతోడఁ, జెప్ప నొక్కొంతదూర మచ్చిగురుబోడి
సాగ నంపి బహిష్కంకేగ నతఁడు, దిరిగి కిక్కిరించి వేగ మందిరము సొచ్చి. 43
- ఉ. దూలముమీఁదియట్టుకను దొంగవిధంబున నిశ్చాంగుఁడై
తాలిమిఁ జక్కఁబట్టి కులతామరసేక్షణచర్యలెల్ల నా
మూలముగాఁ గనుంగొనెడు బుద్ధిని నాశతుఁ డుండునంతఁ బ్రా
క్ష్యలకిభాగ్రభాగమున సారసమిత్రుఁడు దోచె నంతటన్. 44
- క. పనిపాటఁ దీర్చి సుఖమతి, పనివడ నేఁ డింటితోడును బాసఁ గదా యం
చును వెల్వడి చని వీధిని, మనసిజవేదనల జాలి మాలి తిరుగఁగాన్. 45
- సీ. గౌరిపంచాంగంబు గౌళిపంతులపంచ, పతుల శకునము లై వైడికంటి
పలుకులరీతులు ప్రశ్నభాగంబులు, గల్వలు గూయంగఁ గలుగుమేలు
కీడును బోచిల్లజా డెఱింగెడునేర్పు, దిక్కువిదిక్కులు దెలిసి నడువుఁ
దుమ్ములక్షణములు తొడరు కాకరంబు, సాముద్రికస్థితిఁ జతురమహిమఁ
తే. చెలియ నేర్చినయొకమహాధీరపరుఁడు, శకునవిద్యావిచక్షణాధికుఁడు సౌకు
మర్యరేఖల మారట మారుఁ డైన, యపనిదివిజుండు మతిమంతుఁ డనెడువాఁడు. 46
- క. ఎరురైనఁ నాచి సుఖమతి, కదియం జని వాని సౌబగు కలిమికి మోదం
బెదనొంది యతని నో నవ, మదనా యని పిలుచునంత మాత్ర నె యతఁడున్. 47
- తే. దీనిఁ దగిలించుకొనవలెఁ దియ్యవిలుతు, దురము పనిలోకినేడు ముద్దుగ నటంచు
ఘటఁచునంతటిలో భాణతపములాడి, లోబఱచి వానిఁ బోడైచ్చె లోలనయన. 48

మ. అటులం దోడ్కొనివచ్చుచోఁ గులుకు టాయ్యారంబుగాఁ జూచి చొ-
క్కటపుకొ సిద్ధిపుగబ్బిగుబ్బునెలవంక ల్పము గాన్పింపఁ పై
పట మొక్కింత సడల్పుఁ బచ్చిదొరలకొ భాషించు లేనవ్వతో
సటలుం జేష్ట లొనర్చుఁబైపయిఁ బడుకొ జారుండు హన్సింపఁగన్. 49

చ. నిలయుములోని కిటు విటు నికొ వెనఁ దోడ్కొని వచ్చి మోచ్చి కం
బళము ముదంబునం బరిచి పల్లవుఁ డంచు పసింపినంత న
య్యలికచ యే క్రియం గనెనొ యట్టుకపై నిజభర్త యుండుటం
దెలిసిన భీతిలేక సుదతీ యపు డేమని బొంకెఁ జెప్పమా. 50

చ. అని యలవాన జాలిపులుఁ గా వనబాషీనిఁ జేరి వేడినకొ
విని తలపోసి చూచి యిది విరతసుమీ తెలియఁగలేను నే
ర్చున నది భర్తకింపు మదిఁ బుట్టుగ నెట్టులబొంకెఁ జెప్పవే
యనఁ గలహంస సంశకల శాంబుధిచంద్రుడు కౌంత కిట్లనన్. 51

క. విను హేమావతి సుఖమతి, తనవల్లభుఁ డటుకమీఁద దాచుక యున్నాఁ
డని తెలిసి ధృతి చలింపక, యనుపమచాతుర్యధుర్య యై విటుమోలన్. 52

క. ఎక్కొ కిడి సద్భక్తిని, మొక్కి కనుంగీటి శకునములు చూడు పరుం
డెక్కొర్యంబున కేగనొ, యక్కొర్యము లేనఁగ నఫల మానో కావో. 53

తే. లేస్సఁగాఁ జూచి చెప్పములేమిచేతిఁ
జనిన నాపతి శీఘ్రంబై సఫలఁడై సు
రక్షితంబుగ ఎచ్చునో రాఁడొ యనుచుఁ
దెఱవ యడిగిన నాపైఁగఁ దెలిసి యతఁడు. 54

నీ. అంగులిక్రమమున నశ్విని భరణియుఁ, గృత్తిక రోహిణి మృగశిరార్ద్ర
పానఁగఁ బునర్వసు పుష్య మాశ్లేషయు, మఖ పుబ్బ యుత్తర మతియు హస్త
సరవిఁ జిత్రయు స్వాతి పరఁగ విశాఖాను, రాధలు క్షేప్తయు రమణ మూల
పూ ర్వోత్తరాషాఢ లుద్విని శ్రవణ ధ, నిష్ఠల శతభిష ప్రోవృథపదులు

తే. సుత్తరాభాద్ర రేవతు లొనర నెంచి
మేఘ పృషభ మిధున కర్క మృగశ కన్య
కాతులాళి ధనుర్లగ్న కలశ మీన
రాశి సంఖ్యలు పరుస నేర్పడ గుణించి. 55

తే. సూర్య శకి భౌమ బుధజీవ శుక్రమండ, శామల కేతుగ్రహస్థాన రాశికుల
చారచోరోజవయకేంద్ర సారవచ, పరమస్వాచ్ఛాంశలగ్నము ల్పదింపజీచి. 56

తే. జన్మ కర్మ సాంఖ్యాతిక సామ దాయ, కాంగజామిత్రవై నాసికారివామ
పార్వ్యవేదలలత్తలు భావమస్య, భావనీచాస్తమయములఁ బరిహరించి. 57

సీ. సమాళిక. ద్వాదశాబ్దబ్రహ్మత్రైహమాత్మన, త్త్రైత్యరాశిమాసదిన మరసి
పద్మ సింహాసన పణకూర్చ నరచాప, కుంతలఖలజీవ కుంభవర్గ
శనిఖడ్గరథగజా శ్వప్రూహనాడికా, దిద్విధచ్చత్రద్వితీయపంచ
విధదశవిధరామృ పృథ్వికలాంగుల, పంచసప్తశలాక పక్షిడింభ
కామాఖ్యతోర్ణణ గౌలిక్షుతశ్యేన, యత్రాత్రికాలసూర్యఫణిజయక
ఘోరకాళానల గూఢకాళానల, భూచరభేదర పుణ్యభూమి
చంద్రకాళానలసంకటసూర్యకా, లానలరామకాలానలకలి
వర్తులభాస్వరవామగౌడద్వితీ, యత్యతీయమాతృకా చతురద్వి
వర్ణశ్వరాహ్వాదై వతయోగతుంబురు, ప్రస్తారస్వర్వతో భద్రకులకు
లాలకోటావహా లక్ష్మీనఖక్షీతి, వెలయలక్షక్షేత్రవాలభూమి

తే. ఘనపులిందకొల్లాపురి వెనకపటక, కాలరేఖమహామాలి కానిరామ
యాఖ్య లలరారుచక్రము లిందు బీజ, పంక్తి లిఖియించి తత్ఫలా ఫలము లరసి.
క. ఈలాగుచక్రముల గ్రహ, జాలము లిఖియించి చూచి చంద్రాస్యవరుం
డాలయమున దాఁ గుండుట, కాలజ్ఞాఁడు దెలిసి పలికె గౌతుక మెనఁగన్. 59

తే. కడుపులోఁ జల్ల గడలక కలికి వినుము
నేఁడు రేపటఁ దలపువ్వు వాడ కతఁడు
రాఁగలఁ డటంచు శపథ మేర్పడఁగఁ జెప్పి
యతఁడు దానిల్లు వెలువడి యపుడ చనియె. 60

ఉ. అనమయంబునందు శకుఁ డట్టువపై వసియించి యుండి యెం
తో సుముఖత్వ మొప్పఁ గని తొయ్యలిభక్తికి సచ్చరిత్రతీ
లాగుగుణ ప్రసాద భాగా యని మెచ్చుచు వచ్చి రా
వే సరసీరుహక్షీ యని వేగమె కాఁగిటఁ జేర్చి వేడుకన్. 61

క. ప్రమదానీపాతివ్ర, త్యము భక్తియొ గంటివందియము లే దిఁక నం
చు మనోరాగంబువ శతుఁ, డమితస్తుతు లానరఁ జేయ నది యిట్లునియెన్. 62

తే. కాంత నే నెన్నుకోకాదు గాక నన్నుఁ
బోలఁ గలసాధ్యు లున్నారె పుడమిలోన
ననుచుఁ బతితోడఁ జెలరేగి యాడుకొనుచు
నిండుమోక్షంబున గుఱాననుండి దభ్రుడు.

చ. అని కలహంస చెప్పిన నయారె కథాస్థితి యంచ మెచ్చికోం
చును దపనోదయప్రభలు మందరి గన్గొని యింటిలోనికిం
జని పవలెల్లఁ బోగడపి సారసమిత్రుఁడు పశ్చిమాద్రికిం
జనినయనంతరంబ మమజప్రభువై విరహంబు మీఱినన్. 64

నీ. కళదేరు కన్కూరితిలకంబు వాసన, ల్లపననంధములకు లంచ మొసఁగ
ననరత్న తాటంక వివిధకాంతిచ్చటల్, నునుఁజెక్కుజిగికిఁ గారుక నొసంగ
నలరుమానికపుసోయగఁపు దండలఁజెక్కు, కలితాంగదీ ప్రికిఁ గట్న మిడఁగఁ
జెంగావినలి పెంపు చీరంచు సరిగఁడా, ల్పదశోణఘృణులకుఁ బగిడిఁజెట్ట
తే. మదనమదహ స్తివిడివడ్డమాడ్కిఁబడఁతి, పుడమి యొడయనికడ కేగఁజెడఁగునడల
నడుచువడిఁ గడుక్రొచ్చుడి నడలి విరుల, జడి పొడచు నిల్లువెలుపడి చనఁగనవుడు.
క. కని రాజహంససరుఁ డి, ట్లను భళి మేల్జాణ పాదువో సాగ నమరెకా
జననాథు నెనయఁ బోయెదో, విని పా మ్మొకకథ యటన్న వెలఁ దిట్లనియెన్. 66

మ. కలహంసాధిప నిస్వబుద్ధి నిటులం గల్పించెదోకాక పే
ద్దలచేఁ బూర్వము విన్న వాడవో మహా దైవప్రసాదంబో విం
తలును మ్మట్లు చించ నన్యులకు మే ధాశక్తి నికాబోలువా
రలు లే రింక భళారె చెప్ప మనుచుకా రాజాస్యప్రాధీంచినన్. 67

పదునాల్గవకథ.

క. ఆమానసాక మభినన, తామరసమరందబిందు తరబృందంబుల్
సేమించుగుఱియు వాక్కుల, హేమావతి కనియె మోద మిగు రొత్తంగన్. 68

చ. వినుము విదర్భదేశమున విశ్రుతమై నిరులందు విహ్వలం
బన నొకపట్టణం బమరు నచ్చట నొండొకవైశ్యుఁ డెంతయుం
దనకు హిరణ్యగుప్తఁ డను నామముతోడఁ దదీయభార్య హ
స్తిని యచుపేరునం బరఁగుఁ జెప్ప నశక్యము దానివైఖరుల్. 69

క. మిలమిలమిలఁ దగుకులజలు, పాలయలరుల వలపుగులుకు పాలకుఁక నవ్వొక
మొలకరిక ల్చలదలకలు, చెలిసాలపులపలుకు లలరు చిలుకలకొలికిన్. 70

క. విరులా నగవులు నీలపు, సరులా కురులుబ్బుగల్చి చన్నులు జాశ్వా
గిరులా యూరు లనంటుల, సిరులా యని జనులు మెచ్చుఁ జెలువ చెలంగున్. 71

- క. చిందం బనచగు గళమును, గుండములశీరురదన కోరకపంక్తుల్
మందములు గమనములు, నందములు పొగడఁ దరమె యతిపదముముల్. 72
- ఆ. కలువచెలుపు చెలువుఁ గైకొనుకన్నులు, జగ మెఱుంగురంగు జిగి మెఱుంగుఁ
గులుకు దొలుకు మొలకగుబ్బుల చుగల, వనిత మేలు కొక్క. వనిత మేలు. 73
- సీ. బలితంపుఁ బులిసంపు వెలఁబెంపు జఘనంబుఁ బోడి మెన్నఁగనొక్క నాడుపట్టు
విరితములను గ్రమ్మ సిరిజిమ్మ వదనమ్ము, చెలవ మెంచుట కొక్క నెలయుఁబట్టు
నిగులెప్పుడును గుప్పు నెఱికప్పు గలకొప్పు, ప్రిణుతింపగా మహాబంబు పట్టు
జితజంభకరికుంభతడింభ కుచకుంభ, యుగ మెప్పుటకు నొక్క యుగము పట్టు
తే. జొక్కలుపుఁజొక్కగమినిక్కుటెక్కుజక్కు, శుఖములనుతింపగల్పకాంతంబుపట్టు
గంజగురు సంజకెంజాయపుంజఁదెగడు, పదము లెన్నంగ బ్రహ్మకల్పంబు పట్టు.
- క. ఘనజఘన స్తనయుగములు, వెనుకను దను మౌల నుద్దవిడి నొత్తంగాఁ
జనలేక యారుమరుఁగుల, బనుపడ దాఁగె ననఁగొను భామకుఁదనరున్. 75
- సీ. విష్ణుపాదంబంటు వేమఱు మేఘంబు, చంద్రుండు ముట్టై నీశ్వరుశిరంబు
తీర్థంబుతోఁ గొని ధృతి నిల్చె శంఖంబు, కోరి ప్రసాదంబు గొనె ఘటములు
దండనుండిన సాధుతరులదాఁటెచులత, లతనుభర్త ములతో డనియె విరులు
పుణ్యనదీనదంబుల నిల్చెఁ బులిసమ్ము, లలపితామహు నాజ్ఞ నలరె నంచ
తే. మంతలానన కంధర కుచనుబాహు, నఖిలకీయానపటుశోభనత వహించి
దీటురాచే మటంచును దృఢమనీషఁ, జెలియ యంగములకుఁ బాస చేసినటుల.
- ఆ. మొగము నిండియుండు మోహంపుఁగన్గన, యురము నిండియుండు నుబ్బుచనులు
వీఁపు నిండియుండు వేనలిజొంపంబు, దానిఁ బొగడఁ దరమె మానవులకు. 77
- క. ఆహస్తిని యావనము, త్యాహమునకొ బిడ్డపాపసందడి లేమికొ
మోహనతరవిటప్పవభ, వ్యాహములకు వల్లెత్రాటి యొఱపున మెఱయన్. 78
- చ. మిడిమిడి గానిచేకటులు మేలిమిసూనలదండ జోడుబోల్
కడెములు సందిబొందె విడి కమ్మలమించులమించుమించులకొ
నిడి బుగడల్ జరాసరిహాణీల దనర్చినకట్ల దండబే
గడ కుతికంట్లు సూసకము ఘుల్లను మెట్టెలు పూని వీఁగుచున్. 79
- క. అది గరగర నగుపురుషుం, డెదుటం బడ వీఁడు జేబి లేళ్ళరుఁ డయినకొ
మది గలదుఃఖం బెల్లను, దుదముట్టు నటంచు మోహ దుగ్ధ నొందున్. 80
- ప. అది మఱియును.

మదమునఁ బల్లెబట్టలకు మూటకు ముల్లె కటంచు వాఁడుఁ డిం

పొదనఁగ నేగ జారజనయూఁహితప్రదభాగధేయ మె

కదిసి పరించుఁజిన్నెలను గాసిలఁ జేయుచు మోహకాంక్షతో

మదనుఁడు సానచిమ్ములు నుమాళముతోడుతఁ జిమ్ము మండఁగన్.

82

న. ఇట్లు సంచరించు నయ్యవనరంబున.

83

సీ. హేరాది యొడ్డాదిభౌరా పులను సచ్చు, గోసెలు తణగాలు గోతములును

నూలానునగలు కంట్రాలు కండ్లికట్లు, మూటలు చిక్కాలు బాటగుండు

వలలానణము పట్టి వారతుక్కోను, సుంకము పటికాసులును మగలు

కానలి దేవళ్లకానులు కుప్పబు, తైము విశేషము దోవతీర్వ యర్థ

తే. మాన్యములు తరుగువిడుపునుమడుపుమణియ, గానికోల్కొనిబంట్రోతుకరణములకు

నారి పెట్టి బసివిగణాచారు లచట, వాదిలెక్కలు రాబట్టువాఁ డొకండు.

84

ఉ. సుంకకొల్వకాఁడు సరసుం డనుపేరిటివాఁడు చూడ నే

జాంకనసంతకంతుల జయంతుని నెంతయుఁ బోలువాఁడు ని

శృంక నలంకరించుక హుశారున వీధికి వెచ్చి యప్పు డా

పంకజలోచనం గని సెబా సని మెచ్చినయంతలోపలన్.

85

. పొగడలు చారుచెంగలువబొందల మేలకిపువ్వు ధట్టి సుం

పంగి విరితేటిమేల్గనినపొగశిరీషపుగోమ ఫేమ మేల్

జిగితొగడాలు బాజిబరిసిం గొని చిల్లలవాజి నెక్కి పెం

దెగువను గంతుపాదుష హదే యని యార్చెద తొమ్ము గ్రుమ్మినన్.

86

ప్రీడావహితప్ర వేగోన్నదోగ్రరో, పుష్పకోవవితర్కచపలదైన్య

పరుషసత్ప్రావకచరమలీలాపని, రేవద నానూయవిసాదగర్వ

మోహించితాస్తృతిమోహనమాధుర్య, జడగు ప్రిధ్రత్యపస్తార్పహైన్య

హర్ష విజ్ఞానశం కాలస్యసుఖనామ, ధేయముల్ గల్గిన ర్తిలునట్టి

తే. ముప్పదియు మూడు సంచారములకు మ్రో, స్వేదవైవర్ణ్యలోమాంచ విశ్రుతాన్య

కంపముల్ ప్రళయస్తంబకము లనఁ జను, సాత్వికపుభావములచేత జడిసి తెలిసి.

సీ. సాక్షాత్కరించిన చంచలాలతికయో, మాటాడ నేర్చిన మణికలాశా

జీవంబువచ్చిన చిత్తరబొమ్మ మో, కడుదూపుదాల్చు శృంగారరసమొ

చేష్టలు వెలయించు చివురుపూరెమ్మయో, చెఱలాడుబాబిల్లిచిన్నికళయొ

కలితరేఖ నటించుకమ్మ నెత్తావియో, మోహింపఁ జేయు సమ్మాహనంబో

తీ. కాకాయండిన నితశక్కుకాంతిములుపు, సొగ సలంకృతికళయును సురభిశుభద

విభ్రమంబులు గలవె అవిష్టపముల, నిండి యున్నట్టి చక్కని సెలతలంపు.

88

- క. కరములు సుమలతికాశీ, కరములు చిటునవ్వు లజ్జకరములు పద్మా
కరములు నాభీరుచు లా, కరములు సొగసులకుఁ జెలికిఁ గలయవయవముల్. 89
- క. నారికెన పలులు లేరే, లేరేదొరఁదెగఁడు నిటలలీల లయారే
యారేవునమరునారే, నారేఖకుఁ దనుఘనాళి నాఁగను మెఱయన్. 90
- క. బాలాద్భుక్తతి వాలా, వాలాఱుంగన్ను లతులవనజశీలా
శీలా చెవులు సులీలా, లీలావతికంతరసము లెరబాబాలా. 91
- సీ. శశిరేఖశశిరేఖ సత్కృతాసౌందర్య, ములు మాయఁ జేయు నిచ్చెలువతీరు
పద్మ నీపద్మ నీపరిమళజాతుల, నలరింపుచుండు నిక్కలికిసారు
రేవతిరేవతీరేఖావిలాసముల్, తలకింపఁ జేయు నిత్తరుణిముఱువు
వరహేమవరహేమసురుదిరలీలలా, గఱఁగంగఁ జేయు నీకాంతహరువు
- తే. తారతారనుదారనుదారసింపు, భద్రభద్రను భద్రను బరిహసింపు
నార యిట్లుండ వలదె శృంగార మనుచు, మెచ్చి పల్కాఱు బలుమోహ మెచ్చికెరలి.
- క. మిణు కైనయాకృతాంగీ, మణి నిష్పడు మోహినినమతమంత్రక
ర్షణకళ నాకర్షించుక, కణకం ఒలుగతుల రతులఁ గవినెద ననుచున్. 93
- క. మది నూహచేసికొని తన, సదనంబున కపుడె వచ్చి చలమునఁ దన్నుకొ
మదనుం డేచఁగఁ దమిచే, నొదవిన యొకయమృతసిద్ధయోగమునంచున్. 94
- సీ. వైష్ణవి కామారి వారాహి చాముండ, బ్రాహ్మి మాహేశ్వరి బగళ లలిత
కాత్యాయ సింద్రాణి కాళరాత్రి భువనేశ్వరి మహామాయి పంచదళ దుర్గి
భగవతి మాతంగి బాల మహాకాలి, కామేశ్వరియు భద్ర కాలి శక్తి
మలహరి కృష్ణాక్షి మాధవీ శాంభవీ, శాకంభరియు లఘుశ్యామలాంగి
- తే. మోహిని కామరాజాఖ్యముఖ్యదేవి, రాజరాజేశ్వరియు మంత్రరాజరాజ
ముఖి వరూపిణి భైరవి ముఖ్యమూల, మంత్రములలోన మోహినిమంత్ర మరసి. .
- సీ. కడుభక్తి శుక్లపతమునఁ బుష్కరమి, నాఁడు హస్తినీ వీధి నడుచువేశఁ
గుడియండు గిడుమన్న గొని తెచ్చి శయనముం, దిరము గోపయమున నెఱయ నలికి
మధ్యమంబున నెఱుమంటిపట్టిడి వస, పునము గ్గొనంగి మధ్యమునను మన్ను
నెఱపి యాపైని నన్నెలతరుపము వ్రాసి, చుట్టుయంత్రము గురుస్తుతి యొనర్చి
- తే. మొదల నోం శ్రీంవినిర్మించిమోహమోహి, నీపటుస్వాహాయనిమంత్రనియతిఁదీర్చి
యందు దిగ్బంధన మొనర్చి యరుణగంధ, పుష్పదీపాదులకు లెస్స పూజఁ జేసి.
- ఆ. లక్షజపముచేసి లక్షణయంతముగఁ, దద్దశాంశము మధుతర్పణంబు
తద్దశాంశ మగుచుఁ దగు పలాశలతాంత, హోమవిధియుఁ దీర్చు చున్నయపుడు.

సీ. మినుకొప్పు నునుగొప్పుమినమిన ల్హూడఁ, గన్నులధశశశ మిన్నులాడ
బునుగిడ్డనెఱపూతభుగభుగ ల్పెఱలాడ, గుబ్బులచకచక ల్త్రిబ్బులాడ
జిగిపూని తగుమేనిధగధగ ల్త్రిరుగాడ, నగుమోము నిగనిగల్ నాట్యమాడ
గుమిగూడునరిదండఘమఘమ ల్పూరలాడ, నండెలయుళయుళ బ్బిందులాడ

తే. నెదుట సాక్షాత్కరించుమోహినికి నతఁడు
గరిమెతో లేచి మ్రొక్కినఁ గరుణఁ జూచి
తనకుఁ బూర్ణాచుతి యొనర్చి తప్పకుండఁ
దంత్రము ముగింపుమా నీవు దలఁచినట్లు.

98

క. పర మొసఁగెద నన నటువలెఁ, ఇరిపి మనోజాత పంచశర యని యంత్రా
పరణము దుడిచి మదీప్సితము రయంబునఁ దీర్పు మనిన మోహిని యంతెన్.

99

తే. మంచి దని యచ్చెలిని నాపహించి శక్తి, తెచ్చి ముండట నిచ్చి యదృశ్య యైన
సంభ్రమంబున సరసుండు సరసరతులఁ, బరవశత్వంబు నొందించి భ్రమము గొల్పు.

చ. కనుగవ విచ్చి చూచి యల కామిని యొక్కడి దీనిశాంత మీ
ఘనుఁ డితఁ డెవ్వఁ డిట్టిరతి గల్గుట యేమని విస్తయంబుచే
మనమున నెన్ని యే మయిన మంచిదె నామదిఁ గోర్కెఁ దీర్చెఁ బ్ర
బ్బినమకరాంకు నింకఁ దనభృత్యునిగాఁ బని పూని యేలేదన్.

101

ప. అదియునుంగాక.

102

తే. భద్రుఁ డన దత్తకుఁ డనంగఁ బరఁగు కూచి, మార పాంచాల విట పీతమర్దనాగ
రిక విదూషకు లనఁ బ్రాధరీతి మెలఁగు, నాయకులవంటిరసికుఁ డీనాయకుఁ డని.

చ. మనమున మెచ్చి నాయకుడ మానెఱజాణవు పౌఢ వేక్రియన్
గాని రతి నేలినాడ వనుకూలము నా కిది నిచ్చ నిచ్చలున్
ననవిలకానికేళికల నన్ వెలయించు మటంచుఁ బల్కినన్
విని సరసుండు మంచి దని వేడుక నాతినిఁ బంపె నింటికిన్.

104

క. అది మొదలుచేసి హస్తిన, మది రంజిల సరసుమీఁది మమతను నిచ్చ
ల్తదమనికేళికఁ బిల్చును, దుదఁ దనగృహమునకు సందు దొరికినయెడలన్

105

ప. ఇట్లు విహరింపు చుండి యొక్కనాడు.

107

క. మధ్యాహ్న వేళ జనతా, రాధ్యుం డగుసరసుఁ డలరి రతిపతికేళీ
సాధ్యత బుద్ధిమతాంకిమ, సాధ్య మ్మని యావధూటి సదనమే చేరెన్.

106

తే. చేరినప్పటిసరసునితీరుఁ జూచి, భుజము లుప్పొంగి హస్తినీవువృగంధి
కలఁకుఁబడి మఱి పన్నీటఁ గాల్గడిగి, మేల మాడుచుఁ దోడ్తెచ్చెమెచ్చుహెచ్చి.

సీ. జీవదంతపుజగాజీనినఖానుమే, ల్లగుకుటద్దపుబిళ్లబెగుకురలు

వింతసంతన జేసి విప్పుగాఁ దాపిన, హరుమంజాపాపల మెఱుగుకుచ్చ

లునిచి తీర్చినసొంపు మిను కైనకెంపురా, మొనముక్కు లూడెడు ముద్దుగులుకు

కగుకుఁగ్రొంబని పచ్చిఁలుకలు రహిమిందు, తొగరాచలువరాల నెగడు లోప

తే. గలవగలనిండుపచ్చనిజిలుగు ప్రతిమ, కతల నిరవొందు చిత్తవ్య కష్టరంపు

మెప్పు మేల్కొట్లు చివితెలో మెరయ హంసతూలికాతల్పమునఁజేర్చి తోయజాక్షి.

కి. తొడరి నునుగబ్బిగుబ్బుల, పాడ నడఁగఁగఁ గొంగిలిచి పాడమినదార్భ్యం

బెడలంగనక మన్నఘ, బెడిదపుదరమం దతనికెఁ బ్రియ మొందించెన్. 110

తే. ఇత్తఱంగున వారిద్ద తేపురేగి

మిగునకార్థ్యప్రవిష్టులై మెలఁగుమండ

దానిపతీయింటి కరుచెంచి తలుపుచెరువు

మనిన నది యెట్లు బొంకఁగఁ జనునొ చెపుమ. 111

తే. తెలిసెనా నీకు హేమావతీలతాంగి

తెలియకుండినఁ జెప్పెదఁ చెలిసికొనుము

విభుఁ డటలఁ బిలిచిన విటుఁడు వడఁక

వెఱువకు వటఁచు ధైర్యంబు గఱపి యపుడు. 112

చ. మునుఁగిడి పండుకొమ్మనుచు మోహముతోడ వితిర్దిఁ జూపి తా

నును రను రంచు ఖిన్నయి యొయ్యన నేగి కహట మవ్వలకా

బెనబెనఁ ద్రొచి మూఁటఁ దలఁ బెట్టుక వచ్చినభిర్త కింత సా

ధ్వస మొదనంగఁ జెప్ప విని వాఁడు వితావిత యేమి యం చునెన్. 113

వ. అని హీనస్వరంబున. 114

క. అడిగినపతితో నిట్లను, దడవాయెను సుంకరీఁడు తమలెక్కిలకై

పడియున్నాఁ డెడి కనుమని, పడఁలి యతనిఁ జూపఁ జూచి భయ ముప్పొంగెన్.

క. వెను కడుగు లిడుచు నవ్వలఁ, దనపొరుగింటను విభుఁడు దాఁగినచో జా

రునిరతితృప్తాక్షా నే, తనిపి వెడల ననిపి తరుణి ధవునిం బిల్చెన్. 116

తే. పిలవ నతఁ డెప్పటల్లన భేదపడక, కూర్చితో నుండఁ బతి దాను సుందరదన

వింటివా యట్టిచాతుర్యవిశిష్టాక్షి, నీకుఁ గలిగినఁ బోషింపు నృపతి నెనయ. 117

చ. అని కలహంస చెప్పఁగ నుహదరణంబున నాలకించునం

తనె తపనోదయప్రభలు తద్దయుఁ గాన్పడఁ గలికానిక

తనమున కేగి యచ్చట నుధాకరబింబనిభాస్య ప్రొద్దుగ్రం

నినఁ దను కాఁబయోగమున, గోలముకా వెఱఁ జొని యుండటన్. 118

క. కుముదమ్ములు పిముదమ్ములు, సముదమ్ములు గాఁగఁ మెఱయుఁ సాయం దైనక
రమణీమణి ఘనరుచిభా, రమణీఘృణి సిరులు నిరులు రంజిలువేళన్. 119

సీ. తారకావృతపయోదముమాడ్కి సుమదామ, పరివృతం బగుకొప్పు పరిధివిల్లఁ
దీఁగను ననలు హస్తచందమున మేన, సాగసుగా రతనపు సొమ్ములలర
ఎదనచిన్రనిగూడె నచ్చినకోపిణి, ముఱువున ముత్తైపుముక్కు రమర
మంచు గప్పినగట్ల సంచున నలిపెంపుఁ, పైటలో గబ్బిగు ప్పలు దలఁగఁ
తే. బరిఁగు జగదాలపగదాలరణిలోనఁ, గ్రాలు మగరాల చిగరాలల విడెపు
ఓరుణరుచిఁ డల్క నోరఁ బల్వయి న మెఱయి, ఎచ్చినిచ్చియూహేమపతిని గాఁచి.

క. జలజభవాశ్వం బిల్లునుఁ, జెలియా యింకొక్కగాధ చిత్రిరంబై
కలు వొండెడి జెప్పెద వినఁ, గలవే యని యడుగ వివేదఁ గాకని నిల్చెన్.

ప. హంసం బిట్లనియె. 122

పదునేనవరాత్రికథ.

మ. ఇతరధ్యానము మాని నీవు వినుమా హేమావతీ ద్రావిడి
క్షీతిలోఁ జిల్లివిచిత్తవస్తువిలితీక జెన్నారు కాంచీపురిక
స్థితుడై కొఁపురి ముందు శూన్యఁ డొకఁ డాప్తదృష్టికిం బాల్చిమై
శ్రీ తినానాజనభాగధేయ మగుమక సీరాంకి నామంబునన్. 123

సీ. మంగిటఁ బులిజూదములు గీచి యుండిన, రచ్చబండలు గొప్పప్రహరిగోడ
పంచదిన్నెలు చాచుపట్టెలు ముమ్మాల, గూండ్లు దీర్చినయట్టిగోడ లలరు
దేవరచవిక పందిరి కొల్లగూడులు, గొల్లు గుంటుక కాడి కొత్తపల్పు
లట్టువగల గాడి కొట్టఁబు పఱగిడి, కంపపాతినలేగ కడుపుదొడ్డి
తే. ప్రత్తిగూటంబు తొట్టియు బలకపీట, బావి పిడకలకుచ్చెల పసులమేపు
మంగలము దాలి తోలుల్కి మ్రానినందు, గలిగి విలసిల్లు నాతనినిలయ మెపుడు.

ప. అదియునుం గాక మఱియును.

తే. ముద్దగిద్దజపులమార్పు ముసుకుపచ్చి, మార్పుజీఁకపురివరంగి మల్లెమార్పు
పాల్పసరికొమ్మసూగురి పైరజల్ల, హసరజల్లై జొన్న లవ్వంగఁగలవు. 126

సీ. జడకొఱ కొఱలు చామల వెలిచామ, కుట్టర కారికి కొండెబరిగె
బరిగెనజ్జయు గిడగిరసజ్జ మృపా, లిడ్డచి స్పెద్దరాగెయును యవయు
గోధును పెడనువ్వు కులుసువ్వు తెలినువ్వు, కులుమవెల్లగిసెయు గోగుజనుము
గొట్టిలోట వెలిపెద్దచెపరఁగి పేరాని, దము చక్కెర చితాముదమును మఱియు

తే. మినుము వెర తెల్లకంది చిరైనగ నెనగ, పిచ్చ నలపిచ్చ కుటుపిల్ల పెసరగాయ
మళ్ళు నలసందు లుబ్బడాల్ నల్ల తెల్ల, యలవలు పటాణములుపుట్లకొలదిగలవు.

నీసమాలిక. బంగారుతీగెలు గంగాజలములు, కిన్నూరిగరాలు కటకసరులు
నిప్పపూరాజనా లేనుంగుకొమ్మలు, మల్లెక్రీ గాధులు మదనగంధు
లేలికరాజనా ల్విరప్రియములు, రావిపూరాజనాల్ రత్నసరులు
కునుమపూరాజనా ల్గత్తిబల్లత్తులు, కన్నూరిపట్టెలు గంధసరులు
మందిగండ్రలు నాగమల్లెలు తీగెను, ల్లెలు కృష్ణనీలాలు వెలుపడాలు
మన్నభాజాలు మగువంపు మొలకలు, సన్నమణింగెలు జాన్నుల్రాలు
పొన్నప్రరాజనా ల్బునుగురాజనములు, మద్దుప్రా నారళ్ళు ముత్తుసరులు
సన్ననూదులు పచ్చగన్నేర్లు గోదండ, రామము శ్రేష్ఠర్లు రాయసర్లు
చంద్రవంకలు జీనిసరులు కాంభోజాలు, వంగాకు బొడమలు పొంగు ల్రాలు
జిరకర రాజనా ల్విశేషపువ్వులు గోరు, రాజణ ల్బాదపోలోరాజనాలు
రామబాణాలు రెక్కొమ్మలు వెన్నముద్దలు జీర్తి బుడమలు దాశువాలు
గొప్పకాయలు ఎలుగుత్తులు పాలమీ, గడలు శ్రీరంగాలు కామదార్లు
తొక్కిపాలలు కాకి తొక్కిలు పుష్పమం, జరులు సీతాభోగసరులు గౌరి
మంకుమల్ రణబెండ్లి కొడుమలు పిచ్చుక, గోళ్ళు ప్రయాగలు గోజ్జుల్రాలు
గరుడసరు లోప్తిగుంటరాజనములు, మోగుగతొడిమలు ముదుకసరులు
పచ్చసరుల్ రెడ్డపాలవంకెలు నుఖి, భోగలు పచ్చకర్పూరసరులు
నివ్వరు ల్లెబ్బస ల్నీరుకొవులు గాజు, కిప్పెర ల్కురుపడా ల్కంకసరులు
సాలంక లలుగురాజనములు సంభావు, లవసరదార్లు మోహనపుసరులు
మణిసరుల్ల సరులు మంకెన ల్పగడంపు, తీగెలు మడిప్రాలు దేవసరులు
లత్తుకబొత్తులు లక్ష్మీమనోహరా, ల్భారతీసేసలు బాహుపురులు
వజ్రపురదశుకులు వాసనరాజనా, ల్జవ్వాణివంకెలు గవ్వసరులు
సంపంగిపూవడ్లు జాజిరాజనములు, గంబూరరాజనా ల్కన్నె సరులు
తుమ్మిపూరాజనా లమ్ముడుకొణిగెలు, జీనుముక్కులు చిలుకముక్కు
లేడుకల్లలు వంకె లిసుక రాజనములు, పులిగోళ్లవంకెలు బొగడసరులు

తే. జలితోగలరాజనములు నలవరులును, చెల్లనల్లచెన్నంగులు దీవసరులు
నాది యగుపేరు గలుగువడ్లతనియింట, నుండుశితకోటిపుట్టులాకొక్కక్కదినును.

తే. దొండికాయ మలుకకాయ తొట్లకాయ, జంబికాయయు నెల్లలసందకాయ
వెలయు నున్నెకాయయు రామమలకకాయ, మేడికాయకాకరకాయగూడి నిక.

నీ. రామగుమ్మడి యోబరాజగుమ్మడి చార, గుమ్మడి బూడిదెగుమ్మడులును
గిండిసాతయు దీగెక్కిన్నరసాతయును, బీట సముద్రపుదీట నేతి
బీట పిచ్చుకపొట్ట పెద్దపొట్టేనుగు, దంతపుల్లలు తంబలు వెలి
కాకర పొట్టికాకరలు మేఁకచెవి చి,క్కుకు పాలగణపులగోరుచిక్కు

తే. డులు నుగంధాలు బొంతవంటలు సురళులు, గంజిపండిటికపురపాంకాయతరులు
బూజుపుచ్చకురాసానిపుచ్చ పెద్ద, దోస నక్కదోసలు వానితోటంగలవు. 130

ఆ. చేమకంద గెనుసు చిటిగోరు పెండ్లము, పొసగు తెల్లగెనుసుభూతగెనుసు
లల్ల ముల్లి పసపు ముల్లంగి వెల్లుల్లి, గాజరయును మొదలు గాంగలవు. 131

చ. గురుగెఱ బొద్ది చెంచలియుఁ గుచ్చలి చిత్రి తగ్గిరి తుమ్మి గు
స్సరి బలుగూటిబొద్దివెలి చల్లిలి పల్లెగు రూకపాత్మైవె
ల్పరిగిసె మున్న వెల్ల చెవిపావిలి దొగ్గలి పొన్నగంటి దే
దరి నరవంజిచేత రసదాపయు గొండలి కొండపిండియునె. 132

తే. పాల వామింట తక్కులి బచ్చలి కొయి, గూర చక్రవర్తము చిక్కుగూర గోళి
గూరగుంప బచ్చలి తోటగూర కొతిమ, రామసోపు మొంతాను చుక్కొనుగలదు.

నీ. పనస నీతాఫలా ల్పిననిమ్మ గజనిమ్మ, దూదినిమ్మయు నార మాదిఫలము
నారదఖిరూరనారికేళాదులు, రామఫలంబులు జామఫలము
లలరారు బొంతేక్కిలియుఁ బోకయుఁ బోక, పిప్పలి నేరేడు పెద్దవెలంగ
రామాపలియు గమరక జీడిమామిడి, బాదంగి పెనురేగు పాలఫలము

తే. చెట్టుపండెడితోటలు చిట్టు గొట్టు, చెఱకు రసదాచెఱ కెల్ల చెఱకు నల్ల
చెఱకుతోటలు కలుజోడ్లు నీర్పి దినుసు, కారపాకాకుతోటలుగల వతెనికి.

నీ. మామిడికాయయు మారేడుగాయయుఁ, గొండముక్కిడికాయ కొమ్మికాయ
గరగుకాయయు మొల్లకాయ యునుగుకాయ, లుసరికాయలు నునైకాయ
లేకరక్కాయయు వాకల్కికాయయుఁ, జిఱిన్లలికాయయుఁ జిల్లకాయ
కలబంద గజనిమ్మకాయ నార్దపు కాయ, చిననిమ్మకాయయుఁ జీడికాయ

తే. కొందనపుకొమ్మ మామెనకొమ్మ బుడమ, కాయ యల్లము మురియంపుకాయ బీట
కాయ కంబాలు కరివేఁపకాయ లాది, యైన యూరుగాయలు గల వతెనియింట

తే. పంట మోటాటి పెడగంటి పాకనాటి
యరవెలమలాదికొండారె మొలుసుగోన
కొణిచెకాఁపులు మొదలైనక్షోణిఁ దనరు
కాఁపులకు నెల్లమిన్న యక్కాఁపుకొడుకు.

తే. అతనికొక్కచులాంగన యుక్తమహిషి, చనినపిచ్చుట సత్య కేశిని యనేటి
 వేరుగ్గనచిన్నాలు బిసరుహస్తురై, డేబుప్రయురాలు నాఁగ సాంపెక్కిక్రాలు.

సీ. మెఱుంగంచుకప్పులు మెఱ్ఱాలు గెరలము, క్కర యుడ్డెబుగడలు కట్లసరులు
 దండితీరైన చింతాకుతీఁగెయు నాచు, పల్లెరుబూవులు బన్నసరము
 కుప్పెఘోరము మెచ్చికోన్ననూనలదండ, యందగించినబోడు సందిబొంజె
 రిగర మైనసిరాజిపగఁజాలచేకట్లు, కాంతికడెంబు లంగరపుజోట్లు

తే. గిలుగుమట్టెలు గెంటీలఁ గులుకు అవికె

సన్నమా వేయుఁగప్పుల చలువచీర

పసిమిఁ జిల్కెడుముంజేతిపచ్చలమర

దుడ్డెతనమునఁ దిరుగాడు రెడ్డిసాని.

138

క. ఆచొక్కపుజిగి చన్గన, లాచిక్కని మెఱుంగుటారు లామోరుందం

బాచక్కనిరూపమువన, చూచిన మరుడైన బ్రాంతి సొలయక యున్నే.

139

సీ. మేఘేందుకార్చుకమీనదర్పణవజ్ర, కదముఖధూనేత్రగండనాన

దరనుధావించుకుంద శ్రీమణికిర, గళవాగధరదంతకర్ణచిహ్వ

పద్మలతాధరభంగభోగమృగేంద్ర, కరభుజాకుచసళికక్షమధ్య

బిలతుండచక్రకాహళితారపల్లన, నాభ్యూరుతటిజంఘనఖరపాద

తే. ప్రసవవిప్రుమచలదళపత్రకనక, కదళికావృకౌముదీగంధసార

మారవాంగుశ్యనంగసర్పరుచిరమగు, హాసవాసన యగుచు నయ్యబల మెఱయు.

క. మినమినలీనెను నుచుమే, నుననొనరిన వనజనయననూతననలినా

నలమున నుచువుగఁ గనుఁగొనఁ, దనరిన కనదనఘనఖనిదానను నాభిన్.

141

సీ. పలుకులు కప్రంపుఁబలుకుల వర్షిందు, చూపు మారునితూపు రూపుమాపుఁ

గరములు బిసభీతికరములై సిరులొందు, జడజగ్గ విరులకు జడతనేయు

మందయానము హంసమందము నిరసించు, మించుమైనిగ్గు క్రొమ్మించు నొంచుఁ

గుచములపస లాలిచుచముల నిర్జిండు, జెక్కిళ్ళ ముసురాలఁ జెక్కివైచుఁ

తే. దావికెచ్చెవి యమ్మతంబుబావికివి

యారు చెన్నారు చీమలబారు దూరు

నూరు లలరారు ననఁటుల సౌరు గేరుఁ

గాంత యగుఁ గాంతలతికాంతకుంతకంత.

క. కమలంబులఁ గమలంబులఁ, గమలాననలోచనముల కాంతి జయించుం

బ్రమదాశులఁ బ్రమదాశుల, రమణీమణివారుఁజూపు రహి నిరసించున్.

143

లే. దానిదిగిగిచ్చిసిద్ధింపుఁ దళకుటుబ్బు, గుబ్బచన్నులకాఁగిలిఁ గోరనట్టి
మానవాన్త్రీణి వసుమతీస్థానములను, వెదకి చూచిన లేఁడు పో విద్రుమోష్ఠి.

లే. అది మనోజ్ఞము లైనయాహారములను, గండమెం దైనమదముచేఁ గన్నుఁగాన
కమితపల్లవరతికేళి కాన వొడమి, మీఱుచిత్తముతోడ నేకారఁ దొడఁగె. 145

సీ. పనివంటవార్పలబాధ లించుక లేక, తీరిన మంచినంసార మొదవె
నత్తమామలపోరు నారుదూ రెఱుంగక, పొంద దొంద నిచ్చుఁగాఁపురము దనరె
గుడువఁ గట్టను బూయఁ దొడుగ వస్తువులు య, భేచ్ఛముగా నుండునిల్లదొరకె
బట్టిపల్లార్చ కేవట్టున దయఁ జిల్క, మనసు గల్గినయట్టిమగఁడు గలిగె
లే. నింతగల్గిన నేమి నాహృదయ మెఱిగి, మమత దీరను బదివేలమంది మగలఁ
గలుగఁజేయక చెడుదోషకారిబ్రహ్మ, యొకనిగాఁ జేసె ననుచు నూరక తపించు.

క. ఆపాప మేమి చెప్పదు, గాఁపుది మదమెత్తి కన్నుఁ గానకి పురిలోఁ
జూపరుల నెవరినైనను, నేపున సంభోగకేళి నెనయంజూచున్. 147

చ. అటువలెఁ జూచువేళి నొకఁ డంగదనామకుఁ డాయుధోపశీ
వటకుఁ బ్రయోజనార్థము రయంబున విచ్చిన వానిఁటెక్కుచో
క్కుటపుటోయార మారఁ గని కొఁపది మోహము నిల్పలేక మి
క్కుటపురతిప్రయత్నమునకుం గరఁగించెద నంచు నిట్లనున్. 148

లే. ఎన్నడును రానివాఁడ వీ వేమి పనికి, వచ్చినాఁడవు కూర్చుండు వన్నెకాఁడ
మంచ మదె తెచ్చి యింటిలోనుంచినా నటన్న వినివాడు పోనలెననుచుఁబలుక

ఉ. పోవలెనంటి వారమణిమో మటుచూడక నడ నుండ లే
వో విలపించుబిడ్డలకు నొయ్యనఁ జన్నిడి నిద్రఁ బుచ్చఁ బోఁ
గావలెనో భ్రమించు విటకత్తెలయల్కలు దీర్చఁ బోయెదో
శ్రీవిభవోత్తమా యెఱుంగఁ జెప్పు మటంచును తెక్కుపట్టుచున్. 150

లే. కోళ్లు నిండాఁగా దొడ్గొంగ డపుడు, పరిచి యాతనిమంచంబు పైకిఁ జేర్చి
వలచి నలపించి చిన్నెలవగలు చూపి, యెనసి రతికేళి నేలె న య్యగురుబోఁడి.

వ. ఇత్రైజంగన. 152

క. అనిరుద్ధచేష్టభేలన, మనివారితదంతఘాత మతిచిత్రతీరం
బనిశము పూర్వానందం, బనుపమగురుకురతసౌఖ్య మబ్బినయంతన్ 153

క. ఈలాగు నిచ్చ నిచ్చలు, మేలుగఁ గోరికెలు దీర మిధునత నన్ను
దేలింపు మనుచు ననిపినఁ, జాలం బాదుగ నతండు నలుపుచు నుండెన్. 154

క. అలకొఁపువగల చిలుకల, కొలికికిఁ దమి యింటియైనఁ గోల్పడక మదం

- బలరాతి యండ నొకనాఁడు, డెలమిని నయ్యారబేరి హిత మలరారన్. 155
౧. ముదుకరుమాలగుడ్డ భుజమాలమునం గిడితంబుమీఁదఁ బ్రాఁ
తది యగుదుప్పటఁబు మొలఁ ద్రాసును గీవరయుండు తిత్తి ప
న్నది నెలవంక నామము వినాయకు నుంగర మంగుళంబునక
బొదవఁగ రత్నగుప్తుఁడు సమున్నతి నింటికి రాఁ బ్రియంబునన్. 156
- అస్థిత్యకేలిసతి, నానత్యసమాను వైశ్యనాయకురూపం
బాసఁ గొని చూచి మోహము, తో సరసము లాడుకొనుచుఁ దోషణ మొదపన్.
వక్కానుఁ బొగా కిడు మని, చక్కటికిని బోయి పైఁట జాఱఁగ నెనుటక
మొ క్కనఁగ వొప్ప నిలఁబడి, దక్కితి విఁక నెందుఁ బోయెదవురా బావా.
శ్రీ. అనుచుఁ దమి నిల్చలేక నయ్యంబుజాక్షి
వలదగుబ్బలఁ గొంగిట బలియఁబట్టి
సురతకేళిలఁ దేలించి చొక్కుచుండ
నపు డటకు నచ్చి యయ్యంగ దాహ్యయండు.
౨. నచ్చితి రెడ్డిసాని తలవాఁకిలి దీయు మటంచుఁ బిల్వ లో
పొచ్చినసాధ్యసా ప్తి నపు డెంతయు వైశ్యఁడు సంచలింపఁగా
నచ్చపలాక్షి వాని భయమందకు మం చొక గాఢలోపలం
జెచ్చెర నుంచి నాయకుని చెంతకుఁ జేరి మహానురాగయై. 16
౩. వాకిలి దీసి చొక్కటపు వాలుగకన్నులఁ దేలఁ జూచి నా
శీకదళాక్షికుందనపులిబ్బుల నేలెడుఁ గుబ్బుచన్దినన్
సోఁకఁగఁ గొంగిలించి నెఱ సాంపునఁ గేలిగృహంబులోనికిం
దోకొనిపోయి వానిరతిసూతనసంభవ పారవశ్యయై. 17
౪. అలకాఁపునంపదల నల, రలకాఁపునసూటియాననాలంకృతికా
ర్యలకాఁపుంజతయై వే, డ్యలఁ గాఁపుర మొప్పఁ జేయుకాలమునందున్. 18
౫. నల్లనికమ్మిపచ్చడము నామము బొట్టును గుచ్చుటద్దముల్
తెల్లరుమాలు వల్లె మొలఁ దిత్తి కరంబునఁ గోలవేల్గ నం
ధిల్లిన పంకుటుంగరము తీ రగుపూజలబంటగుండ్లు రం
జిల్లఁగ వచ్చి రెడ్డి తనచెల్వగువాఁకిలి దీయఁ బిల్చినన్. 1
౬. అయెడ నిద్దఱు మిండలఁ, బాయక రతిసల్పుకాఁపుపడఁతుక యెటులక
మేయించి బొంకవలె జెపు, మా యని చక్రొంగవఁశమండన మనినన్. 1
౭. అవచనంబు వేడ్క విని యాదల యూచి నిడూర్పు పుచ్చి హే
మావతి-హల్మి, హఁదనర మాటికి మాటికి బుచ్చ యేల ని

వే వినుపింపుమా వినెద వింత ముని తెలియంగరా దదె

ట్లో విశదంబుగా ననిన నుత్పలగంధికి హంస మి ట్లనున్.

165

చ. తననిజనాయకుం డిటులఁ దల్పు నడల్పు మటంచుఁ బిల్వినన్

విని యలవన్నెకాఁడు భయవిహ్వలుఁ డైన నడంకవద్దరా

యని నగి వీఁపుఁ దట్టి చను మాపగఁ జాటుచు మల్లి చూడ కే

మనకయు రెడ్డితోడ నని యాసఖి పంచిన నాతఁ డంతటన్.

166

న. మంచి దని యప్పుడు.

167

క. త్వనితమ్మునఁ దలవాఁకిలి, చెరమక బుట్టపుతు నోటితీఁటయుఁ దీరన్

బారిపారి పదరుదుఁ జనియెడి, తెఱగు నిరీక్షించి రెడ్డి తెగున న్నగున్.

168

తే. పిలిచి కోపారుణాక్షుఁడై పేర్చి పలికె, నేమిబుట్టపుతుగాఁ డిటు లె మ్మెమెఱసి

వచ్చినాఁ డదిగాక తా వదరుకొనుచు, బోవుచున్నాఁడు సెప్పుమా పువ్వుబోడి.

క. అని పతి యడిగిన జడియక, వియమా యని రెడ్డిసాని వింతలు గులుకన్

నునునగ వొప్పగఁ జెప్పెను, గనుమా యీ సెట్టిగానిఘర్షణ మొదవన్.

170

తే. నగరివారలు పిల్వచున్నా రటంచు, దఱుముకొని రాఁగ నిలుఁజొరఁదలుపువేయ

గోడతఁడు దూఁకి వచ్చితోడ్కొనుచు బోస, రెడ్డి లేడుగదా యని యడ్డపడితి.

ఉ. అంతట నీవు వచ్చితివి యాతఁడు నాగ్రహస్పృశచేత న

• స్నెంతయు దూఱుకొంచుఁ జనియెన్ మగఁడా యని చెప్పి వైశ్యునిం

జెంతకుఁ జేరఁ బిల్విన పనించుకుచూలము వెల్లి సాధ్యసా

క్రాంతశరీరుఁడై యెదురుకట్టుకు వచ్చిన రెడ్డి యిట్లనున్.

172

తే. వానిదయఁ జూచి నే నున్నవాడ నీవు, భయపడకు సెట్టిగా యని పల్కరించి

పొమ్మనిన మస్తకవిఘ్నానము చేసి, యేగ నాతఁడు తనయింటి కేమి యనక.

173

ఉ. అనిధి బొంకసేర్చిన నృపాగ్రణిడగ్గర కేగు మన్న పే

మావతి నాసికాగ్రమున మాటికి నేలిడి కర్ణపత్రశో

భావలి చెక్కుల న్నుటన మాడ శిరం బటు లూచి మెచ్చుచున్

వేవినఁ జూచి యంత నిజవేత్తముఁ జేరఁగ నేగ గొబ్బునన్.

174

క. ఈగరిమచ నిజగృహమున, కేగి ధరాధీశమోహహృదయాంబుజయై

యాగజగామిని యొండొక, లాగున దినమ్మెఁ గడపి లలి నిశి యైనన్.

175

చ. ఘనశితికంతకంతకలకంతఘనాఘనసీలకంతకం

జన యన ఖంజరీటబలశాసనసీలతమాఁలమాలికా

ప్రణుతమ్మగేఢజాచితురభారమృగీమదచంచరీకకా

ననకిటికోటికజ్జలవనద్విపసన్నిభ మైనచీఁకటిన్.

176

ఉ. కొప్పున జాజి కొవ్విరులు గుంతుగుంధపుఁబూత గుబ్బలం
గొప్పసుపాణిరాసరులు గోమలదేవాలతాంతసల్లికం
గప్పెడుసొమ్ము పెక్కిసిరులు గన్నులపండువు లాచరింపఁగా
నెప్పటియట్ల వచ్చి హరిణేక్షణ నిల్చెను హంసనన్నిధిన్.

177

ఆ. నిలువఁ గలువకంటిచెలవంబు వీక్షించి, దినముదినము కొక్కతెఱుగు దోఁప
సొగసుఁ బూననేర్పునుందరాంగివి నీవె, యసుచు మెచ్చి హంస మనియె సతికి.

వదునాటవరాత్రికథ.

మ. పొగడం బొప్పడు సారసేనజగతిం బుణ్యోపలబ్ధం బనే
నగరం బొక్కటి యందుఁ గాఁపురము దీర్ఘ ప్రాధిభిో నుండు భ
ద్రగుణోపేతుఁడు నూతవంశజుఁడు కుద్దాలాభిధానంబునకా
దగఁ బెంపొందినవాఁడు రూపజితకందర్పండు భామామణి.

179

తే. రాజ నలరాజ రతిరాజ రాజరాజ, రాజరాజాత్తిజామర్త్యరాజ వదన
రాజ రాజతరేఖావిరాజమాన, సౌభాగ్యకారసంపత్తి జరుగు నతఁడు.

180

క. తరణిజను దరణిధరణీ, తరుణిరమణీయవేణిఁ దతనిర్మరిణీ
వరరమణీమణి శ్రీతజన, దురితాటవ్యరణిసుగుణశోరణి యమునన్.

181

తే. ఈదుకొయ్యలు తెప్పలు నీఁదుకాయ, లరడ లరిగోష్ఠ పడవలు తరులు పుట్టు
చేపడవ లోడ లాదిగాఁ జెలఁగునట్టి, యంబుతరణంబులకు నెల్ల నధిపుఁ డతఁడు.

క. ఆకర్ణదఘ్ను పుణ్యక, థాకర్షనలలితహృదయుఁ డసమానయశుం
డాకర్ణధారుఁ డంహతి, ధీకర్ణుఁడు ధీవరకులదేవుం డరయన్.

183

తే. కొడమ తిట్టడకొడమ ద్రొబ్బుడుపటంబు, చాపయెత్తీగూడయుఁ జల్లుదూఁడు
లుంటకొలంబు తెరదీములునురుగాల, మొసుకుగొరకపుణకుసొక్తు లెసఁగుచుండు.

క. మెడవల సన్నపువల తోగ్రి, పుడువల డొంకవల మింటముక్కిడివల దాఁ
టుడువల సింగిత మనుకువ, లెడవల కుండెవల లాయ లెసఁగెడివలలన్.

185

నీ. నీరుకుమరపుర్వు నీరీఁగె తలకప్ప, తెలిచెచ్చకరివేల్ల పాలికె నత్త
గుల్ల మట్టుడుగుల్ల కురిమింద నాచుడు, గవ్వ మురుండము కాకిచిప్ప
నులిగుల్ల యెరచిల్ల పురుగు గోదురుగప్ప, కప్ప కత్తిరియెండ్రకాయ జెలగ
గులకరింతయు నీరుగుట్టు శంఖనఖంబు, పలుకొసినసిమిరి బంగపురువు

తే. పెలుక నిర్లుత కోమఁ తాఁబేలు పిడికి, మొసలి శింశుమారము పెక్కి మొసలిసరు
పాప సరెన నిన్నలి ప్రాచిపురువు, లాదికొరగారిజుతువు లన్నివిడిచి. 186

సీ. కొరడు దాసరికొయ్య కొఱ్ఱమీ నులఁచుచుంగి బేడిన జెల్ల చారమీను
వాలుగు ముకువొప్పు పల్లికితేట్ట పు, ట్డికాను పూమేను కడిసెలంబు
పక్క చిత్తర సరుపాపెర మలుగు మీ, నరిజె యిల్లపుచేప యాకుజెల్ల
మిసికల్లు రుజు తేలు మేను తొల్లికణ్ణాతి, గొరిక మాపురమును గంటముక్కు

తే. మార పక్కెర దొండును గూరముక్కు, పుల్లరుజు గెడ్డె గెండుయు బొమ్మడాయ
యల్లెద మ్మప్పుచేపయు గొల్లదొంచు, పరిగె రొయ్యది యగుమీలఁ బట్టు నతఁడు.

క. కులకాయకపుంజాలరి, కులనాయకమంబుతరుణకోటిశత్రుం
బులు జార్జక్రియశాసన, మలపడ కుద్దాలుఁ డందమానన మెలఁగున్. 188

తే. మేలుబలువారుగల నేలుమిసిమిగ్రాలు, కన్నుగవడాలు మరువారుకరణిఁబోలు
మరిపెములప్రోలు కల దొక్క ముద్దరాలు, వానియిల్లులు దొప్పరవానిదోలు.

తే. దానినామంబు తగు భిర్ర నేన యనఁగ, రూప మాపనగరిమ నారూఢి కెక్కి
యీడుజోడును సరి సాటి యెంచులేక, విజ్ఞవీఁగుచు చుండు నావిర్రుమోస్తి 190

సీ. జడ చిల్వయాన్యంబు శశి నొసల్ నెల బొమ్మ, బ్రహ్మపు లక్షలు తొపల్నాన గంధ
ఫలి చెవుల్ శ్రీదంతములు మెల్ల లధరంబు, తలిరుచెక్కి శ్లద్దములు గళంబు
జిగిశంఖ మంగుళు ల్పగడాలు కరము ల, బ్రములు కక్షములు భోగములు భుజము
లు లతలు గుబ్బలస్త్రలు వళు లూర్చులా, వాల్నాభి గుహ గౌను బయలు కటులు

తే. దొడలనంట్లు మోఁకాల్లు బిరడలు పిక్క
లు శరధులు గుల్మములరడలు ప్రపదములు
కూర్తములు గోరు లుండు లడుగులు మహాత్మ
లములు వెక్ బల్మయై యొప్పు లలనకెపుడు. 191

క. కంపా వాతెర జిగిదిగి, శంపా నుచుమేను మోముసా రిందునిమేల్
సాంపా బలభిన్న నిఘ్నణి, గుంపా కుంతలవిధూతి కోమలి కెన్నన్. 192

సీ. సారంగ సారంగ సారంగములఁ గేరు, గవనంబు కనుదోయి కచభరంబు
సారాజ్జ సారాజ్జ సారాజ్జముల నేలు, వదనంబు కంఠంబు పదయుగంబు
పున్నాగ పున్నాగ పున్నాగములఁ బోలు, దీర్చిన నాభినూగారు నడుము
తారకతారకతారకముల మీఱు, దంతము ల్పిఱిములు దరహసములు

తే. పడిఁ బ్రవాళప్రవాళప్రవాళగతి న, ధరము భుజములు వేళ్లు నెత్తొవిమోవి
రమ్మితరచక్రచక్రచక్రములఁ దెగడు, ముదితజఘనంబు చనుగవ ముఁగులరయ.

క. మబ్బలు గ్రహెడు కొమ్ముడి, జొబ్బిలెడు తేనెమోవి సొబ గొ మొగముకొ
సిబ్బెంపుగబ్బిగుబ్బలు, నిబ్బరమా పిఱుందు తొడల నిగ్గుచెలంగున్. 194

సీ. మృగధరబింబంబు మెలత నెహ్మముప్పుగంబు కన్దోయి ధరంబు లుడుంబు
గబ్బిసిబ్బెపుచనుగుబ్బలు బింబంబు, తావిచక్కెరలొల్కు మోవి తీవి
సుమచాపబాణంబు లమరు పాదములు, సుమముల నవ్వు చాపములు బొమలు
బాణము లొక్రివ్వాడి రాణిండు వాల్చాపు, లఖిలు నిద్దపుఁగుటిలాలకంబు
తే. లమృతధరమావిహారంబులలరు కురులు, నమృతములు పల్కులు దరంబురమణిగళము
మోవికెంపు చివుళ్ళు సమృక్కరములు, హారములు దంతపంక్తిసోయగము లరయ.
ఆ. భ్రమరకములఁబోలభ్రమరకముల డాలు, పృథులకుచము లొఱయు బృథులకుచము
లతనుభామఁగేరు నతనిభామాకృతి, యలయఁ గొమ్మఁదెగడు నలరుకొమ్మ. 196

కా. ఆరాజస్థుఖి మావిసీలచికురం బాచెక్కుటద్దంబు లా
శ్రీరమ్యధర మాభుజాలతిక లాసి బ్బెంపుచన్గుబ్బజో
ఢాఠోమానళిపాంక మానడలయ్యోరంబు పీఠీంప న
మ్మారుండెనను దానిసంగతికిఁ బ్రేమకొ బంటు గాకుండునే. 197

తే. ఆదియుఁదల్లికి జనియించి నది మొదలంగ
సంగమాపేక్ష లలకెక్కి చాలఁదిపురు
నంత నుపకాంతసంగతి యబ్బెనేని
యాకసము తూఁటు వొడుచుకయైనఁ జనును.

సీ. కలికిచొకాటంపు బెళుకు మాపులు ముద్దు, కనుబొమ ల్జంకించుకొనెడు సూయలు
కలయికమాటలఁ గరఁగించు చెఱవంబు, లాస పుట్టఁగ నవ్వునట్టి నేర్పు
తేలించి చేతులు ద్రిప్పెడు పొంకంబు, హర్షించి తాను చుక్కనెడు సొబగు
చిన్నెలపనఁ జూపి సన్నఁ జేసెడితీరు, ముక్కుపై వ్రేలిడి చొక్కునగలు
తే. నలుదగుబ్బలఁబయ్యెద వైచు తీవి, నఱకు మెట్టెలొదవిన నడుచు సొబగు
విను త్రిలోకములందుండు వెలఁచులందు, గానఁబడ దెన్నటికి నైనఁ గమలగంధి.

తే. ఆదియుఁ గ్రొవ్వున వీడు వాఁడనక చొచ్చి
తెక్కు గలవాని రూపుసాం పెక్కువాని
బలము గలవాని రతులఁ బేర్వడి వానిఁ
గనిన విడువదు వానితోఁ గలసి కాని. 200

ప. ఇట్లు ప్రతిదినప్రవర్ధమానానూన మోహతిరేకంబున నన్యమానవితానమీనకేతనా
యోధనాధీనమానసాంభోజయై యయ్యంభోజనయన విజృంభించి మెలంగుచున్న
యనంతరంబున. 201

చ. ఒకఁడు కిరాతదేశమున నుండెడు కోమటిపోలి నెట్టిపు

త్రకుఁడు హిరణ్యనామకుఁడు తండ్రి యదల్చిన నల్కతో నభి
ప్రకిరము గొల్వఁగా నుత్పతిపాటవ మొప్ప మహానదు ల్నిధుర్
నకలముఁ జూడఁ గోరి వనె స్వైరయానమునకా ముద్రాబునన్.

202

వ. ఇట్లు చని చని.

203

ఆ బదరికాగుహేతుకదళికాచంపక, నహుషదేవదారునైమిశములు

దండకావనంబు దనరు వింద్యాటవి, యాది యగుమహానాగు లరసి.

204

సీసమాలిక. గంగ సరస్వతి కాళింది గౌతమి, చిత్రోత్పల విశాల శీత చంద్ర

భాగ కావేరి విపాక సితాలక, శీలవాహిని సింధు సరయు
గిరి విరానతి గండకి దశార్ణ కృష్ణవే, ణిక పంఖమాల దేవిక తృణఘ్న
బహుళ విశాఖిని బ్రహ్మభాగ నురస, వాలుకావాహిని వర్ణమాన
శోకావధూతపీనాకిని ఋభుతామ్ర, పరి నలనితామ్రనతి వితర
నర్చద బాహుక నంద చిత్రత యుత్ప, లావణ కపిల మాల్యవలక్రిదివి
లక్షణ హరిణి కలాంగలిని త్రినామ, ద్యుమతి కముద్వతి తుంగభద్ర
ఋషిత జితాపగ ఋజ్వభద్ర సునది, భృగువర గండకి భీమరథి మ
హాజల గోమతి హంసావళీశ్వర, గండక హరిగండక రతభద్ర

ప్రహ్లాదగండక నీల పద్మావతీ శావ, తి హిరణ్యశాఖానతి హిమక్రాంత
హరితల మానస హంసకంబు నుమేఘ, సౌభద్ర కాళికి చక్రధార
శ్యామ మహోత్కట సోమ మహావక్త్ర, శౌక్తి పాశానతి చంద్రమస్త
పంచగం ధ్యరణప్రభాంజని పలరస, వైవాలుక కూక పర్యణ వక్త్ర
పంచమహమాయి ఫల్గుణి సురకర్తృ, పద్మమృతి విత్తే చంద్రవక్త్ర
స్కందానతి సమూల చక్షుక దంబక, పుండరీక పయోష్ణి భూతి పాద
కూట వైఘయఁ జిత్రకూట వేదవతి న, క్రిశతి నేగవతి వేత్రవతి గర్భ
వతి యింద్రనంగియుఁ గృతమాలకృష్ణపా, దజయంత వందశాత్రాఖ్య శుక్తి
మతి హరిధృతి సువర్ణతటీమణిప్రభా, ప్లక్ష కుజల పిప్పల శుచి సింధు
వర్ణ కాస్యపి మణికిణ్ణిక మందాకి, నిమలప్రహరి సానుమతి క్షీర
కామోదకీ సఖిమోమిత కరతాల, వేదత్రయి మయూఖిలయ విదిత
భవనాళినియు సర్వపాపహ కటికక్షీ, పోదవేదస్త జంబూర కంభ
కరణి స్రంద్యయు గాయత్ర ఋషికుల్య, ప్రభ విష్ణువు వికూట రత్నకృష్
తోయపాపఘ్న విద్యుత్ దార్ణ్యసగ్వదా, విరద్యషిద్యుతి వందవార
శీఘ్రోదయుఁ ప్రణితచైత్యేయ గుండలక, మ్మయఁ గుందమొదలుగా మహిదనర్పు

- తే. పుణ్యకూలంక మెబ్బందము లన మండ, వికస దరవింద గంధిల విమల కమల
 యురరవంబుల నురుభక్తి జలక మాడి, సకలదానాదినత్రియల్ సలిపె నంత.
- తే. శార్దూలోటి గదాలోటి శంఖలోటి, చంద్రలోటి శిరఃలోటి చక్రలోటి
 సిద్ధకోటి మహాలోటి చిత్రలోటి, పుణ్యలోటి ధనులోటి ముక్తిలోటి. 266
- తే. పద్మసర సీంద్ర సరసిని ప్రహ్లాదసరసి, శుభ్రసరసి మహాసర నేత్రసరసి
 గృధ్రసర సీందుసరసి నిక్షీరసరసి, మానససరసి నన్నింటి స్నానమాడె. 267
- సీ. స్వామిపుష్కరణిలో స్నానంబు గావించి, శశిపుష్కరణి నీళ్లు చల్లులాడి
 చంద్రపుష్కరణిలో జలకంబు ఘటించి, సోమపుష్కరణిలోఁ జొచ్చి పారలి
 గుహపుష్కరణి నీతి కొమరొప్ప నొనరించి, యమృతపుష్కరణిలో నాడి వెడలి
 నిత్యపుష్కరణిలో నీళ్లాడి చిక్రిపు, పుష్కరణిలో స్నాతకక్రమము జూపి
- తే. శంఖపుష్కరణిని గ్రుంకి చక్రపుష్కరణి మునిగి దేవతాపుష్కరణిఁ దొలంచి
 పుష్కరణిని దూకి సేతుపుష్కరణిని మిజ్జనమాడి సరాళముగను. 268
- సీసమాలిక. మత్స్య కూర్తి పరామా మాండవ్య సరసింహ, రామ పరశురా మరామవామ
 న మహేంద్ర చక్ర గోనారద శంఖపాం, డప శార్ఙ్గి పక్ష్యగస్త్య విజయ జయ
 కపిల వసిష్ఠ మార్కండేయ భృగు జహ్ను, వాయుముని బ్రహ్మ వరుణ విష్ణు
 ధర్మ పరాశరా దామోదర కంపజల శుక గౌండివ్య గాలవ హిరణ్య
 వసు కృష్ణ శాండిల్య వజ్ర కాశిక ధనం, జయ ముక్తిదేవర్షి సర్వపిచ్చ
 ల సరస్వతీ మద్గల భరత వర్వత, పరమకాశ్యప కేష పంచగోప
 రైభ్య భరద్వాజ రైభ్య తుంబురు గౌత, మజటిల భాగవ మాధవ గురు
 భాభ్రవ్యపుణ్య గోపాల ముకుంద త్రి, విక్రమ సౌర గోవింద మోక్ష
 కు ల్యాచ్యుతామృత గోమద సురకృప, నారాయణ మను జనార్దన హరి
 వైకుంఠ కేశవ వాసుదేవ పతంజ, రి జరధ ధన్వంతరి కురు భోగ
 పావన శ్రీధర పావన ప్రద్యుమ్న, పురుషోత్తమ పరమపురుష సిద్ధ
 పాతకనాశన పాపహర జ్యోతి, విమతి భాస్కర మధుకమల సోమ
- ఆ. నామధేయములను భూమిలో సార్థల, కోటితీర్థములను మేటి వెనఁగఁ
 దనరు నట్టి నూఁదొనిమిది తీర్థాల, స్నానదానవిధులు సలిపె నంత. 269
- క. తిరుకొళ్ళము నూతలొంటయ్య, చెరువు మడువు లొండు కుంట చెలమ వడియకో
 నెరు బుగ్గచాఁగు దొనతల, పరిగుండము కాల్వ డిగ్గి బావి దొరువులన్. 270
- సీ. సంకల్పములు నెప్ప సాగు బ్రాహ్మణు లుండ, ధైరవాస్థ్యం బిచ్చి భక్తితోడ
 స్నానంబు గావించి సంకమాక్రము దక్కఁ, గలధన మెల్ల బాపల కొసంగి

కపిలగోఘృతములు, ముకపద్మములు, గుడుములు, ఫలములు, గుగ్గలములు
గానుక ల్వక్తులకట్టలు పూలను, రాలు గైకొని మోదరసముఁ జల్పి
తే. నార్ద్రావస్త్రంబు లంగంబు లంట ఁడెకి, కొనుచు నమ్రత నడుగడుగునకుఁ బెద్ద
మాట గోవింద యనుచునుమాటయెనిమిదితిరుపతులలాస్వామిలఁదెలియఁజూడ.

న. మఱియుఁ దలంచి చనిచని.

212

మంజులగతిరగడ. శ్రీవైకుంఠక్షేత్రంబునఁ దగు, వాసుదేవునకు వందన మొనరించి
యామోదస్థలియందలి సంకర్షణానకుఁ గర్తాచ్ఛాదనములు నిడి
సరవిఁ బ్రమోదస్థలమునఁ జెలఁగిన, ప్రన్యూమ్ననకును బ్రణతి యొనర్చుచు
సమ్మోదాఖ్యైస్థలమున నుండెడు, ననిరుద్ధునకు సమారాధన మని
సత్యలోకమున సతముగ నెనసిన, విష్ణువునకు గోవిందలు సల్పుచు
నూర్యమండలము సొంపుగఁ బ్రబలిత, పద్మాక్షానకుఁ బ్రపత్తి పఱింపుచు
క్షీరాబ్ధిసలి శేషశయనునకు, వాస్తవ్యస్తిక మనువందింపుచు
శ్వేతద్వీపక్షీతిఁ బ్రభవించిన, తారకహరికిని దండము లొసఁగుచు
రమణబదికారణ్యం బందలి, నారాయణునకు నమ్రత లొసఁగుచు
నైమిశపుణ్యవనంబునఁ బొందిన, హరికిని మంగళహారతు లెత్తుచు
దనరు హరిక్షేత్రంబున నెలకొను, సాలగ్రామస్వామి గణింపుచు
బొసఁగ నయోధ్యాపురిలోఁ జెలఁగెడు, రఘునాయకులకుఁ బ్రణిపాతము లని
మధురాపురిలో మహిమలఁ జెందినఁ బాలకృష్ణునకుఁ బ్రాణాచారము
మాయాస్థలిలో మధునూదనునకు, నిరతం బల్లో నేరేళ్లను కొని
కౌశస్థలిభోగళయానునకును, నమరఁగ నూర్ధ్వశయంబుఁ జొనుపుచును
దలఁచ నవంతీస్థలిలో నవనీ, పతిదేవునకును బ్రాంజలు లిడుచును
ద్వారవతీ యాదవకులభిర్దకుఁ, దాశహస్తములు దప్పక కొట్టుచు
వజ్రపురిని దావలమై చిక్కిన, గోపప్రియనునకు గొబ్బిళ్లనుచును
వసతిగ బృందావనమున నిలిచిన, నందాత్మజునకు నకు లొప్పించుచు
నలరఁగఁ గాలియహృదతలమునఁ గల, గోవిందునకును గొండీ లెన్నుచు
గోవర్ధనమునఁ గొలువై కన్పడు, గోపవేషునకుఁ గొణిగె లొనర్చుచుఁ
దనరు భక్తలోచనము భనఘ్న, స్వాయికి భక్తస్తంభనఁ బట్టుచు
మహిమ వెలయు గోమతపర్వతమునఁ, జేరినశౌరికి నేవ లటంచును
రమ్యహరిద్వారమునఁ బ్రసన్నుం, దైనజగత్పతి కళివాదన మని
చాలబ్రయాగస్థానమునఁ గల, మాధవునకు సన్నానకరంబులు
గయలో సాక్షాత్కారము నొందు గ, దాధరునకు జోతలు చెల్లింపుచు

గంగోదధిసంగస్థలిఁ జెలఁగిన, శ్రీవిష్ణువునకు జేజేలాగుచుఁ
 జిత్రకూటమున నేమం బందిన, రాఘవునకు నేత్రనిమిలిన మని
 నందిగామమునను జెలువొందిన, రాక్షసఘ్నుఁ డగు రామున కెరగుచు
 సరవిఁ బ్రభాస్థలి సంచారుం డగు, విశ్వయాపునకు వినుతులు నేయుచు
 శ్రీకూర్మస్థలిఁ జేకొను కూర్మ, స్వామికిఁ బుష్పంజలు లర్పించుచు
 నిలఁచలమున నెలకొను పురుషోత్తమునకు హాణిగలు దండిగఁ జేర్చుచు
 సింహచలమున జెంచు మహాసింహకారునకు జోహారులు నెరపుచుఁ
 దులసీపనమునఁ దులకించు గదా, ధరునకుఁ జర్యలు తఱుచుగఁ గలపుచుఁ
 గృతశాచస్థలిఁ గేళిక లాంచెడి, పాపఘ్నునకు సపర్యలు సలుపుచు
 శ్వేతాద్రిస్థలిసింహలోచనున, కలమిని గేకిన లిచ్చుచు భక్తిని
 ధర్మపురజ్ఞేత్రము యోగానం, దస్వయాపునకు దాస్యము సలుపుచు
 శ్రీకాకుళమున సిక్తుగఁ దోచిన, యాంధ్రనాయకున కర్చున మనుచును
 ఘనత సహాబలగురుడాద్రిహీర, క్యాసురపథునకు నతిజోబిల్లని
 పాండురంగమునఁ బాటిలు విట్టల, దేవునకు సదా దిగ్విజయము లని
 వేంకటగిరిపై వెలసిన తిరువేం, గడమునయాసులఁ గాంచి నమస్సులు
 యాదవపర్యత మండలినారా, యణునకు జయజయ లావర్తింపుచు
 ఘటికాచలమునఁ గల్గు వృసింహుని, గృపణత్వంబునఁ గీర్తన నడుపుచు
 వారణగిరిపై నరదస్వామికిఁ, విడికిలింత లని పెంపుగ నొడుపుచుఁ
 గాంచీపురిలోఁ గమలాత్మనకును, మోదముతోడుత ముకుళితకర మని
 యొప్పున నుండు యథోక్తస్థలము యథోక్తకారునకు దోయిలి దీర్చుచుఁ
 బరమస్థలిలోఁ బరమేశ్వరునకుఁ, గర మర్థింపుచుఁ గన్నుల మొక్కుచుఁ
 బాండవభూస్థలిఁ బాండవదూతకు, వలయుబాహువులు వైపునఁదీర్చుచు
 విక్రమస్థలిఁ ద్రివిక్రమహరికిని, సారెకు సారెకు సాగు భళా యని
 కామాళికిలో గణుతికి నెక్కిన, శ్రీనృసింహునకుఁ జేతులు మొగువని
 యష్టభుజస్థలి నష్టభుజునకును, జిత్రము రంజిలఁ జిన్నిపువ్వు లని
 ప్రవాళస్థలిని బ్రవాళవర్ణునకు, నమర నమోనమ యని వర్ణింపుచు
 దీపాభిస్థలిదీపాభునకును, మోహముతోడ నమోవాకం బని
 రాజిలు గృధ్రసరస్వీరస్థలిఁ, గలుగు విజయరాఘవునకు శరణి
 రసికతపీఠారణ్యశయానపు, పరరాఘవులకు పరపుకరం బని
 తోతాద్రిస్థలిఁ దుంగశయాన, స్వామికి నిత్యోత్సవములఁ బనిగాని
 యలరు గజస్థలమందు గజార్తి, ఘ్నునకు శయద్వయిఁ గోలాటం బని

బలీపురమందుల బలియు మహాబల, దేవున కిదిగో తిరువారాధన
 భక్తసారమునఁ బ్రబలు జగత్పతి, కిని సంధించిన గిడిగిల్లో యని
 యొంద్రస్థలమున నవతారముగొను, దేవదేవునకు ధృతహృత్పుటములు
 గోపపురస్థలి గోపదేవునకు, నెలమిఁ బ్రదక్షిణ మేగెద గొబ్బున
 శ్రీమష్టిస్థలిఁ జెలఁగు ఐరావ, స్వామికెఁ బేర్చెదఁ జంకలఁ జేతులు
 మహితస్థలమున మసలక పొదలెడు, పద్మాక్షునకును బడుబాటలు వడి
 శ్రీరంగస్థలి శేషశయనుఁ డగు, రంగస్వామికి రహి మృక్కిడ నని
 శ్రీరామస్థలి సీతాప్రియునకు, మానక యెపుడు నమస్కారిము లని
 శ్రీనివాస మనుజ్జేత్రంబునఁ గల, పూర్ణమూర్తి కిదె పారిఁ బూజింపని
 స్వర్ణమందిరసువర్ణ స్వామికె, గేరుచు జరిపెద గిడిగి శ్లనుచును
 వ్యాఘ్రపురస్థలియందు మహాబా, హుస్వామికె గే లూఁగెద హితముగ
 నాకాశనగరమం దనువొందెడు, హరిమూర్తికి నిదె యప్పూర్ దిరిగెదఁ
 బరఁగ నుత్కౌపతగస్థానం, బందలిశౌరికి నారాధన మని
 మణికుటస్థలి మలయు మణిప్రభు, పెరుమాళ్లకుఁ గడుఁ బింపిల్లాడుచు
 విష్ణుపురంబున విలసిల్లుమహా, విష్ణుస్వామికి వెన్నెలకో లని
 భక్తస్థానము భక్తిప్రదునకుఁ, బాసఁగఁగఁ జేసెదఁ బార్లుదండములు
 శ్వేతస్థాన శ్చేత్రం బందలి, శాంతమూర్తికిని సంసర్గంబులు
 నగ్నిపురస్థలియందు మురద్విషు, నకు నొనరింతుఁ బ్రణామము లూకొని
 భార్గవతలమున భరతస్వామికె, గీలింఁచెద లంతెగఁ గేల్తుడితలు
 వైకుంఠపురీవాసుండై తగు, మాధవునకును నమస్కృతిఁ బేర్కొని
 పురుషోత్తమునకుఁ బొల్పుగ భక్తి స, భాస్వామికి నిజకైంకర్యం బని
 చక్రతీర్థసంచారిసుదర్శన, దేవుఁ మదిఁ బ్రార్థించుచు నంతటఁ
 గుంధికోణమునఁ గొనకొని కదలని, శార్ఙ్గధరు నుపాసఁ జేసెద నని
 భూతస్థానము పురమును నెళవగు, శార్ఙ్గస్వామికె జాగుబడికై లని
 యరయఁ గపిస్థలమందలి దంతా, వళివరదునకు నీవాళికరము లని
 చైత్రకుటమున సరసతఁ గొల్వగు, గోవిందునకును గొల్పుడు చేతులు
 సుత్రతలమున సుత్రమహరికిని, ఘనతరభక్తిని గైలాటము లని
 శ్వేతగాఁగివజ్జేత్రంబునఁ గల, పద్మలోచనునిఁ బ్రస్తుతి వేయుచుఁ
 భారస్థలమున బాగ పనించు పరబ్రహ్మమునకు రామురాము లని
 కృష్ణకోటి యనుజ్జేత్రము లోని మధుద్విషునకు నిదె తొంగలిపాట్లని
 నందిపురీధివఁబఁచు మహా, నఁడునకును శరణార్థి ఘటింపుచు

వృషపురస్థలిని విడియు విప్రాయ, దేవుని కిదిగో దీపనకో లని
 కడక సంగమగ్రామం బందలి, సంగమస్వామికి సాగిలింత లని
 తనరు శరణ్యులము శరణ్య, స్వామికి నిదె కైవారపుచె య్యని
 చెన్నగుసింహాక్షేత్రమహాసిం, హస్తరూపునకు హస్తార్పణ మని
 మణిమంటపమున మిల్లరిసామికి, బొందించెద గోవింద లటంచును
 నిబిడస్థలిలో నిబిడాకార, స్వామికి మత్తిచాపు లాసంగుచు
 ధానుస్కలించి దలకొచు జగతీ, శ్వరునకుఁ బెట్టెద సరిపెంకణ మని
 మాహురమందనమానతివిడిసిని, కాలమేఘునకుఁ గైమోడుపు లని
 చక్కని మధురాస్థానమునఁ గల, సౌందరరాజస్వామికి మేలని
 యనిశంబున పృషభాస్త్రని యశఘరి, పేరిటిహరికిని బేడిస లెన్నుచు
 పరగుణస్థలన్యాపకుఁ డగునా, ధిస్వామిని బరధ్యాన మొనర్చుచుఁ
 గురకస్థలమునఁ గూర్చున్నరమా, సఖుని పుష్పము లిడి వేడుచు
 గోష్ఠిపురస్థలి గోష్ఠిపురస్వా, మికి నర్చించెద మేలుకొల్పు లని
 దర్శనం స్తరస్థానంబందుఁ, యానవాశరథి కతికై విష్ణుతి
 ధన్విమంగళకతలమున వెలకొను, శౌరికిఁ దగు పరిచర్య లొనర్చుచు
 భీమరస్థలమునఁ బరఁగు బలాధ్య, స్వామి సలా మని సత్కర మెత్తుచు
 ధరణిఁ గురంగస్థలమందలిపూ, క్లస్వామి నివారణమునఁ గొల్పుచు
 నవనిపటస్థలమందలివిష్ణు, శ్రీమూర్తికి నిదె చెంగనలో యని
 తుద్రనదీస్థలి శోభిలుచుండెడు, నమ్యతునకును శిరోవనతులు నిడి
 యంత ససంతతయనమంగుండెడు, పద్మనాభునకుఁ బాణిమోడ్పు లని
 ధృతి నూపెరిమిది తిరుపతులందుల, నవతారంబుల నలరంగ వెలయుచుఁ
 గృపతో మము రక్షించెడు స్వామికి, సలపుడుఁ బదివేల్ సాష్టాంగంబులు.

౧. అని ప్రపత్తిపూర్వకంబుగా నష్టోత్తరశతతిరుపతులు సేవించి యంత. 214

సీసమాలిక. అభిషేకవల్లి మోహనవల్లి విద్రుమ, వల్లి చంపకవల్లి బ్రహ్మవల్లి
 మకరందవల్లి కోమలవల్లి మాణిక్యవల్లి చందనవల్లి పవనవల్లి
 జంబూరవల్లి కాసారవల్లి సంతతివల్లి శోభివల్లి పనుధవల్లి
 మిరకతవల్లి నిర్మలవల్లి మాక్తిక, వల్లి కస్తూరికావల్లి గంధ
 వల్లి విద్రుమవల్లి పద్మలవల్లి పరిహావల్లి నిక్షేపరాజవల్లి
 యుంబులవల్లి విహారవల్లి వినోద, వల్లి నిత్యోత్సవవల్లి చిత్ర
 వల్లి మనోహరవల్లి కెతకివల్లి, సారంగవల్లి కర్పూరవల్లి
 కల్యాణవల్లి శృంగారవల్లి మనోహరవల్లి నాయకవల్లి స్వచ్ఛవల్లి

- గౌభాగ్యస్థలి కేసరపల్లి మాధుర్య, మాలతీపల్లి సామ్రాజ్యవల్లి
 మంజులపల్లి సంభ్రమపల్లి శుకపల్లి, నర్మతపల్లి యానందపల్లి
 కేయూరపల్లి కోకిలపల్లి సుందర, పల్లె సుమంగలపల్లి మదన
 పల్లి సరసపల్లి వైభవపల్లి కి, సలపల్లి రుచిపల్లి చారుపల్లి
 కాతుకపల్లి శర్కరపల్లి వికసితి, పల్లి మండనపల్లి పరమపల్లి
 హాసపల్లి పృథ్వీపల్లి యసురాగపల్లిక, సుమపల్లి సుఖపల్లి శుభ్రపల్లి
 చంచలపల్లి భూషణపల్లి సుకుమారి, పల్లి వనజపల్లి వామపల్లి
 రంగపల్లి కలంకరత్నపల్లి నూ శ్యామ, పల్లి కుండలపల్లి నకుళపల్లి
 విచిత్రపల్లియు వేదపల్లియు బెరుం, జేవిపల్లియు భూమిజేవిపల్లి
 యలమేలుపంగ తాయారను బీబినాం, చారు రంగ నాచారుతాయి
 కొమరొందు శ్రీచూడికుమతనాంచారప్ప, చెలనొందుచుండెను శ్రీపిరాట్టి
 నం దనపేళ్ల జెన్నొందు దయాన్విత, సీతాభిధాన లక్ష్మీవ్యూహ
 లే. ములను నూటెన్నిదితిరపతుల వసించు, విష్ణుమూర్తులతో గూడి వివిధగుతుల
 ననుపమవిహారములమించు నమృత్పా, పాదపంకజముల కత్తికై మొక్కి. 215
- సీ. వారకి పాయఘాటవారల గొనియాడి, పరల పూదత్తాగువాడఁ గొలిచి
 భీతఁ జేయఁగువారల దర్శించి, పెరియఁగువారల కేరు దలఁచి
 నమ్మఁగువారల నెమ్మదిలో నిల్చి, తిరుమంగయా? వరిఁ చెలియఁ జూచి
 తిరుముష్యుల్లొరఁ బరికించి మఱి తొండ్రుడిపొడియొల్లొరఁ కడిమిఁ బొగడి
 లే. వేడ్కఁ గులకేఖిరాల్వొర్లచినుతిఁ జేసి, మఱి తిరుప్పావీయొల్వొర్లమరుగుఁ జెంది
 మధురకవియఁగువారల మాట లెన్ని, నాథమునియఁగువార్లకు నతు లొనర్చి.
- క. సామ్రాజ్యమంతం బిదె, వీక్షింపుం డనుచు జూపువిధిని బ్రపత్తికా
 నిత్తేపించి సుమేరున, దృష్టంబుగ నున్నవైనతేయునిఁగొలిచెన్. 217
- సీ. మత్స్యవతార నమస్తే మహాకూర్మ, దేహ నమస్తే వారాహవర న
 మస్తే నృసింహ నమస్తే ఎటో నమ, స్తే భృగుకుల నమస్తే దశరథ
 తనయ నమస్తే ర్మతిసయావిభేదనో, ద్దండదోర్దండఁ చండవిప్రి
 మతిబలోద్ధగ నమస్తే బలూసుసం, ఛన నమస్తే బుద్ధ భిష్మరూప
 లే. ధరనమః కల్కివేషసుందరసురారి, శక్రమఖిదిక్పతిపయోజజాతరుప్రి
 సిద్ధసాధ్యాదియత నమస్తే యటంచు, వివిధవిష్ణుసలములు నేవించి వేడ్క. 218
- ప. తిదనంతరంబ శ్రీశైల ఝిల్లి చక్రవర్త మూకాంబికా కోటిశ్వర గోకర్ణ కదారహ
 టకేశ్వరి జంబుకేశ్వర బ్రహ్మేశ్వర పుండరీక పంచనదిశ్వరారణగిరిశ్వర జటా
 నాథ వైద్యనాథ గౌరీనాథ రామేశ్వర శంకర నారాయణ సుబ్రహ్మణ్య శ్శాద్య

ధీశ్వరులగు నిశ్వరులను నేవించి వెండియు మహిమండలిం గలపుణ్యస్థలవిశేషంబు
లంజూచుచు సంచరించు నయ్యవసరంబున. 219

కా. నర్వదీప్తపతీప్ర పూరితపయస్సంబంధధారాధరా

ఖర్వధ్వానభయోత్పత్తిఃఖివభుగ్రాజ్యాద్యకూర్తాదికం
బుర్వింద్రాయుధపాతభగ్గుకుటిలవ్యూహక్షరద్యైఃపతి
త్తర్వత్తుభితాహిలోక మగుచుక దర్పించె షర్వం బిలన్.

సీ. నెళనెళధ్వనులతో ఘోషోఘోష మనుగర్జి, తములు కర్ణతోభేదాభ మెనయ
ధశధశద్వ్యతులతో మిలమిల లలమించు, లక్ష్మిబలౌద్రత్య మడచుచుండ
ఘోషఘోషార్భటులతో ఫళఫళా రనువాన, ధార్తరాష్ట్రాది మహార్తినింపఁ
జిటబిటారముతోఁ దటతట ఎడగండ్లు, యువరాజముఖ్యుల నొడుగఁ జేయ
తే. విజయవిఖ్యాతి నమ్రహస్పృష్టినమయ, మమర విరధర్తవిలసనం బనిలజాత
ఫలనము కృష్ణఘనయుక్తి చాలఁ గలిగి, యవనిజనములు వినుతింప నతిశయించె.

క. ఆయెడ సఖి లొకఁ డొక్కఁడు, కూయిడి జతగూడ కెడని గునుకపరువులం
బోయిరి చెంగటియూరుల, కాయూరవ్యుఁడు హిరణ్యుఁ డట్లతిగతితోన్. 222

తే. ఎడఁకు చట భద్రనేన యావాసమునకుఁ, బోయి నేను బ్రవాసి నోపుణ్యురాల
తడిసితిని షర్వధారలఁ దాళఁజాల, నేర్పెఱుంగ నిందు రానిమ్ము నిద్రఁ జెంద. 223

క. అని వేడిన వై దేశకు, ఘనకరుణాదృష్టిఁ జూచి కామిని పడుకొ
మ్మని ముంగలిచావడిఁ జూ, పిన హః లక్ష్మీయటంచుఁ బేర్కొని యచటన్. 224

చ. తడిసినవస్త్రము ల్విడిచి తాల్లపయి న్నెవన నారవేసి యో
పడఁతుక నీడుపెద్దలకుఁ బల్కుగ శక్యముగానిపుణ్య ము
య్యెడు నిట కగ్నిఁ దెచ్చి సగ యించుకమాపు మటంచు వేడఁగాఁ
దొడిపడ నట్లనర్చి యలతోయ్యలియ తనిరూపసంపదల్.

225

తే. మఁటవెలుగున వేమాటు మనసు దూలఁ, దళకు తెలివాలుగన్నుల బెళుకుఁజూచి
యెప్పు డేగ్రామమందుండు దేమి పనికి, నెఱికి కేగదు నీడుపే రేమిచెపుమ. 226

క. అనినసఖి కనియె నుండుదు, ననిశంబు కిరాతదేశమందు హిరణ్యం
డనఁ దగుఁ దనఁజేరిలఁ బు, ణ్యవదీనిధులెల్ల జూచి యరిగెదఁ బురికిన్. 227

చ. అని పచియించు తైర్థికున కావనజాయతపత్రనేత్రయి
ట్లను నజయోపనంబున రతౌఘఁ దొలంగి కులాజగంధపైఁ
గనికర మింతలేక తిరుగ న్ననసాగె నటోయి నీకు నా
విని నిజమాను నీపలుకు వేయన నేల వివాహహీనుడన్.

228

లే. ఆలికే నంగలాచ్చుడు నన్యనతులఁ, జూచి గ్రుక్కిళ్ళు క్రంగుచు నుఖము లేని
కతన యాత్రఁ జరించెడికతయొకాని, మనసు సంభోగవాంఛల మఱిగి తిరుగు. 229

చ. అనుపరదేశికుం గని సుహృదరణంబున లేచి కాఁగిటఁ
నునుజిగిబ్బిసి బైపుఁజనుంగవ నాటంగఁ జేర్చి మోహముం
జనుకఁగి మోచి నొక్కి మరుచిన్యకుఁ దార్చిన వాఁడు పేర్చుచుం
డినతిమిచేతఁ దద్రతికి తీవి నమున్ముఖుఁడై ముదంబునన్. 230

లే. గుబ్బు లనునట్లు లూఁతఁగాఁ గొని మనోజ, కేళికావార్ధిలోపల నోలలాడు
చుండె నవ్వేళ దానినాథుండు వచ్చి, యెవరు నా రని ఘర్షించి హెచ్చరింప. 231

క. ఆనయముంబున నెటు.లే, భాసురమతిఁ బొంకల ముఁ బుకంగఁ గదే
యోనుదతీ యని యడిగిన, నాసఖి యిది తెలియ దుచుచు నటుమొగ మయినన్.

లే. హంస హేమావతికి నిట్టులనియె వేడ్కఁ చెలియకుండిన నేమాయెఁదెలిసికొనుము
వింటినా సతి ఘర్షించుటఁడు ఐడఁక, వెఱుకకు మటంచుఁజెలి వానివెన్నుఁజెఱిచి.

ఉ. తీలెలుంగుఁ ఘటించి పరికింపక పండుకముండి పల్కె యా
త్రాలనదుర్విచారలము రాత్రజనించిన నేఁడు తావకీ
నాలయనుందు మే మిదె సుఖాప్తిని సుప్తి యొనర్చి రే పువః
కాలమునందు బోయెదము కారుణికోత్తమ పండరియవే. 234

లే. అనిన మంచిది యని లోని కరిగె నాథుఁ, డరిగినది చూచి సఖి లేచి యంతలోన
బంటితో నీళ్ళు పట్టుక యింటిలోకిఁ బోయి యేడుంటి వీసరి ప్రార్థదనుక. 235

క. ఒక్కతనె గ్రుక్కుమిక్కుని, దిక్కుడనీసరీతి నుండి తెరువరు లెవరో
యిక్కడికిఁ బంపవచ్చిన, నక్కట'ప్రాప్తు లుండె నధిపా యనినన్. 236

ఆ. నిండినింటిలోన నీకేల భీతిల్ల, గోల యూరఁ బ్రొద్దు స్రుంకలేద
టంచుఁ గొఁగిలించి యరుమాన మొందక, యోర్పుతో సుఖాప్తి నుండెఁ జెలియ.

కా. ఈలీలఁ వెన బొంకనేర్చిన నృపత్యేకాగ్ర మాదామహీ
కేళీసంభ్రమధూమి పాలసురతక్రీడాచమత్కారచ
ర్యాలాలిత్యకథాప్రయత్నమున కత్యాసక్తితోఁ బొమ్ము లే
దా లోలాంబక యూరకుండు మని కాదంచేంద్రుఁ డిట్లాడఁగన్. 238

చ. తెలతెలవారపచ్చుట సతీమణి యష్టంబు చూచి కేళికా
నిలయుఁ జేర నేగి ధరణీధవుడై దమిమీఱ నుండెనా
చెలి యనుమం బురోహితుఁడు చెప్పిన నాత్త జనించువేడ్క నా
నలనరపాలమాళి తదనంతరగాధ పచింపుమా యనన్, 239

కా. రక్షశ్శిక్షకరక్షయక్షయన్యపాధ్యక్ష సదాక్షేమకృ
 ద్యక్ష రక్షితశుభ్రక్షహయదార్థక్షైఖ్యమద్రాస
 ర్వక్ష యన్యనిలాక్ష రాక్షసజలా శ్యక్షాన్ని వాయుక్ష పా
 ధ్యక్షేక్షార్థకపద్మరక్షకరమాధ్యక్షారవిందేక్షణా.

240

పాదభ్రమకకందము. రామానుజతనుమారా

ధీమదననధీనసానధీననదమధీ

తామసమయయజసమతా

నామగతాఘనయతతయనఘతాగమనా.

241

మణిగణనికరప్రైము. హరిహయహరిణాధ్యదయనభరణా

హరిహయహరిణాధ్యదయనభరణా

నరవరవిగమననవినుతనరణా

నరవరవిగమననవినుతనరణా.

గద్యము. ఇది శ్రీమత్కృష్ణంశివ్యసగోత్రపతి త్రాయ్యులరాజావ్యయసుధావార్ధిపూర్ణిమా
 చంద్ర నివృహయకవిత్వనిర్మాణచాతుర్యనిష్ఠుడౌ శ్రీరామనామపారాయణనారా
 యణామాత్య ప్రణీతం బైనహంసవింశతి యనుమహాప్రబంధమునందుఁ జతుర్థా
 శ్వాసము.

శ్రీ ర స్తు.

హంసవింశతి

పంచమాశ్వాసము.



ధర ధరధర సరథా
రాధరసభవర్ణ సమదరాసణమకుట
త్వాధగచరశర విబుధా
రాధిత కరుణాభిరామ రఘుకులసోమా.

వ. అనధరింపుము నలరాజస్మృతకుఁ బ్రత్యుత్పన్నమతి యిట్లనియె నట్లు ప్రభాతంబుగా
వచ్చిన నిజమందిరంబు చేరి మరునాఁడు దినాంతం బయినయనంతరంబు హేమవతీ
కాంత యత్యంతసంతోషంబున. 2

సీ. నిటలాధరీకృతస్ఫుటచంద్రకళలీల, నెలనంకనామంబు నీటు గులుక
మరుదాప్తిరేఖగా నెఱయు పద్మరజంబు, వెలె నక్రమసారతిలక మమర
నంతస్థనృపవరహాగ్ని పైఁ ఎఱ్ఱిన, గతి గుబ్బకుంకుమకలప మమర
జిగిరించి పూచినచిన్నారిలత రీతిఁ, జిత్రపట్టాంబరగాఢ మమర

తే. గనకసుమదామఘమఘుమల్కుచములందుఁ, గంబురాపూతభుగభుగల్లశమునందు
నంద మొందంగ వాసింప హంసమున్న, నెలవునకు జేరె సాతానియలరుబోడి.

తే. చేరినప్పడె కలహంసశేఖరుండు, తివిరి హేమవతీకాంతదిక్కుఁ జూచి
వేడుకలరంగ నొకగాధ వింటివేని, చెప్పెద నటన్న మంచిది చెప్పు మనిన. 4

వ. హేమావతికి హంసం బిట్లనియె. 5

పదునేడవరాత్రికథ.

పరంగు నొకపురము రత్నా, భిరణంబనఁ దరణికిరణపటలీసంఘో
ధ్యురుసాధస్థిరకేతూ, త్కరచిత్రపటాంకుచిత్రతద్యుతలం బై.

- తే. తనయు డగురాజు ఘనమార్గముననురాగం, గొట యాత్రోవనరికట్టుకొన్ననుద్ది
 విని జలధి దానిచుట్టును విడిసె ననగ, నాగసాతలనిమ్మ భోయంబు దనరు. 7
- ఉ. అందొకకుంభకాళకమహాస్వయమండలద్దుగ్ధి వార్ధిపూ
 కేందుండు చక్రదాసుడన నెన్నిక కెక్కిన కేరుగల్గి చె
 న్నంది మనోహరాంగదుచిరాక్ష్మతీసంసదచేతి నిందిరా
 నందనుడే యితండుగు ననదగి కాపుర ముండునెప్పుడున్.
- ఆ. సలుప కడసరాయి సారె కలాసంబు కట్టెయిసుము జల్లి కడన ముల్లు
 మంటిముంత గుప్పెమ్రాసు నావంబును, మన్ను మోయు బోతు మలయుచుండు
- సీ. అదివరాహంబు మేదిని నెత్తిన, మాడ్కి జొప్పడగఁదా మన్ను మోయుఁ
 బ్రథమవేశలస్పష్టి బ్రహ్మచేసినయట్లు, ఘటకొటు లుత్సాహగరిమఁ జేయు
 విష్ణువుచక్రంబు వేడుకఁద్రొప్పెడు, చాటువనఁ బటమారు సారెద్రొప్ప
 బయలిపురంబులు భిర్గుండు గాల్చిన, నంబు నూపట్ట నావంబుఁ గాల్చు
- తే. గవివరుండు పర్వతంబులు గమించి తెచ్చి, కప్పడిడఁతఁ గుండలు కుప్పవెట్టు
 నవిదివియు ధాతకాండంబు లడఁచు నరణి, సాధుపదవర్తిఘటకారచక్రవర్తి.
- తే. కాంగు మజ్జగముంతయుఁ గడప గూన, బాన నెనలయు బుడిగెలు పరపుచట్ట
 కడన మంత కరిగెదుత్త సిడతగఁగి, కుండలటికయు మూఁకుడు బిందె ప్రమిదె.
- చ. చెవులపెనంబు గోలమును జల్లలసిబ్బియు దోనితోటియుం
 గువిచిలుమాతమాలయును గుమ్మతె యందపుఘాపపాత్రమై
 సవరని బూజిపెందొనయు సానికెయిప్పు కమండలంబు వే
 దొన తెవకంబిదుత్త నెరడుల్చియుఁ గప్పెరపంటు లాదిగన్. 12
- తే. తీర్తిపూచెలు కులకులు త్రేటగట్లు, గరలమరువులు వడికట్లు కిరుదుకట్లు
 బొద్దుటీసలు నునువులు మొదలుగాఁగఁ, బనులు నిట్టంపుఁ గుండలపైనతండు. 13
- సీ. దేవకార్యములకుఁ దిరునాళ్లకును మహా, త్వవములకును గంగజాతరలకు
 సంప్రాక్షణములకు జన్నములకుఁ బెండ్లివడుగునోములకును శ్రతములకును
 సత్తంబులకు సహస్రంబులకును సమా, రాధనపితృకార్యయూధములకుఁ
 బండుగులకు నాలపంబులకును బొంగి, లికిని దేవలకు గొబ్బికిని నడరు
- తే. జంగమార్చనలకు బాలదానభోజి, నములకును దండు వెట్టికి నగరివారి
 కొండబక్కిలకును భిక్షువలకు నైనఁ, గొఱంబివడుకుండగుండు లాకుమ్మరిమ్ము. 14
- క. ఒకపాటికలిమిచేతను, గడిపిక పడకప్పులేక కనకాధరజాం
 శుకిముల గరగరికల నిం, చుకి తక్కువగాక సతండు సుఖమున నుండున్. 15
- క. అతని కొక్కకలాంగన, శీతాంశునిభాస్వ రూపనేనాఖ్యున వి

ఖ్యాతిని వెలయును గంతుని, చేతికిగాచాఁ కనంగ జిగివిగినతోన్. 16

ఆ. ఘనము ఘనముకన్నఁ గదనైల్లచిహ్నుఁ, మెఱుంగు మెఱుంగుకన్న మేనిచాయ
విపుల విపులకన్న సుపమింపఁ గటితటి, దాని కెయ్యె భూమిలోనినఖిలు. 17

ఉ. పోఁకలరీతి నొంది మెఱుపు గొని మిట్టలు గట్టి నైమొలలో
జోకుఁగఁ దీసి తాళములచొప్పునఁ గన్నడి చెడ్డవైఖరికొ
దీకొని యొప్పి గిండ్లపగిదిం గొమఁగొప్పఁ బసిండివండవై
వీడకను దండనుండి యలివేణికుచంబులు పొల్చు నెఱయున్. 18

పంచరహితుండివఁడు భామిని పొక్కిలిపెట్టెలోనఁ దా
నుంచినకాలసర్పము సమున్నతి నాడఁగ లేన మోఱ బు

స్సంచుఫణాన్త్ర మెత్తి యలరారెడుచాడ్చున కోమరాజి య

భ్యంచితలీల మించి మది హన్షముఁ జేయు జనార్దకెప్పుడున్. 19

చంద్రభాగనిరూఢి సతిమోము రాణిచు, నెఱిగొప్ప కృపచేణిగతిఁ గాంచు
నువిదవాలనువోయి యుత్పలాశి నొంచు, సఖియ పల్లవులు సరస్వతిని మించు

శంఖపర్మారూఢి సఖిగళంబు నయించు, నవ్వులు క్షీరసుందరత మించు

స్తనము లుక్తుంగభద్ర సులీలదర్పించు, నాన నివ్వరికృతి నందగించు

తే. జఘనము విశాలహేలల సుభ్రమించుఁ, బదయుగము పల్లవాకారమద మడంచు
నడలు హంసాసగిఖ్యాతిఁ గడుపహించు, నంగము హిరణ్యకళితో నతిశయించు.

క. తమ్ములు చెలికరములు పం, దమ్ములు పలుకరస పర్వతమ్ములు బలుచం
దమ్ములు చమ్ములు తోవలం, దమ్ములు కను లలక లంబుదంబులు పొగడన్. 21

చ. హరివరకొంచ నాబ్జకమలాశిఘనాకృతు లంచు టెంతయ

బుద్ధరము పటూక్తి నాన గళముం గరముల్ మచయ్య మంచు న

తైఱన సుమధ్యదేహముఖద్వైతికుంతలకేశపాశముల్

హరివరకొంచ నాబ్జకమలాశిఘనాకృతులందు నిచ్చలున్. 22

ఉ. దానిమిటారిసోయగపుదట్టపు మోహము లూరుచూపులుకొ

దానిక చంపుసొంపునగఁ దాల్చినచాయలరాముఁ డించుకొ

దానిరసోర్మ లాకులమనంబు గచుంగొని లోనుగాని య

మ్మానవుఁ డెంచులేడు వినుమా యనుమానము మాని మానినీ. 23

చ. అది నెఱప్రాయపుకొ సొగసు చాట నొకొనొకటైన గర్భముం

బొదలని చాట యింటియెనుబోతునకంటె మదంబు హెచ్చి నె

మది పరనంగమంబునకు మార్కొని సొక్కఁగ జారవీరులకొ

నదలక చూచుచుండఁ దలవాడిలి గాఁపుర మయ్యె దానికిన్. 24

- క. చిటిపాటిసాములు వెట్టుక, పుటపుటగా వీధివెంటఁ బొరిగిండ్లఁబడిక
 విటులనిమిత్తము మట్టెలు, చిటుకుచిటు క్కనఁగఁ దిరుగు సిస్తగు వగతోన్. 25
- సీ. జేతలరారాలజిగఁ గ్రాలు నిడువాలు, కురులు వేమరు మవ్వి కొప్ప బెట్టు
 బలువాలుగల నేలు తెలివాలు గలమేలు, కనుల రేఖలదీర్చుఁ గజ్జలంబు
 కపురంపురుచిఁ బెంపు కనునింపుఁ దులకింపు, పెదవిపైఁ గెం పెక్కివిడమునేయు
 చలిసిత్తెముల గుబ్బులనిబ్బరపుగుబ్బు, చనులఁ బూయును మంచి చిందనంబు
- తే. మంగళాంగరంగద్రాఁగనృత్త, ఘనజఘనసీమ నవరించుఁ గలువచెఱువు
 నలమరుచునల్లనైన చువ్వులన మెఱయఁ, జిత్తజునిదాడి కుమ్మరచిగురుబోడి 26
- సీ. తరితీపువగులు బిత్తరపుఁ జూపులు మోవి, విఱుపుల సొలపులు వింతమాట
 లుమటుచొకాటంపుటొయ్యారిచేప్పలు, సోబానపాటలు సాగసుగుల్కు
 పొగరువికావికనగపులు బెళికించు, కనుసన్న నేర్పులు కలికికతలు
 సామి తెల్పిన్నెలు జాణననంబులు, తెచ్చికోల్చరుపులు తేటపడని
- తే. జంకెనలు టొమ్మతాటింపు సాహసములు, పచ్చి లేదగఁ బెక్కిడి ముచ్చటలను
 విటులఁ గనుగొన్న వేళల విస్తరించు, రూఢి మించినతమితోన రూపనేన. 27
- క. ఈలాగునఁ జెలి పల్లన, బాలచకోరములకెల్లఁ జంద్రోదయమై
 చాల విహరించుచుండెడు, కాలంబున నొక్కనాటికడయామమునన్. 28
- మ. పరఁగం గూలినయిండ్లుపేళ్లు గరిసెల్ పల్లెరు లుమ్మెత్తలం
 జిత్తిపెంకుచొ చిగిరితలఁక గురుకలుక జల్లేడులుక మూఁకొ
 త్కరముల్ దున్నినపెంటదిబ్బలును నక్కల్పండికొక్కుల్ దరు
 ద్దూరుఁగం బూడినపాతెరల్ పడినగుళ్లుగ గల్గు పా ధూరిలోన్. 29
- ఉ. లాడికి మూఁగుకొకులపూయన మొందఁగఁ జేయ వీఁపుపై
 ద్రాడునవ్రేలు నీకె గుదితాపినదేహము పేడి కొల్లకుక
 రోడి నకించుతోక బలురోమును లంటినజొఱుటిగలుక
 గూడిన బంధముం గలిగి కూర్చుచునుం డొకబక్కగుఱ్ఱమున్. 30
- తే. మందగుది రిప్పగొరిసెలు మక్కిగొళ్లు, బరతుమురుకొమ్ములును దోటుబర్లతిడక
 వాటు తెరడొక్కమిడితోక వేటుగాళ్, నేరువోసిర యొకబీదయెద్దఁ జేరి. 31
- న అండు పెసియించి యున్న సమయంబున. 32
- చ. నలువగు తుంకిచేవన గనంబడుకొచ్చులు వి త చింతని
 ప్పులసరివచ్చు కన్నుగపొసరము నైడ ముద్దపక్కలం
 చెలుపులరాలు లావుపొలలిం దగు పాదము లుక్కుపోత సం
 ధినినవిధాన నుండు బలుదేహము గల్గినపోతు పెచ్చినన్. 33

- ఉ. చేరి శుభంబె ఘోటకమ క్రకరమే వృషభంబ మీర లి
తీరున డస్సియుండు కథ దెల్పు డటంచును బోలువేడ వే
సారక విన్న చెప్పెదను సైనివర్య మదీయ గాధయి
చారసి యార్జి గ్రుంకుదు వృషాగ్రణి పోతుచుజూచి యిల్లనన్. 34
- సీ. తలయేరుఁ బెట్టి బీడులు దున్ని పడఁగొట్టి, గాలుచిక్కినబుడ్డఁగట్టి మొత్తి
పొలముకొండలకుఁ బంచి తలదిమ్ము బట్టించి, పలుకుకవివెలపదను జెఱిచి
పాపనమ్ములఁ జిక్కు పఱచియు రెండేసి, గొల్లకొడి నమచ్చి గొట్టుచేసి
బలుగుంట్లకచేను పాయఁబో సాగని, తావులనెలఁగోలఁ దాఁకమొత్తి
- తే. గానుగలఁ ద్రిప్పి సరువళ గలఁచి బంతి
దుడ్డుబరువెత్తి యెకిరింత దోలి యడలు
గల్గిపడి రెండుదుక్కులు వెళ్లదున్ని
యఱు గడగిపోదోల ని పైతినుచ్చి. 35
- క. అనవిని తలద్రిప్పెనుబోల, తనియె మఘోక్షంబ కష్ట మనుభవ మయ్యెన్
పనజభవువ్రాతఁగడువగ, మనతరమా యనుదు ఎగచి మహిమను హరితోన్. 36
- తే. నీవు హరిరితి గంధర్వనిచయ మెల్లఁ, గొలువ దేవమణిచక్రములు పహించి
విబుధులభరింపుమండెడు విధములెల్లఁ, దోలఁగి చిక్కితి విటులేల తెలుపుమనిన.
- వ. తురంగంబు మహింబున కిల్లనియె. 38
- క. ఆనాటి కటులనుండితి, నీనాటికి నిటుల నయితి నేమందు నయె
లేనాటి మేనినత్తువ, లేనాటికి గలవె విను చరించినవిధమున్. 39
- సీ. పేరీమ నెదుర్కొలు పెండ్లవారల కిచ్చి, తెవులైనవారి కడ్డలకు నొసఁగి
మేయఁ బోయినచోట మెడవెండ్రుకలు పట్టి, యాక తాయలును వాహ్యళిదోలి
సార గృహప్రవేశమువారి నెక్కించి, సంస సారెకులందు స్వారివెడలి
పల్లెపల్లెనుంచి బర్వు వేనుకవచ్చి, ఎలసలచే కంట్లములఘటించి
- తే. తీరకున్నట్టి కష్టసంసారమునకుఁ, గనవు కట్టెల లద్దుల గాని పఱిచి
లావు సత్తువ చెడఁగొట్టి లాఁడె పోవఁ, జేసి తోలిన నిలువ విచ్చేసినాడె 40
- చ. కొఱపము చెడ్డయొట్టు చలిగొట్టినచో కవణంబు కల్ల మే
నజసిసమాదమార జల మార్పుట యెన్నఁడు కానివాని యే
తఱిఁ గలలొననుకొ బడెడుదాణ యెఱుంగను బేదదంట్టుముం
దరఁ బడవేరిసి యెడల కడ దామెన ప్రాదుఁ గాలుగట్టినన్. 41
- తే. ఎట్లు పోట్లాడి కొమ్ముల నెత్తివేరియ, నేదె లొకదిక్కు నెలఁగఁగఁ గేరీపుడల్లు
లాఁగ దన్నంగ నమ్మహానృతేత, గోడిగై పుట్టియును గోడు కుడువలసె. 42

- సీ. పిల్లనీచర నక్కనీ తెల్లచవి గొట్టె, పాలలంబును నేరకపాలలంబు
బుడ్డకొసరియట్లబొందిదొ, తరలంబు, మాడుపుగురుగును మదనకట్టె
నూనెయంతలమును నానబ్రాలమును, గుండగురుగుపాల పెండలంబు
పొద్దుగాడియు నల్లపూలల మిసక చెం, చలి కందికారము గిలకలంబు
- తే. కన్నెకొమరెడ్డుమట్లెక్కు వెన్నవెదురు, లంజెసారము వెట్టిపూలము చిట్ట
బొట్టలము గోళ్లగొండియు కట్టలంబు, నల్లతీగాదియలములు నల్లవిడిచి. 43
- తే. కనుము లీడలికోరిక కాకివెదురు, దర్శ చిగిరింత గోరిగె దాడయంబు
జంబు నూదరతుంగ పెకజంబు పెద్ద, తుంగ భోజవతీ నక్కతోక విడిచి. 44
- సీ. కాచిగోగడ నెట్టకార బూదెడతోల, కాచి పండెడగోళ్లగడ్డయుల
ముల్లాపుచంగాయ మల్లయకరవెల, యెఱగొయ్యి వేయితు మెఱుంగుగడ్డి
గంపదొల్లకకొమ్మ కారెపోతరములు, పట్రింత కదురు కార్కాకు చిత్ర
కందురుబూత రాకాసి పిచ్చుకచియ్య, మళ్లరి వెల్లి చేమద్దుగునుక
- తే. చీమచిప్పర చిప్పర చేతిబోద, పుట్ల గడ్డుట్ల చిప్పర పూడుకనవు
పాలిక పెనుకెడ కుంచేటిపారుజు గరక, పరికి సాళ్లము సొంపెనుదురుగరిమిడి. 45
- ప. మఱియును. 46
- తే. వేరుతోణ్ణంగి తొండును మారువెల్లి, తోపరిప్రింత యెడ్లకొమ్మప్పి గడ్డి
పుల్ల పూరూచయును బూద పూలగడ్డి, కదురు తుంగాను తుంగలు గలయ నిడిచి.
- ఉ. చిక్కులమారి యాబలిజనెట్టి నయాళులగట్టి బర్వులకొ
ప్రుక్కెడలంగఁ గొట్టి తనసుందరిచేతికి గడ్డికోసమై
చెక్కుడుపార యాయలబడి నేటది చక్కనికోడెకాండ్రపైఁ
బ్రక్కలవ్రాలి సోలి నగుబాటున కళ్ళక సంజచీకటిన్. 48
- తే. దానకపువాండ్లు లద్దిలోఁ దలకదీసి
దిబ్బలను వేయిఁజెడుగత్తుగబ్బుగడ్డి
గంపలో వేసికొనివచ్చి చంపఁజాలు
పూనికను గ్రమ్ముకొని నామొగాన వైచు.
- క. విను మాపెదర్చి కినుమడిఁ, గొనకొని కావించుదానికోడలినడతలో
కని కని వేసారతి హె, చెప్పెను బాపపుఁగాల మనుమఁ జెప్పెడువేళన్. 50
- సీ. చండవేగోతథూమండలధూత్యాప్తి, పంకీకృతాభిహాలంకషాంభ
మభోత్పతద్దృషద్వ్యాపూతభగ్నధా, శ్రండరక్షరద్వాహ్యాకాండకాండ
మద్రిభిత్తేల్యటస్యనిభాగద్రాక్ష్మ, తపోస్థితక్షమాస్థమాజ
మృత్రపురధీకృదుత్పరోఽథ, వ్యోవీధ్యటధ్ధరిత్యున్నతపుర

తే. ముద్ధతాభిప్రద హాదిస్థవాన్యు, హుర్ను హర్త్యలనిపల్లద్దు హూహుక్తి
వాశోమద్యైశ్చ పూరితవావీచి, యదగతిన్యాక్తి ౭౦౫౫ ప్రథంజనంబు. 51

మ. సరుణాశాగతమాదుతో న్నతశిలావ్రాతాహతిద్రాని
త్తశద్యోవతనాతిభీతిభరితాంతబ్రహ్మదత్తాన్
త్కిరముత్ప్రీతైర్ముఖినిస్తుఘటిత స్తంభిమావాదీభి
కరవాతో ధరాపరాగనలయోగంబు ల్దనర్చన్త హానె 52

మ. మతియం నవ్యాయువు శోషితిస్థిరంబును గిర్భవిస్ఫూటనంబును గావున ధనం
జయపరాక్రమంబును నవ్వికబంధనంబును బలావిజయంబును గావున దాశరథి
ప్రతాపంబును శిగిరాజమానశంభును శైలబలఘాతీయంబు గావున మహేంద్ర
విక్రమంబు ననుకరించె నలత. 53

ఉ. భేకశుభప్రదం బనలభీమ మనేకవర్షాణికానరా
నికశరీరతాపహ మనిలతటాకినశీనదాదిని
రాకరహర్షకారణ మహాపతిశ్చ ప్రియోధన్ కింధరా
లోకినహృష్టకీతశిఖలోకమరాశిము సోన దోఁదినన్. 54

చ. జలదము నీలిచిల్లడము శిశ్రూరాసన మొప్పు కాశధా
రలు తెలిజిల్లువేగుబకరాజి నహించిన బూడిపూతల
గ్గలపు మెఱుంగు లాయుధపుకాంతులు గర్జితగర్జ లొప్పగ
దొలుకరివీరముష్టి కడఁ ద్రొక్కె నభిశ్చలపణ్యవీధికిన్. 55

సీ. ఆకాశకంధరంబు యొప్పు మొకిమాలు, కాలకువిందో నీలపటము
మిహిరాంగనాధంగ మేచకోల్లానంబు, కిమభాంగనానీలకింబరంబు
కమలజాండభ్రాష్ట్రగిరిమహాప్రాతంబు, ద్యుమణిదీపోత్సూమచయము
నడిమిలోకము తీసివల్లపట్టుగుడారు, ప్రకృతికస్తూరికావంకచర్చ

తే. అనుచు జగముల జనములు విసుతినేయ, నీలకాకోలకలకింబనీలకింబ
కజ్జలప్రజ్వలన్నిలకంకంకం, ఖండరీటాభిఘనఘనాఘనము నెరసె. 56

మ. శగదేబం బనుబల్పిరంగిజలధృల్సంఘంబు మందంచు పొం
దుగ శిలఖం బనుగుండు వేసి పటువిద్యుద్వహ్ని చే భ్రాష్ట్రమం
టంగం గాలం బనుయంకారకుండు చూడక మోయు నామోతలై
జగము ల్లంపము నొంద మోసె ఘనము ల్సంభవణాహుకృతిన్. 57

నీ. పనదజనగ్రామమునఁ గనచోఁజాంతు, వితతితత్త్వశ్రమధాప్రతతు లనఁగ
జలదపూర్ణజాండజలరాశితటమరు, చ్చలితవిద్రుమలతాచయ మనంగ
నమరులకడవిసోదము చూపు సమయమాంత్రికు నోర వెడ లగ్నిదీప్తు లనఁగ
ధారాధరావోంబువారుణేంద్రమదారు, జేక్షణాంచలకాంతు లెససె ననఁగ
తే. ఘనఘనాఘనగహనసంఘాతములన, గర్జితధ్వానములు మోయఁ గా రహించు
దాపపావకశీల లంబంద పర్వననఁగఁ దభుకొత్తై జంచల లభినరణి. 58

నీ. వివివివిదరగరుద్భేదభీమవృణి, వివిధజంతుశ్రేణిఁ జెవుడు పలుప
ధగధగద్భ్రుంగణదేవీవ్యవిద్యుచ్ఛ, బల నిశ ల్పనలట్ల వెలుగుచుండఁ
బెటపెటార్భటిరటచ్చటులార్భినిర్ఘోష, ములమ్మగము వార లులికిపడఁగ
ఘమఘమరావసంకులకులాకులకుభృ, త్కుహరానిలమల దిక్కిటు లురుల
తే. భేటభేట యటంచు కిరకి లుత్కిటులు రాల
నిగనిగద్యుతి మేఘముల్నింగి నెరయ
ఫళఫళపయఃపృపత్పరంపరలు గవియ
రహోరురహోరున దారుణాసార మడరె.

క. పటుధాటిరటచుత్కిటు, పటహలటహకోటరములు పాటిలినటులకా
నెటనెట పటపట వెటవెట, పిటపిట చటులార్భటులను బిడుగులుపడియెన్. 60

ప. అప్పడు.

61

నీ. గగనమండలభద్ర కాయమానంబున, ఘనపంతులను మేలుకట్టు కట్టి
ధరణివేదికమీఁదఁ గరకానికాయమా, క్తికముల రంగవల్లకలు దీర్చి
ఘనఘోషభేరికాధ్వములు బర్హిణగళ, ధ్వానకాహనినాదములు మోయఁ
దెగని మెలుంగుల దివ్యజీలుచెలంగ, ద్విజరాజమంత్రి ము ల్విస్తరిల్ల
తే. వృష్టిగజరాజగామిని విభుఁడు సమయ, పురుషుఁ డయ్యెడ నెన్నుగాపుత్రికలను
గాంచి పెంచి ప్రమోదంబు గడలుకొనఁగఁ, బరిణయ మొనర్చె శరధికి భవశరధికి.

తే. అప్పు డవ్వానకొట్టిన నళికి యుళికి, పడినగోడలు నొరుగుకంబములపట్లు
వదలి కూలినగోపురావధులు గల్లు, పాడుగుడిలోని కెరుపోతు పఱచి నిలిచె. 63

క. అంతటన్నము నిలిచె ది, నాంతము జనియించె గజ్జ లాశ్రతమాలా
శ్రాంతరుచి పర్వ నెల్లెడ, సంతమనము చుక్క లమరె సత్పథవీధిన్. 64

క. ఎరుబోతు నపుడు ముమ్మరి, తనయింటికి రాకయున్నఁ దత్పురమందుకా
సనముల సంకల దొంకలఁ, గనుగొనుచుకొ పచ్చి పచ్చి కని యుచ్చోటన్. 65

ఉ. లంపులమారిదాన నిను లాచుక మాదిగవాడు గోయ వే
కొంపకు బొమ్మటంచు మిగుగుల్ల జనింపంగల బండ్లు దీటి మై
కంపము వుట్టఁ జేగురియకటైరు దిట్టుమఁ గొట్టు బోతు బ
ల్లంపెన నింటికి చనినఁ గుర్చురి గాడిని గట్టె గట్టినన్. 66

తే. కట్టు విడువకు మని చెప్పి కాంతలోన, రేయి యొకరీతిఁ గపి యారేపకడను
గుమ్మరయ్యారీపల్లెలఁ గుంపలపు, వెడలఁ దద్వార్య జారుల వెదకుచుండె. 67

ఉ. సారణనామధేయుఁ డొక సాలియవాడు మనోఽమూర్తి కా
శ్చిరధరిత్రునండి యలసింధునసుంధరఁ జేరఁ బోవఁగా
దారిని రాగ రాగమునఁ దప్పక యాతనిదిక్కు చూచి యే
యూ రెట కేగఁ దేమిపని యున్న తెఱంగు గెఱుంగింపుమా యనన్. 68

తే. ఆతఁడు దానినెగాదిగ నరసి చూచి, దుడ్డెగట్టిది పనిలేక తొల్లఁ దానె
పలిచె నిది పాట్లమారి గావలె నటంచు, జేరి తవపేరు పురిపేరు చెప్పినిలిచి. 69

సీ. దప్పి కిచ్చున మది దప్పినదా యరు, జెంబువె మ్మనినఁ గుచందె యరును
గురఁబెట్టు మనఁ జేకూటెనాహిత ము, నన్న మడిగిన సుజహన్న మనును
సున్న మిచ్చున్నఁ గుసున్న మె యరు బోక, చక్కలే వన్న గుర్వీక్కి యనును
నిప్పని పలుకఁగా నిప్పని కనియరు, నాకి మ్మనిన మసియాకె యనును

తే. దేహ మలసె నటన్న సందేహమా య, టుచు నిల్లేపు రేగి యప్పుంచుబోడి
యతని మాటల కలమాట లాడుకొనుచు, గేరి నవ్వి న జూచి యాసారణుండు. 70

క. నెరమాటలఁ గోడిగముల, నరమాటల జాణనము లతిచతురతలకా
బరిహాసంబుల నీసరి, బెరకాయపుసతులు లేరు విసరుహగంధీ. 71

ప. అని పలికి యంత. 72

ఉ. కొమ్మరొ ప్రాద్దు గ్రుంక నెటకుం జనలేకు బరుండ నిగత చో
టి'మ్మని పల్కరించఁ దరశేక్షణ ముచి దటంచు నవ్వుచుకా
ర మ్మని చేరఁ బిల్చి యరరమై మూసి గడెక గదించి మో
దమున రెట్టబట్టికొని దర్పకకేలికి సంభ్రమించినన్. 73

తే. అతఁడు సురతాభిలాషనంగతుండు గార, మంచి దని సమ్మతించిన మమతతోడఁ
గుచ్చి కౌగిటఁ జేర్చుక తుగము లొత్తి, యెనసి మదనరక్త్రీడఁ బెనఁగులాడ

ఉ. అంతట దానిభర్త నిలయాంగణసీమకు వచ్చి నిల్చి య
య్యింతినీ దల్పుఁ దీయా మని యెంతయు ఘర్షముతోడఁ బిల్చినం
జంత యొకింతలేక యల చేడియ యేగతి బొంతుఁ జెప్పు మో
కాంత యటంచు నంచ యడుగక విని యాపిడ యూర్పు సంధిలన్. 75

తే. తేలియ దెటువలె బొంతునో జలజగర్భ, వీతిరత్నము చిక్కులు పెట్టినేల
చెప్పినను జెప్పు మిక్కిలభచిత్త మలర, వినియెద నటన్న రాయంచవిభుండు పలికె.

చ. అటువలె భిర్తపిల్విన భయంబునఁ జారుండు కంప మొంద నా
కుటిలసుకుంతలయ్యెడను గొబ్బున వానిభయంబు వాపి యు
త్కటభృతి నైరిభంబు మెడఁగట్టినత్రాడు పదల్పి చెవమా
కటకట యెట్లు సంగతము గానెనుబోతును గల్గఁ జేసి తే.

77

తే. గాడిపట్టున నిల్వదు కట్టివేయఁ, దరముగా దంచు వాఁకిలి చెఱచి పోతు
వెడలి పొయ్యాని వాఁకిలి వేర్చుమునుచు, మగనితోఁ జెప్పి యాదిట్టమమతపుట్ట

తే. ఈదయానిధి వీధిలో నేగుచుండ, బిలిచి తోడ్చెచ్చితిని మెడతలుగు పెట్ట
వింతమానిసిఁ గనఁ గట్టివేయనీక, నురుక గాఁ దల్పు న్రేసితి నోయి రమణ.

79

క. అని చెప్పి మగనిచే జా, రుని నుతిసేయించి వారిరుహముఖియు విభుం
డుచు దొంటిరీతి నుండితి, యని యంచ పచించునెడ నిశాంతం బయ్యెన్.

80

చ. పానపాన నిద్రమబ్బునఁ బ్రపుల్లసరోజదళాయతాక్షి మె
ల్లన నృపమోహతాపమున లంపటతోఁ జనె నంచ దెల్పఁ దా
వినినక భాచమత్కృతికి వేమరు నాదల యూఁచికొంచు హా
యనుచు నిడూర్పుపుచ్చుచు నయారె యటంచును బోయె నిరాటికిన్.

81

తే. పోయి యభ్రంకషం బైనచాయ, లాలుకు

కలువరాతాలకళకులలోపల రహించు

తరుకుమగరాలగోడలు గలనుపాణి

మేటిక్రిమ్మ త్రియపుతాతిమేడలోన.

82

చ. పరపుపరంగిపోషుగల బంగరుసుంచుముపై వసించి భా
స్కరుఁ డుదయింప నూడిగవుఁ గామిని లేపఁగ నిద్రలేచి త
త్తరకరుఁ డ స్తమించుదనుకా నొకరీతి మెలంగి చీఁకటుల్
నెరసినపిమ్మటన్ నలిననేత్ర మహీపతిమీఁదికోరికన్.

83

ఉ. రాలు మెరాలు వాలువరాలు మెఱుంగులనూపురాలు వ

జ్రాలసరాలు మేలుబవరాలు వరాలజిరాలు తూలుహా

రాలు తురాలు ముంగవుము గాలు తరాలసిరాలు సందితో

రాలుదుటుంగరాలు బిగిరాలఁగ నాజవరాలు దా ల్పొగిన్.

84

సీ. చీరకుచ్చులు నేలఁ జీరకుండఁగబట్టు, కొని పార్శ్వముల సభీజనము నడువఁ
బాదుకల్పేటిరాఁ బదిళుం చుడిగంపు, టింతులు వైదండ లిచ్చి కొలువ

మనవుల కని చెలు ల్గనుకుపట్టునవచ్చి, మొగ తెఱకట్టుతో ముచ్చటాడఁ
బ్రొద్దననే పను ల్పూని చేయుద మంచు, బోనకత్తెలు వేగిరాన రాఁగఁ
తే. ద్వారితగతి నిండ్లకుఁ జనంగఁ దమకుఁ దమకు
సెలవొసఁగు మంచుఁ బాటలు సెప్ప విప్ర
యోష లేతేర నొయ్యార ముట్టివడఁగ
వచ్చినిల్చిన రాయంచ మెచ్చి యపుడు.

85

సీ. సొగసుమిటారంబు సొంపునొయ్యారంబు, నీటు జగ్గుతనంబు నెరతనంబు
సొబగు నాగరికంబు చొక్కాటమునుఁ డెక్కు, గరకరికతనంబు ఘనత నడత
హాయిలు చక్కదనంబు నొసపరి నెరతీవి, సమరణచెలువంబు సరసరీతి
హాసుచమత్కార మారజంబును నేర్పు, గవ్వారంబును నాయకంబు వన్నె
తే. సింహజిగిగివగబాగు చిన్నె యొప్పు
పేరునాణెంబు మురిపెంబు పెద్దతనము
కులుకుప్రాధత్య మభినుతి గొనబు నెలవు
నడత యిట్లుండ వలచె హా యనుచుఁ బలికె.

86

ప. ఇవిధంబునఁ దమమెచ్చి పలికిన రాయంచం జూచి హేమాపతి యిట్లనియె. 87
క. తురగము న్మృపభముతోఁ దన, తెఱఁ గెన్నుచుఁదనకుఁ గనవుదేనిచెలిని ద
ద్వరనుతునతి నెంచె గదా, యెఱిగింపుము దానిచర్య లెట్టివో యనినన్. 88
అ. అంచ మించుబోడియాననం బీక్షించి, యడుగవలయు నిట్లు లడిగినపుడు
చెప్పకున్నఁ దనగు శేముషి యది యేల, యనచు నిట్లు లనియె నాదరమున. 89



పదునెనిమిదవరాత్రికథ.

కా. శ్రీధామం 2.న నొక్కపట్టణము ధాత్రిక్ మించుఁ జంచన్నణీ
సాధస్తామకధూము ఖేందుఘృణిసంస్పర్శసప్తస్వచ్ఛతా
రాధీశాశ్చ పయఃపృషచ్ఛయవిధూతాకాశక్కులంకపా
సాధూత్తుంగతజీమునీశ్వరతపస్సంజాతసంతాపమై.

90

తే. సాల మున్నతిభూర్భువస్వర్తహర్ష, నశుతపస్సత్త్వములు ఖేయానైమ్న మశల
వితల సుతల తలాతల తితి రసాత, ము వ హాలల బలీనదనము లెఱుంగు.

91

చ. కనఁ బురిచుట్టులోఁటల సుగంధఫలంబులు రాల వానివైఁ
బననలు పండి త్రెల్లి పడుపాటున రొంపులు గట్ట వానిమీఁ
దన రగదాళి వ్రీలి రగధారలు నించఁగ నైనయబ్బలిక
కనకడి బాఁధులందఁ బడసారె హానితురు కాలిపాలికల్.

92

క. ఆపురమున నొకడుండును, గాఁపురముగ బలిజెనెట్టి గణదానుఁ డనన్
దీపురముగాఁగ నయ్యల, కాపురమున ధనమఁ డుండుగతిఁ గడువేడ్కన్. 93

ప. వెండియు నతండు. 94

చ. సరిపెనతోడిసజ్జ బలుసందిటితాయెతు లంగవస్త్రముల్
సరిగె చెఱంగు పాగ విలసన్నజిముద్రిక లంచుకమ్మలున్
మెఱుంగులు గుల్కుదోపతీయు మీ న్నగుసలపుపోగుజోడు బి
త్తిరపువిభూతిరేఖ లఱుతన్ రుగురక్కలు గల్గి భాసెలున్. 95

ఉ. మోరకసీదుపట్టమొగ ముట్టతలాటముజల్లు వేరుచిం
దోరయఁ గంచుకుప్పెలును బూదెలగొల్పును బెద్దగంటి సిం
గారపుదృష్టిదండ మెడగజ్జెలపేరులు! నందె లొప్పలా
వేసినదొక్కపస్సె యెక్కిరింత మహోక్షముపొల్పు వానికిన్. 96

చ. తణగము లానుకంటములు తండిగము ల్నలకల్ దడెట్టుతూ
గణములు చెక్కుగుంపు లడిగంబులు పంబులు త్రాడుగట్టు మం
కెనములు గోతము ల్నుగలు గెంఁజెపుబోరెము లాతనింటిలో
గణన కశక్యమై వెలయుఁ గంజనమానవిశాలలోచనా. 97

సీ. గూటపుఁదిరుగ్గుని కొలికిదామెనత్లాన్, కందకెముకలి కదురుకోల
మఱిగజుమును మోడిమెఱుంగుగాఁ దీసిన, పిల్లచుట్టులు నల్లబిళ్లవల్లె
త్లాన్ను బురికొన ల్దబ్బనములును నీ, గంతలు నత్తెన కట్టెలసిమ
బలపొన్ను లలలారు బగినగూటంబులు, పెలుజోగిపట్టెన్ పిల్లపట్టె
తే. డలును బూవులకోరిగిన్నెలు విభూతిపండ్లు గంగాశమును గునిగెండ్లిపాల
మర్దిభరణియు రుద్రాక్షమాలికాన, మాహములుగల్గియుండుఁ దద్దేహమునను. 98

ఉ. కామునిమేనుగాలెఁ బలుఁగాకి జయంతునిరూపు గూలె న్నా
సోమునిసత్కళాగరిమ చూడఁగఁ జూడఁ గృశింపఁ జాలె నీ
భూమి జనించి యాక్షణమె పొల్చు పసఁతునియాకురాలె నో
హో మఱి వీనిరీతిఁ జెలు వొందిన వారని యెంతు రంగనల్. 99

చ. అతనికి నొక్కయాలు గల దన్నిట మేటి మిటారి రూపునన్
రతి నిగ్గసించు మీఱి మరురాయనిద్వియభేరి విఠతరా
చతురతలందుఁ గేరి ఘనసాహసచర్యల బుట్టారివా
క్తతిఁబలువంపులీలయభిధానముచేత విహారి యారయన్. 100

చ. కమలభవాలయాంగజగర్వ మిడంచుముఖంబు యానము
ల్లమలభవాలయారికశలన్నగుఁ గంతముశ్రోణిబింబముం

గమలభవాలయారిగతిఁ గైకొనుఁ గన్నులఁ గబ్బిగుబ్బలున్
గమలభవాలయారిఘృణిఁ గాంచుఁ గరంబులు వేడి యింతికిన్. 101

చ. ఘనము కంచంబు చెంబు లన గబ్బించుంగన మించుమించులన్
దనరుచి రూపు మాపు నెలతెక్కులఁ గెల్పుమొగంబు గంబురా
నలఁ దగుఁ బల్క పల్కదు రయారె నుపాణులు పాణు లబ్జముల్
మనసిజునారి నారియసమానపుటా రలరారుఁ దీరుగన్. 102

క. ఆలపనము శశిబింబం, బాలపనము తేనెధార లంబుదవర్ణ
శ్రీ లపనయంచుఁ గబరీ, శ్రీ లపనముఁ బొగడఁ దరమె శేషునైనన్. 103

ఆ. కాంతకరము గళమకలముద్దురూపంబు, దరము దరము దరము తరము షరము
వాలమీలఁ బోలు పనజాక్షికన్నులు, సారెసారెసారె సారసములు. 104

సీ. మొన యైననఖరాన మిను కీనునిటలాన, జోకగుల్మవిభూతిరేకమర్చి
నయ్యోర జగిదేణ నొయ్యోర మలరారఁ, బసపుతో సన్నంపుఁ బట్టెదీర్చి
నలదండ కలతండముల నిండుతనముండ, సరసకుఁ కుమరేఖ సంగుటించి
నాచెంత కానంత యాసంత జగిజంత, సాగసుగా నిడు చాదుచుక్కఁ బెట్టి
తే. మెడను జందనచర్చ ధమ్మిలసీమ, విచికిలంబులు గంబూర కుచములందుఁ
గప్రపువిడెంబు పుక్కిటఘమ్ము మనఁగ, విటుల వలపించుమరునైన వెన భ్రమించు.

తే. మీటిగడిదేరి భోగము కేరిచేరఁ, జీరి చిన్నారి వగఁగేరి వారి దారి
కోరి విటుఁ జీరి రానిచో మారుబారి, సారెవేసారి పారలు నాహరి నారి. 106

ప. ఇత్రైణంగన. 107

క. పరపురుషచింత నచ్చేలి, నెరతము చరియింపఁ జూలు నిలిచెను పృథ్విం
బరంగుచు నవమాసంభలు, బరగినతదనంతరమునఁ జంద్రవదనకున్. 108

సీ. గుడిమీదఁ బడురావికడిలోనిచెడు గీఁగె, పుణ్యనదీతీర్థమునను మొనలి
కంటిలోఁ గొరవెండు కయు రచ్చమజ్జిసి, బ్రహ్మరాక్షసి కాఁపురమ్ము నేయు
భవనసీమను ద్రాచుపాము కల్పశంఖంబు, కడ గచ్చపాదపాలకడలివిషము
వనమునఁ జిచ్చు నివ్యాపిధికినిఁ బుష్పి, బ్రతుకు బాలెడు నింటఁ బరశురాము

తే. హస్త ముదకాన గ్రుడ్డు సస్యమున మల్లె
జీవితతికి రోగంబు చెఱకు వెన్ను
మణికి దోషంబు నృపునందు మార్దంబు
పుట్టుచందానఁ బుట్టెను బుత్తుఁ డొకఁడు. 109

తే. వాఁడు నానాఁటి కభివృద్ధి వఱలఁ బెఱిఁగి

కాఁకలనుదేటి గడిమిఁజే గట్టిపారి

రాలుఁగాయతనాన బేరజపుదారి

నాఁటితేటియుఁ బలుగుంటమారి యయ్యె.

110

మ. గుణమా సెబ్ర వివేకమా నహి మనోగూఢత్వమా లేదు భా

షణమా కల్ల విచారమా రవళి పంకాచారమా నాస్తి మా

ర్గణముఖ్యావనశీలమా శశకశృంగప్రాయ మాప్తాదితో

షణమా దబ్బర సత్త్వమా హుళి గణించక వాని కద్రిస్తరి.

111

మ. వెండియు నతండు.

112

నీసహులిక. ఆకతాయుజికారి యడిబండగుండఁడు, మొండికట్టె గులాముమొప్పెగోపు

పోలెవాఁ డగచాట్లపోఁతు దుర్నార్థండు, పడినేటు నుగరానుపంద లండి

కొయ్యదిప్ప ఖరాబు కూళ బంచెలమారి, ముందటిపాపాలముద్ద ధగిడి

నోగు దూబరదిండి నోచవాఁ డవలత్తు, ణములాడు గోల వ్రాత్యుండు బజారి

పలువిత్తు పలు గాకి ప్రాఙ్వాకుఁ దుచ్చివ్వు, మొందునుద్దలమారి యులిపికట్టె

పాపిష్టి బజగేడి పంచమహాపాత, కియు వ్యతీపాత పోకిళ్లమారి

దదిబేసి చెడుగొట్టు బెరికి దగాకోరు, విషపాలవిత్తు చిల్విషము దగులు

బాజహ రాంకోరు వ్రాజప్రక్కలముచ్చు, చీవాట్లమారి ప్రాచీనవిత్తు

మాసినమరికి సిరోహి స్వామిద్రోహి, దుష్టు రోతలమారి దోసకారి

బడిమికుళ్లకమిత్తు పడిసె యెంగిలికాయ, బడుపుగూడెనగొట్టు పాడెగట్టు

గుండెకుల్లెదము తాకట్లమారి యభాసి, కడుప్రేత నడవీన్గు గలపడింపు

దూబదర్శనమూఁడు తోకగుక్కన గుల్ల, గుఱ్ఱాల గోవోచె కొరుకుబల్లి

తే. కొంటె కకుమూళమును దూబ కొంపచెలుపు

వేడిగేరియ చెరచనచేట రోను

బడియ దుర్బిజమును భిక్షు మడియచేట

పెయ్యకల్తచ్చుచేడుగుసాపెనలమారి.

క. అనుమఁ బొరుగిరుగువారం, దనవారం గాసిఁ

దనుఁ డిట్టఁ జేయు దుడుకులు, మనమున లజ్జింప కతఁడు ముత్యము న్నత్తియాన్.

తే. వానికెనిమిదియేండ్లది మేనమాను, కూఁతుఁ బెడిదిలిచేసినఁ గోడెవయ్యను

పాక ముఱ్ఱుతలూఁగెడు భార్యమీద, మనసు చాలించి దుర్నార్థములి వహించి.

క. బోగాలవారియిండ్లకు, బోగాలకు మించి యరుచిబోఁ గామించుక

బోగాలవలపు విడియపు, బాగా లింక నువవీప్తివలె మూఁ పెనయన్. 116

న ఇట్లు నిజపథావైముఖ్యంబును, వారసనితాభిముఖ్యంబును విహియించివల్లవుండను
వాఁడు వర్తింపుచుండ నొక్కనాఁడు. 117

సీ. రంభ ఘృతాచి యూర్వశి మణిప్రభ చిత్ర, రేఖ మేనక శశిరేఖ హరిణి
హేమ స్వయంప్రభ హితమోహ మోహిని, పుంజకస్థల రత్నపుంజ సరస
ధాన్యమాలిని తిలొత్తమ పరూధిని మంజు, ఘోష సౌగంధి నికుండ తార
మణి మాలిక సుమంబు మంజరి మణిభద్ర, మణిక విద్యున్నాలి మదనుయార
తే. దివ్యమూర్తిసువర్ణదేదీప్యమాన, రుచిరమకరందనుమహామణికిలాంగి
యనందనరు నవ్వరస్త్రీలకన్న మిన్న, చెన్నలరు వారసఖులహె చెన్నఁ గలఁడు.

క. ఆవారసతులలో సొగ, పై వారణలేనికలిమి నందఱును సుఖో
భావారమరునిపనిఁడిజి, రావారణ మననొకర్తు రతిసేనాఖ్యన్. 119

సీ. కలధన మెల్లఁ బోకడఁబెట్టి సన్యాసి, యై బిచ్చ మెత్తనియగ్రజుండు
చేతికైదువును నాశింపక తెగఁ గట్టి, కులకేఖరులఁ గూడుకొననిరాజు
సంచిమూల్యమునిచ్చి సడి కోర్పి త్రైవిద్య, కులజంటఁ దిరుగనికోమటిఁడు
కారుకలప మొదల్ గానన్చి సీమపై, జోగులఁ గలియనిశూద్రబిడ్డ
తే. లేఁడు ధరలోన రతిసేనఁ గూడిమాడి, యున్న విటులందు రతియందుచున్న వేళ
సందు గనిపెట్టుకొనిపెట్టుమంగుగుళిగె, మహిమ యెటువంటిదోకాని మధురవాణి.

ఫ. అని మఱియును. 121

భారుడంబును శుద్ధపద్ధతి బహురూప, లక్షణంబులు దండలాస్యములును
దైక్కణపద్ధతి పేరణాపద్ధతి, కుండలీన్యత్రంబు భాండికంబు
రాసకాఖ్యము నాటరాసకంబును జిత్ర, పద్ధతియును దేశ్యపద్ధతియును
జర్చరీకంగులచానరికోలాట, ములు నాగఁ దగుజేల్లఁ గలుగునట్టి
పోడశం బగునృత్తంబు చొరవి లెఱిగి, సరవిఁ జంచుపుటంబును జాంపుటమును
ధృవము మధ్యము రూపక త్రిపుట జంపె, యేకతా కాలతాళాదులెల్ల నెఱిగి.
భైరవి మాళవి బంగళ హింకోళ, రాజమంజరియు శ్రీరాగ గౌళ
భూపాలి లెన్నిది పురుషరాగంబులు, దేశాక్షి ఘూర్జరి దేశితోడి
దేవక్రి యాందోళి దేవగాంధారియు, గౌళ గుండక్రియాహరి నలలి
త బిలాహరి కురంజి ధన్యాసి పూర్వగౌళ వరాళి నాట భల్లాతకి మల

తే. హదులు సారంగ రామక్రియలు నవంగఁ
గన్నడ యనంగ మంగళకౌశికి యన
నెలయు నారాయణియుఁ జతుర్వింశతివివి
ధములఁ దనరారు శ్రీరాగములను మఱియు. 123

సీ. కాంభోజ కేదార గౌళ శోకవరాళి, పున్నాగ గుమ్మకాంభోజి శంక
రాభరణము మేఘరంజి తోడి వరాళి, నాదసామక్రియ నాట రీతి
గౌళ రామక్రియ మేళరామక్రియ, గౌళ నారాయణగౌళ మధ్య
మానతియు ముఖారి మలహరి సామంత, పంతవరాలియుబాలిరాగ
తే. చెంచు మలహరి దేశాక్షి శ్రీసరాళి, మాళవి యుఁబాడి సింధురామక్రియయువ
సంత సామంత శుద్ధసంత గుజ్జ, రియును హేజిజ్జి నీలాంబరీయు నవంగ. 124

తే. పాసంగు ముప్పదిరెండు నపుంసకములు, మాళవశ్రీ యనంగను మలహరి యన
దేవమలహరి రేగుప్తి దిరముకుంద, మలహర న నైమిత్త లీమర్మ మరసి. 125

తే. వక్ష గాంధార మధ్య మర్షభ నిషాద
పంచమ సుధైవతాఖ్య సప్తస్వరములు
మంద్ర మధ్యమ తారకమహిమ లెఱిగి
యాడఁ బాడగ నేర్చు నయ్యబలఁ జాచి. 126

క. పలచి యతఁడు కడుమోహము, తలమునుకలుగాఁగ మరుచితామరవిరితూ
పులకకవికలను లోఁబడి మలయుదుఁ దావెంబజాలిమాలం దిరుగున్. 127

ప. ఇట్లు దిరుగుదుఁ దాఁజేయు మత్సరములఁ దన కభిమతంబు ఘటియింపం దలంపని
యారతిసేనను మరులుకొల్ప నూహించి యాపల్లవుండు వైద్యసహవాసం బొనర్చి
యంత. 128

తే. ఇంద్రగోపంబు గోచన మెఱ్ఱలు వెలి, గారము జలభ్రమములు నీరుగొల్పి
విత్తనాల్పట్టపండు రసోత్తరముగ, నూరి మడుపునఁ బెట్టిన నారి వలదు. 129

సీ. నల్లెరు కణిక గండలు తేనె వగనూరి, లేపించి కూడిన లేమ పలచు
కరక తాండ్ర యునిరికలు కోప్పు పాలచే, నూరి పట్టించిన నారి చేరు
వెలిగారమును నెఱ్ఱవిసెపూను నిజతనూ, జలముల నూరిడ్డ చెలియ కలియఁ
గలుగొట్టునీ రావుకాల్తడిచేనూరి, విడములోఁ దగిలింప వెలఁది చిక్కుఁ

తే. గూర్తి జిలేడుమాదిని గోళిఫలర, నములను మెదించి వర్తిగాఁ జక్కఁజేసి
కునుమనూనెను దీపంబు పాసఁగఁ బెట్టి, చూప లోనాదు లెటువంటిసుదతులైన.

తే. బాజికాయలు జాపక్రి చారపప్పు, నెనగ లనుములు గసగసల్ మనుగపువ్వు
మదనవిత్తులు కొబ్బెర మందపాల, నూరి త్రాగిన మద ముబ్బుఁ జేరువేళ. 131

క. అనుచు నిజరచితేవితరణ, జనితామోదమున వైద్యజనములు దెలుపకొ
సనితావశ్యాపథములు, విని యట్లనరించి యింతి వెన పలిపింతున్. 132

క. అని నిశ్చయించి యాబోజు, గనుపమనుణిహేమఘటితమై నిరు లాలయకౌ
దనరు రతిసేనమందిర, మును గాపెట్టుకొని యుండు మోహము కల్పిన్. 135

సీ. పంచాంగమయ్యకు బాగ నమర్పించు, నట్టుకానికిఁ బెట్టు మురుపు
భరతంపుటాజ్ఞకు బచ్చడం బోగిఁ గప్పు, బొగడుబుచ్చుకు జేర్చు బోగుజోడు
కథఁ జెప్పు భూసురాగ్నిచికి దోపతొసంగు, ననువుకానికి బత్తెమెనయ నడుపుఁ
బూలట్టు సాతానిబోడి కుంగర మిచ్చు, గందోడివానికి వింసునేయుఁ

తే. జతురికకుఁ జీర దూతికి నందిబొందె, కడెము పరిచారకకు సారికకును రవిక
తాపికకు సొమ్ము వైశ్యమాతకును గాన్క, లిచ్చి చెప్పించు రతిసేన కెచ్చుతమిని.

స. మఱియును. 135

ఉ. గుండలికిం బసిండిపని గోరడిబండకు వెండితాయకుల్
లండికిఁ జేకడెంబు పదిలంబుగ గుమ్మెతకాని కంచెలుం
బెండెము బాడుగోలునకు భృత్యునకు న్నెడనూలు చాటుకో
దండున కుంగరాలు మొలత్రాడులు గుంటెనకాని కియ్యంగన్. 136

క. వారందఱు తమచాతురి, మీఱి మహాసంపదాప్తి మించినవాఁడీ
జాగ్రాజి యని చెప్పిన, నారతిసే నపుడు మంచి దని యియ్యకొనెన్. 137

క. పడఁతుక నతఁ డీగతిలోఁ బడఁజేసుక మురిపె ముట్టిపడఁ గడుదమి దుం
దుడు కొనరింపఁగఁ గోరిక, లడరఁగ రతిసేన రతుల కాయత్తం బై. 138

క. పన్నీట జలక మొనరిచి, కన్నురి రానున్న మిన్న గన్నన్నకు ముక
మున్నొసఁగి సన్నబియ్యపు, టన్నము మితభుక్తి చేసి యమితోత్సకుడై. 139

తే. చాదు శ్రీగంధ మగరు కేసరి కదంబ
మత్తరు పునుంగు జవ్వాది హరిణమదము
బుక్క యత్తరు గోవగంబూర బోలు
చట్ట కలపంబు పన్నీటఁ జాది పూసి. 140

క. సిగ నరవిరిసరములు పొం, దుగ వేసి రుమాలు గట్టి దుప్పటి వలెవా
టుగ వైచి విడెమునేయుచు, సొగ నుట్టిపడంగ నతఁడు సొంపు జనింపన్. 141

సీ. నకినెలపట్టెమంచము పొప్పు తలగడ, బిల్లలు చందున మల్లెవిరులు
కరడ సురటిగిండి గద్దె నున్నపుఁగాయ, గా జద్ద మడపము కలపము చిటి
చాప తబుకుసాన జాలవల్లికదీప, ములు గందనడిదట్ట పునుగుబరణి
యాకుసంబెళతంబు రగురుధూపము పాను, కలు తన్న పడిగము కప్పరంబు

తే. కొల్లి కస్తూరిపిణే కంకుమసుమంబు, పొట్లములు రుద్రవీణ మేల్కట్టుభాగ
ములకరండంబు రతిబంధకలితచిత్ర, ములు గలుగు కేలినియ మిం పలరఁ జేరి.

తే. బలసి కోకిలు నొడ్డిలు పల్లటీలు, పావురాయలు బకదార్లు బట్టిగాండ్లు
నంచలు నెనుళ్ళు కేర్లము ల్పంచనెన్నె, చిలుకలు పికాదిశకునము ల్లసి పలుక. 143

తే. చంద్రకావి ఖురాళంబు సరిగెచెఱంగు, జలుగుకెందమ్మి దోదమ్మి చీనికమ్మి
పైతిణికమ్మి తెఱచాటుపాన్పుమీఁదఁ, బదటుకమి నుండునంతనప్పణ్యకాంత. 144

వ. మజ్జనభోజనాదివిధుల సంతృప్తహృదయ యై భావనూచక బిబ్బికహాసభావలలిత
కుతూహలకిలికించితవిహృతవిచ్చిత్తి విభ్రమ ధైర్య లీలాహాసమాధుర్య హేలావి
లాస చకితాది శృంగారచేష్టల కనువైన యాలింగనంబు సరసాలింగనంబు దృఢా
లింగనంబు సర్వాలింగనంబు స్పృష్టక పృథక యనురూపగూహన జస్యనోపరి
గూహన కుచాలింగన లాఠిక నిరూపణ లతావేష్టిత వృక్షాధిరూఢ తండులక
క్షీరకంబులను చతుర్దశాలింగనంబులు గావించి యుష్పాంగుతమకంబున నతండు.

తే. చుంబనంబును బీలతనంబుఁ గబళి, తంబు తూషణ మనుపేల్లఁ దనరు నాల్గు
గతుల ముఖరతిభేదము ల్లయఁజేసి, ద్రవముఁ బుట్టించు తాన కాల్తడవి చూచి.

తే. సఖియ యంగుష్టపదగుల్ఫజానుజఘన, నాభ్యురస్తనకక్షకంతసుకపోల
దంతగల్లాక్షిఫాలమస్తకశిరోజ, ములు ప్రతిపదాదిగలకళాస్థలము లంటి, 147

సీ. చెవులనిమిత్తంబు చెక్కులన్నుటితంబు, నధరోష్ఠమున భ్రాంత మడఁగ గన్ను
గవదిర్యగంబును గక్షదేశంబులఁ, బ్రథితంబు చనుదోయి నధరకంబు
చిత్తజగృహమున నుత్తరన్నుటితంబు, పొక్కిట సంపుటంబును శిరోధి
ననుపదం బూరుల నన్నితం బన నొప్పు, దశచుంబనములు దత్తత్రస్థలములఁ

తే. బాదలు ముదమునఁ బర్యాయమున ఘటించి, కలయశశక ప్రతనయూరఫలకరంజి
సుచ్చురికమండలికగండను త్రిభాగ, ముఖముఖనఖక్షతంబులు మొనఁచుఁ జేసి. 148

తే. క్షతరదోచ్చాస్వసఖండాభ్రకప్రవాళ, మణికమూఢకరుచిబించుగుణకబిందు
మాళికాగోళచర్చితాఖ్యాళివెలయు, పది రదక్షతములవేడ్కఁ గదియ నొక్కి. 149

క. సితమును దిర్యగముక్త, నివృత్తమును నాభిసిత మనఁగ నిపుణజనులు ప్ర
స్తుతిగొనఁ దనరు చతుర్విధ, రతుల గతుల నతుల నబ్జురము గావించెన్. 150

వ. వెండియు నఖండసురతపాండిత్యంబున విటుండును నయ్యండజయూనయు మగవేదం
డంబులరీతి జృంభిక కూర్చక రణాస్కంధయుగ గర్భపీడిత సాధుక దృఢాఘాతుక
కర్మట సమర్థక వేణుదారిత సంయమకృత కోపరతి ధృతోరుహక నాగర ప్రేమా
భిరామ చక్రభ్రమణ ప్రసాదిత శూలాంచిత పాదవేషితబాణరంజన మదనరంజన
పార్శ్వఘట్టన భావిశోల్పణ ముదూకకిరణ గ్రామ్యకరణసర్వతోభద్ర మండలప్ర
భ మధురకంఠి తాంగ సంపుటార్థసంపుట పద్మక అర్థపద్మక అంబురుహభారచరణ

పాదపదక పాదబంధ పాదాశ్లేషణ మదనదోలన చంద్రార్ధ మండలార్ధ యూరు
చరణ కక్ష పాద విష్టిక హరిక కరణ నాగపాశాంగ చక్రిగుహ్యక ద్వీరదానిలం
బన చిత్ర లాఘవ మదనకుంచిత గగనకరణోర్ధ్వబాహూద్భూత మర్కట విమర్దన
వేణుకోద్యేగ పదావృత్త గజాంగ దృఢాంగ సింహవిలోకన పాదాలోహణ
ప్రియాంగ బాడబబాణ కృత్తమదన రాజహస్త లాఘవ బాహుచరణ చక్రిపాద
మదన సంఘట్టన పాదమేళన గోముఖాంగ సంవేద్యకరణ సమితాంగకరణంబులను
చాళీతిబంధంబులను జమత్కారంబులఁ బెనంగుచుండి రయ్యుపసరంబున. 151

సీ. గంబూరమును జాజికాయ లుమైత్తవి, త్తులు మర్లు మాతంగి కలువగడ్డ
పచ్చయెన్నులు కోష్ఠ పచ్చిక మంచేనుఁ, గమదము గుల్లసున్నమును రుద్ర
జడవేరు వన ఖురాసాని వామము పుడు, కలపోలుఁగాడు మైగారుచెమట
నీ రావుగజ్జలచేరినమప్తును, గాల్పడి తాతంటుగాను నూరి

తే. కలయ గురిగింజలం లేసి గుళిక లమరఁ, జేసి నీడనె యారించి తీసి దాచి
యున్నమం దింతమడుపుతో నొనఁగెనతని, కధకతర మోహమూన నాహంసయాన.

క. ఈ బాలిమందు మసగొని, యాబిడ తనకండ్లు గట్టినట్లుండ నతం
జేబుద్ధిలేక నచ్చెలి, సోబెల కెడఁ జిక్కి చిక్కి చొక్క-చుఁ దిరుగున్. 158

తే. వాఁ డటుల మీటి భోగము వారిఁ గేరి

చేరి రతినేన రతిరానఁ జెలఁగు మదిని

దానిసామైన యమైన దట్టమైన

వయసు మరుబారిఁ బడఁజేయు వానిజాయ.

154

సీ. బొమ్మలవెండిండ్లు బువ్వఁపుబంటులు, పుణికిళ్ళు నిట్టుక్కి బొమ్మరిండ్లు
గుజగుజరేకులు గొబ్బిళ్ళునీగేగే, బుడిగిన్న జాబిలి పుక్కట్టిలు
గుజ్జెనగూడులు కోలుకోలన్నలు, గీరనగింజలు పారుపట్లు
పిప్పిళ్ళు త్రొక్కిళ్ళు బేడిసెతిరుగుళ్ళు, నచ్చనగండ్లు దాయాలు పొళ్ళు

తే. లడరు వామనగుంట లాడైనయట్టి, యటపాలులఁ బ్రొద్దువో ననుఁగుఁ జెలఁలఁ
బాయకచరించు బాలకీప్రాయ మేలవచ్చె విరహాగ్ని యటులేల హెచ్చె ననుచు.

క. నెరవయసు పిక్కట్టిల్లఁగి, సురతం బొకవేళనైన బొప్పడమి మదికొ
బరపురుషవాంఛ వొడమిన, విరహంబున రేయిపవలు వేగుచు నుండున్. 156

చ. ఉడుటగువానిఁ బ్రాయమున నుండెడువాని మనోజ్ఞలీలసం

పద గడిదేరువాని గుణపాటవ మొందెడువాని నేపుచే

బొదలెడువాని గీతములపాల్పు లెఱింగినవాని సంగమో

నదమున మించువానిఁ గనినకొ మరుబారికి నగ్గమై పడున్.

157

తే. ఇరుగుపొరుగులదంపతు లేపురేగి, సంగమక్రీడ నోలాడి సరసమాడు

సావసావలు విన్నమాత్ర నున్నురు మటంచు, మన్నధునిబారిగొట్టెయ్యె మగువదలకు

ప. అంతి నక్కొంత వేటొక్క వాసరంబున.

159

చ. అటువలె వేగుచుండి ముగఁ డత్తయు మామయు నింటలేమి వె

ల్పటికి హుసారసం జని గుబాదెబింధులవెంట జంటలై

చిటిలినపూతగంధముల సిస్తగుపాగల నిండుచల్లదు

ప్పటుల విభూషణావళుల బాగుగ నేగెడు దుండెకాండ్రలోన్.

160

సీ. పసిడికుప్పెలతీవి పారుకుచ్చలు నిండ్ర, గోపంపుజగజంపుగుంపువారి

కుచ్చుక్కు సిగ్గెముల్లాల్పెల్లు ముసనాభు, చెక్కడపుంబచ్చుచిలకచెండ్లు

పట్టుపట్టంచుతాప్తాలేపు జీవదం, తపుగోడియలు పట్టుత్రాళ్ళు దిండ్లు

నేనుంగుకొమ్ము కాచేరికి బేటాకు, విలికెలమ్ములు సెల్లు వెండవీటి

తే. కేను లీవంగి సోక పొక్కిలులపోలు, పుప్పించుమిండియును లేతముందునిడుద

గణపుసదుఃపునీలర క్తములపన్ని, కొమ్ముపున్నాగ మమరం దలమ్ములందు.

161

క. పగ లుట్టిపడఁగఁ దవతమ, సాగసులతో విజ్జివీఁగు సాంపుల మీసాలో

వగలున వడిస్త్రేయుచుఁ జిఱు, నగవులఁ బద మనుచు జారనాయకు లలరన్.

162

సీ. పైచరమోరడిబలిమికం బొద్దిక, ముల్లడితాకుడు జల్లికట్టు

మైసళ్ళు మెడగుడు మారువెంబడిబిట్టు, జతుకు సమాధానజతన మడుగు

లోదాటు నడ్డకొలవపాద బెళకుని, బ్బరము నీరడికందు బలిమిదిరుగు

నుమ్మలి నెలపు పొదొత్తుకలు ధుతాళి, తోడిగట్టయుఁ గాలజడుపులావు

తే. హోయలు బూరుగ పన్నాగహోయలు బిగవు, బొట్టు డేగురురేకప్ప బెట్టడిసుము

పటమ తాకుడు మొగవొయల్పదిలమదిగొ, హెచ్చరికటంచు వడిబోయలేగుచుండ.

ఉ. సంచపురేకు దుప్పటులు జారుసిగ ల్బిగిచల్ల డాలు వా

సింఁచెడిగంధపట్టియలు బిల్లురుమాలలు నందితాయెతు

లైంచుగ సానచిమ్మునునుమీగలు దీటుచు మీటి కేరిధి

క్కంచు పెటంచు గుంపుగొని కేకలు వేయుచు పచ్చవారిలోన్.

164

తే. మంతుఁ డన నొప్పు నెరవిత హొంతకారి, సాగసుబయకారిఁజానయుఁజూచిదగ్గి

కేకరించిన నాతఁడు కెరలి కాంచి, యిదియు పగలాడిరా యని కదియఁ జనఁగ.

ఉ. గేదగిరేకుట త్తమునఁ గీల్కొనుచూతదళంబు నాళ మిం

పూఁదినజాజిమొగ్గ గజ మత్సలపుకొజలికట్టు సంపఁగిం

- బాదురుగా నొనర్చినతుపాకిని బుప్పొడి మందు కప్రపుం
బూదియగుండు నుంచి మరుబోయడ మియన నేసె నిర్దురన్. 166
- వ. అప్పు డామంతుఁ డయ్యంతిచెంతకు సంతసంబున ఐచ్చుచు నిజాంతర్గంబున. 167
- ఉ. అరయ నేరఁజేటియసలందులవెన్నెలఁజేటనించి తొ
ల్కారు మెఱుంగురంగు లిడి కష్టుసుధ స్పద నిచ్చి మేటిశృం
గారసంబుతోడఁ బొసఁగంగ ననంగ విభాత చేసె గా
కీరమణి స్విధాత నృజయించుచు నంటినఁ గంద మండునే. 168
- సీ. దీర్ఘమై విలసిల్లుఁ దేలవల్ల నదోయి, గుడుపైన నాభియుఁ గుల్మచుండుఁ
గొమ్మించుగతిహెచ్చుఁ గొమెరచేతులరీతు, లుత్పంబుచందాన నొప్పు జఘన
మాత్వంబుభాతినీ నమరుఁ గర్ణద్వయం, బేత్వమై జడపొంక మెసఁగుచుండు
నైత్వంబువిధమున నలయూరు లలరారుఁ, దలకట్టువలెమించుఁ దళుకునొసలు
తే. నున్న నడుము విసర్గలు చన్ను లారు, పొసఁగు వలపలిగిలక యాభుజము లనఁగ
నలరు గుణితంబువైఖరిఁ జెలఁగు నంగ, సౌష్ఠవముతోడ నున్నది నకియ యనుచు.
వ. కదియం జేరి యప్పుడు. 170
- చ. చెలియగొ యేపురం బెటకుఁ జేరఁగ వచ్చిట నిల్చినావు వీ
జెలరవ మొప్ప దగ్గతివి నెప్పుదిలోఁ గలహున్కి చెల్వు మా
యలు పచరింపఁ బో కనిన నమ్మక చెల్లగొ యీతఁ డెందు కెం
దులకురు లొగ్గ నేచి కడుదొమ్మికి రాఁ దలచెన్ సెబాసుపో. 171
- తే. అనుచుఁ జిఱునవ్వు మోముపై నఁకురింప, భయము సిగ్గును దనుముంపఁబలుకునెడల
గద్గదరంబు జనియింపఁ గన్నెదాన, మేలు పడినాను జాణ నన్నేలుకొనర.
- క. అనినవిని మంచి దని యొ, క్కనివాసస్థలముఁ జేరఁగారమ్మని వ
చ్చినఁ జేరి ముద్దులిడి మె, ల్లనఁ జేష్టల నుబుసుపుచ్చి లాలిత్యమునన్. 173
- క. కళలంటి ముద్దు వెట్టుక, వెలసినతమి మోవి నొక్కి వీపునుఁజనుము
క్కులువెళ్ళఁ గొఁగిలింపుచుఁ, బలురీతుల రతులఁ గలసి భగ్రను నొందించెన్. 174
- క. ఈచక్కి నీవు నిచ్చలు, రాచిలకసిపాయిరౌతురణమున వలపులో
పీచణుచు మనిన హా యని, యాచిగురుంబోడి తొత్తఁ డభయం బిచ్చెన్. 175
- తే. ఇచ్చి నందైనయపుడెల్ల వచ్చిపైగ, చేసి విటుఁ డేగఁ దానేగి చెలియ యింట
సురతకేళుల నలరింప కుఖము మరిగి, తీరిగఁ దనయత్తకన్నఁ గావరముపట్టి. 176
- అ. అత్తకన్నకొడ లయ్యత్త కొడలి, కన్న నేపు రేగి యాప్తజార
జనులఁగూడి పాడి చరియింప పాఁగిరి, యొంటిపాటు దొరకి యున్నయెడల. 177

తే. అత్త యేమటి యుండెడు సంతలోనఁ, గోడలు చరించి వచ్చును గొంతదడవు
కలయఁగ గుణాలు వచ్చునాక్షణమె బుద్ధి, కోడలికిఁజెప్పియ త్తరంకాడఁబోవు.

క. ఈమాడ్కిని నన్యోన్యం, బేమాత్రము తెలియకుండ నిచ్చాన్పుత్రిక
గామించుచు నొకదినమున, లేమాపునఁ గోడ లింట లేకుండునెడన్. 179

క. ఎలవనిసతిపురుషులకును, వలపులు పుట్టించు మంచు వగ నెఱిగి రతిక
వలపులు మరుపం జాలిన, బలియుం డగు హొంతికారి పథమున రాఁగన్. 180

ఉ. అత్తలహంతకారిని రయంబునఁ దోడ్కొని మూలయంటిలో
హత్తుకకేలి గల్పునెడ సంతటఁ గోడలు వచ్చి యింట మా
మత్తి విభుండు లే రనుచు మంతునిఁ దోడ్కొని యిల్లుచెరినక
దత్తర మారఁ గోడలిని దద్విటునిం గని యత్తి కిన్కతోన్. 181

తే. అపుడు గృహమధ్యమననుండు నత్త సంత, విటునిఁ గోడలు గాంచె నవ్వేళయందు
నేర మొక్కింతె రాకుండనేర్పు మెఱసి, వారలిరువురుబొంకఁగావలయుఁ జెపుమ.

క. అనవిని హేమానతియే, యను పమరఁగ నితరశంక లందక యుండక
ఘనకచలు బొంకి తమవిట, జనముల నిల్వెడల సంపఁ జాలియొ యెఱుఁగన్ 183

క. నీ వెఱిగించిన వినియెద, నా విని హేమాతీ వినం గడువేడ్కల్
భావమున నున్న విను మని, ధీవిభవము హంసవింశతిలకం బనియెన్. 184

తే. అటుల విటయు క్షయై యింటికిరుగు దెంచు, కోడలినిజూచి యత్తనకోర్కెదయగుచు
వీఁ డెవఁడు వీనిఁ దోడ్కొని వేళ్ళమునకు, సంజకడ రాఁబనేమనిజడియ నడుగ.

క. దిటచెడక దిగులుగొని సట, సాట లోవక వెనుకముందుఁ జూడక బొంకే
దెటు లని చింతింపక యా, ఘటకుచ తడఁబడక యత్తఁ గన్గొని పల్కెన్. 186

తే. తల్లిదండ్రులు మీరు బాంధవులు మఱియుఁ జక్కి తక్కినవారలు చెప్పినపుడు
వినక నాపతి నన్నిట్లు విడిచిపెట్టి, తిరుగుచున్నది మీకెల్లఁ దేటగాదె. 187

క. వనితాపురుషుల కీయన, యనువున నన్యోన్యమోహ మందఁగఁ జేయుక
ఘనుఁ డని కొందఱు చెప్పఁగ, విని తోడ్కొనితెచ్చినాను విభుననుఁగూర్చన్.

క. ఇది యేక్రియ నీయనచే, ముదమునఁ జేయింపవలెనొ ముగ్గును బ్రాయం
బొదవినదానను మోహము, దుది నైపఁగఁ జాల ననుచు మమతఘటిల్లన్. 189

ఉ. కోడలుచల్కుపల్కు విని కొంకక నిక్కముగాఁ దలంచి యీ

చేడియ నాదుజారుఁ గని చిత్తిములో నెటులం దలంచునో

దూడెల నమ్మరా దని విధుంతుదవేడి తనందు సత్యపుం

బాడఁ గనంబడక స్వతినుజాలితాంగిని జూచి యిట్లునన్.

- క. నీవిత యడుగ నేటికి, నీవిభుఁడు పరేచ్చుఁ బూని నిను విడిచి చరిం
చేవిధము తెలిసికాచే, యీవైద్యుని దోడి తెచ్చి తింటికిఁ దరుణి. 191
- ఏ. అని యజ్జగజంత నిశాంతంబున నున్న తనయుపకాంతునిఁజూపి వెండియుఁగోడలి
కిట్లనియె. 192
- క. నీపతి నిన్నువరింపక, బ్రాపగు యత్నంబు నితఁడు భస్మస్థలిలో
నేపున నొనర్చినాడిక, రేపట మర్నాట నీసుశ్రేమ ఘటిల్లున్. 193
- తే. అనుచుఁ దనయందుఁ జెలియ సందియముఁ జెంద
కుండ నెఱిగించి యత్తయో యుత్పాక్షి
యతని నంపించు మిప్పటి కితనిచేతఁ
గాకయుండినఁ జూతముగాక యనిన. 194
- క. విని కోడలు నాయందలి, నెనరున నీయత్త యతని నిక్కమ తోడై
చ్చినయది పతి ననుఁ గూర్చుట, కనితలఁ చటు నందుగామి ననిచెక విటునిన్. 195
- ఆ. అంత దానియత్త యాత్మోపపతిఁ జూచి
నైగనేయఁ చెలిసి జారుఁ డపుడు
తత్ప్రియత్న మపుడె తగఁ జేసి తని వార
లిరవు లెఱుంగఁ బలికి యింటి కరిగె. 196
- చ. అని కలహంస వంశమణిసాంగముగా వినిపించె వీనుదో
యినిఁ గడుసమ్మదమ్ము జనియింపఁగఁ దత్కథ యాలకించి కాం
చననుమగంధి యానతులచాతురికాత్త నెబా సటంచు మే
లనుచు గణించిగొంచు నిలయంబున కేగె నినుండుదోచినన్. 197
- క. ఈరీతిఁ బడకయింటికిఁ, జేరంజని మఱుసనాడు చీకటి జేజే
రారాకళ రారాగల, యారజనీవేళవిరహ మగల మైనన్ 198
- నీ. విరిదండనెత్తావినెఱిగింపు గండుతు, మైదపిండునకు మోద మైదవఁజేయఁ
గాళ్ళిరతిలకంబు కాంతులు వదనెందు, చింబంబునకు సఁజడంబు గూర్చు
గస్తూరిపత్రభంగములనిగ్గు కపోల్, శశిఖండములకు లాంఛనములీన
వాసించు నెఱుగంధపడిపూత చనుగుబ్బ, పువ్వుగుత్తులకుఁ బుప్పాడులఁ గురియ
తే. నీలమణికొంచి ఘృణులు వికాలజఘన, ధరణి కంబుధిమేఖలాత్మము ఘటింప
న్యపతిమణిఁ జేరుకోర్కె నన్నరజాక్షి, వచ్చి రాయంచకడనిల్చె మెచ్చులొల్క.
- ప. అప్పుడు హేమపతికి హంసం బిట్లనియె. 200

పందొమ్మిదవరాత్రికథ.

క. శ్రీకర మను నొకపురమును, ధాకరబింబభ్రమ ప్రదస్వర్ణముణి
ప్రాకారగోపురవర, ప్రాకారమున క్రకలశ మైసిరు లాంచున్. 201

శా. సాలాగ్రస్థలకేళితత్పరమహీస్వామ్యర్భకవ్యూహవోః
పాళీశ్రీడితరత్నకందుకమహాబాధన కావాప్తిచే
నాళిక ప్రియ ధీరసారథికి యు న్నాటిల్లి యీనాటికి
బోలేదయ్యెననూరు నానుమదివో మూలంబు తత్సంజ్ఞకున్. 202

మ. పరిఘంభఃపరిదృశ్యమానవిలసత్పాతాళసంచారబం
ధురదరోవృత్తరభోగరత్నఘృణిసందోహంబు కెందమ్మి మొ
గ్గరహిక్ గుల్మ హరింపఁబూని యది రాకక్ దక్కినక్ బల్లఱుక్
గరముల్ సాఁచఁగ బోండ్లు నవ్వుమురు వీకక్ వారికెళిక్ సతుల్. 203

తే. ఆపురంబున ఫణిహారుఁ డనెడు పేరఁ, గాఁపురము చేయు నొకతిలమాతకుండు
సంశ్రమంబున నాకారసౌష్ఠవమున, వాఁడు కందర్పునకుఁ జీటి న్రాయఁగలఁడు.

తే. గావిగెఁ డెంబు మోటులుగడ్డపార, కాడిసిద్దెలు గూటంబు కడవ జల్లి
గంప కనుగంత తక్కిడి గట్టియొద్దు, చుట్టుచవికెయు సర్వవస్తువులు దనరు. 204

తే. వెల్లగిసెనూ నెకులునూనె వెట్టినూనె, నల్లనూ నిప్పనూనెయుఁ బెల్లనూనె
కుసుమగానుగ దుండుగ కొల్పెరయును, నూనె పొగనూనెతగిరెననూనె మఱియు.

క, పరిపాటికల్పి చేతను, గరగృహిక వహించి మించి కడునాగరిక
స్ఫురణం ద్రవంశంబున, కరయంగాఁ బిన్న పెద్దయై యతఁ డుండున్. 207

చ. అతనికి నొక్కయింతిగల దంగజపట్టపుదంతి జారిణీ
సతులకు మేలుబంతి విటజాలము లాడెడుపూలబంతి యా
యతమతి జారచిత్తజమహావిరహాగ్నికి శాంతిదేహని
ర్జితచపలానుకాంతి మణిచిత్రిణినాదనరారుఁ బేరునన్. 208

నిరోఢకందము. దరగళఘనరసధరకచ, ధరసదృశస్తన సురదన తరళనయన నుం
దరకింతకక్షకరయుగ, సరసనయన యనఁగఁదరుణి సరసతఁ దనరున్. 209

సీ. నీలధారాధరనిర్మలకాంతుల, గడియలో మాయించుఁ గలికివేణి
సంపూర్ణపూర్ణిమాచంద్రబింబబుద్ధి, దినము కుందఁగఁ జేయుఁ డెఱవముఖము
నిద్దంపురుచు లూల్కు నద్దము లీక్షించి, గవిసెనల్ పెట్టించు కాంతచెక్కు
లలరారు జిగిదేఱునలచకోరంబులఁ, బుట్టుగుడ్డనిపల్కుఁ బొలఁతికనులు

తే. నెట్టుకొని గట్టు చగపబుప్పుచెండ, బట్టి కొట్టించు వీరపునఁ గొట్టుఁ బాఱఁ
గొమిరెసిబ్బెంపుగబ్బిచప్పుబ్బిదోయి, వినుమదారంభగంభీరవేఁగమన. 210

క. తమకాంతి మెఱుఁగుమిచకా, మిచకార మణదుఁ గాను మేలిమి గనకా
కనకాద్రితోడ సరి చనుఁ, జనుకాఁనృష్ణ పొగడ నన్నఱితునకా. 211

తే. నీరజేక్షణసిబ్బెంపునిబ్బరంపు, గబ్బిగుబ్బల నెఱురూపు గాంచి తొడరు
కాంతిఁ బొంగారు బంగారుకలశములకుఁ, గనలు బిబ్బోక నీరాక గలుగఁజేసి.

మ. పనజాతాక్షిపయోధరంబు లలక వ్రాతంబు కంఠంబు మో
హనలీలం దగు పాలభాగమును నూగారుక్ నవల్లించే
ఘననీలాబ్జకళాకలాపజయకాంక్షక్ మించుచే యభ్రముల్
ఘననీలాబ్జకళాకలాపజయకాంక్షక్ వేణి రాణించఁగన్. 212

ఆ. దానిజన్మనంబు దనువు నిరీక్షింప, మానికైన నెనుచు మనసు పుట్టు
నితరజనులు చూచి యేజాక్షిరతిఁ జెంద, నిచ్చయింతు రకుట కేను యరుదు.

తే. త్రుప్పుడుల్లిన నొప్పారుతోయజాస్తు), చికిలినిద్దంపుఁగైదుపుఁ చెలువు తోఁప
నూనె మెఱుఁగున నునుచూచు మేను దవర, నది విటాసల కన్నాన యై మెలంగు

చ. నడవడిగల్గవాఁడు కడునాణెముచేఁగలవాఁడు రూపునక్
బెడఁ గగువాఁడు బల్లతుల బేరజమై తగువాఁడు నిద్దరక్
జెడుఁ గల బ్రహ్మ దీనిని నిశీ మగనాలుగఁ జేసె నంచు లో
మిడుకుచు దానియింటికడ మీసలు దీటుచు నుండు రెప్పుడున్. 216

సీ. పనిలేనిపని పూనుకొని వచ్చి ముంగిటి, నెళ్ళవుగఁ దిరుగనినీటుకాఁడు
వేటొక్కడ కేగువేళల నటుతొంగి, చూచి పోదలఁపనిసొగసుకాఁడు
సంగడికాఁ డిందుఁ జనుదెంచెనా యలి, వాకిలిద్రొక్కనిని న్నెకాఁడు
గానుక యాప్రాద్దు కట్టలేదా యంచుఁ, గూర్చి యింటికి రాని కొడైకాఁడు

తే. మంచునకు నైనఁ బ్రాయంపుమనుజులంచు, వెదకి చూచిన నొకడైన వీటిలోనఁ
గలుగఁ డటునింటిమహిమ గల్గంగ దాని, కేరి జనపశ్యుమున్నదో యెఱుఁగ రాదు.

ఉ. ఆమణిచిత్రిణీసుదతి యన్యజనోత్కరసంగమంబుపైఁ
బ్రేమ జనింప నాత్మపిరుబీకులు నెట్టఁగ వీటిలో విట
స్వాముల గారవించుఁ గృకవాకభుజంగమధేనుకేధము
ఖ్యామితబంధకేళులఁగళాదు లెఱింగి కరంగఁ జేయుచున్. 218

తే. ప్రేమఁ గప్పటి వీధిలో బెనుకుగల, నరసి కనునైగ చేసిడి యంద మంత
లోనె లోఁబడఁ జేయంగఁ జాననేర్పు, దానికేకాక కలుగ దేచాన కైన. 219

తే. ఇరుగుపొరు గింత వినకుండ నింటిమగఁడు, తెలియకుండఁగ బరరతిఁ డేలి నంగ
నాచినలె నుండుఁగాని యానాతిగుట్టు, బ్రహ్మదేవున కైనను బయలుపడదు 220

ప. వెండియు నశ్యుండజయాన విటకొండంబులఁగూడి యఖండమోహంబునఁ బలు
దెఱంగులఁ జరింపుచుండె నివ్విధంబున. 221

ఉ. అంత వసంతవేళఁ జీలు వంతట నెంతయు సంతసిల్లె న
త్యంతలతాంతకుంతదళపత్రనిశాంతమరంతతాంతతా
శాంతికరంబు కంఠురసంతతసంతతిశాంతతానమా
క్రొంతపనాంతరంబు కలికాతతిదంతురీతద్రుమాంతమె. 222

తే. కలయఁ గొఱ్ఱలతోఁ గూడి కాననమున, నుండు విటపుల ననిలచోరుండు పట్టు
కొని దళాంబరముల దోచుకొనియె ననఁగఁ, బండుటాకులు గాడ్పులు పర్వరాలె.

క. వనలక్ష్మీమాధవశో, భన మగు నత్తటిని బాదపలతాపురుషాం
గనలన్యోన్యముఁ గ్రీడిం, చిన నెఱయ వసంత మనఁగఁ జివురులు మొలిచెన్. 224

చ. వనకమలారుణాంబర మవారితమంజుషికాఘ్నశోణలో
చనఘృణిమండలంబు తరుసంఘడిగంబరవంక్షిమస్తకొ
కనదభసజ్జపావృతము కాననమేఘతటిలతోత్కరం
బనఁగ నవీనపల్లవచయంబు రహించె నరణ్యభూములన్. 225

చ. అలితతి దక్కయెల్ల కుమమాపళి చుక్కలనామ ముల్లస
త్కళికలు పూసపేరు నన దట్టము పట్టుగఁ బూని మావిజా
జాలకు శుభాశుభాలు పికనూత్తులఁ దెల్పుచుఁ జైత్రమండనే
యల బుడబుక్కినాఁడు కలయం జరియించె వనాలయంబునన్.

చ. అలికుల గానవైభవము హర్ష మొనర్పఁ బరాగపూగము
ల్పలవపుతావిగండసిడి సప్తద మానఁగఁ గల్గిచిల్కప
ల్కులు నలరింపఁ గ్రొత్తవిరిగుత్తిచనుంగవ లింపు నింపఁ బా
ల్పలరు లతాలతాంగులను బాయుట లెట్లగుఁ బల్లవాళికిన్. 227

చ. చారుతరాతపత్రములు చామరము ల్గురటిలు పాండ
ల్గారసరోత్తరీయములు చిల్లపునల్పెపుదుప్పటంబు లిం
పారు సుగంధలేపనము లందముఁ జెందువితానఁబండ్తులై
మీరె వనిరమాసతికి మెల్లచిగాడ్పుల రేఁగుపుప్పొడుల్. 228

ప. ఇతైఘంకున జగన్తోహనం బైససంతసమయంబున నవసీమరు లగ్నిప్రోమంబును పోడ
శాస్త్రోర్యామంబు ద్వాదశాహస్య వాజపేయంబు పొండరికిం బతిరాత్రంబు చయ

నంబు గరుడచయనంబు శ్వేనచయనం బశ్వమేధంబు గవాలంభనంబు ప్రతిపస్తా
మంబు మహావ్రతంబు విశ్వజిత్తు రాజనూయంబు సర్వతోముఖ విశ్వతోముఖ సత్ర
యాగంబు బృహస్పతిసవనంబు ప్రాతస్సవనంబు మాధ్యంధినంబు సౌత్రామియు నాగ్నే
యంబు షస్యం బశ్వినంబు హేమంతిప్రత్యసతోహణంబు పృథివ్యంబును మొద
లగునకలక్రతువు లొనరింపం దొడంగి రక్షింపమయంబున. 229

క. హరిశర్తయనెడుపేరునఁ, బరంగిన యొకసోమయాజి పనిచేస నొకభూ
సురసుతుఁ డొకదిక్కున న, ధ్వరపశువును బట్టుకొని ముదంబున రాఁగన్. 230

క. కంతువసంతజయంతులఁ, బంతంబునఁ గెల్పు నతని ధివ్యాకృతి న
త్యంతముదంబునఁ గన్గొని, కంతుశరాహతుల కఱికి గానుగు దాత్తన్. 231

చ. కలికిచొకాటపుకొసాగనుకాయము కాయజాఁ గేరి మీఱు నీ
కలికివయోవిలాసుబిగికొంగిట సొక్కుచు నుండలేని యా
కులకుటోయారగబ్బినసగూటిమిటారల యంద పేల యె
మైలపనయేల యం చతనిమీఁదను గాంత దృఢాచరాగయై. 232

ఉ. చెంతకుఁ జేర నేగి ముఖినీమ దరస్తి తిమిప్ప వారసి
మంతిని కీయనో వెలకు మార్చనో యేటికిఁ గొంచుఁ బోయె ద
త్యంతరయాన ఛాగము నటంచును మాటలు దీసి పల్క న
క్రాంతముదంబుఁ గైకొని ధరాసురనూనుఁడు విచ్చుగన్నులన్. 233

మ. అనపద్యాకృతి యావనంబు దగు నయ్యబ్జాక్షి వీక్షించి హా
వనజాతాననసృష్టికాశలము లేవక దీని నిర్మించినం
తనె కానంబడె నేర్ప రా ననుచుఁ దద్వాణీతుఁ గీర్తించి మె
ల్లనె చేరం జని దానిచెంగటను మేలఁ బాడుచుకొనిల్చినన్. 234

తే. అలరుకన్నులఁ దేలించి హర్ష మొదప, సరస మాడుచుఁ గనునైగ నెఱిపి వేగ
నింటి కేగిన నచ్చెలి వెంట నేగి, క్రతుపశువు నాతఁ డొకచోటఁగట్టినైచి. 235

ప. ఆప్పడు. 236

క. మోహంబుమీఱఁ గంద,ర్పాహవమున వార లిరువు రతులప్రాడిక
బాహుబాహి కచాకచి, దేహదేహిని బెనంగి ధృతి నున్నంతన్. 237

అ. దానివిభుఁడు వచ్చి తలుపుఁదీయు మటంచుఁ, దనదునతిని బిల్వ విని విటుండు
కడుభయంబు వొడమఁ గంపితదేహుడై, యింక నెట్లు లనుచు నింతి కనియె.

ఉ. అత్తిటి నెట్లు బొంకి వసుధామగశేఖరుఁ డైన యాభుజం
గోత్రము వెళ్ల వంపవలె నుత్పలగంధసుశంధి లెప్పుఁగాఁ

- జిత్తములోన యోజనలు చేసుక తెల్పు మటన్న హంసతో
బిత్తిరి నే నెఱుంగ నిది పెంపుగ నీవె విచింపు నావుడున్. 239
- క. మంచి దిది విను మటంచుక, గాంచనగర్భాశ్వ మబలఁ గనుఁగొని పలికెక
బ్రాంచన్నధురనుధారన, చంచన్నకరందబృందసదృశమృదూక్తిన్. 240
- ఆ. లలన నటుల భర్త పిలిచినఁ దా విని, పసుమతీసురుండు పడఁకుచుండ
నెఱువల దటంచు వీఁపు దట్టి లతాంగి, వేగ మేకపోతు విడిచిపెట్టి. 241
- తే. పాదువు పోసకపట్టుము భూమిదేసి, సర్వ యసుకొంచు నచ్చి కవాటము గడె
యొడపినంతనె తదభర్త యింతితోడ, నెవ్వఁ డీతండు గజబిజి యేమి యనుచు.
- చ. గదిమిన నావధూటి కలగక బడ కాత్తభయంబు లేక భూ
మిదివిజుఁ డీతఁ డీసవనమేషముఁ బట్టకపోవఁ గ్రాదువే
పడలిన వేగ నచ్చి మనవాసముఁ జొచ్చుక చిక్కకుండినక
బడపడి తల్పు మూసికొనిఁ బల్లరు మేషము ద్రిప్పలాడెడిన్. 243
- క. చూడు మని చూపి పాపినఁ, బోడు కడు స్త్రుమేకపోతునుఁ బట్టి
మేడకుఁ బోవలెనో యని, చేడియ చెప్పిన నతండు చిఱున వొలయన్. 244
- తే. తరిమి మేషంబు పట్టిచ్చి తరలు మయ్య
బ్రాహ్మణోత్తమ యని పంపి భార్యమింద
సందియము లేక యెప్పటిచందమునను
వేడ్క లిగురొత్తఁగా నుండె వెలఁదిమగఁడు. 245
- క. ఈమర్యాదఁ జరింపం, గా మహిమ యొకింత నీకుఁ గల్గిన భూమి
స్వామినిఁ జేరఁగఁ బొప్పుని, హేమావతితో మరాళ మిట్లనువేళన్. 246
- సీ. కృకవాకుకంతకీచకనివృత్తకదంబ, కమలకుఁ బడమటికడమరుత్తు
బహుళనిద్రామూర్తపద్మకాననపద్మభవనను మేల్కొల్పు పాతకుండు
చక్రవాకద్వంద్వసంబంధసంధాన, శేముషీభూషణచేటకుండు
సురమార్గదీర్ఘ కాంతరతీరబిసఖుండ, భక్షణాయాతవలక్షపక్షి
- తే. భూరికైరవనరమాముఖవినర్ప, భాజసంపత్కరం బైన పగలునత్తి
కులలతద్రుక్కుఁ జోరులు గుట్టలెక్కు, వేగ జనియించె జిగినిక్కువేగుచుక్కు.
- చ. ఆవుడు కథాచమత్కృతీకి నద్భుతయై తలఁ ద్రిప్పి యద్దిరా
నిపుణత తద్ద మెచ్చుగల నేర్పరి వౌ దని పల్కి యంత న
చ్చపలమృగాక్షి దివ్యమణిసాధములో విరిదమ్మపాన్పుపై
విపులమృగాలమోహపరివేదనచే శయనించె బొమ్మచున్. 248

వ. ఇట్లు శయనించి కొంతదడవు నిద్రించి హేమానతి రాదూతి యగుహేలతో
ముదంబున నిట్లనియె. 249

చ. కలయొక టేను గంటిఁ గలకంఠసుకంఠశుకాశ్వకేళికా
కలితకళాకాపపతిగాఢభుజాపరిరంభిణక్రియా
సలలితపారవశ్యసుఖసంభ్రమగుంధనజ్వంఃమాణపుం
గల నల మేలుకొంటి రవిగంటి నకుంఠితకోదయోపరిన్. 250

వ. అనిన హేమానతిఁ గాంచి నియ్యంబు శీఘ్రంబునన యీడేరు నని దూతి చెప్పిన
విని సంతోషించి యచ్చుగుఁ క్రమర దినాంతంబున. 251

తే. నీల కాకోలకాకోల నీలనీల, కంఠ కంఠ శ్రీకంఠ ఘనఘనాఘ
ఘనఘనాఘ ఘటాఘట ఘటనరుదుల, పెంపు గనిపించుచీఱిటి పేర్చునేళ. 252

క. నలుగిడి మంతుమపిండిని, దల సంపెగనూనె నంటి తావులగంధా
మలక మొసఁగి పన్నీటక, జలకం బొనరించి చల్వఁ దడియొత్తి వెసన్. 253

సీ. చీనికలంకారి చీటికుచ్చులమీఁద, నీరిమించునరిగంచుచీరఁగట్టి
కొదమరాచిల్కలఁ గూర్చి తీర్చినసీమ, నవుతుమేల్పనిచల్వజుకె దొడిగి
తళుకుమానికపునిద్దాచెక్కడపుఁదైడి, సొమ్ములు నెచ్చేన నెచ్చిదాల్చి
కమ్మనెత్తావి చొకాటంపుఁగలపంబు, నెఱివీటగా మెడనిండఁ బూసి

తే. తుఱుములోపల నరవీరసరులు దురిమి, నేడ్కఁ గపురపుబాగాలు వేసికొనుచుఁ
గులుకుజిగిబిగ వింతగొలుపవచ్చె, బోఁటి లావణ్యమదనవధూటిఁ బోలి. 254

క. వచ్చి తనమోల నిలిచిన, యచ్చుపలమృగాక్షిఁ జూచి హంసము భరి ని
నైచ్చితి నీసాగసునకున్, మెచ్చుము కథ విని యటంచు మెలఁతకు ననియెన్.

ఇరువదవరాత్రికథ .

క. ఉజ్జయిని యనఁగ నొకపుర, మిగ్గతిఁ బ్రసిద్ధికెక్కు నిర్ధవిభాసం
పజ్జలజరాగహర్తృచ, రజ్జారాలింగితాస్పర్శస్త్రీగణ మై. 256

మ. నెలతాలోపలుచిల్కపల్కుపనివన్నె ల్వన్నుముత్రైంపుఁదా
పలక ప్రంపుటనంటి మొగ్గుమగ తాబలోడిదంతంపునీ
స్తులు గుల్మం బవడంపుఁజాపులు రహించుకొ గెంపుతాయోడువి
ల్లల నిద్దం బగు నిలువద్దములమేడ లేవనవే లవ్వరిన్. 257

చ. పురవనభూజపుష్పఫలముల్ గొనువేడుకఁ బూని తద్రుమో
త్కరములమీఁది కెక్కి సతతంబును దండల నుండు వంధన

స్ఫురచురువృక్షపంక్తి సుమము ల్వసఁ గైకొని కొప్పులం దలం
కరణ మొనర్తు రాపురిని గల్గినభిల్లనువల్లవాధరలో

వ. ఇట్టిపురంబున

264

మ. చతురోపాయసమర్థుఁ డప్రతికళాచాతుర్యధుర్యుండు వి

శ్రుతకార్యజ్ఞుఁడు రాజసితిపథదక్షుం డింగితిజ్ఞుని య

ద్భుతశక్తిత్రయపారగుండు గుణసంపూర్ణప్రభావుండు సం

తతభూపాదరణీయుఁ డొక్కరుఁ డమాత్యశ్రేష్ఠుఁ డుండుం బురిన్.

260

తే. ఆతనిసామంబు బహుమానుఁ డండు జనులు, మానిసిరత్నమపరాకు మానివినుము
భర్తృహరిచెంగటను గీర్తఁ బరఁగునట్టి, మంత్రిజనులందుమేటి యామంత్రి బోటి.

సీ. నిర్ణయం బాబ్రహ్మనిర్ణయంబు స్వమాయ, విష్ణుమాయయుఁ జర్య కృష్ణచర్య
వాక్యంబు శ్రీరామవాక్యంబు దృష్టి యీ, శ్వరదృష్టి దీప్తి భాస్వంతుదీప్తి
బల్లి భీమునిబల్లి పద వింద్రపదవి స, త్యము హరిశ్చంద్ర సత్యము ప్రతిజ్ఞ
రాముప్రతిజ్ఞ ధైర్యము మేరునగధైర్య, మాజ్ఞ సుగ్రీవాజ్ఞ ప్రజ్ఞ గురుని

తే. ప్రజ్ఞ బలము నుయోధనుబలము కట్ట, డన భిరతుకట్టడి కలిమి ధనదుకలిమి
గాఁగఁ బతి మెచ్చ నఘటనఘటనపటిమ, నమృతామంత్రి రాజ్యభారము దీగు.

వ. మఱియు గురుమహాప్రధాన సామంతి సేనాపతి ద్వారపాల కావనరిక ఘటికాని
ధారక గణక లేఖక పౌరాణికి పురోహిత జ్యోతిష్క కార్యజ్ఞ విద్వాంసక దేవ
తార్చక మాలాకారక పరిమళకారక చేష్టాధికార గజాధికార రాశ్వాధికార భాం
డాగారాకాధికార ధాన్యాధికార రాఁగరక్షక నూతి నూద భేతాళ మత తాం
బూలిక తాళవృంతక నరవాహక చాపక దామరిక కళాంచిక శరశారిక కీర
మాలిక పాసుకాధార నర్తక గాయక వైణిక శాకునిక మాగధ వైతాలిక స్తుతి
పాఠక పరిహాసక ట్టరక రజక సౌచిక చిత్తకారక ముద్రాధికార పురపాలక వన
పాలక గజవైద్య ఆశ్వవైద్య పశువైద్య భేరివాదక మురజవాదక కారక కుంభ
కారక చిత్రికారక వ్యవహారిక మృగయారి పక్షివాహిక పణిహారి కోగ్రాణాధి
కార వైశ్యజనంబు లాదియైన డెబ్బదిరెండు వినియోగంబులవారు సేవింప నతండు
వెలయుచుండు.

263

ఉ. వానికిఁ గొన్ని నాళ్ళ కిల వార్తకు నెక్కినవాఁడు రూపరే

భానవపంచబాణుఁ డనఁగాఁ దగు! క్కనివాఁ డొకండు ప

న్నానవిభూషణుండు సుకుమారుండు దైవకటాక్షవీక్షణా

మానకృపాప్రచేఁ గలుగ నుత్సవ మొప్పుఁగఁ బెంచి రెంతయున్.

264

తే. పెంచియెలస్రాయమొదల గాఁగాంచియతలి, పెంనే ముదరునుచును ప్రీతిసొందు
తల్లిదండ్రులతో బంధుతతులతోడఁ, బరిణయము నొల్ల నే నని పలుకుచుండు.

వారలు పెండ్లి యేమిటికి నల్లనటంటి ఎటుంచు బల్కినన్
వారలకాతఁ డిట్లనియె వారిజనేత్రల నమ్మరాదు మా
యావచనాప్రవీణలు పరాసుగ తేచ్చ లొకింత యే మనన్
వారక నాఁడురూపములు వ్రాసినయింటను నిల్చురే బుధుల్.

266

క. కుల మెంచ రాడిగోళ్ళకుఁ, దలకరు నడి వావిలకుఁ దలఁపరునతిన్
దలకొనరు సత్యమాడరు, కలకంఠులు వారి నమ్మఁగా నెటు పెచ్చున్.

267

ఉ. చచ్చులకన్న మున్నోడము సాహసము తెచ్చికించు నృప్తికిన్
మున్నుఁగఁ బుట్టుఁ బెద్దలను మోసము పుచ్చు మనష యావనా
సన్నతకన్న మున్నె యగు సత్య మనత్య మనత్య మెన్నఁగాఁ
దిన్నఁగ సత్య మంచు ధృతి డీకొను ధీరత పుష్పబోండ్లకున్.

268

. తెమ్మలు నెమ్మెలున్ సొగసు తీవియు నాగరింబు నిద్రపుం
జక్కఁదనంబు జవ్వనముసంపదసొంపు వినోదపున్యగల్
చొక్కపువైఖరు ల్గుతుల నూడిచె చాతురి గల్గవారికిన్
దక్కినయట్లు భర్తలకుఁ దక్కురు నిమ్మన మింతు లెంతయున్.

269

తే. గరగరిక నుండు మోహనాకారవిభవ, శుభయఃపాకపురుషులఁ జూచినపుడె
దృష్టి వారలపై నిల్చి తెవులు లేని, దశలఁ గృత్యుండు రింతులఁ దరమెతెలియ.

క. అని పల్కెడు తత్పత్రినిఁ, గనుఁగొని తలిదండ్రు లాప్రణములు బంధుల్
ఎనతాభిముఖునిఁ గాఁ దమ, యనుపమచాతురి నొనర్చి రతిసంప్రీతిన్.

271

క. కులగుణరూపప్రజ్ఞా, దులు గల కన్యకల మానధూర్వహసంజ్ఞా
జెలఁగిన యతనికిఁ బరిణయ, మలరఁగఁ గావించి రంత నతఁడు నిజాత్తున్.

272

తే. నెలతలను నమ్మరా దని నిశ్చయించి, పోతుటీఁగి న నైనను బోవరాని
యొంటికంబపు మేడలం దునిచెఁ దత్స, తీర్చయంబును హితసఖు లైలిసి ప్రాప.

ప. ఇత్రైఱంగున నయ్యలఁ బొంద శక్యంబు గాని సాధంబుల నిజభార్యాద్యయంబునువే
ర్యేణఁ గాఁపురం బుంచి తత్పరిపాలనార్థంబు పెద్ద లగుహితవయస్కుల నియమిం
చిన నచ్చెలిక తైలత్తీరున నన్న పానాద్యుపచారంబులఁ బోషించుచుండునెడ భువన
మోహనాకారం బైన యావనోదయంబు సంభవించిన.

274

. కంధర కిమూరి కార్డుక సంజాత, కౌంచనికంబుల గర్వ మణఁచి
పద్మరాగ పటిర పద్మారి ఖండప, ల్లప పద్మముల నముల్లాస మెంచి

వజ్రవీర్యధ్వజునుమతీధర వార, తారి వారణ షనుధాళిఁ గేరి
కదళికా కాహళ కచ్చప కలకంఠ, కనక కర్పూరసంఘముల మీటి
తే. కచముఖభూమియననాసికాగళోష్ఠ, పరిమళ కపాల కోమలపాణిదంత
బాహుమచమధ్యగతినితంబాంకజాను, పదపచోంగస్థితము లొప్పు భామినులకు.
చ. శయనలగొను లాకృతులు తక్కుమొగంబులు చన్దన లప్పవా
కర్పరణులు పాణులుకొ మెడలు సారనితంబము లారురేఖలుకొ
దరళవిలోచనంబులు పదంబులు మేలు ముణుంగు లారయకొ
హరికమలాబ్జచక్ర నివహంబు నయంబు రయంబున న్నగున్.

276

సీ. ధరజయోన్నతి మించె దనరు చన్నులు కృష్ణ, వర్ణభువాకృతి నెఱలె నెఱులు
కనుబొమల్ ధర్మవిఖ్యాతిఁ గైకొనె ముఖం, బులు నిశాకరకళాకలనఁ గనియె
జలవరసంభ్రమంబులఁ గేరె నాభులు, కటులు మహాబలోత్పటతఁ దనరె
నీలకంఠప్రియశ్రీ లందె నారులు, గజరాజగతిఁ దాల్చె గమనగరిమ

తే. యమరకాంతల లీలల నవయవములె, పరిహసింగఁగ పెఱయు నప్పద్మపత్ర
సదృశనేత్రల కిఁక ధరాస్థలిఁ జెలంగు, ఘెలుప లన నెఱత హాసనిర్జితలతాంత.

277

సీ. మెఱుంగుమోములు ప్రభాకరబలంబు వహించె, లవనము ల్చంద్రబలంబు గాంచె
జఘనము ల్విసుమతీజాతబలం బందె, గలితబుద్ధులుసౌమ్యబలముఁ జెందె
గురుబలంబు ధిరించె గుబ్బచన్దనలు న, ఖంబులు శుక్రబలంబుఁ బూనె
మందబలంబు సమ్యగ్యానములు దాల్చె, స్వరాభినుబలము కచంబు లొందె

తే. నతను కేతుబలం బూనె నలరు కన్ను, లిట్లు సకలగ్రహబలాష్ఠి నెనసియు నుమ
నోజబలవేధఁ దత్సతుల్ నైజనాథ, బలము చాలక కోరిరి పరబలంబు.

278

వ. ఇన్ద్రియంబున నివ్వటిల్లి యాననగర్వాతిరేకంబున నిర్మానుష్యంబు లగుసాధాంతరం
బుల నుండుటం జేసి పంజరబద్ధకెరంబులదారిని నపారజారవిహారవిచారపూరితమా
నపలైన యామానసకాసారగభీరనాభులు స్వాత్మగతంబున.

క. పతిరతిఁ తీరదు తమి హ, పతిరతి యేరితి దొరకు భావంబుననం

గత మగు నీ వెతఁ దీర్చెడి, హితవరు లెవరని తలంచి రెంతయు నంతన్.

280

సీ. ఆమరఁగిర్యగాతులందైన ప్రేయక, నరజన్మ మేల యందఁగ నొనర్చె
నొనరించుఁ గాక నిం పొదంగఁ బురుషులఁ, జేయక మమ్మేల స్త్రీలఁ జేసె
జేయుఁగాక రత్నంబు జెంచువానికిఁ గూర్చ, కీరితీ నిర్దోహ కల మార్చె
గూర్చుఁ గాక యధేచ్ఛుఁ గొని చరింపఁగ నుండ, కీదుర్గమస్థలి నేల యుంచె

తే. గటకటామాయే డాపాపకతినహృదయు, డాయెఁగాఁబోలు వాణీశుండలులగాక
యున్న నిజేలచేయు నంచువిద లాత్మ, బరితపింతురు మరుబారివిరహ మొదవ.

వ. ఇట్లు తమకు వలయునెడఁ బడఁతుల గొడఁ తడవఁతమయొడఁదు తమ్ముమిగులఁ
గూడి యాడి యుండుమికి మగ్గమగ్గలసంస్థితలగుటజారఁడ్రుఁబొసఁగమికిఁగంతు
శరసంతతసంతాపంబునకు సంతపించుచుఁ జిన్న నాటసుండియును దమ్ము సైత్తి
పెంచినదానులకునైతమునెఱుంగనియకయొండొక తెఱంగుననయ్యంగనలు మెలంగు
చుండి రయ్యెడ నున్నయనుతద్రభార్య మోహంబున మదనాదుల నుద్దేశించి తన
మనంబున.

282

సీ. నీసుమతరముల నీసుమసమహాస, నీసుమతిని నేను నేల మదన
నీరాక కులుకునన్నీరాక విడకపో, నీరాక శాకల నీరజాశి
ఘనమార్గ ముడిగించి ఘనమానమూషధ, ఘనమావిషాపాది వరుచు నిన్నుఁ
బవమనకరుణ నిం పవమానగతిఁజరిం, పవమానమున కల్కు పడవు నీవు
తే. మధురధర్మఁడు సర్వజ్ఞమాళి నురప, భానుచర్మి మహాబలుండనెడు నిజమ
హస్త్యములుమాని యిట్లుస్త్రీహస్త్య జేయు, చున్నమిరీతి నెవరైన విన్న నగరే.

క. తారాధిప రజనీకర, కైరవభేదనవిచక్ష గౌరీశశిరో
దూర కమలానురంజన, కారణ వారాశిభంగకౌరాభ్యుదయా.

284

చ. పరిధిమిషంబు మూలికలబంతి కలంకపుగావుబొట్టు భీ
కరకీరణంబులకొ జడలు కౌమువిభూతి నుఁ దాల్చి మంఁత్రవై
విరహులఁ జంప సాగితివి వేయన నేమిటి కూరు మొక్కచేఁ
బరచిన తోడుబోఁతులరపం బనుమాట నిజంబై పో శశీ.

285

క. కీరమణీ నీకోడక, కీరమణీ రత్న మిదియ కిల్బపమతివే
కీరమణియపుఁజవపు శు, కీరమణాకాని వారె కీరాలాపబ్.

286

దే. మాటిమాటికి వేఁడు నీమాటియెడలఁ, బాటి దప్పినవార లేపాటివారు
గావున దయాద్వర్జిబుద్ధి న న్గావు నీకుఁ, జేటి నామీఁదఁ గోప మింతేటికరయ.

క. పికమా ఘోరాకృతి చూపిఁక మాదృశవిరహిణుల రతీశమహోద్ధీ
సకమార్గము చూపఁగ నో, పికమానస మూని యేఁచ బింకమె నీకున్.

288

వ. అని వెండియు నయ్యండజయాన పెక్కు తెఱంగులనయ్యనంగునినైన్యసమేతంబుగఁ
బలుకుచున్న సమయంబున దైవయోగంబున.

289

అ. అనువర్ణమందిరాంగణమున నొక్క, పాదుకౌద్వయంబుపడియె సంత
దానివెంబడిన మహీనిర్జరుండొకఁ, డతిరయమునఁ బడియె నంగ మద్రువ.

290

వ. ఇట్లు పడిన యప్పుడమి తెఱగంటికొమరు నత్యనుపమమోహనాకారు నిరీక్షించి భ
యవిస్త్రయహన్నాదులు ముప్పిరిగొనుచి త్తంబున డాయం జని యెంటిపాటగుట వివి

- భోపచారంబుల నేద దీర్చి నీ వెన్వండ విట్టిందుఁ బడుటకు నిమిత్త జేమి యనిన
నానువర్తకు నతండ్రిట్లనియె. 291
- మ. హిమవత్సగృతమందు మండుఁ డనుమాసింపుం డొకం డుండు సం
యమిచంద్రుండు తపః ప్రభావుఁ డెల సవ్యాసిక్ వెపక్ మోసపు
చ్చి మహాభస్మలివాయువేగమున వేంచేయున్ సమర్థంబులై
యమరం బాసలు తాను బూని చనువో నాకాశమార్గంబునన్. 292
- ఉ. మున్నలవాటులేమిఁ బదముక్తిములై పడె నిందు పావలే
ను న్నిలు పోపలేక దివినుం డిబ వ్రాలితి నట్టిపావలెం
దున్నవో చూపు మం చనిన న్నులియం దొకచోటఁ గాంచె మేల్
సొన్నపునన్నపుం బనుల సొంపు ఘటింపఁగఁ జాలుపొడకల్. 293
- ప. వాని గ్రహించి యచ్చించలాక్షి యాహారాదివిధుల సంతృప్తుం జెసి యాబ్రాహ్మణ
కుమారు నెత్తుకొని తత్పానుకాసామర్థ్యంబున నిలయనికటనిజపతికేళికారామంబు
చేరి తిదనంతరంబ. 294
- ఆ. తగిన ప్రహరిగోడ దక్షిణోత్తరముల, నలరు వెడఁద కూట మంద మొందు
మందిరంబుగాంచి యందొక్కయఱఁ దన, పడకట్టిల్లు చెరఁ బద్దనయన. 295
- ఉ. అందొక కొంతసేపు ఎనుధామరపుత్రునితోడ వేడుకకొ
గెందలిరాకువిల్వరణకేళులఁ దేలి యజస్ర మిట్లు పొ
ల్పొందిన యిష్టంబున శుభోన్నతిచే ఎసియించినక రటికొ
జెంది నుఖించు నీవితరచింతలు మానుము భూసురాన్నీ. 296
- క. నీ కితరభయంబులు రా, నీక మెలంగును నటంచు హితవు గఱపి వి
బోపకిని యతనికి వ్యయమున, కైకొంతపదార్థ మిచ్చి యనిచెం బురికిన్. 297
- ప. ఇట్లతనిఁ బ్రయత్నార్థకంబుగా నాదరించి నెలవొసంగి క్రమరచనయిల్లుచేరె నిన్ని
ధంబునఁ దత్పానుకాసామర్థ్యంబున. 298
- క. కేసీవనమున సముచిత, కాలంబున నతనితోడఁ గంతురఃశ్రీ
డాలిత సౌఖ్యవారిధి, నాలోలమృగాక్షి యోల లాడుచు నుండెన్. 299
- ప. ఇవిధంబునఁ బ్రథమభార్య నుఖించె నత ద్వితీయభార్య యగుసుగ్రభర్యు సడ
త్నిరీతినుండియుఁ బరపురుషగాంధ వొడమి కడుమిడుకుటం జేసి యేచందంబునఁ
బ్రాద్దువోక యొంకనాడు సౌధాగ్రంబున. 300
- క. అసుప్రభ సంగీతక, శాసరసతి గలది యాట లలితముగ సము
ష్టాభమున వీణమీటుదుఁ, జేసెక గానంబు సౌధ శిలలు స్త్రవింపక 3

క. సురపథమున నపు డొకముని, యగుగుచు నిజగానసిన్వనాకర్లనవి

స్ఫురితానందంబున నట, కరుచొచ్చిన లేచి చూచి యతినిఁ మ్రొక్కెన్. 302

తే. మ్రొక్కి నిలిచి వినిత మునితో స్వప్నతాంత, మంత మనము గరఁగునటులఁ చెలిపి
దేవ నీవు రతులఁ దేలిచి ననుఁ బ్రోవు, మనుచు వేడుకొనిన నబలఁ జూచి. 303

తే. సేను విజితేంద్రియుండనుగాన సతులఁ, జెందఁ గారాదు నాకుఁ బూర్ణేందువదన
యైన నీయిట్ట మీడేవు నట్టి నేర్పు, తెలియఁ జెప్పెద విను యని తెరవ కపుడు.

ఎ. కారుణికాగ్రేసరుండై యొక్క సిద్ధమంబుచెప్పి యీమంత్రి స్వరణంబునవలయు
నెడనుం బోయి రావచ్చుఁ గావున నీవాంఛితంబు దీనఁ దీర్చుకొమ్మని యానతిచ్చి
మాని విచ్చేయుడు నంత నాకాంత యత్యంతసంతోషంబున నొంటిపా మైననను
యంబున. 305

క. ఆరాజన్తంత్రస్థుతి, నారామము చేరి యున్నయపు డన్నటి పై
చేరినఁ దద్వనపాలుని, మారనమాకారుఁ జూచి మది ముద మొదవన్. 306

తే. ఓరమాపులఁ జిన్నల బేరజముల, మనసు గరఁగించి తనమీఁద మరులు కొలిపి
వానిఁ దోడ్కొనిపోయి యావాలుగంటి, కడమయరలోన రతకేళిఁ గలసి చనియె.

క. అది మొదలు వానిఁ గవగొని, మదవతి యారామమధ్యమందిరమున నిం
పొదవఁగ రమింపఁ దొడఁగెను, మదనుఁడు విల్లెక్కుడించి మరలి చనంగన్. 308

ఉ. అంతట నొక్కనాఁటినిశ్చయందు శశిగ్రహణంబు గానఁ ద
చ్చంతికి స్నానదానములు సల్పును వేతువజాము వచ్చుప
ర్యంతము వట్టునం దనుక రాఁ డిపు డింటికి నాథుఁ డంచు బా
దంతయు వచ్చి చెప్పిన మృగక్షణ లాత్తుల వేడ్క లూనుచున్. 309

. ఓంటిపాపై యున్న సమయంబున. 310

తే. జలక మొనరించి జీలుగువల్పులు ధరించి, కిమ్మనెత్తావి కలపఁబు కలయ నలఁది
యజవిరులగొప్ప లమరించి యారగించి, తమసమర్థతఁ దద్వనాంతరముఁ జేరి.

క. ఒకరి నొక రెఱుంగనియక, సకియలు పడకిండ్లు చేరి రాశీతిసుబం
ధకళానైపుణి నుపనా, యకులతో రతికేళిఁ బెనఁగు లాడెడివేళన్. 312

సీ. ఫణిరాజతల్పంబుపై బద్ద నాభుండు, తిన్నఁగా శయనించు వన్నెఁ దెగడి
తనరు శ్వేతదీప్తపమున గాఢతమి నొక్క, దెసనుండి పర్వడు పస వానించి
క్రిమమునఁ బుష్పగుచ్ఛముమీఁద మగ లేటి, మొత్తంబు వ్రాలెడు దత్తుమీఠి
హిమశైలతుంగశృంగమున నీలాభింబు, పర్యాయమునఁ గన్పాఖాతి మెఱసి

- తే. సార కర్పూర డిండిర హరహీర, తారకోదార ధవళాంశువారకలిత
 సరజారాతిబింబ మున్నుద్ర రౌద్ర, గతిఁ గ్రసించెను రాహు వక్కాలమునను.
- సీ. మంత్రికుమారుఁ డామానధూర్వహుఁడు ది, వ్యాపధం బవ్వనం బందుఁ గలుగు
 టెఱిఁగి యుండుటఁ జేసి హితమిత్ర పరిజనా, స్వితముగ దివ్యటీ ల్వెలుగఁ నేగి
 బదనిక గలపాదపముఁ జూచి యది తీసి, కొని రండు పొండని కొందఱ హిత
 వరుల నంపించి వా రరుచెంచునందాఁకఁ, దా విశ్రమింపఁగాఁ దలచి తనదు
- తే. సతులకెప్పుడు సంకేతపదనవైన, తద్వసమధ్యసర్పంబు దండ కరుగఁ
 బ్రస్ఫురత్కరదీపికౌప్రభలు నూచి, పరు లెవరో వచ్చి రని యవపతులు వడఁక.
- తే. వెఱవకుఁ డటంచు వెరవుచేవెన్నుఁ జటిచి, యుపపతుల నిండ్లలోననెయుండఁజేసి
 నిలయములనుండి వెలువడిసెలఁతిలు తన, కెదురుగారాఁగ మదిఁగోపమొదఱఁ జూచి.
- తే. పరుల కటు తొంగిచూడను బాటుగాని, దుర్గమద్గలి నుం డెడితో యజాత్ము
 లివ్వనంబున కేరీతి నెమ్మె మెఱసి, వచ్చినా రనుసందియం బిచ్చుఁ బూని 316
- తే. ఇష్టహానిశి నిచ్చోటి కేమిపగికి, వచ్చితి రటంచు గద్దించి హెచ్చరించు
 తొడపల్లభుని నవ్వేళ వనిత లెట్లు, బొంకి పోవలె టెఱిఁగింపు పంకజాక్షీ. 317
- క. అని యడిగిన హేమావతి, తనతలఁ గఱిలించి తెలిసి తా నిది వివరిం
 పను జాల నీవె తెల్పుము, వినియెడ నన హంస మపుడు వెలఁదికి ననియెన్. 318
- తే. మానధూర్వహుఁ డప్పు డామానవతులఁ, గాంచి వీరలు మత్కులకౌంత లనుచు
 నిశ్చయించుక రౌద్రసిద్ధిద్రబుద్ధి, మీర లివ్వేళ నిట కేల చెరినారు. 319
- ఉ. చెప్పుడు చెప్పుకున్న విముఁ జిత్రముగా వర్ణించు నంచు టేఁ
 డప్పుడు తమ్ము రొప్పిన భయంబు వహింపక యాసువర్ణసాం
 పాప్యుగ భర్త కిట్లను నుఖోన్నతలీలల నివ్వనంబునక
 దప్పక సంచరించు వనదైవితౌంతల మమ్ముఁ జాల్మగన్. 320
- క. సమనమున మద్భామిను, లీమగువ లటంచు మమ్ము నెంచితి వాదిక
 మేము భవదీయసతులము, గామస్తత్కృతలు నిదు కామిను లనఘా. 321
- వ. అదియనుంగాక. 322
- క. ఈయెడ మేము చిరింపను, మా యంశిమ్ముల జనించు మదిరేక్షణలక
 నాయిల్లాం ద్రని పల్కితి, వే యేమి నిమిత్త మనిన నెఱిఁగింతు మొగిన్. 323
- తే. సైత్తరధమున మును మేము సరసగతుల, సంచరింపఁగ నవ్వేళఁ జైత్రుఁ డచటి
 కరుగుచెంచినఁ గాంచి యనాదరమున, లేవకుండిన సక్రోధలీలఁ జూచి. 324

తే. సాపరాధుల మహావసంతుఁ డరసి, మర్త్యనేనను నూత్రేండ్లు మహిని మెలఁగుఁ
డని శపించినఁ బ్రత్యక్షహతుల నుండఁ, బాలమని మేముప్రాక్రంపనదయ్యుండగుచు.

సీ. అరీతిమిరు ప్రత్యక్షంబున మెలంగ, కున్న నేరం జేమి యువిదలార
మియంశములఁ బుట్టు మెలఁతల మాననూ, ర్వహుండను బహుమానవరకుమారుఁ
డగువిప్రునకు భార్యలై యుండ నియమింపుఁడని తెల్పి యావేల్పు చెవిన నచటఁ
గూర్చితో నీకు మేల్గోరుచు నున్నవా, రము సువర యన సుప్రభ యనంగ

తే. మామకాంశముల జనించు ముచనతులు, నీకుఁ గులకొంత లైనార నీక్కమిడియ
రూపయావనసంపదారూఢి నీదు, చానలకు మాకుభేద మింతైనలేదు. 326

తే. ఇట్టిచుట్టరికం బుండు టెఱింగి కాచె, నిను పహించిత మితరభూజనులు మేము
మెలఁగుచోటికి నివ్వేళఁ బాలననపుడె, చెడె శపింతుము నీవింక నుడియరాకు.

క. చుట్టరిక మెంతగలిగిన, రట్టున రాగానియెడకు రా వారలపై
నెట్టినుబుద్ధులైనను, బుట్టును రోషంబు దానఁ బుట్టుం జెట్టల్. 328

కావున నీవిచటికి నిక, రావలదు వసంతికాపరహితలమై మా
దేవని కేగినంతట, నీవిట నెమ్మదిఁ జరింపు నీయ్యలతోన్. 329

క. అని సంతోషము భీతియు, జనియింప నువర్జిపలుకు జాడనె పలికెన్
వనితామణి సుప్రభయును, విని తద్వాక్యములు మాని విభుఁ డపుడాత్తిన్. 330

ఆ. ఏపు జన్మనంబు రూపాక్కటై యుండు, టూర్పునతులు వీర లనుచు నుంటి
నేము నీనతులము గా మన్మదంశజ, లీలతాంగు లనిరి దేమొ నతులు. 331

క. ఇంటికిఁ జని కనఁదగు వా, ల్గంటుల నీపలుకు లాత్మకామిను లింటం
దొంటిగతి నున్న సత్యం, బింటను లేకున్నఁ గలయ యిది దృఢ మరయన్. 332

ఆ. అనుచు నిశ్చయించి యతఁ డింటి కేగెను, వానికన్న మున్నె వనజముఖులు
నిజసమర్థతాప్తనిలయంబులకుఁ బోయి, పవ్వలించి యుండి రవ్వభుండు. 333

చ. వెనఁ జనుదెంచి యింట నలివేణులఁ గన్గొని తద్వభూవచో
విసరము సత్యమా ననుచు వేడుకఁ గైకొని తప్పనిద్రలుం
బనగల హంసతూలికలపాస్వులపై శయనించి యున్న యా
త్మ సతుల లేపి తొంటివనితావిముఖత్వము మానె మానినీ.

తే. ఆరమరలు లేనికూటమి నధిపుఁ డపుడు, కులవభూటుల నెంతయూఁ గున్గించి
పచ్చి వగదేరు రతులతోనిచ్చ నిచ్చ, లిచ్చకము పుట్టఁ జేయుచు నెనసి యుండె.

క. ఈమహిమ నీకుఁ గగ్గిన, భూమివిభుక్ రతులఁ గలయఁ బొమ్మని హంస
గ్రామణి వినిపించిన విని, హేమావతి మెచ్చుకొని ఖగేంద్రుని కనియెన్. 336

హంసవింశతి

- తే. జనపతిని జేరఁ బోసక దినము దినము, కతలు చెప్పఁగ సాగితో కతలకారి
చిన్ని రాయంచ యింక నైన నెల వొనంగు, పోయినప్పైద ననహంసపాలతికినియె.
- క. ఇటుఁదిదినముల కింటికిఁ, బఱతెంచు నటంచు నీదుపతి చనుచో నా
కెఱిగించె రే పసశ్యముఁ, బఱతెంచును గాన నీకుఁ బఱవం దగునే 338
- చ. నరపతిఁ జెర దర్పకరణక్రియలకొ దగఁ గ్రొద్దవుచ్చిని
ద్వరఁగొని యెనరాజు నినుఁ దోడనె పాయఁగ లేనికూర్చిమం
దిరమున కేగు మకొ దనుక నిల్విన నిల్చుటనైన నిఁటిలోఁ
చెరవఱొ నీవు లేమి నరుచెంచిన నీపతి కేమి దోచునో. 339
- క. కావున భూవిభుఁ జేరం, బోవుట కార్యంబు గాదు బామ్మింటి కటం
చాపనజాక్షికి హంసధ, రావరమణి చెల్పు నపుడు రవి యుదయించెన్. 340
- తే. అంతపామాపతియహ్వాదయాంతరమున, భూమివిభుమీఁదిమోహంబుపొంగిపారల
బడకయిలు నేరి వేటొక్కపగిది నుండె, నపుడు తత్పతీగహచరుం డరుగుచెంచె.
- క. అదిగో నీపతి వచ్చెకొ, ముదమున నగి రోపకంఠభూమిని విడిచెకొ
నుదతి ననుఁజూచిరమ్మని, పదరక ముందుగను నన్నుఁ బనిచెకొ వేడ్కొన్. 342
- క. అని చెప్పినఁ దద్వాక్యం, బనలఖిఖాళితప్తమై చెవి నాటకొ
ఘనభయవిస్తయలజ్జా, తినుహర్షభిర దు ల్పాఁ దగిలినవగతోన్. 343
- ఉ. దిగున లేచి నిల్చి సుదతీమణి భూవిభుమీఁదిబుద్ధితోఁ
దగుచు మ్రగ్గి నిగ్గు సిరిత్కినితామరమొగ్గిదోయి బల్
జగ్గుల కెగు నిం పెనఁగుచక్కనిచిక్కనిగబ్బిగుబ్బలుకొ
స్కండితంబు పర్యోదయ నొప్పగుఁ గ్రొమ్మడి చక్క దిద్దుచున్. 344
- అ. ఓడచేరమాడ వేడుక నే నేగి, నదియు మొదలు శుభమె యుదఁటకును
ననుచు బాంధవాదిజనుల యోగ జేమ, మడుగ భద్ర మఖిల మనియె నతిఁడు.
- క. వెండియు నిట్లను మదవే, దంఠలసద్గమనతో నుధారనధారా
పాండిత్యమండితోక్తిలఁ, బండితిసుండలికిఁ జెవులపండువుగాఁగన్. 346
- క. జనపదములు పురగిరులకొ, గనులు నను ల్నుదులు నిధులు కట్ట ట్టెట్టల్
కనుమలు పేటలు తోఁటలు, మునుకొని కనగొనుచుఁ బోయి మోలన్ లీలన్
- నీ. ముఁజుంబును టూతముగఁ జేయ నగుధౌతి, పనభంగ గంగ యెవ్వనికి భార్య
దేవానితోతాహద్భుధకలానందోహ, మున మించు చంగ్రుఁ డెవ్వనికి సుతుఁడు
కడలేని సిరులీనఁ గలరమాగజయాన, యలరారు నెవ్వని యనుఁగుకన్య
బహుళపద్మ భవాంశపరిపాలనాఖండ, వాత్సల్యకౌరి యెవ్వనికి నల్లుఁ

తే. డట్టి నక్ర ధులీతుశీరానివాళ్ళు, రానియినచేటిమహాబహూర్తి
మానికాడోలికాపాడికోల్లనన్న, రాకోల్లొనికలవారాశి డాసి. 348

వ. నభయభక్తి నమస్కారంబు గావించి తమత్కటతలంబున. 349

సీ. జాతిలీలాయుతిసకలాతిమేల్కట్లు, కాబలపనకిముఖాబులోనఁ
బైతిణీజరబాబుపసలగోడపరాలు, మేలరబ్బీ మొకమాలు దిండ్లు
గోసబూర్ని నునిగులబిల్లనంతన, బలుచీనిహోదట్టు ప్రగ్గములును
దగుటురుమ్మితాపుతానవారు కనెడు, నేస్తు బండరుచీటి లస్తరీలు

తే. ఖాతువా జంబుఖాన మఖాతివాను,లరల సుకదానులబ నాతు లమర దిండ్లు
కాంచన స్తంభములు రత్న కలశతతులు, వాల్లబును గుజ్జగుండగుత్తా మఱియు.

క. హితవరులతోడ యున్న, తృప్తివేడుక విడిసి సకలపరిమళనస్తు
ప్రతతులు మాక్తికవిమ్రమ, వితతులు మొదలైన రస్తు వెలచి కొనియెన్. 351

సీ. తక్కుటద్దంపుచిద్దపునిల్పుటద్దము, ల్లంతపుదువ్వెన హ్రావులాల్కు
నత్తరుఁ బురుగును నంబరు గౌళకి, చూర్చరము ల్మఖము గంబూరచోవ
జల్లిసరములు జల్లరసము కదం, బము గోప జవ్వాజి పచ్చి పునుఁగు
కురువేరు పచ్చకప్పురము పన్నురుబే, డెము మలాకెలు వంకుమముచు మంచి

దే. బుక్కకస్తూరివీణెలు చొక్కటంపు, టగరు సంపెంగనూనెలు నాదియైన
మెచ్చగలదీవులంగుండి తెచ్చినట్టి, వివిధపరిమళనస్తువు ల్వలకుఁ దీసి. 352

సీ. ఘర్జరకలును బీంగాంధు తా బాణాలు, గిన్నెలు తబుకుల గిండ్లు స్తుపన
పాత్రలు చట్టును బాసపాత్రలు మేలు, చట్టునంబులు మంచిమట్టుగిండ్లు
సంపుటఁబులు గొప్పస్థాలీలు తబుకులు, కంచము ల్లట్లు గం గాళములును
చెంబులు పడిగముల్ చిప్పలు హస్తా, శీలు కంకణములు ఘంటభూమ గజై

తే.లాదిగాగల్గు దీవులయందుఁ వెలయు, కంచరపుజాతిగవగి ల్లించజేసి
నట్టిసామ్ర బహువెల ల్వెట్టికొనియె, గాంతభూ కాంతమణులకుఁ గాన్కజేయ.

తే. వేడికొదమలవంతయా నేటిపురుగు, పిల్లల జవాజిపిల్లల బెట్టుకురుల
ముంగిని నీవంగి జోణంగి యింగిలీఘ, వక్కగుంపులఁ గోతులఁ గొన్ని గొనియె.

సీ. స పంగికావులుఁ జలదురుకావులు, వెలిపట్టుపుట్టుముల్ వేలచాన్లు
జలుగు బొమ్మంచులచీరలు నామలు, నుదయరాగంబులు నురుతపన్నె
లాప్పముయ్యంచులపుప్పొళ్ళు హొన్నంచు, వలునలుఁ గరకంచువస్త్రతతులు
ముత్యాలపందిళ్ళు నుత్తరగోత్రహ, ణములు నిగమగోచరములుఁ బద్మ

తే. పుటిలకలు నిండువన్నెలు బొడలు బచ్చ, లును హానికర్షకు హస్తములురురంగ
వల్లు బొడలును సామంతవదులు ననంగ, దనరెడుపసందుపటములు గొనియె వెలకు.

రగడ. చొక్కలు నొంట్లు చేపరులును మొలకట్టు

రాకట్టుచుట్టుంగరములు బల్చేక్కలు
మురుపు లొప్ప కిరీటములు మేటితాళీలు
సరిపణలు మించులును సాటిలేనితురాలు
రంగుగల ముంగూమురాలు నాభరణములు
నంగదంబులు మంచిహంపీర తాయెతులు
కంఠమాలికలు జిగిగల్గి చేడిమములు
కంఠసరములు బిరుసు గండపెండేరములు
నద్దంపుట్టు త్తిరిగె అలరు చిటుగజ్జయలు
కుండనపురజెక్కడము గుల్కుమణికుంటలను
మితిలేనివెల లిడిన మేఖలా లందియలు
చకచక ల్లలజాతి నకలమణినికరములు
నకలంకవర్ణపట్టాంబరప్రకరములు
పీతాంబరంబులును బేర్వడిన బురుసాలు
జాతినీలాదులును సాలుపులు చీనీలు
పచ్చపట్టులు తగటుపాగులును నంగీలు
నచ్చపు మెఱుంగు గల యవురంగజేబీలు
బుడుతకాసీలు మహముదులు నిరాసీలు
సరి సేయరాని హంసానకులు లాకీలు
మాదళంబులు వెన్న మణుగులు మునజ్జీలు
చాదరలు పైడిజీలు చుక్కనిక బాయిలు
నడరు చిల్లానితేంట్లమరు బుర్మీసులును
నడికట్లు మేఘవర్షంబులును దోపులును
మొకమూలును గూర్చుపుటములు బనాతులును
సకళాతులం చెలుపు చలికప్పడంబులును
హంబట్టు లోడిలు హంసకాదుకూలాలు
కబ్బాయితలుడాలు గల్గ జరబాబీలు
వంతెవంతలుగాగ వెలసినభవంతీలు

పంచమాశ్వాసము

కాంతితతి వెవచక్లఁ గల్గినసరంతీలు
 దుష్టకంబళ్ళు చందువలు తివాచీలు
 పద్మలకుఁ గైకొన్న బలుజంబుఖానాలు
 ప్రతిలేనిపట్టంచుపలురత్నకంబళ్ళు
 నతులితము లైన చతురంగములబల్బులము
 తశుకుపగడపుకోళ్లఁ దగుపట్టెమంచములు
 కులుకునెత్తావికుంఠమపువ్వుకల్పములు
 ఏకరంగితలాట లిడుగోర లేజీలు
 ధాకచూపట్టు సురతాణి సింగాణీలు
 కళలుదేరు పిరంగి కత్తులును జూరీలు
 పాలుపొందు నందలపు బొంగులును గేడీలు
 ఏరి కైకొనిన వారబ్బికెలును పన్నియలు
 పేరైన సూరత్తు పీంగాణిగిన్నియలు
 రాయంచ లైదువర్ణము లైనకీరములు
 మాయురే యని యెంచ మహపట్టు జీసీలు
 చీర్గంపుపసులమించినపిరగిపీతములు
 నిర్ణయింపఁగరానిజలనద్వస్తువులు.

356

క. స్వనమండలములు కిన్నెర, లురబాబులుదండవీణ లురుజారుతరా
 ల్వరరానణహస్తంబులు, మరితంక్రలు తంబురలు సమస్తము గొనియెన్.

357

ప. అయ్యనసరంబున.

358

సీసమాలిక. రాయదుగ్గము గుత్తి రాయవేలూ రానె, గొండి మాహురి కాళి గోలకొండ
 ముంగిపైరిణి డిల్లి ముళువాయజాబురా, బాదుమబ్బా మహామూరు మచిలి
 బందరు సూరతు చెంచెరు గోవేరు, శ్రీరంగపట్టంబు చెంజి కాంచి
 బాదయు సారంగబాదు దొల్తాబాదు, కప్పర గాగర గడుగు బిదిలి
 కోట కల్యాణము గొందానమహామదా, నగరంబు బంగాళనరస గోన
 పన్నాళ చదరంగపట్నంబు గలగల, గజరాజధాని బంగాపురంబు
 కాంబాగర ప్రయాగ ద్వార కాయోధ్య, లక్ష్మీశ్వరంబు సోలాపురంబు
 మధుర కొల్లాపురి మగధ మా యావంతి, కాపురాణపురముల్ కాబలగయు
 నాదవేని కలింగ మాసూరు వినుకొండ, కొండవీడును నేలకొండపల్లి
 పొదిలి తంజాపురం బుదయగిరి కైసూరు, మైసూరు పెనుగొండ మంగళగిరి
 బసువపట్నము సీర్పి భద్రాచలము పాల, సంచ నిజాంపురి వందవాసి

కుండిచ్చి బెల్లముకొండ చేరకొండ, రాచర్ల మునిమకుగు రాయపురము
 నైదాపురము గోన సాల్వాక దూపాడు, రాపర్తి మాచెర్ల రాచవీడు
 బనగానిపల్లె కంఠము పోరు మాయ్య, ధారాపురము చీనీ తాడిపర్తి
 నంద్యాల చిరువల్లి నందరము కంఠము, కూరు రామయ్యపట్న మారుబండ
 హంపి విరూపాక్ష మారణి వెంపలి, కాంపిల్లనగరంబు కందనూరు
 కడప సిద్ధపట్నంబు గండికోట కనూరు, సింహాద్రి పుట్లూరు చింతగుంట
 గయ చెన్నపట్నంబు గండవరం బోరు, గల్లుదామెనచెర్వు వెల్లటూరు
 కల్లూరు కలువాయి నెల్లూరు వేలూరు, రాచూరు చడుమూరు రాచకొండ
 కదిరి కూటాగుళ్ళ గంగేరు శృంగేరు, రామళ్ళకోట వజ్రగిరి సునుము
 నూగూరు చోబాడ బాగూరు కొల్లూరు, గుడిబండ బళ్ళారి కొత్తకోట
 గుమిలేనిపాలెంబు గొబ్బూరు బళ్ళాపు, రము పుంగనూరాకు రామబెంకి
 మానవ కాతాళ మానుకొండనూరు, జలపూరు పెడవలి జల్లికోట
 కుంభకోణము కోటకొండ తంజావూరు, పెరవలి దువ్వూరు బెంగుళూరు
 వొత్తూరు చిత్తూరు హుణి చిత్తనాపల్లి, రాజవోల్లదావూరు రాచనగరు
 చిరుతని కాళహస్తి సినురు మధ్యార్జు, నము తిరునామల నామకొండ
 పాకల కావేరిపాక మోహనగిరి, చదువూరు మల్లూరు చాదుకొండ
 పాగొండ వావిలి నాగోలు తాళ్ళూరు, మైలాపురము బెద్దమంగళంబు
 రామనముద్రంబు రామాపురము జట, పోలూరు వెల్లాల భువనగిరియు
 హరిపవల్లి బేదనరవారి గొండాపు, రము గౌరి మాయూర మమరవీడు
 నడిగల్లు కొక్కల్లు కడనకోలకు రత్న, గిరి వెలిగోడు తంగళ్ళ దర్శి
 కంగిండి తనుగొండ గడప నెత్తము దూస్తి, నీవనగాళ్ళనల్లిండి సింగళంబు
 మన్నూరుకోవెల సొన్నగిలు చిదంబ, రము వాగెనగరి పురాణపురము
 పడినూరుపాలెంబు నుడిపి సుబ్రహ్మణ్య, ముజ్జంగి మండువా మోసవగలు
 రామనాథపురంబు మాముగోళ్ళబెడంద, ధర్మవరంబును దాడిగోళ్ళ
 మనణికె మందము మారకపురి కుంభి, హరంగ ముజ్జారి హళికె హల్లి
 రెడ్డిహాలి కురంజి రేణి సన్నకి, బాగూరుగుడ్డరి పాలువాయి
 రామచంద్రాపుర మామూరు బెజవాడ, కొండేరు కాంధూరు కోటకొండ
 తే. మొదలుగా గల్లు జనపదములను దుర్గములను బేటల బాళేల బురులవెలయు
 వర్తకులు వచ్చి రచ్చటెనుతతులు, బేరసారంబు లాడెడు పేర్ల మెఱసి. 359
 క. ఆరీతి వచ్చువారల, కారయఁ దాఁచిన్న పెద్ద యై నీవిభుఁ డిం
 పారంగ నస్తువు లన్నియు, బేరము పొసఁగించి చేసి వెల కిప్పించెన్. 360

- ఉ. అంబితేబున్నె వర్తకజనాధి కిట్లు సమస్తము వి
 ప్పించి తదీయభూములకు వేళ్లు జరుపెరి వారికెల్ల న
 పించి నృహృద్భూజరభ్యుంవముపై దనకొన్న రస్తు బాం
 దించి సమిష్టుడై యరుగుచెంచె నవిభుఁ ధూరు చరగన్. 361
- ఫ. అనిన విని హేమూతీకాంత సంతోషంబున భోజనానుల సంతృప్తిం జేసి లక్షయోగ
 జేయుదులఁ బతి కెఱిగింపు మని యరని నంది తదనంతరంబు. 362
- తే. కథలు రేతైల్లుటయెకాదు కరుణఁ బ్రస్తు, పోనియపుడెల్ల రాయంచపూని చెప్పి
 నట్టియవాక్యములచేత నైన నన్న, పు హేమూతీసుంజభాష యపుడు. 363
- క. పరపురుషసంగము బిహ, పరసుఖమారంబుగానఁ బాత్రప్రత్య
 సుర్భణ గలకతులు మదిఁగో, రరటంచును నిచ్చయించి ప్రమదం బెవఁగన్. 364
- తే. చిత్రభోగులపైఁ బ్రేమ చింతఁ జేసి, నిశవిభునికాక కలియన్నిరజాక్షి
 తనను గృహకృత్యములు దీర్చుకొనుదునుండే, నంతఁ దత్పతియింటికినరుగుదేర. 365
- క. కు దనపుబిందియల హరి, చందనతిరుఖు డనమ్మి సంతప్తంబై
 క్రిందాపు లొల్కుపర్చి, టం దగ జలకం బొనర్చి తడయక యంతన్. 366
- ఉ. అజరాలు కీలుజడ నంబురుహోత్పల కేసరాలు వ
 ట్తోజధరాలఁ గప్పకొను క్రొమ్మగరాలసరాలు నంగుళీ
 రాజవిమాత్సరత్నముల రంగు చెలంగెడి ముంగరాలు వి
 భ్రాజితనూపురాలు పదపద్మములకొ నరరించి వెండియున్. 367
- సీ. ననచరంబులు గాన వచ్చె మైత్రికి నన, వేణికాశ్రేణి విరులు దురిమి
 నీటఁబుట్టినవౌటనెమ్మి డానె ననంగ, గళశ్శఙ్ఖమున హారములుధరించి
 జలజంబు లౌటనె చెలిమిఁ జెందె ననంగఁ, గరవారిజములఁ గంకణము లుంచి
 సారంగజములౌట సఖిత నొందె నన్నన, ట్తోజకుంభములఁ గస్తూరిఁ బూసి
 తే. కనకదుదు లౌట మిత్రత ననగి పెనఁగె, ననఁగఁదనుహేమలతనుమిన్నగుపదాబు
 వన్నెబంగారుపువ్వులనువఁ దాల్చి, పతికి నెనురుగ నేగ నప్పద్మగంధి. 368
- న. అసమయంబున. 369
- సీ. మిసమిసమాపులు మిరుమిట్లు గొలుపంగఁ, గిలకిలకవ్యులు చెలు వొనర్చ
 ఘలుఘలు మని చిటుగజ్జెలు రొదనే ను, ధళధళకవ్యులు కవ్వలు నటించ
 రుణరుణంకృతులఁ గంకణములు మెఱయంగ, ఘనఘనవ్యులు మేఖల నటించ
 ధగధగద్దీప్తి రత్నపుసొమ్ము లలరార, నిగనిగబావలీ ల్మీటు చూప
 తే. భుగభుగలుగల్కు మైపూతసాగుగుల్కు, గమగమలగ ప్రపువిడెంబుగంధమొలయ
 మినమిన ల్కుండునుపు రేఖమించు లొల్కు, ఖిఁఖిఁజిల్లని మెట్టియ ల్కుదురహింప.

క. తన కెదురుగ నచ్చిన తన, పనితానుజీ నపుడు చూచి వదరాంభోజం

బురఁ జీఱున వొలయుగ నెచ్చుననున నానంద మొందె మూచిని యంతః. 871

తే. విభునిపదములు పన్నిట వేడ్కఁ గడిగి, నెచ్చెలులతోక వెన నివాళిచ్చి వైచి

యింటిలో, కి. దోడ్చెచ్చి యుతులొచ, భర్తతోఁ గూడ నతిసుఖప్రాప్తి నుండె, 872

ఎ. అంత హేచునీకొంతయత్తాంత మంత యు నాత్మీయదూత విన్నవించినవినికంపితశి
రస్కుండై కొందడవపు చింతించి మహారాజచంద్రుండును నీతిజ్ఞుండునుకళంకు
డును వివేకస్ఫురఁడగుండును గావునఁ జిత్రభోగనృపాలుండు దనకునంబున. 873

ఉ. మున్నుల రావణామలు సమున్నతిసాధ్యులఁగోరి యేమి సౌ

భ్యోన్నతిఁ జెంది రిల్లగుట నుర్విజనావసు లన్యకాంతలం

బమ్మగఁ గోరరాను కడుఁ బాతక మంచుఁ దలంచి యింతిపై

చున్నమనంబు ద్రిక్కొని యనోచితపద్ధతి నుండె భూపరా. 874

క. అచుఁ బుకోహితుఁ డెఱిగిం, చిన నురాజవ్యవహారి చిత్రాంభోజం

బున నమ్మత ప్రహెదము, లేనయగ మెప్పుకొనిరాజ్య మేలును నుండెన్. 875

మ. నతసంజీవనశీఘ్రేభయకృన్నారాచనారాచర

వ్రతబృందారక దారకత్వనచదారతోభిరతోభట

శ్రుతసంధారణ ధారణాన్త మణిభాసుగ్రీవసుగ్రీవము

దక్షణాఽపనలాపనమృతిచితాతారాపతారాపహా 87

క. అక్షద్విడక్షక్షీ, ప్రక్షేమకటాక్షదక్షదక్షతయాజా

ధ్యక్షనుతపక్షపక్షీ, ప్రక్షుణ్నిర్మలమవిపక్షరక్షాశిక్షా. 87

సగ్విణి. పద్మపత్రేక్షణా భక్తసంరక్షణా

పద్మగర్భస్తుతా భానుబింబసితా

పద్మబాణాకృతీ భస్మశారోన్నతీ

పద్మసర్వేశ్వరా పాలితోర్విశ్వరా. 878

గద్యము. ఇది శ్రీమత్కండినీసగోత్రపతి త్రాయ్యులరాజాన్వయసుధావార్ధిపూర్ణిమా
చంద్ర నిస్సహాయకవీర్వనిర్మాణచాతుర్యనిస్తంద్రశ్రీరామనామపారాయణనారా
యణామాత్యప్రణీతం బైన హంసవింశతి యనుమహాప్రబంధమునందు సర్వంబును
పంచమాశ్వాసము.

